چاودێر
THE OBSERVER
Aweekly Political, Educational & Social Press
ژمارە (٤) دووشەممە - ٢٠٠٤/١٠/٢٥
رۆژنامەیەكی سیاسی روناكبیریی كۆمەڵایەتی هەفتانەیە

د. بەرهەم صاڵح؛ ناڕەزایە لەبودجەی تەرخانكراوی كوردستان

بەپێی سەرچاوەیەكی باوەڕ پێكراوی رۆژنامەی (چاودێر) لەدوا كۆبوونەوەی ئەنجومەنی وەزیرانی كاتی عێراق دا، پرۆژەی دیاركردنی بودجەی خزمەتگوزارییەكانی عێراق‌و كوردستان، خراوەتەبەر باس‌و خواست. دوای مشت‌و مڕ لەسەر پێویستییەكانی ناوچەو هەرێمەكانی عێراق، لە (١٠%)ی بودجەكە بۆ كوردستان دیاریكراوە. د. بەرهەم صالح جێگری سەرەك وەزیرانی عێراق، داوای لە (٢٥%)ی بودجەكەی كردووە. هەروا، ئەو وەزیرە كوردانەی ئامادەی كۆبوونەوەكە بوون، پشتیوانی د. بەرهەم بوون. بەڵام سەرەنجام هەر لە(١٠%)ی بودجەكە بۆ كوردستان پەسەند كراوە. د. بەرهەمیش نارەزایی خۆی لەتۆماری دانیشتنەكەدا لەسەرئەو رێژەیە نوسیوە.

هەڵەكانی ئەمریكا لەداگیركردنی عێراقدا

(ئازاد عەلی)

لێكدانەوەی هەواڵ ل (٢)

تیرۆر، ستراتیژ یان تاكتیك

(مەسعود بینەندە)

كوردستان سەرانسەر ل (٣)

ئایندەی بەشەكانی كوردستان لەپرۆژەی رۆژهەڵاتی گەورەدا

رەخنەو دیالۆگ ل (٨ - ٩)

شارل بۆدلێر لەگۆشەنیگای شاعیرانەوە

(و/ تاهیر عەبدولواحید)

جیهانبینی رووناكبیری ل (١١)

كێ، هەڵبژاردنی ئەمریكا دەباتەوە؟

١ گەرمتر لەهەموو هەڵبژاردنەكانی دیكە، ئەمریكا سەرقاڵی هەڵبژاردنی سەرەك كۆمارە. (٢٠٠٢/١١/٢) ئەمریكا، لەگەڵیاندا تەواوی جیهان، رای ئەو خەڵكە دەزانن كەلەنێوان هەردوو ركەبەری گەورەی حیزبی كۆماریخوازو دیموكراتخوازەكاندا، كامیان هەڵدەبژێرن. كەزانرا هونەر لەبیستنی نییە، هونەرەكە لەوەدایە ئێستا پێشبینی بكرێت جۆرج بۆش یان كێری كامیان زۆرینەی دەنگ دەهێنێت.
لەرۆژئاوادا، دەنگدان لەهەڵبژاردندا بۆتە نەریت‌و هیچ دەسەڵات‌و دەسەڵاتدارێك ناتوانن ئەو نەریتە پێشێل بكات، كەبۆتە مافی گەلانی رۆژئاواو لەناو گەلانیشدا، دەنگدانی نهێنی مافی یاسایی‌و مەدەنی هەموو هاوڵاتییەكە.

هەڵبژاردن لەنێوان

سەلەفیەتی سوننەو مەرامی شیعەدا

سیستانی، ئەوەتەی بڕیاری هەڵبژاردن دراوە، گەلێك لەسیاسەت‌و ئامانجی سیاسی خۆی بەستۆتەوە بەسەرەنجامی هەڵبژاردنەكە. ئێستاش، كە دوومانگێكی بۆ هەڵبژاردن ماوە، سیستانی‌و مەرجەعی بەرزی شیعەكان، گەرمتر لەجاران سەرگەرمی بەشداریكرنی خەڵكن لەهەڵبژاردندا. كار گەیشتۆتە رادەیەك كە بڵێ: ئەوەی بەشداری هەڵبژاردن نەكا، دەچێتە دۆزەخ.
لەبەرامبەردا ئیمام‌و خەتیبی مزگەوتی ئبن تەیمیە لەبەغدا (مهدی الصمیدعی) لەخوتبەی هەینیدا، گوتی: (هەتا داگیركەرلەعێراقدا هەبێ، هەڵبژاردن خراپە. ئەوەی بەشداری هەڵبژاردنیش بكا یاخییە لەئیسلام).
ئەمە دوو بۆچوونی ناكۆك‌و دژیەكە. شیعەكان ئەگەر بەشداری هەڵبژاردن بكەن ناچنە دۆزەخ. سوننیەكانیش بەشداری بكەن، دەچنە دۆزەخ.
جاوەرە موسڵمان، ئەو موسڵمانەی كە هەر بەنوێژو رۆژو موسڵمانە، وشیاری شەرع‌و فقهی نییە، سەر لەم كەین‌و بەینە دەربكا. بەشداری دەكا، شیعە رازی دەبێ. بەشداری ناكا، سوننی رازی دەبێ.
بێگومان، بەشداریكردنەكە لە نەكردنەكە باشترە. بەڵام هەردوو بۆچوونەكە لەگەڵ دیموكراسیدا، نایەنەوە.
لەدونیای دیموكراسیدا، بەشداریكردنی هەڵبژاردن مافی یاسایی هاووڵاتییە. مافی ئایینی نییە. مافی دونیاییە. بۆیە، ئەم مافە نابەسترێتەوە بەئایین‌و بەهەشت‌و دۆزەخ. گەر هاووڵاتی لەهەڵبژاردنەكاندا دەنگیدا، مافێكی خۆی بەكاردێنێ. بەشداریش نەكا، خۆی لەو مافە بێبەش دەكا. هیچ سزایەكی یاسایی‌و ئیداریش نادرێ. بەڵام لەرۆژهەڵاتدا، دەسەڵاتەكان بەزۆر خەڵك بۆ دەنگدان رادەپێچنە سەر سندوقەكانی دەنگدان. كە ئەمەش پێشێلكردنی كەرامەتی هاووڵاتییە. ئێستاش كە حكومەتی سەدام نەماوە، بیروڕای ئایینسالاری دەسەپێنرێتە سەر دەرون‌و رۆحی خەڵك. ئەمەش، هەر دژایەتیكردنی مافی هاووڵاتییە، بەڵام بەناوی مەزهەبەوە.
وێ دەچێ، سیستانی‌و مەرجەعیەتی شیعە، دڵنیابن لەسەرەنجامی هەڵبژاردن كە دیموكرات‌و عەلمانیخوازەكان وەكو پێویستە بەشداری هەڵبژاردن ناكەن، جا لەترسا بێ یان لەنەبوونی هۆشی دیموكراسی. بەڵام دڵنیان لەبەشداریكردنی شیعەكان، بۆیە، لایان مەبەستە دواشیعە كە مافی دەنگدانی هەبێ بهێننەسەر سندوقەكانی دەنگدان. هەتا سەركەوتنێكی ئەوتۆ بەدەست بێنن، كە بتوانن سیستەمی مەزهەبی لەعێراقدا بسەپێنن. ئەمەش زەنگێكی مەترسیدارە، پێش ئەوەی زەنگەكە لێبدرێ، ئازادیخوازانی رۆژهەڵات، بەتایبەتی نەتەوەی كورد، گوێیان لەزایەڵەی زەنگی حكومەتی مەزهەبی بووە.

جەبهەی توركمانی بۆ رەخنە لە بارزانی دەگرن؟

٢ دوای گەشتەكەی سەرۆكی پارتی (مەسعود بارزانی) بۆ وڵاتانی دەوروبەری عێراق (توركیا، ئێران، سوریاو ئوردن)و دووپاتكردنەوەی هەڵوێستی سەركردایەتی كوردستان لەمەر عێراقێكی دیموكرات‌و فیدراڵ‌و كوردستانیەتی كەركوك .. ئاد بێگومان، كاردانەوەی خراپی لەلایەن بەرپرسان‌و میدیاكانی توركیاو سوریا هەبوو. ئەمەش سەرەنجامێكی ئاسایی بوو. بەڵام ئەوەی جێگەی سەرنجە، ئەوەیە كە ئێستا جەبهەی توركمانی پایتەختی سوریای كردۆتە بنكەی چالاكی خۆی‌و بەیتا بەیتا هەڵوێستی دژە كورد، لەدیمەشقەوە بەخش دەكەن. ئەمەش دیاردەیەكی خراپە كەلەسوریادا، سەری هەڵداوە. جێگەی سەرنجیشە.

توركیا.. دەستی بەرامبەر كورد بەستراوە

٣ ئەو ناونیشانە، ناونیشانی گوتارێكە كە رۆژنامەی بەناوبانگی ئەمریكی (لوس ئەنجلوس تایمز) بڵاویكردۆتەوەو رۆژنامەی (الاتحاد)ی ئیماراتیش وەریگێراوەو (٢٠٠٤/١٠/٢١) بڵاویكردۆتەوە.
لەگوتارەكەدا هاتووە كەوا: توركیا زۆر نیگەرانە بەرامبەر بەو دەستكەوتانەی كورد لەكوردستانی عێراق بەدەستیهێناوە، مەترسی ئەوەی هەیە، بەرە بەرە ئەو سەركەوتن‌و دەستكەوتانە، كوردستانی عێراق بەرەو دامەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆ بەرن. سەرەنجام كاریش بكاتە سەر كوردستانی توركیا كە هەمان ئامانج بەدیبهێنن.

بۆ لێكدانەوەی هەواڵی (١ و ٢ و ٣) بڕوانە لاپەرە (٢)

د. بەرهەم صاڵح: لەسنورەوە دزەكردنی تیرۆریستان، خەتەرناكە

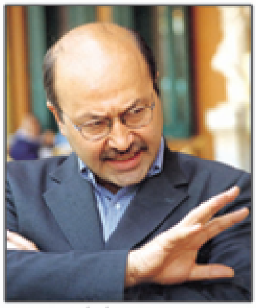

الانصات المركزي
(٢٠٠٤/١٠/٢٠)
د. بەرهەم صالح، جێگری سەرەك وەزیرانی حكومەتی كاتی عێراق، لە چاوپێكەوتنێكی تەلەفیزیۆنی كەناڵی (الفیحاء)دا رۆژی (٢٠٠٤/١٠/١٩) لەسەر تیرۆرو تیرۆریستان‌و دزە كردنیان لەسنورەوە، ئەوەی روونكردۆتەوە كەوا:
لەكاتی سەردانی ئێران‌و سوریادا، قسەی لەگەڵ حكومەتی هەردوو وڵاتەكەو حكومەتی دیكەی دراوسێ كردووەو قسەی باش‌و هەڵوێستی سیاسی باشی لێبیستوون، بەڵام چارەرێی كردەوەیانێ.
لەدرێژەی وەڵامدانەوەدا، د. بەرهەم جەختی لەسەر ئەوە كردووە كە: بەڵێ لەسنووری سوریاو بەدیاریكراوی لەسنوری دەوڵەتی دیكەشدا، دزەكردن هەیە. بۆ ئەم مەبەستەش، كۆبونەوەی سێ قۆڵی لەنێوان سوریاو عێراق‌و دەسەڵاتی كاتی هاوپەیمانان لەدیمەشق هەیە بۆ دیاریكردنی رێگاو شوێنی پاراستنی سنور. لەسەر ئەم مەسەلەیە، د. بەرهەم گوتی مت لەچاوپێكەوتنەكەدا دەڵێت: دزەكردنی تیرۆریستان لەسنورەوە كارێكی خەتەرناكەو هەرەشە لەهاوڵاتیان‌و ئاسایشی عێراق دەكات‌و ناكرێت دەوڵەتی عێراق ئەمە قبوڵ بكات.

د. مهدي الحافظ وەزیری نەخشەسازی عێراق، هەڵوێستی دۆستانە نیە بەرامبەر كوردستان

چاودێر ئاگادارە كەوا: د. مهدي الحافظ، وەزیری نەخشەسازی عێراق، هەڵوێستی بەرامبەر كوردستان هەڵوێستێكی دۆستانە نییە. لەدانیشتن‌و بەرنامەو نەخشە كێشاندا، شارەكانی كوردستان لەنەخشەسازی عێراقدا، فەرامۆش دەكات. هەوڵ دەدا نۆدترین پرۆژە ئابوورییەكان‌و كارگەكان، لەناوچەكانی ناوەراست‌و خواروی عێراقدا جێبەجێ بكرێت. ئەمەش هەمان سیاسەتی دەسەڵاتی دواكەوتووی ناسیۆنالیستی عەرەبییە كەبەدرێژایی مێژوو كوردستانیان لەپرۆژە ئابوورییەكان بێبەش كردووە. هەوڵیان داوە كوردستان بخەنە بەرێزی بوژاندنەوەی ئابووری. لەعێراقی نوێشدا، وەزیری نەخشەسازی، كەیەكێكە لە كۆمۆنیستە ناسراوەكانی عێراق، بەهەمان ئەقلیەتی رابردوو، سەیری كوردستان دەكا، كەكوردستان‌و شۆڕشەكەی چاكەیەكی نۆدیان بەسەرییەوە هەیە.

خانەقین؛ نوێنەری ئەمریكا و یەكێتی كۆدەبنەوە

رۆژی (٢٠٠٤/١٠/٢٠) سەعات (١١:٣٠)ی نیوەرۆ، لەشاری خانەقین، نوێنەری یەكێتی نیشتمانی كوردستان كەبریتی بوون لە: مەلا بەختیار ئەندامی مەكتەبی سیاسی، د. خەسرەو گوڵ محەمەد ئەندامی سەركردایەتی‌و مامۆستا موحسین بەرپرسی مەڵبەندی خانەقین، لەگەڵ نوێنەری ئەمریكا لەشارەكانی خانەقین‌و جەلەولاو سەعدیە (تۆمسن)و (مەوزەن) كۆبوونەوە. لەكۆبوونەوەكەدا، باسی دۆخی سیاسی عێراق، پاشان هی خانەقین‌و پارێزگای دیالە كراوە. چاودێر ئاگادارە كەوا نوێنەرانی یەكێتی، جارێكیتر بەرپەرچی رۆشتنی گێرانەوەی ئەعربیان لەكۆبوونەوەكەدا رەت كردۆتەوە. نوێنەری ئەمریكاش ئەو بریارەیان قبوڵ بووەو گوتویانە مەسەلەی گێرانەوەی ئەعریب لەم ناوچەیەدا هەستیارەو بۆ خەڵك قابیلی قبوڵ نییە. هەروا.. (مەوزەن) نوێنەری ئەمریكا لەخانەقیندا، دووپاتی كردەوە كەوا: یەكێتی خزمەتەكانی لەناوچەكەدا لەبەرچاوەو كاریگەرییەكی زۆریشی لەسەر دانیشتوانی ناوچەكەدا هەبووە. خەڵكیش بەخزمەتەكان دەزانێت.
كۆبوونەوەكە، بەبریارو بەرنامەی هاوبەش بۆ چارەسەركردنی كێشە ئیدارییەكانی ناوچەكە لەگەڵ پارێزگاری دیالە، كۆتایی هات، بەمەرجێك باسی ئەعریب لەلایەن پارێزگاری دیالەوە نەهێنرێتەوە ئارا.

پەیامنێری چاودێر

یەكێتی؛ چاكسازی‌و ئامادەكاری بۆ ئەگەرەكانی هەڵبژاردن

مەكتەبی سیاسی یەكێتی نیشتمانیی، سەرقاڵی كۆبونەوەن لەسەر چەندین تەوەری گرنگ. گرنگترینیان چاكسازی ناو یەكێتیی‌و جۆنێتی ئامادەكاری بۆ هەڵبژاردنی عێراق‌و كوردستان‌و پەسەندی دەستوری ئەگۆری عێراق. دەنگوباسەكانی ناو كۆبونەوەكان وادەگەیەنێ كە هەتا ئێستا، ئەو بنچینانەی بۆ كاراتركردنی ئۆرگانەكانی یەكێتیی پێویستن، بیروڕایان، بەگیانێكی دیموكراسی لەسەر گەڵاڵەكراون. بەڵام جارێ دوابڕیاریان دەربارە نەدراوە. وەلێ هەموو لایەك كۆكن كە بڕیاری پێویست لەوبارەوە پەسەند بكەن‌و یەكێتیی نیشتمانیش بەو گۆڕانكارییە بەهێزتر بكەن. سەبارەت بەهەڵبژاردنیش، گفتوگۆ گەرمە لەسەرئەوەی كورد لەسەر ئاستی عێراق، بەلیستی هاوبەش، بەلیستی تایبەتی، یان بەشی زۆری كورد بێن‌و بەشێكیشی بدرێتە هێزە دیموكراتخوازەكانی عێراق. پرنسیپی ئەو بیروڕایانە ساغكراونەتەوە، بەڵام (چاودێر) ئاگادارە كە بڕیاردراوە لیستی ئەمجارەی پەرلەمانتارانی عێراق‌و كوردستان، لەوانەبێ كە لێوەشاوەی كۆمەڵی كورد بن‌و بتوانن لەشەڕی دەستوریی عێراق‌و كوردستانیەتی كەركوك‌و خانەقین، رۆڵێكی بەرچاوبگێڕن.
سەبارەت بەهەڵبژاردنی پەرلەمانی كوردستانیش، یەكێتی چەند ئەگەرێكی خستۆتەبەرباس، هەمووی بۆ پێشخستنی پەرلەمان‌و چاودێریكردنی دەسەڵاتەكانی تەنفیزی‌و دابینكردنی زیاتری ئازادیەكان، گەڵاڵەكراون. بۆ زووتر ساغكردنەوەی بڕیارەكان، لەكۆتایی ئەم هەفتەیەدا كۆبونەوەیەكی باڵا لەنێوان گەورە لێپرسراوانی یەكێتیی‌و پارتی، بەئامادەبوونی (مام جەلال)و (مسعود بارزانی) ئەنجام بدرێ. بۆ لێكتێگەیشتن‌و دوابڕیار لەسەر ئاستەكانی سیاسی‌و ئەگەرەكانی هەڵبژاردن‌و شەڕی دەستوری لەعێراقی فیدراڵ‌و كوردستاندا.

کێ، هەڵبژاردنی ئەمریکا دەباتەوە؟

مەلا بەختیار

هاووڵاتی، هاووڵاتییە بەهەموو بەها مرۆڤایەتییەکی هاووڵاتی" یاسا مافی دەپارێزێت" لەژیاندا ئازادییەکانی دەستەبەر کراوە" مافە کۆمەڵایەتییەکانی پارێزراوەو پێویستییە ئابوورییەکانیشی، لەدەستی رێکەوتو قەدەردا نییە. بۆیە:

هاووڵاتی.. لەرۆژئاوا، ئەگەر خۆی نەیەوێ، هیچ ئایینێك ناتوانێت ملکەچی بریارێکی سیاسی بکات.

هاووڵاتی .. پابەندی عەشیرەت، خێڵ، بنەماڵەو سەرکردەی کاریزما نییە.

هاووڵاتی .. خاوەنی کەسایەتییەکی هۆشیاری خۆیەتیو سەرپشکە لەبریاردانی کۆمەڵایەتیو ژیانی سیاسی.

هاووڵاتی .. ئازادی بیرو ئازادی فەلسەفەو ئازادی ویژدانی، لەهەڵبژاردنی هەر بیرو فەلسەفەیەك، یان هەر ئایینو مەزهەبێك، یان لەدژایەتی کردنیاندا، هەیە.

نەبوونی زەبروزەنگ، یان هەژموون، یان ترس لەسەر هاووڵاتی، یان لەدەروونی هاووڵاتیدا، مەرجی پێش وەختی ئازادی هاووڵاتییە لەهەر پرۆسەیەکی سیاسی بەشداری بکات.

لەئەمریکادا، دەیان ملیۆن هاووڵاتی رۆژی ١١/٢ ئەو مافە سیاسیانەی وەکو هەموو جارێك بەکاری دێننودەچنە سەر سندوقەکانی دەنگدان بۆ هەڵبژاردنی سەرۆکی وڵاتەکەیان. لەماوەیەکی زۆرکەمیشدا، بەحوکمی تەکنیکی هەرە پێشکەوتووی یەکلاکردنەوەی دەنگەکانەوە، بەبێ ئەوەی هیچ لایەكو دەزگایەك بوێرێ گزیو فزی بکاو زەبرو زەنگ بەکاربێنێ، دەزانرێ کام لەکاندیدەکان دەردەچێ. هێشتا هەفتەیەك ماوە بۆ زانینی ئاکامی هەڵبژاردنەکە، جێی خۆیەتی بپرسین کەئاخۆ کام لەو دوو کاندیدە متمانەی زۆرینەی دەنگدەران دەهێنن؟

لەدونیای سیاسەتدا بەتایبەتی لەناو ئەزموونە دیموکراتییەکاندا، گران نییە پێوەرێکی سیاسی بۆ زانینی سەرەنجامە گشتییەکان دەست بکەوێ. یان لەسەر پرۆسەی هەڵبژاردن حوکم بدەی. یاخود پێشبینی بەرەنجام لەهەر پرۆسەیەکدا بکەی. بەڵام مەرج نییە کوتو مت پێشبینی هەموو جارێك راست دەرچێ. سەبارەت بەوەش کێ، لەهەڵبژاردنی ئەمریکادا دەردەچێ؟ پێمان وایە جۆرج بوش. بۆ؟

لەبەرئەوەی بەدرێژایی مێژوو، ئەمریکا کەوتبێتە هەر شەرێکەوە، شەری دەرەکی یان ناوەکی، لەکاتی هەڵبژاردندا سەرۆکی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لەخولی دووەمی هەڵبژاردندا متمانەی پێدراوەتەوە، هەتا بتوانێت جەنگەکە بباتەوە" چونکە گۆرینی سەرۆك کۆمار لەکاتی جەنگدا، شپرزەیی دەخاتە بەرنامەی جەنگەوەو بوار دەداتە دوژمن نەخشەکانی سەر بخات. ئەمریکاش ئێستا لەجەنگی دژە تیرۆردایەو هەرەشەی تیرۆریش لەچەندین لاوە رووبەرووی ئەمریکا بۆتەوە. بۆیە لەناو خەڵکی ئەمریکادا هەست کردن بەو مەترسییە تێکەڵی بەرپرسیارێتی نیشتمانی دەبێو بەرپرسیارێتییەکەش لەکاتی جەنگدا بریاری بەرپرسیاری بەرای گشتی دەدا. ئەمە خاڵێکی گرنگە لەزانینی سایکۆلۆژیەتی خەڵکی ئەمریکا، لەکاتی هەڵبژاردنی سەرۆك کۆماردا" جگەلەو خاڵە، پسپۆرانی ئابووری ناسی ئەمریکا رەخنەیەکی زۆریان لە بەرنامەی ئابووری (کیری) هەیەو پێیان وایە بەرنامەکەی زیانی بۆ خەڵکی ئەمریکا هەیە. ئەم رەخنەیە، لەناو رای گشتیدا ئەگەر کاری ووردی لەسەر کرابێو سەلمێندرابێت، کەئەو بەرنامەیە، چ زیانێکی بۆ ژیانو بژێوی خەڵك هەیە، بێگومان هەستو هەڵوێستی بەشێکی زۆری خەڵك کەزەرەرمەند دەبن لەو بەرنامە ئابوورییەی کیری، بەلای جۆرج بوشدا دەگۆرێت. کێشەی ژیانو بژێوی لای خەڵکی رۆژئاوا، مەسەلەیەکی گرنگە.

جگەلەو دووهۆکارە گرنگە سەبارەت بە جەنگو سایکۆلۆژیەتی رای گشتی، هەروا مەسەلەی ئابووریو گوزەرانی خەڵك، مەسەلەیەکی دیکەش لەسەر کیری لەناو رای گشتی خەڵکدا بۆتە مایەی رەخنە، ئەویش ئەوەیەکە رەخنەکانی کیریو دیموکراتخوازەکانی ئەمریکا لەسەر جەنگو جەنگی روخاندنی سەدام، رەخنەی لاوازن، چونکە دیموکراتەکان لەکۆنگرێسی ئەمریکادا، بەبێ کێشە دەنگیان بۆ جەنگی دژەتیرۆرو روخاندنی رژێمی عێراقیشدا. بۆیە ئێستا ئەو رەخنەیەی دیموکراتەکان لەجەنگ دەیگرن، وەکو پاشگەزبوونەوە وایەو کۆماریخوازەکان باشیان قۆزتۆتەوە. بەڵکو وایان کردووە کیری وەکو سیاسەتمەدارێکی ناکارامە بۆ پۆستی سەرۆکایەتی بنوێنن.

تەنانەت .. پێمان وایە رووخساری (کیری)یش لەسەر دەنگدان، بەتایبەتی لەناو ژنانو کچانی ئەمریکادا زیانی بۆ کیری هەیە. چونکە بوش لەو جوانترە، کاتی خۆیشی هۆیەکی گرنگی دووجار دەرچواندنی (کلینتۆن) لەهەڵبژاردنی سەرۆکایەتی ئەمریکادا، ئەو قۆزیو شیك ئەندامییە بوو کەهەیەتی.

لەبەر ئەو هۆیانەو هۆی دیکەش، پێمان وایە شانسی بوش بۆ بردنەوەی هەڵبژاردن، زیاترە لە کیری، گەرچی راپرسییەکان تائێستا جیاوازییەکی گەورەشیان لەنێوانیاندا دەرنەخستووە. ئەمە بۆچوونێکە دەرمان بری، بەڵام لەدونیای سیاسەتو لەناو دەریای بیروڕای گشتیدا، زۆرجار سەرەنجامی پێشبینی نەکراویش دێتە دی

جەبهەی تورکمانی بۆ رەخنە لە بارزانی دەگرن

سەرکەوت عومەر

رەتدانەوەی سەرۆکی پارتی لەلایەن جەبهەی تورکمانیەوە، زۆرتر لەسەر شاری کەرکوکە. ئەم جەبهە سیاسییە کەلەچەند ساڵی رابردوودا، نەك بەرامبەر هێزە سیاسیەکانی عێراقو کوردستان سیاسەتێکی تێکدەرانەی دوژمنکارانەی هەبوو، بەڵکو لەناو خودی جەبهەکەشدا بێ متمانەیی لەناویاندا قوڵە. یەکتر شکاندن بۆتە نەریتی نێوانیان، هەتا رادەیەك لەهەشت ساڵی رابردوودا، هەشت جار سەرۆکی جەبهەیان گۆریوە. هەموو جارێکیش سەرۆکی لێخراو، بەدزو جاسوسو پیاو خراپ دەدەنە قەڵەم. بۆیە، لەجەبهەیەکی کارتۆنی ئاوا، هەرئەوە چاوەرێ ئەکرێ کەدژی کوردستانیەتی کەرکوك بێت، تەنانەت پێی ناخۆشە سەرکردەی سیاسی گەورەی کورد، پێشبینی بکا ئەگەر راپرسی بکرێت، کورد زۆرینە دەردەچێ. هەرچیەك کوردو سەرکردایەتی کورد بیڵێ، ئەم جەبهە تورکمانییە (کەهەرچیەك بێت جەبهە نییە..!!) قوشقی دەبنو هەڵدەچن. نەخۆشی دوژمنایەتی کردنی کورد لەناو ئەو جەبهەیەدا، گەیشتۆتە رادەیەك، کاروباریان نییە وەڵام دانەوە، یان بەرپەرچ دانەوەی سیاسەتی کوردستانیەتی کورد نەبێ.

جەبهەی تورکمانی، تەنانەت پێشیان ناخۆشە بەرێز مەسعود بەرزانی گوتویەتی:

(ئێمە دڵنیاین زۆربەی راپرسیەکە لەبەرژەوەندی کورددا دەبێتو دڵنیاشین کەرکوك دەخرێتەسەر کوردستان)

جەبهەی دژەکوردی تورکمانی، بۆچی ئەم پێشبینییەیان پێ ناخۆشە کەبیروڕایەکی سیاسییەو هەموو سیاسییەك (نەخوازەڵڵا بەرپرسیاری گەورە) بۆی هەیە بیروڕای خۆی دەربرێت، بەڵام خۆیان پێیان عەیبو عار نییە، لەنوسینو قسەکردنو ئەو نەخشەسازییەی بۆ ئاماری خۆیانو ناوچە تورك نشینەکان بڵاوی دەکەنەوە، سەرژمێری تورکمان لەسێ ملیۆن تێپەرێننو نەخشەی ناوچە تورك نشینەکانیش سێ بەشی کوردستان داگیردەکات.

بۆ جەبهە رەوایە نەخشەی کوردستان تێك بدەن. پێکهاتەی کەرکوكو کفریو خانەقینو دووزو تەلەعفەر هەڵگێرنەوە. تورکمان دە بەرامبەر زیاد بکەن، بەڵام کوردو سەرکردایەتی کورد بۆیان نییە بیروڕای خۆیان بەرامبەر راپرسیش دەربرن.

پێمان وایە، باشترین خزمەت ئەم جەبهەیە بیکا، ئەوەیە هەتا زووە دەرابەی جەبهەکەیان دابخەن، ئەگینا، هەم لەناو خۆیاندا زیاتر لەجاران حەیای یەکتر دەبەن. هەم تورکمانیش دووچاری گێچەڵی گەورە دەکەن.

هەڵەکانی ئەمریکا لەداگیرکردنی عێراقدا

(لەراپۆرتێکی زانستی پەیمانگای ستراتیژی — لەندەن)

ئازاد عەلی

لەراپۆرتێکدا کە پەیمانگای لێکۆڵینەوەی ستراتیژی، کە بارەگاکەی لەلەندەنە، رۆژی سێشەممە (٢٠٠٤/١٠/١٨) ئامادەیکردووە، باسی ئەو هەڵانە دەکا کە ئەمریکا لەکاتی داگیرکردنی عێراقدا، کردونی.

ئەم پەیمانگایە، یەکێکە لەباوەڕپێکراوترین پەیمانگا عەسکەرییەکانی جیهان کە ساڵانە راپۆرتو لێکۆڵینەوەی وردی باوەڕپێکراو لەسەر مەسەلە عەسکەرییەکان، چەکە دروستکراوەکانو سوپای وڵاتان ئامادەدەکا. لەراپۆرتی ئەمساڵدا، باسی ئەوەیکردووە کەوا: پەلاماردانی عێراق پارساڵ سەرکەوتوو بوو، بەڵام داگیرکردنو ئیدارەکردنی دوای ئەوە، پەشم بوو.

لەدووتوێی لێکۆڵینەوەکەدا هاتووە کەوا: پرۆسەی رزگارکردنی عێراق کە بەهەڵمەتی عەسکەری سەرکەوتوو دەستیپێکرد، هەندێ پەندی بنەڕەتی پشانی وڵاتە یەکگرتوەکانی ئەمریکاو هاوپەیمانەکانیدا، سەبارەت بە کارەکانی دوای جەنگ. راپۆرتەکە چەندین سەرەنجامی لا ساغ بۆتەوە لەسەر جەنگەکەو کارەکانی دوای جەنگو ئیدارەکردنی عێراق" هەر لەچۆنیەتی سەرکەوتنو ئەرکەکانی پاراستنی ئاشتیو پێویستی هێزی یەدەکی بەشەرییەوە، هەتا دەگاتە پشتیوانی دانیشتوان. ئەمە هەیەتی، سەرکەوتنی گەورە بەدەستبێنێ. بەڵام ئەم وڵاتە زەبەللاحە لەئیدارەکردنی عێراقدا، لەگۆڕینی سوپاکەیدا، لەهێنانی هێزی چەکداری یەدەكو پۆلیسدا، دوچاری هەڵەی گەورەگەورە بووە. ئەمەش، بێگومان کاریگەرییەکی گەورەی لەسەر لایەنەکانی پرۆسەی رزگاریو ئازادی عێراق دەبێ. هەروا رۆژهەڵاتیش.

دەرکەوت، یەکێك لەگەورەترین هەڵەکانی پرۆسەی ئازادی عێراق، ئەو بریارە بوو کە ئەنجومەنی ئاسایشی نێودەوڵەتی، دەسەڵاتی هاوپەیمانیان وەکو دەسەڵاتێکی داگیرکەر، بەرەسمی ناساند. ئەم بەرەسمی ناسینەی دەسەڵاتی داگیرکاری لەسەر داخوازی ئەمریکا، لەسەردەمی جیهانگیریدا، مەسەلەیەکە مایەی سەرنجێکی سیاسییە.

باوەڕناکەین لاریمان لەوەهەبێ، کە هاوپەیمانان گەورەترین کاری سیاسیو سەربازیو مرۆییان ئەنجامداوە، کاتێك رژێمی فاشستی عێراقیان روخاندووە. ئەمە کارێکی گەورە بوو لەسەرەتای هەزارەی سێیەمدا. درێژەپێدانی هەمان سەرکەوتن بوو کە بۆ پاراستنی گەلانی ناو یوگوسلاڤیای جاران، هاوپەیمانان دژی حکومەتی میلۆسۆڤیچ ئەنجامیان دا. بەڵام کاتێك ئەو سەرکەوتنە

جگەلەوەی راپۆرتەکە باسی ئەوە دەکا، کە هێزی یەدەك، ناتوانن جێگەی هێزی مەشق دیدە، دوای سەرکەوتن بگرن.. تاد.

ئەم لێکۆڵینەوەیە، یەکەمین لێکۆڵینەوەی زانستی زۆر گرنگە، کە پەیمانگایەکی بەناوبانگی ستراتیژی، ئەنجامیداوە. تیایدا، سەلماندویەتی کە ئەمریکا لەنەخشەی جەنگو هەڵمەتەکانیدا، راستو سەرکەوتوو بووە. بەڵام دوای سەرکەوتن، هەڵەی گەورەو دزێوی کردووە. کە بڕگەکانی راپۆرتەکە دەخوێندرێتەوە، تێدەگەیت کەوا: وڵاتێکی زەبەللاحی وەکو ئەمریکا، چۆن دەتوانێ بەو تەکنەلۆژییە جەنگییەی کە گەورەیەیان خستە ژێر فشاری داگیرکردنو خەڵکی عێراقیان بەو داگیرکردنە دردۆنگو بریندار کرد، ئەمەیان هەڵەیەکە بۆچی لەعێراقدا ئەنجامیان دا، بەڵام لەکێشەکانی بالکاندا ئەنجامیان نەدا؟ ئەمە لەکاتێکدا، سەرجەم ئۆپۆزسیۆنی عێراقو کوردستان، لەکۆنگرەی لەندەندا داواشیان کرد کەوا حکومەتی کاتی دابمەزرێننو حکومەتی داگیرکارییان رەتکردەوە. بەڵام ئەمریکا، دوای دوو رۆژ لەدواخستنی کۆنگرەکەش بۆ ئەومەبەستە، سووربوو لەسەر بریارەکانی خۆی. ئەمە هەڵەیەکی گەورە بوو،

بۆ ل (١٥)

تورکیا.. دەستی بەرامبەر کورد بەستراوە

سیروان محەمەد

لەو رێڕەوەدا، گوتارەکە باسی ئەوە دەکا کەوا: حکومەتی ئەردوگان، لەمێژووی تورکیادا کەمترین بواری مانۆری هەیەو ناشتوانێ وەکو جاران دژی ئەگەری راپەڕینی کورد، بجوڵێ. هۆی ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆئەوەی تورکیا هەوڵێتی ببێتە ئەندامی یەکێتی ئۆروپا.

هەروا.. رۆژنامەکە دەنوسێ کە: سەرەڕای دەستکەوتە سیاسییەکانی کورد لەعێراقو کەرکوكو شوێنی دیکەدا، بەڵام بەرپرسە تورکەکان، سەرباری نارەزاییان، درکی ئاڵۆزی گەورەی دۆخی عێراق دەکەن. دودڵییان لەناردنی هێزەکانیان بۆ کوشتارگای عێراق، هەروەکو لێکۆڵەران گوتویانە، نواندووە. چونکە هەنگاوێك بوو، بەرهەڵستی بەرفراوانی ناوخۆی دەوروژاند.

گرنگتر لەو باسانە، رۆژنامەکە دەنوسێ: تورکەکان بەهۆی بەیەکداهاتنی نفوزیان لەواشنتۆندا. زیاتر دەستیان بەستراوە. ژمارەیەکی زۆری بەرپرسانی ئیدارەی بوشو دەرەوەی ئیدارەکە، سەرەنجامی رێپێنەدانی تورکیا لە(٢٠٠٣/٣/١) کە سوپای ئەمریکا لەسەرزەمینی تورکیاوە هێرش بکاتە سەر عێراق، لەتورکیا نابورن.. تاد.

ئەو دەقانە، دەقی گرنگ گرنگی بۆچونی سیاسی یەکێك لەناودارترین رۆژنامەکانی ئەمریکایە، کە رۆژنامەیەکی عەرەبی رێباز لیبرالی وەکو (الاتحاد)ی ئیماراتیش, لەبەر گرنگی وەریگێڕاوە.

ئەم گوتارە، ئاماژەیەکی سیاسی گرنگی دیکەیە کە ئێستا رۆژانە، لەرۆژئاواو ئەمریکادا لەسەر تورکیا، دەنوسرێ. دەتوانین بڵێین: تورکیا، هاوشانی سوریا، بەڵام بەشێوەو بەئامانجی جیاواز، کەوتۆتە بەر رەخنەی رای گشتیو میدیاکانی رۆژئاوا. ئەگەر سوریا.. لەبەرئەوەی بەوڵاتێك لەوڵاتەکانی سێگۆشەی تیرۆر ناسراوەو دەسەڵاتێکی ناسیۆنالیستی لەسەردەم جێماوی هەیە، بۆیە رەخنەی لێدەگیرێ. ئەوا تورکیا، لەبەر کێشەی دیموکراسیو مافی مرۆڤو بەتایبەتی کێشەی چارەسەرنەکراوی کورد، فشاری لەسەرە.

کورد.. بۆ تورکیا، بۆتە پێوەری دیموکراسی. هەتا مافی کورد لەتورکیادا بەیاسا نەسەلمێندرێ، پێدەچێ ئەم فشارە لەسەر تورکیا بەردەوام بێ. هەربۆیە، ئێستا لەناوخۆی تورکیاشدا، ئەو فشارانە بۆ چاکسازی یاساییو سەلماندنی مافی کورد، بۆتە باسو خواست. بەتایبەتی، رۆژانە بازاڕی تورکیاو سەرمایەو سەرمایەداری، کاریگەری فشاری رۆژئاواییان لەسەر دەردەکەوێ. دراوی تورکی بەچرکەسات لەشکاندایە. گرانی هەروا زیاد دەکا. توانای کڕینو فرۆشتنو ئاڵوێڵ، لەئاستەنگ دەربازی نابێ.

فشارەکانی رۆژئاوا، بەتایبەتی سیاسەتی دووربینانەی یەکێتی ئۆروپاو ئەو تەنگوچەڵەمانەی دوچاری هەناوی تورکیا بون، وایان کردووە کەمالیزم بکەوێتە ژێر فشار. ناسیۆنالیزمی تورکیش وردە وردە، لە ناسیۆنالیزمێکی گۆشەگیرەوە، لەقاڵبی ناسیۆنالیزمی مۆدێرن بدرێ. ئەمەش سەرەتاکەی خەریکە چەکەرەدەکا، بەڵام هێشتا زۆریماوە. ئەوەتانێ، ئەنجومەنی راوێژکاری مافی مرۆڤ لەتورکیادا، رێك لەم رۆژانەدا داوای کردووە دەستوری تورکیا بگۆڕدرێو بەشێوەیەك دارێژرێتەوە کە ئازادییە سیاسیو دیموکراسیو ئازادی تاکەکان، لەگەڵ رەچاوی جیاوازییە رەگەزییو ئایینیو کولتورییەکانی کۆمەڵی تورکیا دابین بکرێ. ئەویش لەسەر بنەمای هاووڵاتی نەك دەربەستی بۆ نەتەوەی تورك.

لەهەمان راپۆرتدا، جەخت کراوەتەوە کەوا: تورکیا بەم دۆخەی ئێستای هەرگیز ناچێتە ناو یەکێتی ئۆروپاوە. داواشی لەحکومەتی تورکیا کردووە پەلە بکا لەگۆڕینی واقیعی سیاسی، دەستوری، یاساییو جێبەجێکردنی چاکسازی دیموکراتی.

ئەم راپۆرتەی ئەنجومەنی راوێژکاری مافی مرۆڤ لەتورکیا، کە سەر بە ئەنجومەنی وەزیرانی تورکیاشە، کاریگەری راسپاردەکانی کۆمسیۆنی ئۆروپای لەسەرە کە (٢٠٠٤/١٠/٦) داوایان کردووە تورکیا زۆرتر چاکسازی دیموکراسی ئەنجام بداو دان بەتەواوی مافە نەتەوەییو مەزهەبیەکاندا بنێ، وەکو پێش مەرجی دەستەبەری گفتوگۆی ئەندامایەتی تورکیا لەیەکێتی ئۆروپادا.

ئەو راستیانە تێکڕا، دیاردەی تازەو کاریگەرن لەسەر دۆخی سیاسی تورکیاو چارەنوسی کورد. خوێندنەوەی ئەو فشارانەی دەخرێنە ئارای سیاسەتی تورکیاوە، بەئاسانی دەسەلمێنن کەوا: گۆڕانکاری گەورە بۆ رۆژهەڵاتو لەرۆژهەڵاتیشدا بۆ کورد، بەڕێوەیە. هەربۆیە، کۆترە سپیەکەی کورد (لەیلا زانا) بانگەشەی بزوتنەوەیەکی سیاسی نوێی راگەیاند. ئیدی لەیلا زانا.. یان بەسەربەرزی دەبێتە ژنە سومبلی ئاشتیخوازو دیموکراتخوازی کوردستانو تورکیا، یان، دەورانێکی دیکەی زیندانی دەچێژێ.

تیرۆر، ستراتیژ یان تاکتیك؟

مەسعود بینەندە (رۆژهەڵاتی کوردستان)

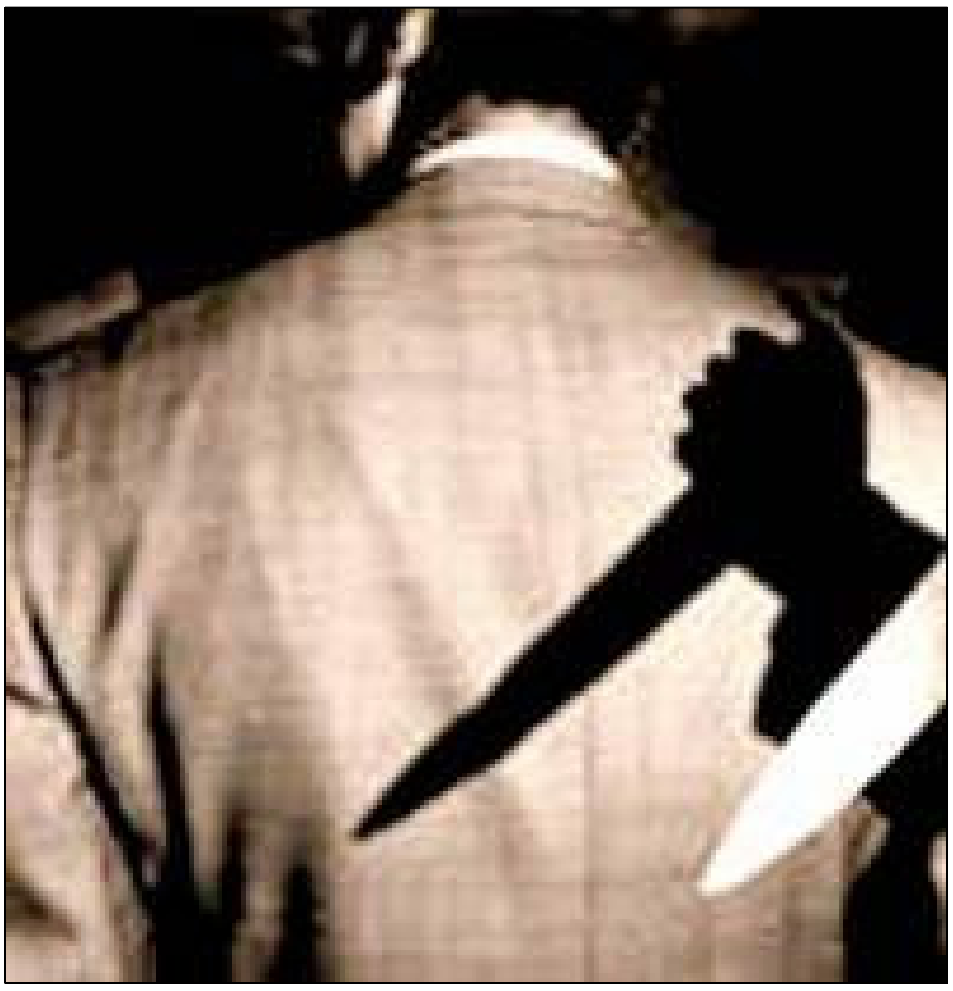

دیاردەی تیرۆرو رەوتی تیرۆریزم لەم سەردەمەداوبەتایبەت لەدوای شەری ساردەوە وەکو قەیرانێك بەرۆکی کۆمەڵگای جیهانیوچاخی مۆدێرنی گرتووە. دیاردەی تیرۆر هەرچەند شێوازێکی درندانەو توندو تیژانەی هەیەو بەتەواوەتی لەبازنەی ئەقڵانیەتو کردەی مەدەنی بەدوورە، بەڵام وەکو دژە کردەوەیەك پەیوەندییەکی توندو تۆڵی بەسەردەمی مۆدێرنو جیهانی پێشکەوتووەوە هەیەو ناسینو شرۆڤەکردنی ئەم دیاردەیە بەبێ ناسینو لەبەرچاو گرتنی پێکهاتەو قەبارەی سەردەمی مۆدێرن ناگاتە ئەنجام. لەم وتارەدا هەوڵ ئەدەین پێناسەیەکی کورت لەدیاردەی تیرۆرو بەتایبەت رەوتی تیرۆریزمی فاندامینتالیستی (Foundamentalism)، بخەینە بەرچاو.

(بوون ناسیی تیرۆریزم)

١- تیرۆریزمی بونیادخوازانەی ئایینی دژی کردەوەی ئەقڵێکی سوننەتیو پاشڤەرۆ خوازانەیە کەبەتەواوەتی لەبەرامبەر جیهانی مۆدێرندا ئەوەستێو هەوڵ ئەدا رابردوو لەئێستادا زیندو بکاتەوە. زیندو کردنەوەی رابردوو لەئێستادا دوو شێوازی سەرەکی هەیە: یەکەم، لایەنی پسیڤو زەینیە کەتەنیا لەچوارچێوەی هەستو حەزێکدا ئەمێنێتەوەو وەکو نوستالیژیایەك خۆی ئەنوێنێ. لێرەدا مرۆڤی بونیادخواز هیچ هەوڵێکی کرداری نادات کەپێکهاتە رێکداری جیهانی کۆنی حەز لێکراوی خۆی لەئێستادا زیندوو بکاتەوە، بەڵکو تەنیا لەچوارچێوەی حەزو تامەزرۆییەکدا ئاواتەخوازی ئەو قۆناغە تێپەریوە ئەبێتو ئەو جیهانە ئارمانیە (ideal) لەزەینی خۆیدا ساغ ئەکاتەوە. بەڵام لایەنی ئەکتیڤو چالاکی بونیادخوازی نەتەنیا خاوەنی نوستالیژیایەو ویستو حەزێکی تەواوی بەرامبەر بەرابردوو هەیە، هەوڵ ئەدا ئەو هەستو حەزانە پراکتیزە بکاتو پێکهاتەو رێکداری کۆن بەسەر جیهانی سەردەمدا بسەپێنێ. تیرۆر لەم شێوازەدا وەکو ئاکامی پراکتیزەکردنی حەزو ویستی رابردوخوازانەیەو لەنوستالیژیایەکی وەهمیو هەست ئامێزەوە سەرچاوە ئەگرێ.

٢- ئەگەر بمانەوێ کردەیتیرۆریستی لەپۆلێن کردنەکانی ماکس ڤیبەر بۆ کرداری مرۆڤ دابێین، ئەکەوێتە بەشی کردەی خوازیاری ئەرزش یان ئەو کردەیەی بەپێی ئەرزشێکی پەسەندکراو بەرێوە دەچێت. بەڵام ئەگەر ووردبینانە بۆ کردەی تیرۆریستی بروانین بۆمان دەردەکەوێ کەئەو ئەرزشانە کەتیرۆریستان لەپێناویدا تیرۆر ئەکەن راستەوخۆ دەستووری تیۆری نەداوە، کەوایە لێرەدا تیرۆر لەبازنەی کردەی خوازیاری ئەرزش تێئەپەرێو پۆلێن بەندیەکیتری پێویستە. ئالێرەدا تەنها ئەرزشو بەهایەکی سوننەتی سەرچاوەی تیرۆر نییە، بەڵکو ئیرادەیەك لەپشت تیرۆرەوە وەستاوە کەدەیەوێ خوێندنەوەیەکی تایبەتی لەئەرزشەکان بێنێتەدیو لەم سەردەمەدا پراکتیزەی بکات.

٣- تیرۆریزمی بونیادخوازانەی ئایینی جگەلە کوشتنو لەناوبردنی ئەولایەنەی کەبە دوژمنی ناوئەنێ خۆیشی قوربانی ئەکات. کەوایە خۆکوشتنو خۆکوژی یەکێکە لەلایەنە سەرەکیو گرنگەکانی تیرۆریزمی بونیادخوازانەی ئایینیە. خۆکوشتن یان خۆقوربانی کردن لێرەدا وەکو (دورکایم) باسی ئەکات خۆکوژییەکی خۆخوازانە نییە بەڵکو خۆکوژییەکە لەپێناوی کۆمەڵو گروپو ئەرزشێکی تایبەت دا.

٤- لەنیگای یەکەمدا وادەر ئەکەوێ کەبونیادخوازی ئایینی بۆگەیشتن بەکۆمەڵگای ئایدیاڵی خۆیان دەست ئەدەنە تیرۆرو تەنانەت خۆشیان قوربانی ئەکەن. بەڵام لەراستیدا مەرگو سیاسەتی مەرگ بەشێ لەژیانو بوونی تیرۆریستانی بوندیادخوازە. لەراستیدا خۆکوژیو مەرگدۆستی تاکتیکی کردەوەیەکی ئاگاهانە نییە بۆ گەیشتن بەدەستکەوتێکی دیاریکراو. ئیدی هەرچی توخمی ژیانی پێوەدیار بێت چ لەرەگەزی کۆن بێت چ لەرەگەزی نوێ، بەر پەلاماری هێرشی تیرۆریستی دەکەوێ.

٥- تیرۆریزمی بونیادخوازانەی ئایینی خاوەنی دوو تایبەتمەندی گرنگە:

یەکەم: لەقۆناغی سەرگرتنی رەوتی جیهانی بووندا سەری هەڵداوەو بەتەواوەتی دژ بەجیهانی مۆدێرنە.

دووەم: لەئامرازو کەرەسی مۆدێرن کەڵك وەردەگرێو هیچ پەیوەندییەك لەنێوان ئامرازی بەکاهێنراوو ئامانجی لەبەرچاوی خۆی پێك ناهێنێ.

بەکارهێنانی تەکنەلۆژیا لێرەدا نابێتە هۆی فەرامۆشکردنی تەکنەلۆژیاو کەوتنە نێو بازنەی پوچخوازیو نیهیلیزمەوە، بەڵکو تەنانەت هێرش دەباتە سەر خودی بنەماو پێکهاتەی تەکنەلۆژیاو تەواوی پشتیوانە فکریو مەعریفیەکان رەت ئەکاتەوە. تیرۆریزمی تەکنەلۆژیك واتە ئەو بکوژخوازیەی کەتەکنەلۆژیا وەکو کەرەستەی کوشتنو تۆقاندن بەکارئەهێنێ بەتەواوەتی لەبەردەم مەعریفەی تەکنەلۆژیك دا ئەوەستێو دیاردەی بێلایەنیو نائەکتیڤی تەکنەلۆژیا ئەگۆرێتەسەر شێوازێکی لایەنگرانەو ئەکتیڤ. لێرەدا دیاردەی ئەکتیڤ بوونی تەکنەلۆژیا، دەربازبوونە لەواتای راستەقینەی تەکنەلۆژیا کەچەشنێك بێلایەنیو نائەکتیڤ بوونە، تەکنەلۆژیا لەشێوازی گشتیدا، هایدگەر وتەنی توشی نیهیلیزممان دەکات بەڵام لەشێوازی تایبەتیدا کەوەکو کەرەسەی بکوژیو خۆکوژی بەکارئەهێنرێ واتادار ئەبێتەوە. واتاداربوونەوەی تەکنەلۆژیا لەهەر شێوازێکدا مەترسیدارەو تێکەڵ بەو ئەرزشو ئامانجانە ئەبێت کە لەپێناویدا بەکارئەهێنرێ.

لێرەدا تەکنۆلۆژیا مۆرکی پیرۆزیەتی بوونی پێوە ئەلکێو ئەبێتە بتێك کە نە تەنیا لە تەواوی لایەنەکانی ژیانی مرۆڤدا بەشداری نەکات، بەڵکو ئیرادەو هێزێکی سەربەخۆی پێ ئەبەخشرێ کە بەشێوەییێکی سەرەڕۆخوازانە کاریگەری لەسەر هەڵوێستو بیری مرۆڤ دائەنێو دەستێوەردانی کارو کردەکانی کۆمەڵگا ئەکات. تەکنۆلۆژیا کاتێك واتادار ئەبێتەوە" مارکس وتەنی، لەبەدیهێنەرەکەی خۆی جیا ئەبێتەوەو بەسەر خاوەنەکەیدا زاڵ ئەبێت، بەو چەشنەی کە خاوەنەکەی لەئیرادەو بکەرێتی نەجاتو لەخۆی نامۆی ئەکات. مرۆڤ لەم شێوازەا ئەبێتە شوێن کەوتەو بەدواچووی خوداییێکی خود نەفرێن بەنێوی تەکنۆلۆژیا. لەخۆ نامۆبوون (alenation) ناکامی واتادارکردنەوەی تەکنۆلۆژیایە لەلایەن ئەو کەسانەوە کەتەکنۆلۆژیاو ئایدۆلۆژی تێکەڵ ئەکەنو لەئەنجام دا تەکنۆلۆژی وەکوو توخمو رەگەزێکی ئایدۆلۆژێك بەکارئەهێنن، بەڵام بێ واتایی تەکنۆلۆژیاو لەواتا داماڵینی لەشێوازی هیچ خواریو نیهیلیسم دا خۆی ئەنوێنێ. لەواتاداماڵینی تەکنۆلۆژیا دوو لایەنی نیگەتیڤو پۆزەتیڤی هەیە. لایەنە نیگەتیڤەکەی بەو چەشنەیە کە دابڕینێکی ئەوتۆ لەنێوان رەگەزی ماشینی تەکنۆلۆژیاو رەگەزی وجوودی مرۆڤدا بەدی دێنێ. لەم حاڵەتەدا تەکنۆلۆژیا نە وەك بکەرو نە وەك بەرکار لەرووبەڕووبوونەوە لەگەڵ ژیانی مرۆڤدا هیچ دەورێك نابینێ. بەڵام لایەنی پۆزەتیڤی لەواتاداماڵین، تەکنۆلۆژیا ئەکاتە لایەنێك لەژیانی مرۆڤدا کە کردەی بەرانبەریەکی (تقابل) لەگەڵدا دروست ئەکات. لێرەدایە کە تەکنۆلۆژیا ئەبێتە بەشدارێکی هاوبەشو بەرانبەر (بەپێچەوانەی بەشداریە پێشوەکە) لەژیانی مرۆڤداو نە ئەتوانێ ئەوەندە بەسەر مرۆڤدا زاڵ بێ کەتووشی نامۆیی بکاتو نە ئەتوانێ ببێتە دەستەمۆییێکی هەمە لایەنەی مرۆڤ کەواتادار ببێتەوەو دوو لایەنی نیگەتیڤو پۆزەتیڤ بەخۆوە ئەگرێ. حاڵەتی پۆزەتیڤی واتاداربوونەوەی تەکنۆلۆژیا ئەبێتە هۆی دەسەڵاتی دەستەو تاقمێك بەسەر تاقیمێکی ترداو ئەم چەشنە دەسەڵاتە هەر چەندە ئامانجی پێشکەوتنو گشتخوازانەی هەبێت، بەڵام لەئاکام دا کۆمەڵگاییێکی داخراوو نەزۆك بەدی دێنێ. بەڵام لایەنە نیگەتیڤەکەی واتادارکردنەوەی تەکنۆلۆژیا هەمان ئایدۆلۆژیزەکردنی ماشینە بەو شەچنەی کە لەخزمەتی بایەخو ئەرزشێکی تایبەت دا بەڕێوە بچێتو بۆ نەلێکردنی (نفی) خودی مەعریفەی تەکنۆلۆژێك بەکاربهێنرێو تیرۆر هەمان لایەنە نیگەتیڤەکەی واتادار کردنەوەی تەکنۆلۆژیایە. کردەی بکوژانەو خۆکوژی بەرەنجامی واتادار کردنەوەو پیرۆزکردنی تەکنۆلۆژیایە کە لەشێوازێك توندو تیژانەو رق ئامێزانەدا بەرێوە ئەچێت.

"دەروونناسی تیرۆر"

کردە (action)ی تیرۆر لەدەروونێکی پەرێشانو ناسەقامدارەوە سەر هەڵدێنێ. کاتێ رەوتی بەکۆمەڵایەتی کردن (socialization) و بەفەرهەنگی کردنی مرۆڤەکان تووشی ناکۆکیو ئاڵۆزی ئەبێت ئەو مرۆڤە نە تەنیا ناتوانێ راهێنانو ئەرزشەمانی کۆمەڵگا وەربگرێو لەناخی خۆیدا روونی بکاتەوە، بەڵکو رەوتی دژە ئەرزشی ئەگرێتە بەرو لەئاکامدا نەبێتە بەرهەمێکی نالەبارو نارەسەنی کۆمەڵگاو بەتەواوەتی لەبەرانبەر بەرژەوەندیەکانی کۆمەڵ دا ئەوەستێتەوە. مرۆڤێ کەکردەکانی شێوازێکی دژە ئەرزشی بگرێتە خۆ، ئەبێتە دژ بەمانەوەو گەشەکردنی کۆمەڵگا، هەر بەو بۆنەوە نە بەشێوەیەکی پێشکەوتوانەو هەڵکەوتە خوازانە (elitism) بەڵکو لەشێوازێکی دواکەوتوانەو تاقم خوازانەدا لەئەرزشەکانی کۆمەڵگا یاخی ئەبێو بەرانبەر بە بەرژەوەندیەکانی کۆمەڵ هەڵسوکەوت ئەنوێنێ. تیرۆر وەکوو پلانێك لەلایەن مرۆڤی یاخیەوە بۆ دژایەتی لەگەڵ ئەرزشی باوو سەقامگرتووی کۆمەڵگا دێتە دیو ئاراستەی بەرەو نەمانو تێکڕووخانی بوونی کۆمەڵگا ئەڕواتە پێش. دەروونی مرۆڤی تیرۆریست بەئاڵۆزیو پەرێشانیو سەرلێشێواوی ئاخنراوە. ئەم پەرێشانیە، پێوەندی بەو پاردۆکسە فیکریەوە هەیە کە زەینی مرۆڤی تیرۆریست تێیدا ماوەتەوە. تانو پۆی ئەم زەینە تانو پۆیێکی ئوستوورەییو نائەقڵانیەو چەمکەکانی لەبەستێنی جیهانی مودێرن دا بێ واتاو چووپەڵ ئەبێتەوە. سەرلێشێواوی واتایی لێرەدا نابێتە هۆی دروستکردنی گومان و تێپەڕبوون لەو چەمکانەی کەتووشی بێ واتایی بوون، بەڵکو بەپێچەوانەوە ئیرادەییێکی هەست ئامێزو پڕ سۆز بەدی دێنێ بۆ پاراستنو بەرگریکردن لەواتا کۆنو سوننەتیەکان لەبەرانبەر هەژمونی هێزەکانی جیهانی مودێرن دا.

سەرچاوەیێکی تری پەرێشانی، ئەو بارودۆخە دەروونیەیە کەمرۆڤی تیرۆریست لەرووبەڕوو بونەوەی کۆمەڵگاو هاوگرە تازە کۆمەڵایەتیەکاندا تووشی ئەبێت. کۆمەڵگا لەراهێنانی تاکەکاندا جگە لەوەی کەپشتیوانێکی ئەقڵیو ئەرزشییان بۆ دروست ئەکات، پاڵپشتێکی هەستەوەرانەو سۆزئامێز بەو چەشنەی کەپێوەندییێکی توندو تۆڵ لەنێوان تاكو کۆمەڵگادا بەدی بێنێ، پێك دێنێو پێوەندیە کۆمەڵایەتیەکانی پێ دائەمەزرێنێ. خۆشەویستی دایكو باوكو خێزان، خۆشەویستی مرۆڤەکانو هەروەها خۆشەویستی نەتەوەو نیشتمانو.. ئەو چەشنە خۆشەویستیانەیە کەدەروونێکی پڕ هێوا، گەش بینو ژیندۆست بەدی دێنێو رقو نەفرەتو دوژمنایەتی وەکوو هۆکاری دوور کەوتنەوەو دابڕان لەکۆمەڵگاو دەروبەر کەم ئەکاتەوە، دەروونی تیرۆریست دەروونێکی پڕ لەگرێو ترسو دڵەڕاوکێیە. مرۆڤ لەسەر لێشێواوی واتاییو هەستەوەرانەدا، هەست بەنائەمنیو نائاسایشی ئەکاتو ناتوانێ دڵ بەهیچ شتێ ببەستێو تەنانەت ئەزموونی خۆشەویستێك لەتەمەنیدا تاقی بکاتەوە.

ئەم چەشنە مرۆڤە بۆ دەربازبوون لەدڵەڕاوکێ، هیچ رێگاییێکی بۆ نامێنێتەوەو تادێ رقو نەفرەتو دوژمنایەتیی بەرانبەر بەکۆمەڵگاو دەوروبەر زۆرتر ئەبێتەوە. ئا لێرەدایە کەمەرگ لەشێوازی بکوژیو خۆکوژیدا وەکوو تەنیا رێگەی دەربازبوون لەقەیرانی دەروونی بۆ تیرۆریست دێتە کایەوە. دڵەڕاوکێو نائارامی دەروونی ئەگەر بەخۆشەویستی چارەسەر نەکرێ بەرقو نەفرەتێکی کوێرو روخێنەردا ئەکێشرێ کەهەموو شتێ بەدوژمن دائەنێو ئەرکی سەرەکی خۆی بە لەناوبردنو تەفرو توناکردنی هەموو شتێ نەزانی. دەروونی پەرێشانو پڕ نەفرەتو قینی ئەم چەشنە مرۆڤانە کردەییێکی توندوتیژانەی وەکوو تیرۆر لێ ئەکەوێتەوە. تیرۆر دەرمانی ئێشو برینە دەروونیەکانی تیرۆریستەو ئەم برنیانە بەبێ مەرگو مەرگدۆستی ساڕێژ ناکرێن. مەرگ لەشێوازی بکوژیو خۆکوژیدا ئیستراتژی راستەقینەی تیرۆرە. تیرۆر کردەوەییێکە کە هیچ ئەنجامێکی لێ ناکەوێتەوەو هیچ ئامانجێکی پلان داڕێژراوی ئەقڵانی بۆ لەبەرچاو ناگیردرێ، لەڕاستیدا تیرۆر نە بەئەنجامێك ئەگاتو نە دەسکەوتێکی بۆ دابین ئەکرێ بەو بۆنەوەیە کەتیرۆر رەت کردنەوەو هەڵوەشاندنەوەی ئەنجامو دەسکەوتەکانە. لەتیرۆردا بەم شێوەیە کە لەم هوتاڤە فاشیستیەدا ئەبینرێ فەلسەفەی ژیان رەت ئەکرێتەوەو فەلسەفەی مەرگ جێگیر ئەبێت:

"بمرێ ژیان، بژی مەرگ"

لەرۆژهەڵاتەوە

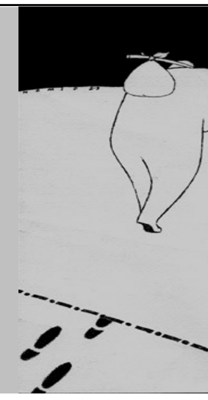

و: پەری کەریمی نیا

تایبەتمەندیەکانی هەلومەرجی باو لەعێراق دا

ئەو هەواڵانەی کە هەر رۆژێ لە عێراقەوە بڵاودەبێتەوە جێی داخو کەسەرێکی زۆرە. ئەو وێنانەی کەبڵاو دەبێتەوە شتێك نیە بێجگە لەتوندوتیژی، خوێن رشتنو شەڕ. تیرۆر، رفاندن، کوشتنی وەحشیانە، شەڕکردنی هێزەکانی ئەمریکایی لەگەڵ ئەو کەسانەی کەبەتیرۆریستیان دادەنێنو یا تۆڵە سەندنەوەی بەرامبەرکێ کردنی تیرۆریستەکان لەئەمریکایەکانو یا ئەو کەسانەی کەبەهەر شێوەیەك پێوەندیان پێوە بکات. لەکاتێکدا کەبڵاوکەرەوە عەرەبییەکان بوردمانەکانی فەلووجە گەورە دەکەنەوەو بەو منداڵ و ژنە سووتاوانەوە کەپێشانی دەدەنو یا بریندار بوونو یا کوژراون پڕووپاگەندەیەکی بەربڵاو دەکەن کەگوایە دیموکراسی ئەمریکا ئا بەم شێوەیەیە. لەبەرامبەر ئەمەدا بڵاوکەرەوە رۆژئاواییەکانیش تەقینەوەو تیرۆرەکانی شارەکانی عێراق گەورە دەکەنەوە ئەمە دەنوێنن کەتیرۆریستەکان چۆن بەوپەڕی بێ بەزەییەوە هاوڵاتیانی خۆیان دەکوژن. ملە پەڕاوەکان، جەستە لەت کراوەکان، ئۆتۆمبێلە قووپاوەکان وێران کردن بەئەنجامی کاری ئەم تیرۆریستانە دادەنێن. ئەم هەواڵو وێنانە ئەو قسەیەی ژاك شیراکمان بیردەخاتەوە کەوتبووی (ئێمە دەرگاکانی جەهەندەممان لەعێراق دا کردۆتەوە) ئەم هەلومەرجە لەکوێوە هاتو بۆچی؟ رەنگە کەسانێك وەکو شیراك بتوانن وا بنوێنن کە ئەم بارودۆخە دەرەنجامی یەکلاخوازی، دەسەڵات خوازیو بێ بیرکردنەوەی ئەمریکاییەکان نەبووەو پاشان بەوپەڕی ویژدان ئاسودەییەوە گوناهی ئەم کارە لەملخۆیان لابەن بەڵام ئەم هەلومەرجە بۆماوەی هەر ئەو ئیستبدادەیە کەتا چەند ساڵی رابردوویش فەرەنسیەکان لەبەر بەرژەوەندییە ئابووریو نەوتیەکەی لایەنگرییەکی توندوتۆڵیان لێدەکرد. بێگومان ئەگەر سەدام بمایە هیچ کام لەم رووداوانە رووی نەدەدا.

لەپەنای سەرەنێزەی خۆبەخت کەرانی سەدام، عێراق ببوە وڵاتێکی یەکدەستو یەکگرتوو و دەسەڵاتدار، بەڵام گوایە کە سەدام رۆی سیحرەکە شکاو دێوەزمەیەکی لێکەوتەوە کەهیچ کەس ناتوانێت رامی بکات. ئەم دێوەزمەیە هەر بۆماوەی ئیستبدادی رژێمەکانی پێشووە کەبێ دەنگی گۆڕیان بەسەر خەڵکەکەیان دا پژاندبوو و بۆ بەشداربووە، رۆژئاواییەکانی خۆیان (دورگەی بەردەوام)ی یان دروست کردبوو. چارەنووسی هیچ کام لەو رژێمە عەرەبیانە بێجگە لەمە نییە. بەتیپاچوونی هەر کامەشیان ئاوا بارودۆخێك هەر دەکەوێتەوە رژێمە زاڵمەکان هەموو کێشەکان بەزۆر چارەسەر دەکەن. گرنگ ترین پرسە زانستی، فەنی، فەرهەنگی، سیاسیو ئابووری لای ئەوان بەس بەشێوەیەك چارەسەر دەکرێت. بەقەپات کردنی زارەکان هەلورمەجێکی خنکاو پێك دێننو لەودەمو دەستەدایە کەدیسپلین، رێکوپێکیو یەك دەستو دەسەڵات دەردەکەوێت بەڵام بێ ئاگان لەوەی کەتەواوی ئەو کێشانە بەشێوەی گرێو کێشەی گەورەتر لەکۆمەڵگادا خۆی مات دەدات. تا ئەو رۆژەی کە تەلیسمەکە دەشکێتو دێوەزمەکە خۆدەردەخات. هەر لەکاتی رووخانی سەدام دا تەلەڤزیۆنەکانی جیهانی بابەت گەلێکیان پیشان دەدا کە گوایە عێراقیەکان شتە گشتیەکان دەدزن.

ئەم بابەتانە ئاماژە سەرەتاییەکانی بارودۆخەکە بوو و کەئێستاکانە لەعێراق دا خۆی دەرخستووە. بەبەدەست هێنانی چەكو سیلاح گرووپە تیرۆریستەکان دروست بوون. ماوەیەکی پێ نەچوو دراوی هەندەرانییەکانیش سەرریژی کرد (القاعدە) پێگەیەکی لە ئەفغانستان دا نەما بوو بۆیە هەر بەپێی قسەکەی (الزرقاوی) هاتنە عێراق تاکوو ببنە سەرۆکی ئەم ئاژاوەو ئاڵۆزییە. هەندێ کەس ناوی ئەم شەپۆلە تیرۆریستەیان بە (بەرگری دژی داگیرکەر) ناوزەد کرد. و بڵاوکەرەوە عەرەبیەکان خۆیان تیۆری ئەم ئاڵۆزییەیان بەشێوەی جۆراوجۆر گەرمتر دەکردو ببونە دەنگی ئەوان. بەرگریەك کە لەم یەك ساڵو نیوەدا هەزاران هاوڵاتی عێراقی کردە قوربانیو ملیۆنەها دۆلاریش زەرەری لەم وڵاتەدا. سەرەتا گرووپە تیرۆریستەکان کەهێشتا دەمامکیان هەڵ نەدرابۆوە هەندێ ئاژاوەیان رێ خست، فەلووجە بووە شوێنی سەرەکی کاروبارەکانییان. بەهەڵخەڵەتاندنی رابەرێکی شیعە کەزۆر گەنجیشە ئاژاوەی باشووریان نایەوە. دەوڵەتەکەی عەلاوی زۆر بەزەحمەت توانی فەلووجە هێور بکاتەوە هەڵبەت بەیارمەتی سیستانیشەوە. بەڵام کردە تیرۆریستەکانییان زۆر زوو دەمامکەکەیانی هەڵ دایەوە. و ئەم گروپە دوای سەرنەکەوتنی ئەو پرۆگرامە دەستیان دایە رفاندنو بارمتەگرتن. تا ئێستا زیاتر لەسەد کەس بەبیانوی جۆراوجۆرەوە رفێندراون. و لانی کەم ٣٠ کەسیش کوژراون. گروپی (الزرقاوی) کە ناوی (توحید) و (جیهاد) دەکێشن لەدووی خۆیان. بەوپەڕی وەحیشگەریەوە هەندێ لەبارمتە گیراوە هەندەرانییەکانیان سەربڕی. بڵاوکەرەوە رۆژئاواییەکان زۆر گرنگییان بەم بابەتەدا لەبەرئەوەی کەئیسلامی سیاسی بناسێننو ئەوەیش دەربخەن کە رۆژئاوا خەریکی شەڕکردن لەگەڵ چ تاقمێکدایە تاقمێ کەمەغۆلو تاتارییان رووسپی کرد.

هەندێ لەمەلا مسوڵمانە شیعەو سوننەکان بەهەندێ فتواوە دەنگیان دەربڕی بۆ رەوابوونی کاری گرووپەکە بەڵام کەدوایی لەجەرگەی کێشەکان گەیشتن کشانە دواوە.

کوژرانی ١٣ نیپاڵی، سەربڕینی کارمەندێکی ئەمریکایی یا ئینگلیزی، چەند یارمەتی دەری ئیتاڵی یا میسریو یا تورکو ئەفریقایی لەکام دیندا رەوایە. عێراق وڵاتێك نییە کە بەگیانی چەند کەسێكو یا کوژرانی چەند تیرۆریستێك بتوانرێ هێور بکرێتەوە..

سەدام زۆر بەنهێنی ئەم وڵاتەی بەگۆڕە گشتیەکان هێور رادەگرت. ئەمە بۆماوەی نیو سەدە ئیستبدادە. کە بەم زووانە چارەسەر ناکرێت. کەواتە بۆ رامکردنی ئەم دێوەزمەیە کەباسمان کرد رێگەیەك بێجگە لەدیموکراسی، دانەوەی دەسەڵات بەخەڵكو کێشانی هەموو چینو توێژێك بۆ ناو دەسەڵات لەگۆڕێدا نییە. ئەمریکییەکان چوونەتە ناو گێژاوێك کە کشانەوە لێی تاقەتو بەردەوامیو سەرمایەگوزاریەیکی زۆری دەوێت. ئەگەر بێتوو فەرەنسیو ئینگلیزیەیکانیش بیان ویستایە سەدام بڕوخێنن هەر ئەم بارودۆخە رووی دەدا. لەهەر کام لەوڵاتانی رۆژهەڵاتی ناوەڕاستیش دا ئەم ئەزموونە دووپات بێتەوە سەرەنجامێکی بێجگە لەمە نابێت. شەڕکردن لەگەڵ تیرۆرریزم لەوڵاتانی ناو رۆژهەڵاتی ناوەڕاست داو بەتایبەتی عێراق هاوکارییەکی نێونەتەوەیی دەوێت واش پێ دەچێت کەبێ تەیکردنی نەماوەکانی شارستانیەت ئەم کارەش مەحاڵ بێت. هەربۆیەیە کەدەبێت پرۆگرامێکی هاوبەش کەهاوکاری نێو نەتەوەیی تێدایە بەڕێوەبچێت بۆئەوەی خێرایی بەچاکسازییە گشتگیرییەکەی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست ببەخشێتو سەرکەوتووبێت. شەپۆلە تیرۆریستەکان بە بەشداری و سەرمایەگوزاری وڵاتە پیشەسازیو دراوسێکانی عێراق دەپوکێتەوە. کۆنفرانسی پێشنیارکراو لەلایەن ئەمریکاوە بۆ هاوکاریو بەشداری وڵاتە پیشەسازیو دراوسێکانی عێراق ئەگەر لەم رێگەیەدا هەنگاو هەڵێنێت رەنگە بتوانێت کارتێکردنێکی هەبێت.

سەرچاوە: رۆژنامەی شرق

لەمەودوا تەنها خاوەن ئۆتۆمبیل بەنزینی ناوێ

ئامادەكردنی/ عەبدول محەمەد

لەدوای ئاو یەکێك لەو پێداویستیە سەرەکیانەی کە ئەمڕۆ پەیوەندی ڕاستەوخۆی بەژیانی خەڵکیەوە هەیە کارەبایە، کە ئەمڕۆ لەکوردستان بۆتە کێشەیەکی گەورە بۆ هاولاتیان و دەسەلاتی حکومەتیش.

کەمبونەوەی بەردەوام و نەبونی کارەبا، ڕۆژ لەدوای ڕۆژ باسوخوازی لەناو خەڵکدا گەرموگوڕ تر دەبێ، هەیە ئەوەندە ڕەشبینە دەڵێت کار وابڕوات کارەبا بەتەواوی وزەی لێ دەبڕێ، یان بەشێوەیەك کەم دەبێتەوە کەوەك نەبوو وا دەبێ..

هەر بەو هۆیەشەوە ئەمڕۆ هاولاتیان چ لەشارو چ لەگوندەکان لەبەر نەبون یاخود کەمبونەوەی کارەبا ڕوویان کردۆتە کڕینی موەلیدەی بچوك، بەشێوەیەك کەبازاڕی موەلیدە ڕۆژ لەدوای ڕۆژ گەرمتر دەبێت.

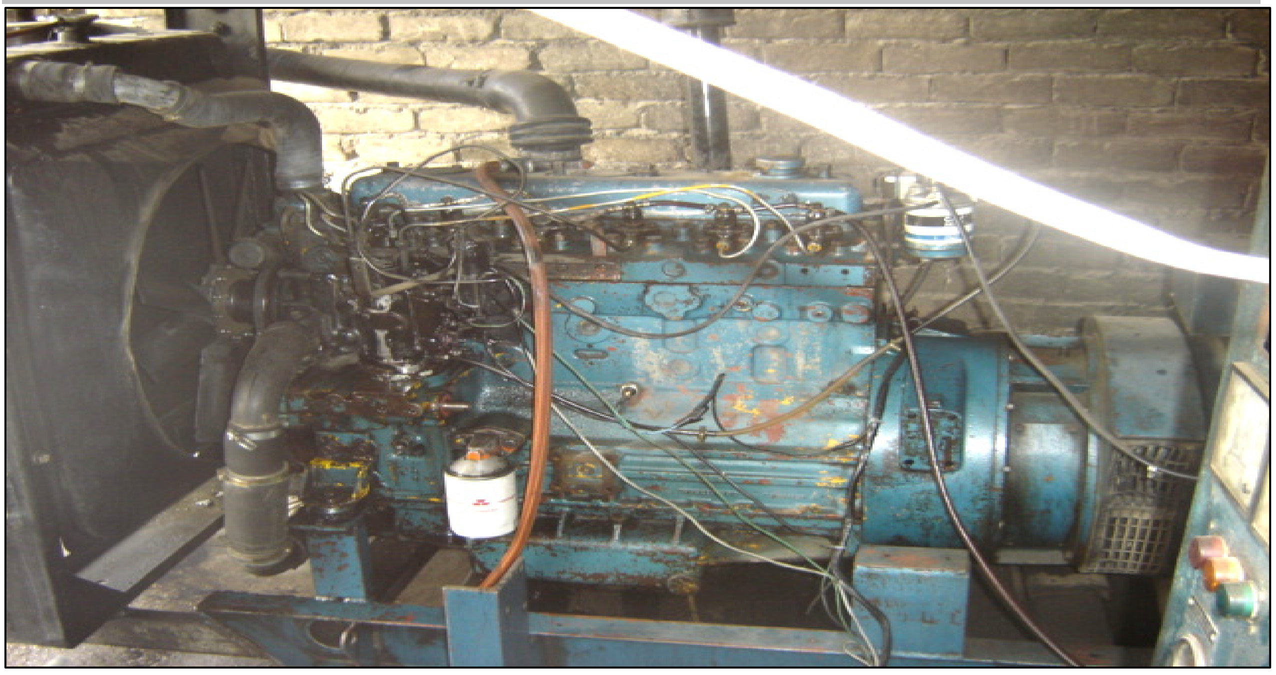

هەرکە دەچیتە بازاڕی مەزادخانەی خوارەوە پێشتر تەنها دوو دوکان بەتەنیشت یەکەوە موەلیدەیان دەفرۆشت، بەڵام ئێستا ئەوەی هەر کەلوپەلێکی کارەبایی و ناو ماڵ دەفرۆشێ لەپێش دوکانەکەیەوە چەند موەلیدەیەکی لەسەریەك داناوە، مشتەریش سات لەدوای سات بەدەوری موەلیدەکاندا دێن و پرسیاری نرخ و چاکی و خراپی دەکەن لەبەرئەوەی کڕین و فرۆشتن زۆر خراپە، دوکاندارەکان زۆری سەری خۆیان لەگەڵ مشتەریەکانیان نایەشێنن، یەك دوو پرسیار وەڵام دەدەنەوەو ڕوو لەمشتەرییەکی تر دەکەن.

بۆ بەدواداچونی زۆربونی دیاردەی کڕینی موەلیدە بەشێوەیەکی بەرچاو بەدواداچونێکمان ئەنجام دا.

سالار عومەر لەبازاڕی مەزادخانەی خوارەوە دوکانێکی دوو مەتر بەسێ مەتری هەیە، کاری موەلیدە فرۆشتنە، خۆیو وو کەسی تریش هاوکاری دەکەن، وتی سێ ساڵە ئەم کارە دەکەم، موەلیدەکان هەموویان دروستکراوی چینین، من خۆم دەچم دەیهێنم، لەڕێگەی ئوردن و ئیماراتەوە دەچین بۆ چین، دواتر لەڕێگەی بەندەری بەسرەوە شتەکانمان پێ دەگاتەوە.

ئەو تائێستا یەك جار سەردانی چینی کردووەو خۆی چۆتە کۆمپانیای دروستکردنی موەلیدەکان، گرێ بەستی لەگەڵدا کردون لەسەر ئەو جۆرانەی کەخۆی دەیەوێت و لێرە بازاڕیان باشە،

موەلیدەی بچوك کە بۆ ماڵان و هەندێ شوێن بەکاردەهێنرێت چەند جۆرێکی هەیە وەك سۆپەر پاوەر، تی‌جی ماکس، وینجۆ، هۆندای.

سالار دەڵێ ئێمە وەجبەی تازەمان هێناوە لەسەر داوای خۆمان ناوی پێشانگاو ژمارەی تەلەفونی دوکانەکەمانی لەسەرە.

نرخی ئەم جۆرە موەلیدانەی کەئێستا لەبازاڕدا کڕین و فرۆشتنیان گەرمە لەنێوان ١٢٠ دۆلار بۆ ٢٠٠ دۆلاردایە کەدەتوانن شەش سەعات کارەبا بدەن و هەموشیان بە بەنزین کاردەکەن.

دوکاندارەکان کەمشتەریەك ڕازی دەکەن و لەسەر نرخەکەی ڕێك دەکەون. چەند ڕێنماییەکی دەدەنێ وەك چۆنێتی هەڵکردن و کوژاندنەوەی لەکاتی بەنزین تێکردندا نابێ شقارتەو چرا بەکاربهێنن، پێویستە لەشوێنی کراوەدا بێت و نابێ لەنزیك ئاگرو بەندینەوە کاری پێ بکرێ.

بەڵام ئەوەی جێی سەرنجە هیچ کام لەو موەلیدانە زەمانیان لەگەڵدا نیە دوای تاقیکردنەوە ئیتر ماڵی ئەو نامێنێ و هەموو کێشەیەکی هی خاوەنەکەیەتی.

سالار عومەر دەڵێ سەردانێك بۆ وڵاتی چین بەفڕۆکەو گەڕانەوەو مەسرەفی فیزا وەرگرتن نزیکەی چوار هەزار دۆلاری دەوێ، بۆیە دوکاندارەکان لەماوەی سێ چوار مانگدا تەنها یەك جار سەفەری ئەو وڵاتە دەکەن.

ڕەسوڵ محەمەدیش لەو گوزەرە دوکانێکی دووڕووی هەیە کەئێمە چوینە لای چەند مشتەرییەکی لەلا بوو لەسەوداو موعامەلەدا بون، ئەو لەساڵی ١٩٩٦ وە ئەم کارە دەکات، گەر دوکاندارەکانی‌تر لەپاڵ فرۆشتنی موەلیدەدا شتی تریش بفرۆشێ ئەو تەنها موەلیدە دەفرۆشێ.

وتی پێشتر لەئێرانەوە دەهات، بەڵام ئێستا خۆمان دەچین بۆ چین، دەڵێ من چاکی و خراپی موەلیدەکان، بەمشتەری دەڵێم ئیتر دەمێنێتەوە سەر خۆی، پێی وایە بەهۆی کەمبونەوەی کارەباوە بازاڕی موەلیدە زۆر گەرم بووەو پێشبڕکێیەکی زۆریش لەئارادایە، گلەیی ئەوەی هەیە، کە هەندێ کەس شارەزای کارەکە نیە خۆی لێداوەو ئێستا زەرەری کردووە، جگە لەوەش هەندێ کەس بەدرۆ شتی خراپی بەچاك بەخەڵکی فرۆشتووەو عەیبەی بۆ ئێمەش دروستکردووە، پێی وایە تاململانێ و پێشبڕکێ لەبازاڕدا هەبێ لەبەرژەوەندی مشتەرییە، چونکە موەلیدە ئێستا وا هاتۆتە خوارەوە، ڕەنگە لەدوبەیەوە بەو نرخەی ئێستا نەگاتە سلێمانی.

ڕەسوڵ شەریکی تریشی هەیەو لەزۆربەی شارو شارۆچکەکانی دەوروبەری سلێمانیش مشتەری تایبەتیان هەیەو بەژمارەی زۆر موەلیدە دەبەن و ساغی دەکەنەوە.

عەباس عەبدوڵڵا لەبەردەم دوکانەکەی سالار وەستا بوو دەیویست موەلیدە بکڕێ، وتی دڵنیام کارەبا خراپتر دەبێ بۆیە هاتوم موەلیدە بکڕم، کارەبا لەزۆر شتی‌تری ناوماڵ پێویست ترە، وتی تۆ دەتوانی شتەکانی تر دابین بکەی بەڵام بەموەلیدە نەبێ ناتوانی کارەبا دابین بکەیت.

دیارە موەلیدەش وەك هەر ئامێرێکی‌تر ڕووبەڕووی شکان و تێکچون دەبێتەوە، ناو بەناو پێویستی بەچاکردن و خزمەت هەیە.

هێرش سابیر لەگوزەری ئەسحابەسپی وەرشەی چاکردنی موەلیدەی ماڵانی هەیە دوانزە ساڵە خەریکی ئەو کارەیە هاوڕێیەکی تریشی یارمەتی دەدات، بەڵام بەقەد ئەو شارەزا نیە.

وتی کێشەی سەرەکی ئەم موەلیدانە ئەوەیە کەخەڵك لێیان شارەزا نیەو زیاد لەتوانای خۆی کارەبای لێ وەردەگرن، جگە لەوەش لەکۆمپانیاکەوە بەساختە لەزگەیەکی لێ دراوە کەگوایە ١٥ ئەمپێر کارەبا دەدات بەڵام خۆی لە ٨ ئەمپێر زیاتر ناتوانێ‌ز

ئەو شتانەی کەزۆر دەشکێ لەم موەلیدانەدا لەفو ئارمێچەرو دایۆدە،

هێرش دەڵێ پێویستە ئەم جۆرە موەلیدانە دوای ٣٠ سەعات کارکردن ڕۆنەکانیان بگۆڕێ، ئەگەرنا زوو خراپ دەبن ئەو پێی وایە هۆکاری سەرەکی تێکچونی موەلیدەکان دەگەڕێتەوە بۆئەوەی هاولاتیان بەنەشارەزایی بەکاری دەهێنن و زیاد لەتوانای خۆی کارەبای لێوەردەگرن، جگە لەوەش هەندێ کەس لەکاتی هاتنەوەی کارەبادا بیری نیە سێرکتی ماڵەکەی بکوژێنێتەوە ئەوە دەبێتە هۆی سوتانی موەلیدەکەی.

ئێمە لەم قسانەدا بوین تەیفور عەبدوڵڵا موەلیدەیەکی شکاوی لەتەکسیەك داگرت هێنابوی بۆ چاکردن، وتی ماوەی ٦ مانگە کڕیومە، بەڵام زوو زوو خراپ دەبێ، من دوکانی سەرتاشخانەم هەیە بەرگەی ئامێرەکانم ناگرێ بۆیە ماوەی ٢ مانگە هەموو هەفتەیەك دەیهێنم بۆ چاکردن.

وەستا هێرش وتی ئەوەی باشە ئەشیاو پارچەکانی هەرزانە، ئەگینا کەس بۆی چاك نەدەکرایەوە، ئەمڕۆ لەبازاڕدا هەمووشی دەست دەکەوێت و نرخیشیان هەرزانە..

هەندێ لەو مشتەریانەی کەدەیانویست موەلیدە بکڕن دەیانوت دەنگوباسی ئەوەمان بیستووە کە لەمانگی داهاتووەوە کارەبا دەبێ بەدوو سەعات، دیارە ئەگەر ڕاست بێت بازاڕی موەلیدە گەرمتر دەبێت، ئەوەی ئۆتۆمبیلیشی نەبێت ئەبێ بۆ بەنزین کڕین سەرە بگرێ..

بەڵام لەگەڵ ئەوەی کەڕۆژ لەدوای ڕۆژ بەکارهێنانی موەلیدەی بچوك ڕوو لەزیادی دەکات، تائێستا هیچ دەزگایەکی ڕاگەیاندنی کوردی بەبینراو بیستراو، هیچ ڕێنماییەکیان بۆ هاولاتیان بلاونەکردۆتەوە، کەچۆن خۆیان و منالەکانیان لەمەترسیەکانی بەکارهێنانی ئەو موەلیدە بچوکانە بپارێزن، یا بەشێوەیەکی زانستی کار بەو موەلیدانە بکەن..

پاسەپۆرت و مانەوەو هاولاتیان

سازدانی/ هێدی گەلالی

بەڕێوەبەری پاسەپۆرت و مانەوە:

وای دەبینین لەبواری ئیش کردنی ئێمەدا دەستور خنکێنراوە، چونکە کار بەمادەی (٩) بڕگەی (٥)ی یاسای بەڕێوەبەری دەوڵەت ناکرێت

بەشێوەیەکی گشتی لەنێو خەڵکدا وا بڵاوبووەوە کە ڕاپەڕاندن و ئەرکە ڕۆژانەیەکانی بەڕێوەبردن و کارگێڕی و خزمەتکردنی هاولاتیان بەشێوەیەکی ڕێك وپێك و بێ گلەیی لەبەڕێوەبەرایەتی پاسپۆرت و مانەوە بەڕێوە دەچێ.. بۆ دڵنیایی و لەنزیکە ئاگاداربوون لەو ڕەوشە، لەسەردانێکماندا بۆ بەڕێوەبەرایەتی پاسپۆرت و مانەوە چاومان کەوت بە**لیوا (موحسین عوسمان حەمەد)** بەڕێوەبەری پاسپۆرت و مانەوە. سەرەتا بەرلەوەی پرسیارەکانی ئاراستە بکەین بەشێوەی گشتی پوختەی کارو چالاکیەکانی بەڕێوەبەرایەتیەکەی بەرجەستە کرد:—

بەڕێوەبەری پاسەپۆرت و مانەوە

—هەر لەدوای ڕزگارکردنی عێراق، بەڕێوەبەرایەتیەکەمان مەودای ئیشوکارەکانی فراوانتر بووەو لەجاران قەرەڵەباڵغی لەئەمڕۆدا سێ کاری سەرەکی و هەنوکەیی لەئەستۆمانەو کە ئەمانەن:

*دروستکردن و دەرکردنی پاسەپۆرت بۆ هاولاتیانی کوردستان بەگشتی.

*پێدانی کارتی مانەوە بۆ ئەو کەسانەی کە ڕوودەکەنە کوردستان و نیتشەجێ دەبن و ئیشوکاریان هەیە. زۆربەشیان کەسانی بازرگان و کارمەندی ڕێکخراوە بیانیەکانن.. ئێمە بەپێی ئەو یاسایەی کەپەیڕەوی دەکەین کارتی مانەوەیان پێدەدەین.

*کۆنترۆڵ کردنی سنورەکان کە (پشکنینی کۆچ)ی پێدەڵێن.

*پاراستن و کۆنترۆڵکردنی فڕۆکەخانەی بەکرەجۆ.. کە لەگەڵ تەواوبونیدا دەکەوێتە ئەستۆی بەڕێوەبەرایەتیەکەمان. جگە لەو ئەرك و کارە سەرەکیانە هەندێ وردە ئیشی تری وەك (گرتن و گواستنەوەی ئەو کەسانەیە کە لەسنورەکان دەسگیر دەکرێن کە بەشێوەیەکی نایاسایی دێنە هەرێم). پاش لێکۆڵینەوە لەگەڵیاندا سنورداشیان دەکەین بۆ ئەو شوێنەی کەلێی هاتووە.

*وەك ئاشکرایە ڕاپەڕاندن و جێبەجێکردنی ئیشوکارەکانی بەڕێوەبەرایەتیەکان. کارامەیی و شارەزایی تەواوی دەوێ لەڕووی (ئاسایشی وڵات، یاسا)دا، ئایا بۆ ئەم مەبەستە کارمەندو **کادری قاڵبوی ئەم بوارانەتان تا چەند ئامادە کردووە؟.**

—بۆئەوەی بتوانین بەباشترین شێوە کۆنترۆڵی ئیش‌وکارەکانی خۆمان بکەین و شارەزایی کارامەیی پەیدا بکەین.. بەتایبەتیش شارەزا بوون لەبواری پشکنینی کۆچ و ئاگاداربوون لەرەشوی هاتوچۆکاران لەسنورەکاندا، کۆمەڵێك ئەفسەرو کارمەندی بەڕێوەبەرایەتیەکەمان بۆ بەشداریکردن لەخولێکی ڕاهێنان ڕەوانەی ئوردنمان کردوون کە لەم خولەدا (٨٩) کەس بەسەرکەوتویی کۆتاییان بەخولەکە هێنا.. هەروا لەخولێکی تردا بەمەبەستی شارەزابوون لەپشکنینی کۆچ کە (٨٥) کەسمان ڕەوانە کردووەو ئێستا لەخولەکەدان.

هەر بۆ ئەم مەبەستە بەنیازین لە مانگی (١١)وە (١٢٠) ئەفسەرو کارمەند ڕەوانەی ئوردون بکەین.

***ئەی سەبارەت بەنوسینی شێوە زمانی کوردی لەسەر پەڕاوی پاسە پۆرتەکە چی دەڵێن؟.. لەکاتێکدا هەڵکەوتەی ئیشوکارەکانتان هەم لەشارێکی کوردی و کوردنشینەو هەم لەیاسای بەڕێوەبردنی کاتی عێراقیش هاتووە کەزمانی کوردی بەتایبەت لەسەر (پاسە پۆرت و پوڵ و دراو)دا بنووسرێت؟.**

—ئێمە ڕاشکاوانە ڕامانگەیاندووە کەپاسەپۆرتی عێراق ئەبێ زمانی کوردی لەسەر بنووسرێ لەتەك زمانی عەرەبیدا.

بەڵام بەداخەوە ئەو پاسەپۆرتەی کە ئێستا هەیە.. هەمان ئەو پاسەپۆرتەیە کە پێش ڕزگارکردنی عێراق کاری پێدەکرا.. تەنها لەپیتی (H) وە گۆڕاوە بۆ (S). وردتر بڵێین پاسەپۆرتی عێراقی ئێستا لەگەڵ عێراقی دوێنێدا لەڕووی شێوەی بەرگو دروشم و نوسیندا هیچ جیاوازیەکیان نیە، بۆیە بەڕێوەبەرایەتیەکەمان هەر لەیەکەم ڕۆژدا کردمان بەهەللا.. بەنوسراوی ڕەسمی ئاگاداری لایەنی پەیوەندیدارمان کردۆتەوە.. تەنانەت پێمانگوتن ئێوە سەرپێچی دەستوور دەکەن. لەدەستوری کاتی بەڕێوەبردنی عێراقدا.. ڕێك لەمادەی (٩) بڕگەی (٥) دا هاتووە کە پێویستە (دراو، پول، پاسەپۆرت) بەکوردیش بنوسرێت ئەگەرچی لەلایەن برادەرانی خۆمانەوە پێیانوتین ئەمە شتی لاوەکی و سانەویە، ئەوەندە پێویست بەباسکردن ناکات.. بەلێم ئێمە وتمان سەبارەت بەکارەکانی بەڕێوەبەرایەتیەکەمان ئەمە زۆر گرنگە.. چونکە وای دەبینین کە لەبواری ئیش کردنی ئێمەدا دەستور خنکێنراوە..!!! لەبەرئەوە لەهەوڵی بەردەوام داین.. بەنیایزیش بوو بۆ ئەم مەسەلەیە کۆنگرە بکرێت بەڵام بەهۆی چەند ڕووداوێك دواخرا!!..

*لە (٢٠٠٣/٦/٣٠) وە بۆ ئەم جۆرەی ئێستای پاسەپۆرتە دروستکراوە کە هاولاتیان بەپەرۆشەوە بەپیریەوە چوون..

دەکرێ پێمان بڵێی لەو بەروارەوە تاکو ئەمڕۆ چەند ژمارەتان بۆ هاولاتیان دەرکردووە؟

—بەر لەو پاسەپۆرتەیەی کەئێستا هەیە، پێشوتر بەڵگەنامەی سەفەرمان دەدا بەهاولاتیان.. کە لەشێوەی یەك پەڕیدا بوو. بەڵام لەگەڵ وەرگرتنەوەی دەسەلات بۆ عێراقیەکان ئەو بەڵگەی سەفەرە نەماو بوو بەپاسەپۆرت. وەکو ئێستا کەدەیبینین هاولاتیان بەپەرۆشن بۆ دەرهێنانی..

***ڕۆژانە چەند پاسە پۆرت دەردەکەن؟**

—ژمارەی ئەو پاسەپۆرتانەی کەڕۆژانە دەریدەکەین لە (١٠٠—١٣٠) دانە دەبێت.. لەئایندەیەکی نزیکیشدا پاش ئەوەی کەئەفسەرو کارمەندەکانمان لەئوردن گەڕانەوە دەتوانین ژمارەکە زیاتر بکەین. بۆ (٢٠٠) بەڵکو زیاتریش. بەشێوەیەکی گشتیش لە (٢٠٠٣/٦/٣٠)وە تاکو ئەمڕۆ کە ئێوە ئەو چاوپێکەوتنە ئەنجام دەدەن (٧٠٠٠) حەوت هەزار پاسەپۆرتمان بۆ هاولاتیان دەرکردووە.

ژینگەپارێزی شارەوانی ئاگای لە ئەسحابەسپی نییە!

دەربارەی کارکردنی دوو شەفت لەدەزگاکانی حکومەتدا

عومەر جۆلا (بەڕێوەبەری باجی دەرامەت):

نەهێشتنی رۆتین بەوە دەبێت کەئەقلیەتی خەڵك یان ئەقڵیەتی فەرمانبەران بگۆڕێن

چاوپێکەوتنی/ رەهێڵ عەلی

لەچەند مانگی رابردودا حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ باشتر راپەڕاندن‌و کەم کردنەوەی رۆتین بڕیاری دەوامی دوو تاقی دا ئێمە بۆ هەڵسانگاندن‌و چۆنێتی جێبەجێکردنی ئەو بڕیارە ئەم چاو پێکەوتنەمان لەگەڵ بەڕێز عومەر محەمەد جۆلا بەڕێوەبەری باجی خانوبەرە کرد.

کاك عومەر حەز ئەکەین سەرەتا ئاماژە بەئامانجی ئەم بڕیارە بدەیت‌و مەبەستی ئەم بڕیارە چییە؟

عومەر جۆلا: پێشەکی بەخێرهاتنتان دەکەم دیارە حوکمەتی هەرێم هەردەم لەهەوڵی ئەوەدا بووە باشترو چاکتر خزمەتی کۆمەلانی خەڵك بکات هەمیشەو بەردەوام هەوڵی داوە بیری تازە لەئیدارە کردندا بێنێتە ئاراوە، ئەم بڕیاری دوو دەوامیەش لەمەوە سەرچاوەی گرتووە، دیارە مەبەست لەم بڕیارە بۆ ئەوەیە کە بەشێوەیەکی خێراتر کارەکانی هاوڵاتیان جێ بەجێ بکرێت، هەروەها بەکارهێنانی توانای فەرمانبەران بەشێوەیەکی باشتر ئەوەش مەبەستی سەرەکی بووە بۆیە لەبەرواری ٢٠٠٤/١٠/٢ بەدوو دەوام ئێمە دەوام دەکەین.

چاودێر: جەنابت لەوەلامەکەدا ئاماژەت بەوەدا ئەم بڕیارە بۆ باشتر راپەڕاندن‌و خێراکردنی کارەکانی هاوڵاتیانە بەڕای تۆ ئەم خێراکردنە لەچی‌دا دەبینیتەوە لەم دوو دەوامەدا؟.

عومەر جۆلا: هەر کارێك کەئەیکەین، هەر بڕیارێك کە ئەیدەین لەجێبەجێکردنیا باش‌و خراپیەکەی بۆ دەرئەکەوێت ئەم بڕیارە نەك هەر نەیتوانیوە کارەکانی هاوڵاتیان بەباشی جێبەجێ بکات چونکە زۆربەی هاوڵاتیان فێری ئەوە بوون بەس لەبەیانیاندا بچن بۆ فەرمانگەکان، کێشەی ئیداری‌و یاسایی بۆ دروستکردووین، وردبینیەکانمان وەکو پێویست ناڕوات بەڕێوە لەبەرئەوە پێویستە میکانیزمێکی نوێی بۆ بدۆزینەوە کەبتوانین زیاتر خزمەتی هاوڵاتیان بکەین لەوانە دامەزراندنی فەرمانبەری زیاتر بۆئەوەی ستافەکان وەکو یەك لێبکەین وەکو یەك کارەکان جێبەجێ بکەین.

چاودێر: ئەم بڕیارانە بۆتە هۆی ناڕەزاییەکی تەواو لەلایەن فەرمان بەرانەوە چونکە زۆر لەفەرمانبەران دەڵێن لەکات کوشتنێك زیاتر هیچی تر نییە؟

عومەر جۆلا: من پێم وایە هەندێك لەفەرمانبەران سودیان لێ وەرگرتووە، وەك شتی شەخسی بەڵام وەك شتی ئیداری وەك راپەڕاندنی کارەکان زۆر سودبەخش نەبووە، بۆ نمونە ئێمە کەمی ژمارەی فەرمانبەران لەستافەکاندا بۆتە هۆی کێشە بۆ نمونە کارەکان وەك کارەکانی باج‌و خانووبەرە بەش کراوە بەپێی گەڕەکەکان، هەر گەڕەکەو دوو فەرمانبەری لەگەڵدایە یەکێکیان بەیانی دەوام دەکات یەکێکیان ئێوارە، ئیشی بەیانیان زۆرترە، هەروەها یەکێکیان کەبیەوێ مۆڵەت وەربگرێت ناتوانێت مۆڵەت وەربگرێت، چونکە ئەبێتە هۆی دروست بوونی گرفت لەراپەڕاندنی کارەکاندا، وە دواکەوتنی کاری هاوڵاتیان. (ئەگەر بتوانین چەند فەرمانبەرمان هەیە ئەوەندەش دابمەزرێنین‌و راهێنانیان پێ بکەن هەردوو دائیرەکە وەکو یەکی لێ بێتەوە ئەو وەختە ئەتوانین سود لەم بڕیارە وەربگرین).

چاودێر: بەڕێز کاك عومەر دیارە ئەم بڕیارە چەند فەرمانگەیەکی دیاری کراوی گرتۆتەوە وەك خۆشت ئاماژەت پێدا بڕیاری دوو دەوام توشی گرفتی ئیداری‌و یاسای دەکات، ئەگەر ئەم بڕیارە سەرجەم فەرمانگەکانی حوکمەت نەگرێتەوە پێئەچێ بڕیارێکی عملی‌و جدی نەبێت بۆ خزمەت کردنی کاری هاوڵاتیان بۆ رایی کردنی کارەکانیان رای تۆ چیە؟

عومەر جۆلا: من تەئیدی قسەی تۆ ئەکەم نەك هەر پەیوەندی لەگەڵ دائیرەکانی تردا دەوامیان ئەبێت ئەبێتە هۆی دواخستنی کارەکانی هاوڵاتیان بەڵکو لەناو خودی دائیرەکەش گرفتی بۆ دروست کردووین چونکە کە معاملەیەك دەڕوات دەبێت تەدقیق بکرێت ئینجا بڕوات ئێستا مدقیقەکە بەیانیان یان ئێوارانە ناتوانێت بیکات یان مەسئول شوعبە ئەیکات بەڵام لەوانەیە ئەویش گەلێك ئیشی هەبێت، لەبەرئەوە ئەوەی ئێستا من ئاگادارم لەتاپۆ هەندێك فەرمانبەریان وەك خەفەر هێشتۆتەوە ئیتر ئێستا موعامەلات وەرناگرن، ئەوە ئێستا ئێوارەیە وەك خۆت هاتویت تەماشا ئەکەیتن موراجیع مان نی‌یە.

چاودێر: ئەی کەواتە بەپێی نەبوونی موراجیع لەفەرمانگەکاندا ئەم بڕیارە لایەنی سلبی زۆرترە بەسەر فەرمانگەو ئیش‌وکارەکانتا وانی‌یە.

عومەر جۆلا: بەڵێ ئەتوانین بڵێین زیانی سلبی هەیە، بەڵام ئەگەر میکانیزمێکی باشتر بیرکردنەوەیەکی باشتر یان نەخشەدانێکی باشترمان بۆ بکردایە وەك چەند فەرمانبەرمان هەیە ئەوەندەی تریان بۆ زیاد بکردیتایە بەپێی تواناکان دابەشمان بکردایە بەسەر دوو ستافدا ئەوا ئەمان توانی باشتر جێبەجێی بکەین، من پێم وایە دائرە وەکو خۆی لێ بێتەوە زۆر باشترەو ئەگەر ئیشێکی زیادەش هەبوایە فەرمانبەران بهێننەوەو باشترە، ئێمە کێشەی زۆر بۆ دروست کردوین من حەز ئەکەم ئەوە بڵێم بۆ نموونە هەندێك فەرمانبەرمان هەیە خاوەنی منداڵە لەدایەنگەکانداو تا سەعات چوارو پێنج دەوامیان پێ ناکرێت لەبەرئەوە بووە بەکێشە، فەرمانبەری وا هەیە سەعات (٣) دێت بۆ لام ئەڵێ منداڵەکەم دێتەوە، کەچی خۆی وەجبەی دوای نیوەڕوانیشە کێ ئەتوانێ یارمەتی ئەم خوشکەنەیات بچێتەوە بەلای منالەکانیەوە لەبەرئەوە دەبێت کارەکەی ئەو فەرمانبەرێك بیکات، خۆی فەرمانبەرەکان کەم بونەتەوەو ئێستا یەکێکی کەشیان لێ دەڕوات، ئینجا ئێمە مۆڵەت وەرگرتنمان زۆرە وەك مۆڵەتی منداڵ بوون یان پرسە، کە یەکێکیش مۆڵەت وەردەگرێت بەڕاستی دائیرەکە توشی گرفت ئەبێت.

ئەوە زەریبەی دەخلیش وایە بەڕێوەبەرەکان هەردوو ستافەکە دەوام دەکەن، بۆئەوەی زیاتر کۆنترۆڵی بکەن، ئەمەش بڕیارێکی حوکمەتی هەرێمە من پێم باشە جێبەجێمان کردووە بێزاریش نین، بەڵام کێشەکانمان مەفروزە هەر خستومانەتە ڕوو وە بەیاداشتێکیش جێگری وەزیرمان لێ ئاگادارکردۆتەوە.

چاودێر: بەڕێزت لەوەڵامەکەدا دەرکەوت کە ئێوە لاریتان لەخودی بڕیارەکە نییە بەڵام ئەوە بۆچونی ئێوەیە سەبارەت بەوەی کەرۆتین‌و درەنگ رایی کردنی کاری هاوڵاتیان ئەم بڕیارە تەنها بەس نی‌یە، ئێوە پێتان وایە دەبێت میتۆدی نوی بۆ کاری نوێ بێتە ئاراوە ئایا ئەو میتۆدە نوێیە چیە کە کاری هاوڵاتیان جێ‌بەجێ بکات‌و رۆتین نەمێنێت؟

عومەر جۆلا: جارێ ئەم بڕیارەی کە ئێمە دوو دەوام دەکەین، جارێ خۆی رۆتینی زیاد کردووە، من لەم دائیرەیە هەوڵم دا کەمترین رۆتین، یان رۆتینمان نەهێشتووە لەدائیرەکەی خۆماندا، بەڵام ئەم بڕیارە وای کردووە کە گلەیی خەڵکمان هاتۆتە سەر بۆتە هۆی زیادکردنی هاتوچۆی هاوڵاتیان‌و هیلاك کردنیان لەبەرئەوەی هەندێك جار هاوڵاتی موعامەلەکەی دەست پێ ئەکات لەدەوامی یەکەمداو تەواو نابێت، کە لەدەوامی دووەمدا دێتەوە فەرمانبەری دەوامی دووەم نازانێ چی بۆ کردووە هەمدیسان ئەبێت چاوەڕێ بکات بۆ بەیانی، ئەمەش شێوەیە کە بۆ رۆتین. بۆ کەم کردنەوەی رۆتین بەڕاستی ئێمە زۆر شتمان هەیە، جارێ هەر هاوڵاتیەك دێتە دائیرە، پێویست ناکات موعامەلەکەی یەکسەر بێ بۆ بەڕێوەبەرو لێی بنوسێ بۆ کاری پێویست ئەوە بەڕاستی موعامەلات تەئخیر دەکات، ئەمە یەك دووەمین یەکسەر هەندێك دەوائیر هەیە سەعات (٩) هاوڵاتی دەکاتە ژوورەوە ئێمە سەعات (٨) دەستی پێ ئەکەین سەعاتێك زۆرەو هاوڵاتی تەئخیر دەبێت.

یان هەندێك دائیرە هەیە لەسەعات (١١) حساب دادەخات کەئەمیش زووە من خۆم تا سەعات ٢,٥ تا ٣ پارەم وەرگرتووە پارەکەش لەدائیرە ماوەتەوە هیچی لێ بەسەر نەهاتوە، لایەنێکی ترمان هەیە لەهەندێك دائیرەدا پێی ئەڵێن برۆ پارەکەت بکە بەچەك تا قائیمەکەی بۆ ئەکات سەعاتێکی پێ ئەچێ، پارەی تەکسی ئەداو ئەچێ بۆ بانك لەوێ ئیتر بێزار دەبێت لەوێش رێژەیەکی لێ ئەسەنن تا چەکەکەی بۆ دروست ئەکەن ئینجا کە یەتەوە لەسەعات (١١) حساب داخراوە پێی ئەڵێن بەیانی وەرەوە، لەبەرئەوە من خۆم لەدائیرە تا ٢,٥ حساب داناخەین پارە وەرئەگرم، ئەوە نەهێشتنی رۆتینە، بەفەرمانبەرەکانم وتووە نوسراو بنوسن مەڵێ برۆ ئەوەم بۆ بێنە یان فلان شتم بۆ بکە، بەنوسراو داوای شت بکە، ئەمەش بۆئەوەیە کەموراجیعەکە چەند جارێك هاتووچۆ نەکات، حاڵەتێکی‌تر ئەوەیە کەچەند خزمەتی خەڵك ئەکەیت ژووری بەڕێوەبەرەکان ژووری لێپرساروی شوعبەکان پێویستە کراوە بێت، من خەڵك یەت بۆ لام داوای پارەی لێ ئەکەم پارە وەرگرتنیش خۆتان ئەزانن شتێکی زۆر ناخۆشە بەڵام کاتێك بۆی روون ئەکەمەوە کابرا داواکاریەکی هەیە ئەگەر پێم کرا بەپێی یاسا بۆی ئەکەم ئەگەر بۆمان نەکرا ئەوا بەپێی یاسا بۆی روون ئەکەینەوە.

خەڵك کەچووە دەرەوە ئەزانێ مەسەلە یاسایە مەسەلە تۆ نیت، ئەمەش ئەو کەسە پێی خۆشەو دڵ گران نابێت هەروەها وشیاریەکی باجیش لەناو خەڵکدا پەیدا دەبێت هاوڵاتیەکە ئەزانێ کە ئەوە بەیاساو لێی وەرگرتووە، فەرمانبەرانیش ئاگادار کراون کەرێزی هاوڵاتیان بگرن چونکە ئەو خەڵکانەی دێنە ئێرە خەڵکی چەوساوەی کوردستانە.

من بەفەرمانبەران ئەڵێم هەر هیلاك بوون لەبەرئەوە هیلاك بونەکەتان بۆی خەڵکی خۆشیان بوێن‌و رێزیان لێ بگرن، کەسوکاری شەهید دێت بۆ لامان خەڵکی پیرو پەککەوتە دێت بۆ لامان، بەڕاستی ئەم خەڵکانە پێویستە رێزیان لێ بگیرێت، خەڵکی کورد کەسایەتی شکاوە، لەبەرئەوە پێویستە ئەو بەڕێوەبەرانە ئەو مەسول شوعبانە لەجێگای خۆیاندا رێز لەخەڵك بگرن. بۆ کەم کردنەوەی رۆتین پێویست ناکات بەرپرسی شوعبەیەك ئەڕوات جێگاکەی خۆی بەجێ بهێڵێ تا جێگرەکەی دێت، بۆ نموونە من پرسەیەکم هەیە خەڵك گوناهی چیە هەتا من پرسەکەم تەواو دەبێت ئیمزایەکی بۆ نەکرێت، لەبەرئەوە نەهێشتنی رۆتین بەوە دەبێت کەئەقلیەتی خەڵك یان ئەقڵیەتی فەرمانبەران بگۆڕێن، ئەو خەڵکانەی دێنە ئێرە کەسوکاری ئێمەن خێزانی شەهیدن ئێمە بەخوێنی ئەو شەهیدانە لێرەدا دانیشتوین.

چاودێر: ئەوانەی بەڕێزت باست کرد هۆکارێك بوون بۆ سەرخستنی فەرمانگاکەت کەواتە لێرەوە تۆ ئاماژەت بەوەدا کەئەو هاوڵاتیانەی رووەدەکەنە فەرمانگەکان هۆشیاریەکیان نییە هەروەها تێنەگەیشتن بەجێهێنانی ئەرك لەلایەن بەڕێوەبەرو بەرپرسی شوعبەکانەوە بۆ خزمەتی خەڵك ئەمانە دوو هۆکاری سەرەکین حکومەت چی بکات بۆ چارەسەرکردنی ئەمانە؟

عومەر جۆلا: من پێم وایە جارێ پێویستە بەردەوام ئەو فەرمنبەرانەی کەدائەمەزرێن پێش ئەوەی دەست بەکاربن باشتر وایە رێنمایی بکرێن پێیان بڵێن کارت چییە، من پێم وایە ئەگەر خەڵك بۆ مووچە بێ بەفەرمانبەر، یان کابرایەکی مورو مۆچ‌و بەڕاستی یان کابرایەکی بەرتیل خۆر دەردەچێت ئەگەر تەنها بەمووچە، لەبەرئەوە وەزیفە مانای خزمەت کردنی خەڵك من بەفەرمانبەران بەخۆشمەوە ئەڵێم زۆر بەختەوەرم کەخزمەت کاری خەڵك بم لەبەرئەوە پێش هەموو شتێك پێویستە رێنمایی فەرمانبەران بکەین کەئەو کەسەی دێتە لات کەتۆ هاتویت بۆ خزمەتی خەڵك ئەگەر تەنها بۆ مووچە هاتویت ئەوا فەرمانبەرێکی باش دەرناچیت تەمبەڵ‌و بەرتیل خۆر دەدەچیت لەبەرئەوە پێش هەموو شتێك ئەوە بکەن، ئەگەر بشکرێ یان بۆ نموونە من لەدائیرەکەی خۆما چیم کردووە زۆربەی موعامەلەکان چی پێویستە ئەوا ئەتوانن رەسمی بگرن ببیینن هەموویم هەڵواسیوە وەکو نیشتەجێکردنی خانوو ئەوەی ئەوێت یان گۆڕینی زەوی بۆ خانوو ئەمەی ئەوێت بەکرێدان ئەمەی ئەوێت، ئەمەش بۆئەوەی کارەکە لای خەڵك ئاسان بێت. من بۆ خۆم کارەکەم ئاسان کردووە ئەوەتا (١٠) موراجیعم لایە لەبەر دەرگا نەم وەستانووە، دایئەنیشم کەیەکێکیان پرسیاری کرد (١٠) کەسی‌تر فێر ئەبێت لەوەوە.

چاودێر: بەڕێز کاك عومەر رازی بوونی هاوڵاتیان لەسەر دوو دەوام کردن تا چەندە؟

عومەر جۆلا: بەڵێ ئەوەتا خۆت سەیری دائیرەکە بکە کەسی تیا نییە مانای ئەوەیە خەڵك بەدڵیان نییە، ئەوە ئێستا کاتژمێر (٣,٥) سەیری بکە بزانە یەك موراجع مان هەیە، ئێمە لەبەرئەوەی ئەمرمان پێکراوە ناچارین بمێنینەوە، ئەو کەسانەی هاتوچۆی زەریبەش دەکەن دەڵێن بۆتە هۆی دواکەوتن.

چاودێر: بەبۆچونی بەڕێزت ئەم بڕیارە نەبۆتە هۆی بەهەدەربردنی توانای فەرمانبەرو بەڕێوەبەری فەرمانگەکانی حکومەتی هەرێم لەبەر رۆژشنایی ئەم بڕیارەدا؟

عومەر جۆلا: خۆی مەبەستی بڕیارەکە خزمەت کردنی خەڵکە ویستیان تواناکان دەربخەن بۆ نموونە هەندێك دەوائیر هەیە فەرمانبەری زۆرە من ئاگاشم لێ بوو پێشنیارەکە وا بوو ئەو دائیرانەی فەرمانبەریان زۆرە پێویستە دوو دەوام بکەن بەڵام ئێمە ئیشەکەشمان زۆرە فەرمانبەرەکانیشمان بەپێی ئیشەکان کەمە لەبەرئەوە کەبوە بەدوو دەوام لای ئێمە ئیشی بەیانیانمان زۆرترەو دوائەکەوێت بۆ ئێواران ئەگینا من پێم وایە ئەبێ خودی بڕیارەکە مەبەستەکەی چییە مەبەست باشتر خزمەت کردنە بەڵام لەمیکانیزم‌و لەئیش کردنەکەدا نەمان توانی ئەو خزمەتە بکەین لەبەرئەوە فەرمانبەرەکانمان کەم بووە، من کێشەم نییە لەدوو دەوامیدا کێشەم لەگەڵ ئەوەیە تواناکان کەمە. هەندێك فەرمانبەر هەیە پێی خۆشە چونکە دوو سەعات کەمتر دەوام دەکات‌و نیوەڕوانیش بەئارەزووی خۆی دێت. من رەفزی دوو دەوامی ناکەم بەڵام ئەڵێم بەرنامەیەکی باشتری بۆ دابنرێت.

چاودێر: کەواتە بڕیارەکە بەبێ دراسە بوو چونکە دەبوایە دراسە بۆ هەندێك لەفەرمانگەکان بکرایە بۆ دوو دەوامی بۆئەوەی ئامانجی خۆی بپێکایە؟

عومەر جۆلا: من پێم وایە دراسەکردنی ئەو بابەت‌و بڕیارە نەکراوە، یان بەڕێوەبەرەکانیان زیاتر کۆبکردایەتەوەو لەئاست جێبەجێکردنی بڕیارەکە بوونایە ئەگەر لەسەر ئەوە بکرایە سەرکەوتنی زیاتری بەخۆیەوە دەدی. یان هەریەکەیان راپۆرتی خۆی بنوسیایە باشتر دەمان توانی میکانیزمی ئەو بڕیارە جێبەجێ بکەین.

چاودێر: بەڕێزتان ئەگەر بەردەوام بێت ئەم چۆڵیە لەم دوو تاقەدا ئێوە چ بڕیارێك ئەدەن و چ هەڵوێستێك تان ئەبێ بۆ بڕیارەکەی حوکمەت؟

عومەر جۆلا: ئێمە فەرمانبەری حوکمەتین ئەگەر کەسیش نەیەت ئێمە هەر دەوامی خۆمان ئەکەین.

چاودێر: زۆر سوپاس.

عومەر جۆلا: منیش سوپاستان دەکەم.

رای رۆژنامەنووسانی عەرەب دەربارەی هەرێمی کوردستان

سازدانی/ شێرکۆ ساڵەیی

رۆژنامەنووسان چاوی کۆمەڵگان، رووداوەکان وەك خۆی دەخوێننەوەو بەچاوی وردبینیەوە لەڕووداوەکان دەڕوانن، لەخولێکی رێکخراوی (Iwpr) دا چەند رۆژنامەنووسێکی عەرەبی دانیشتووی بەغدا سەردانی سلێمانیان کرد لەدیدارێکیاندا بەم شێوەیە لەسەر ئەزموونی کوردستان‌و ئاستی ئارامی‌و پێکەوەژیان‌و هەڵبژاردنی یەکێتی ئارەزوومەندانەی نێوان کوردو عەرەب‌و سیستەمی فیدراڵی بۆ رۆژنامەی چاودێر دوان: عومەر عەبدولحەمید: رۆژنامەنووس لەرۆژنامەی (صباح الجدید)

لەوەڵامی پرسیارێکدا دەربارەی چۆنێتی مامەڵەکردنیەوە لەلایەن خەڵکی شاری سلێمانی وتی: مامەڵەیەکی زۆرباش کراوم و پێش ئەوەی بێمە کوردستانەوە نەمزانی کورد بەم شێوەیە پێشکەوتووە بەڕاستی شایەنی هەموو شتێکن لەبەرئەوەی میللەتێکی رۆشنبیرو ئازان دەربارەی کوردستان وتی (جیاوازیەکی یەکجار زۆر هەیە لەنێوان بەغداو کوردستان عەرەب یان تورکمان ئەتوانێت بەئازادی لەشارەکاندا بمێنێتەوەو ژنان ئازادی تەواویان هەیە، وە لەکوردستان بەپێچەوانەی بەغدا وەخەڵکی ئێرە زۆر هاوکاری حکومەت دەکەن پێش ئەوەی بێم بۆ شاری سلێمانی وام ئەزانی کەکورد زۆر رقیان لەعەرەبە بەڵام بەپێچەوانەوە خەڵکانی زۆر وشیارو روناکبیرن رێز لەمیوان زۆر ئەگرن بەڵام بەداخەوە تیرۆرستان هەوڵی نانەوەی دوبەرەکی نێوان کوردو عەرەب دەدەن بەڵام هەرگیز ئەو کارە سەرناگرێت وە هەروەها دکتۆر (رغد السهیل) لەزانکۆی بەغدا وتی (بەڕاستی نەمەزانی کورد ئەوها پێش کەوتووە، ئەو هیوای پێبەخشیم کەعێراقیش وەکو کوردستان پێش بکەوێ، ئەو وتی: زۆر نیگەرانم کەوا کەناڵە ئاسمانیە عەرەبیەکان بەخراپی باسی کوردستان دەکەن‌و رووداوەکان وەکو خۆی ناگوازنەوەو رغد الهسیل وتی (حەز ئەکەم لەکوردستان خزمەت بکەم بەتایبەتی لەزانکۆی سلێمانی وە لەم بارەیشەوە سەردانی زانکۆم کردووەو هەروەها رائد قیس رۆژنامەنوس لەرادیۆی دەنگی عێراقی ئازاد تەمەن ٢٦ ساڵە ئەڵێ وام ئەزانی کە کورد عەرەب دەکوژن بەڵام بەپێچەوانەوە زۆر رێز لە عەرەب دەگرن و هەوڵ ئەدەم لەئایندەدا پەیوەندی بکەم بەدەزگاکانی راگەیاندن لەکوردستان بۆ گۆڕینەوەی زانیاری لەنێوان کوردو عەرەب بۆئەوەی ئیستفادە بەئەزمونی کورد بگەیەنین.

حامد الحمرانی سەرنوسەری رۆژنامەی (الرای العراقی) وتی (کوردستان وڵاتێکە سەرچاوەیەکی باشە بۆ گشت بوارەکانی بەرهەم هێنان بەتایبەتی گەشت‌وگوزار بەڵام ئەوەی جێی داخە لایەنی رۆشنبیری گەشت‌وگوزاری بەرەو پێش نەچوو.

وە هەروەها حامد الحمدانی وتی (لەسەردانەکەم دا بۆ شاری سلێمانی پێشوازی گەرمم لێکرا، لەلایەن رۆژنامەی هاوڵاتی نیازمان وایە لاپەڕەیەك لەڕۆژنامەکەمان بەزمانی کوردی دەربکەن وە لەم بارەیشەوە پەیوەندیمان بەرۆژنامەی هاوڵاتی کردووەو لەوەڵامی پرسیارێکدا دەربارەی چۆنیەتی بەرقەرارکردنی ئاسایش لەعێراق حامد الحمدانی وتی (ئەگەر وڵاتانی دراوسێ دەست نەخەنە کاروبارەکانی ناوخۆی عێراق ئەوا بەماوەیەکی کەم عێراق ئەتوانێ لایەنی ئاسایش بەرقەرا بکات.

هەروەها هەموویان کۆك بوون لەسەر فیدراڵی کەباشترین چارەسەرە بۆ یەك پارچەی خاکی عێراق، وە دەربارەی ئاڵای عێراق وتیان (پێویستە گۆڕانکاری لەسەر ئاڵای عێراق بکرێت تاکو هەموو نەتەوەکانی عێراق بەشداری لەئاڵای نوێی عێراق بکەن وەئاڵای عێراق ئێستا تەعبیر لەبەعس ئەکات نەك لەگەلی عێراق.

پەژارەی هاووڵاتی

ـ بۆ ئێمە بیکڕین و حکومەت پێمان چۆڵبکات؟ (ئاوێنە)

ـ ئایا پۆلیس لەخزمەت خەڵکدایە؟ یان خەڵك لەخزمەت پۆلیسدا؟ (ئاڤێستا)

ـ بەدیکردنی جۆرە کرمێك لەسەرچاوەی ئاوی سەرچناردا!.. (شوان)

ـ تکایە بمانکوژن.. کەلاتان وایە ئێمە زیادەین!! (سەلام)

ـ ئاسیا سێڵ.. یان ئاسیا فێڵ؟! (چیا)

پواز

کێشەی نیشتەجێ لەئەستۆی کێیە؟

سەیرە کە دەڵێن حکومەت هەوڵی چارەسەری کێشەی نیشتەجێ ئەدات ماوەیەکە کێشەی نیشتەجێ لەشاری سلێمانیدا، بووەتە یەکێك لەدیارترین گرفتە گەورەکان لەم شارەداو لەکانەڵەکانی راگەیاندنیشەوە بەشێوازی جۆاوجۆر باسی لێوە دەکرێ‌و گرفتەکە دەخرێتە بەر باس‌و تاووتوێ کردن، بەڵام ئێمە دەپرسین ئاخۆ گرفتی نیشتەجێ لەئەستۆی کێیە، حکومەت دەتوانێت کێشەکە چارەسەر بکات، یان حکومەت خۆی گرفتی نیشتەجێ (سکن)ی دروستکردووە، ئایا کێشەکە بەچی چارەسەر دەکرێت؟!.

ئەمانەو چەندینی تر، پرسیار گەلێکن کە دەکرێت بەوردی سەرنجیان بدەین‌و چارەسەری گونجاوو خێراش لەو پێناوەدا پەیڕەو بکرێت.

گرفتی نیشتەجێ چەند هۆکارێك دەوری سەرەکییان بینیوە لەزەقکردنەوەیداو من وای دەبینم، گەمارۆی ١٠-١٢ ساڵی ڕژێم هۆکارێکەو نەبوونی دیسپلینێکی ڕێکخراوەی شارەوانییەکان‌و نەبوونی کۆمپانیای تایبەت بەنیشتەجێکردن‌و نەبوونی ئەقڵییەتی بەڵێندەرو دەوڵەمەندی بیناسازی کەباڵەخانەی نیشتەجێ دروست بکەن، ئەمانەو چەندین هۆکاری تری هاوشێوە.

وا دەزانم حکومەت مەبەستی چارەسەری ئەم گرفتەی نییە ئەگەر نا دەتوانێت ڕێگە چارەی گونجاو بگرێتە بەر بۆ ئەم گرفتە، بۆ ئەمە پێویستە حکومەت باڵەخانە لەڕێی کۆمپانیاوە دروست نەکات، بەناوی نیشتەجێوە کەهاوڵاتی نەبۆی دەکڕدرێت‌و نە دەتوانێت بەکرێشی بگرێت، پێویستە حکومەت هەموو کۆمپانیاکان بباتە دەرەوەی شار، پێویستە حکومەت کۆمەڵگای بەڕێوەبەرایەتیەکان (مجمع دوائر) دروست بکات‌و تێکرای بەڕێوەبەرایەتییەکان بچنە دەرەوەی شاری سلێمانی‌و بڕیارێك دەربکات کەسەرجەم حزبە سیاسیەکان بگرێتەوەو هەر حزبێك تەنها یەك بارەگای لەناو شاردا بمێنێت، نەك هەر حزبەو گەڕەکێك بەکرێ بگرێت، جگە لەلق‌و بەشەکانی تریان لەنێو گەڕەکەکاندا، هەروەها پێویستە ڕێگە نەدرێت بەخاوەن موڵك کەموڵکەکانیان لەناوچە نیشتەجێکاندا، لەناو شاردا بۆ کۆمپانیاو عەمباری بازرگانی‌و بارەگای حزبی‌و حکومی‌و ناحکومیش بەکاربەرن.

من وا دەزانم بەو ئاراستەیە حکومەت دەتوانێت ٦٠-٨٠٪ ی کێشەی نیشتەجێ چارەسەر بکات، چونکە وا دەزانم بەم کارە، چەند هەزار خانویەك چۆڵدەکرێت، کەتا ئێستا بۆ نیشتەجێ بەکارنەهاتون‌و بەشێکی گەورەی گرفتەکەیان پێکهێناوە.

خۆ ئەگەر حکومەت بیر لەم جۆرە چارەسەرە ناکاتەوە، ئەوا من دەڵێم: حکومەت ئارەزوی چارەسەری کێشەی نیشتەجێ ناکات‌و هاوڵاتیانیش چیتر با چاوەڕوانی حکومەت نەبن بۆ چارەسەری ئەم گرفتە.

ئەکرەم شوانکارەیی

ئاوێنە

لەڕووبەرێکی کەم‌و ناوچەیەکی بێ خزمەتگوزاری دوور لەهەموو مەرجە سەرەتاییەکانی ژییان (١١٥) خێزان لەبوارێکی ناهەمواردا گوزەران بەسەر دەبەن.

بەڕێوەبەرایەتی ئالیاتی پۆلیسی سلێمانی ئەو شوێنە کە ئەو (١١٥) خێزانەی تێدا دەژین، هاوڵاتیەك نیشتەجێ ئەم شوێنە دەڵێت:

ئەم هاوڵاتیانەی لەم شوێنەدا دەژین هەندێکیان (٩،١٠،١١،١٢) دەبێت و هەندێکیشیان ئەم ساڵ لەپاش گەڕانەوەی ئەو خێزانە ئاوارە کەرکوکیانەی کە لەم شوێنەدا دەژییان لەوانیان کڕیووە، وەك خۆیان دەڵێن پاڵپشت بە بڕیاری حکومەت کڕیویانە کەڕێ بەو خێزانە ئاوارە کەرکوکیانە دەدات کە شوێنی نیشتەجێ بوونیان بفرۆشن لەکاتی گەڕانەوەیان بۆ کەرکوك.

ئێستا وەزارەتی ناوخۆ داوای چۆڵکردنی دەکات لەبەرامبەر ئەمەوە بڕی (١٥٠٠) دۆلاری ئەمەریکی‌و خێمەیەك بەبێ دیاریکردنی شوێنی هەڵدانی دەدات بەهەر خێزانێکی نیشتەجێ بوی ئەو شوێنە.

بەڵام بەڕای ئێمە ئەوە چارەسەر نییە چونکە ئێمە لەپاش بێ هیوابونمان‌و نەتوانینی گرتن‌و کڕینی خانو هاتوینەتە ئێرە، بۆیە ئێستاش ناتوانین نە خانو بەکرێ بگرین نەدروستی بکەین ئەگەر توانامان هەبوایە بەم شوێنە رازی نەدەبووین.

ئەگەر زۆرمان لێ بکەن چۆڵی بکەین یان دەبێت بەسەرماندا بڕوخێنن و ماڵومنداڵمان ببێت بەژێر دارو پەردوەوە یان بەشێکی زۆرمان بڕیاری خۆکوشتن دەدات.

ئێمە ئەم شوێنانەمان کڕیووە ئەگەر حکومەت لەسەرەتادا پێویستی بەم شوێنە بوایە دەبوایە خۆی خانوی ئەو ئاوارە کەرکوکیانەی بکڕیبایەتەوە. نەك ئێمە بیکڕین حکومەت بڵێت" دەبێت چۆڵی بکەن، بەچ هەقێك لێمان دەسەننەوە.

کاتێك لەگەڵ وەزیری ناوخۆ کۆبووینەوە بەمەبەستی چارەسەری گرفتەکەمان ئەو پێیوتین: چی ئەکەن بیکەن بەهەرچی ڕۆژنامەو کەناڵی راگەیاندنە بگەیەن‌و تەپڵ‌و دەهۆڵیشمان بۆ لێبدەن و سەردانی زۆر دەزگای حزبی‌و حکومیمان کردون بەڵام تاکو ئێستا بێ وەڵامین.

(ئەو ڕێگە چارەیەی کەوەزارەتی ناوخۆ بۆی داناون هاندانی حکوومەتە بۆ گەڕانەوەی ژیانی هاوڵاتیان بۆ ناو خێمەو دروستکردنی ئۆردوگای نوێ).

سەلام مستەفا

سکاڵای منالانی بەش مەینەت

زیادەین.. دەنا ڕۆژێ خۆرمان دەبینی.. ڕۆژێ تەختەڕەشێ پێی دەوتین بنووسن:" دارا داری دی.. ڕۆژێ پێڵاوێ پێی دەوتین: جەنگی سەدان ساڵەی بۆیاخ کۆتایی هات.. ڕۆژێ تفەنگێ پێی دەوتین: ئیتر هەتیوتان ناکەین.. زیادەین.. ئێمە هەر قەفەزی تەیرەکانمان دەبینی‌و وامان هەست دەکرد خۆمان زیندانین.. شەوان پارووە نانەکە نیوەی لەدەمدایەو قووت نەدراوە خەو دەمانباتەوە.. خەونەکانمان پڕن لەو باخچەو یاری‌و جۆلانەو تۆپانەی کە هەرگیز نایانبینین..

زیادەین.. دەنا باوکمان پێمان ناڵێ: ئادەی هەتیو بزانم تۆچیت.. لەڕاپەڕینەوە حکومەت چی بۆ تۆ کردووە؟ ئادەی پلەو پایەت؟.. ئادەی عیلم‌و مەعریفەت..؟ ئادەی دەستی پڕو گەدەی پڕو ژووری پڕت؟!.

*ئێوە کێن؟

–من منداڵێکی بۆیاخچیم.. تەنها پێڵاوەکانم تاکە وشەیەکیان فێر کردووم.. ئەویش وشەی "بۆیاخ".

–من منداڵێکی گوڵەبەڕۆژە فرۆشی هەتیوم.. خاڵم بەخێوم دەکات.. باوکم پێشمەرگەی شەهیدەو دایکیشم شووی کردەوە.. پۆلیسەکانیش لێم دەدەن.. چونکە شۆستەکان پیس دەکەم.. ئایا شۆستە هەر گوڵە بەڕۆژە پیسی دەکات؟.

–من باوکم نیەو دایکم نەخۆشە.. هاوڕێم نیە چونکە هەژارم.. بەڵام حەز دەکەم ببمە هاوڕێی ئەوانەی کەدایکیان جانتای قوتابخانەیان بۆ دەکڕێ!.

–من باوك‌و دایکم خۆش ناوێ.. چونکە خۆم ناوم ژیانەو ئەوان بە "بەدبەخت" بانگم دەکەن!.

–من حەز دەکەم بمرم.. چونکە تا جووتێ گۆرەوی دەفرۆشم سەد جارم پێ دەڵێن: ئەمە چیە ئەم منداڵە "...." و درزانە" بەم بازاڕەدا بڵاوبوونەتەوە.. ئەمانەشم هەموو بۆ باوك‌و دایکم گێڕاوەتەوە!!.

–من لەخوێن ناترسم. چونکە هەژاری‌و شاگردی هەزاران مریشکی ژێر پردەکەی پێ سەربڕیم!.

–من کچێکی حەوت ساڵەم.. دایکم فێری سواڵی کردم.. دایکم.. دایکم!.

*ئێوە جوانن.. چیتان دەوێ؟

–دەمانەوێ بمانکوژن.. کە هیچ دەستێ رەحمی نەبێ.. کەهیچ دەمێ گفتی نەبێ.. کە هیچ چاوێ سەیری نەبێ.. کە نیشتمان ئێمەی فڕێ دا بێتە ناو دۆزەخەوە.. بمانکوژن.. ئێمە زیادەین.. باوك‌و دایکمان هەڵەیان کرد کەناویان نایین "ئارام، خەبات، هەڵۆ، شۆڕش، ژیان، بەختیار" هەڵەیان کرد.. ئێمە هەریەك ناومان هەیە کە ئازادی ناوی لێناین" "پاشماوە"..

*ئێوە پاشماوەی دوای ڕاپەڕینن!!.

ئاڤێستا فایەق

ڕۆژانێ بوو، ترس‌و دڵەڕاوکێ، ئەم نیشتمانەی داگیرکردبوو، زرمەی پۆستاڵی سەربازەکان. تۆقاندنی پیاوانی ڕژێم هەموومانی هێنابووە لەرز تەنانەت زۆربەی کۆڵان‌و گەڕەکەکانی شارەکەشمان، بەبارەگاو شوێنگەی پۆلیس‌و سەربازەکانیان هاتووچۆ تیایدا قەدەغە بوو، چۆلەکەش نەیدەوێرا بەئاسمانی ئەوێدا گوزەر بکات، بەڵام ئەمە ئەوکات بوو.

لەدنیادا شتێکی نامەدەنی‌و دوور لەپێشکەوتنە کە دام‌و دەزگاو شوێنی سەربازی لەگەڕەکەکاندا بن‌و تەنانەت لەناو شاریشدا، کەچی لەم دەڤەرە شتێکی نامۆ نییە و بگرە ڕۆتینیشە کەتا ئێستا زۆر لەگەڕەکەکان بەدەست ئەو دام‌و دەزگایانەوە ئەناڵێنن، بێگومان ئەم دیاردەیە نەك نەشیاو ناشارستانیشە، بگرە دانیشتوانی گەڕەکەکانیش بێ زار دەکات، گەڕەکی (تووی مەلیك)یش یەکێکە لەو گەڕەکانەی شاری سلێمانی کە (دەزگای بەڕێوەبەرێتی پۆلیسی گشتی گومرك) لەناو جەرگەی گەڕەکدایەو لەنێو ماڵەکاندا ڕۆژانە کارەکانیان بەڕێوە دەبەن‌و، هەموو بەیانیەیەك، لەدەنگی پۆستاڵی سەربازی (چەپ، راستی) سەربازەکان لەکاتی مەشق پێکردندا بەخەبەرمان دێنن، ئەمە جگە لەقەدەغەکردنی هاتووچۆی ئاسایی‌و ڕێژەیەکی زۆر لەو کەسانەی کە ڕۆژانە قەرەباڵغیەکی زۆریان خستۆتە گەڕەکەکەوە، بۆ کاروباری دەزگاکە، سەرەڕای ئەمەش موەلیدەیەکی کارەبایی زۆر گەورە بەدەنگی ناسازی بێزارمان دەکات، بەوەشەوە ناوەستن شەوانەش لەگەڵ کوژاندنەوەی کارەبادا دوبارە دەیخەنەوە کار، بەبێ گوێدان بەوەی کە کاتی پشووی دانیتشوانی گەڕەکەکەیەو بێگومان ماڵەکانیشیان شوێنی ئەو پشووەیە، لێرەوە دەڵێین خۆزگە چی دی لەگەڕەکەکاندا دام‌و دەزگای حوکمی نەدەماو ئیتر مافی هاوڵاتیان پێشێل نەدەکرا.

شوان کەریم

ئاوی سەرچنار، تاکە سەرچاوەی ئاوی خواردنەوەی دانیشتوانی شاری سلێمانیە لەوەرزی هاوین‌و بەتایبەت لەحەوت مانگی هەموو ساڵێکدا، کاتێك ناردنی ئاوی دوکان بۆ ناو شار بەهۆی کاری چاککردن و خاوێنکردنەوە لەلایەك‌و لەلایەکی ترەوە بۆ عەمبارکردنی ئاوی پێویست لەو دەریاچەیەدا رادەگیرێت.

بێگومان لەو وادە دیاریکراوەی کەئاو بەو هێڵە سەرەکیەی گواستنەوەی ئاوی دووکان کەبەرەو سلێمانی دێت دەوەستێت.

ڕێژەیەك ئاوی تیا دەمێنێتەوە کە لەو ماوەیەدا کۆن دەبێت‌و دەبێتە هۆی پیسبوونی ئەو بڕە ئاوەی کەتیا ماوەتەوەو جۆرە کرمێك لەنێو بۆریەیە سەرەکیەکەدا دروست دەکات.

هەموو ساڵێك کاتێك دەستدەکرێتەوە بەناردنی ئاوی دووکان، بۆ ماوەی (٢٤) سەعات، ئاوی نێو بۆریەکە لەشێرکوژەوە بەتاڵ دەکرێت‌و هێڵە سەرەکیەکە خاوێن دەکرێتەوە.

بەڵام بەداخەوە لەئەمساڵدا ئەو کارە نەکراو، نەکردنیشی بووە هۆی ئەوەی ئەو کرمانە تێکەڵە بەئاوی سەرچنار ببێت‌و زۆر بەئاسانی لەنێو قەوزەو بن درەختەکانی ئاوەکەدا، بڵاوبوونەوەو خێرا گەرایان دانا.

بەڵام ئەوەی لێرەدا ئاماژەی بۆ دەکەم لایەنە زانستی‌و مەترسیەکانی ئەو جۆرە کرمە بۆ کەسانی پسپۆڕو لاینی پەیوەندی دار بەجێدێڵم.

کەمتەرخەمی کارمەندان‌و فەرمانبەرانی وێستگەی ئاوی سەرچنارە کەزۆر درەنگ وەخت، ئەو کرمەیان بەدیکردو پاشان چارەسەری گونجاوی کێشەکەیان نەکرد.. بەپێچەوانەوە دوای بینینی ئەو دیاردەیە، کەدە بوو هەرزوو هاوڵاتیانی لێ ئاگادار بکرایەتەوەو قەدەغەکردنی خواردنەوەی ئەو ئاوە رابگەیەنرایە.

بەپەلە چەند کرێکارێك بەجلو بەرگی ئاسایی خۆیانەوە فڕێدرانە ناو ئاوەکەو بەداس‌و خاکەناز چەند ئامێرێکی سەرەتاییەوە، کەوتنە وێزەی لابردن‌و دورینەوەی قەوزەو کوشتنی ماسەیەکانی ناو حەوزی ئاوەکە، بەو نیازەی ئاوەکە لەو کرمو گەرایانە پاك بکەنەوە، کەبێگومان نەدەبوو قەوزەکان دەربهێنرێت‌و ماسیەکانیش لەناو ببرێت، چونکە هەردووکیان هۆکارن بۆ خاوێنکردنەوەی ئاو، بۆ دووبارە نەبونەوەی ئەو کێشەیە، هەقوایە، ئەنجومەنی شارەوانی، کەمتمانە پێ بەخشراوی ئەو خەڵکەن کە لەو ئاوە دەخۆنەوە، زۆر بەوردی لەم کێشەیە بکۆڵنەوەو هۆکارەکانی دروستبوون‌و میکانیزمێکی گونجاو بۆ دووبارە نەبوونەوەی دەستنیشان بکەن..

چیا دەرگەڵەیی

لای هەموان ئاشکرایە یەك لەتایبەتمەندییەکانی گەلی کورد، زوو کاریگەر بوونییەتی بە پێشکەوتنە جیاوازەکان بەتایبەت بواری تەکنەلۆژیا، ئەم تایبەتمەندییەش مەسەلەیکی هەست پێکراوەو تەنانەت ئەو بیانیانەش کەسەردانی ئەم هەرێمە دەکەن، بەئاشکرا باس لەو مەسەلەیە دەکەن، شێوەیەك لەو کاریگەر بوونانە بەرفراوان بوونی هێنانی تۆری ئینتەرنێت بەشێوەیەك لەزۆرێك لەماڵەکاندا بەکاردێت، یەکێکی تر لەو بەکارهێنانە کەئێجگار بەرفراوانی لەهەرێمدا بەخۆیەوە بینیوە، بەکارهێنانی مۆبایلە، بەتایبەتی ئەو هێڵانەی کەلە کۆمپانیای (ئاسیا سێڵ)ەوە، دابەش کراون. کۆمپانیای ئاسیا سێڵ بەرفراوانترین‌و بەناوبانگترین کۆمپانیای پەیوەندییە لەسەر ئاستی کوردستان‌و ڕێژەیەکی ئێجگار زۆری بەشداربووانی هەیە کەئەم وایکردووە ببێتە هاوشانی کۆمپانیا جیهانییەکانی پەیوەندی، بەڵام ئەوەی لەنێو هاوڵاتیاندا بەدی دەکرێت بوونی گلەییەکی زۆرە لەم کۆمپانیایەو بێزارییەکی فراوان کەگلەیی‌و لەورتە ورتی ناو خەڵکدا رەنگی داوەتەوەو کەس دەنگی بەرزو ئاشکرای لێ نایەت، ئەمەش وایکردووە. ناهەقیەکانی ئاسیا سێل بەرامبەر بەشداربووانی بەردەوام بێت‌و هەندێك جاریش زیاتر بێت، بۆ نمونە ئاسیا سێڵ دەڵێت: نرخی یەك دەقیقە قسە کردن چوار سەنتە یان نۆ سەنتە، بەڵام ئاشکرایە ئەگەر پەیوەندییەکە لە یەك دەقیقەش کەمتر بخایەنێت، ئەوا ئاسیا سێڵ نرخی یەك دەقیقەکە چوار یان نۆ سەنتەکە دەبات، کەئەمەش پێچەوانەی کارکردنی تێکرای کۆمپانیا جیهانیەکانی مۆبایلە، ئەمە جگەلە گلەیی دانیشتوانی قەزاو ناحیەکان کە لەبەر خراپی هێڵی پەیوەندی ناتوانرێت بەچەند هەوڵدانێکیش پەیوەندییەك وەربگرێت، هەروەها گرانی نرخی (کورتە نامە)، کەلە جیهاندا نرخی کورتە نامە (MSG) لەنرخی پەیوەندی کەمترەو لەسەرتاسەری جیهاندا بەشداربووانی هێڵی مۆبایل زیاتر لێی سود مەندن‌و نەبوونی (کورتە نامەی دەنگی– برید الصوتی) کەئەم لەریکلامەکانی ئاسیا سێڵدا هەیە، بەڵام لەراستیدا نییە، ئەگەر سەرنج بدەینە کۆمپانیا جیهانییەکانی مۆبایل کەسەرمایەیان یاخود راژەی بەشداربوونیان ناگاتە سەرمایەو راژەی بەشداربووانی ئاسیا، ئەم شێوازی کارکردنی پەیرەو ناکات، لێرەدا پێویستە سەرنجەکان ئاراستەی کاردانەوەو ئیجرائاتی حکومەت‌و لایەنە پەیوەندی دارەکان لەئاست ئەو سەرپێچیانەی ئاسیا بکەین، کەپێویست بوو وەزارەتی گواستنەوەو گەیاندن بەتایبەتی بەشی یاسایی وەزارەت‌و بەشی کۆمپانیا مەدەنییەکان بەوردی سەرنج بدەنە کاری هەر کۆمپانیایەك بەتایبەت ئاسیا سێڵ کەئێستا لەم وەزارەتەوە، بەهیچ شێوەیەك نەیاسایەك، نەسەرنج‌و تێبینییەك نەخراوەتە بەرچاوی هاوڵاتیان، دواجار دەڵێین: بێ دەنگی هاوڵاتیان‌و لایەنە بەرپرسەکان‌و هەروەها ریکلامی دەزگاکانی راگەیاندن بۆتە مایەی هاندانی بەرفراوان بوونی سەرپێچیەکانی ئاسیا سێڵ‌و هەروەها ئەمە مایەی نارۆشنی کارکردنی راگەیاندنەکانی ئێمەیە، کەئامادەن چەند جارێك‌و بەچەند شێوەیەك ریکلام بۆ ئەم کۆمپانیایە بکەن، بەڵام ئامادەنین بۆ جارێکیش رەخنەی ئاراستە بکەن، هەق وایە ئاسیا سێڵ ئەوە بزانێت کەدانانی سەرمایە لەسلێمانی‌و شارەکانی تری کوردستان‌و بگرە لەبانکەکانی ئەوروپاش، سەرچاوەکەی بەشداربووانییەتی بەگشت چین‌و توێژەکانەوە، چونکە وەك لەسەرەتادا ئاماژەمان پێکرد، کورد لەدێرزەمانەوە تینوی پێشەوە چوون‌و ئارەزوومەندی هەموو بوارە تەکنەلۆژیاکانی سەردەمە جیاجیاکان بووە، هەق وانیە ئاسیا سێڵ قۆرخی ئەم تینوێتیەو ئەم خوازیارییەی گەلی کورد بێت، بۆیە دەڵێم: (ئاسیا سێڵ نییە، بەڵکو ئاسیا فێڵ)ە.

دەبێت ئێستامان لەجاران چاکتر بێت

وەڵامی یەکێتی هونەرمەندان بۆ فازیل عومەر

توێژینەوە لەپێکهاتەو ئەرك‌و فرمانی دامەزراوەو ڕێکخراوی هونەری‌و پیشەیی، پێویستیی بەلێکدانەوەو هەڵسەنگاندنی بابەتی‌و لۆژیکیانە هەیە، کەسانی شارەزای ئەو بوارە دەتوانن بگەنە ئەنجامی پۆزەتیڤانە، بەدەستێوەردانی کالفام‌و بێ ئاگا دەشێوێت‌و ئەو خەمە دێتە گۆڕێ کە بڵێین:-

بریا هەر ئەندامێکی ئەم کۆمەڵە هەژارەمان ئەوەندە بەرنامە ڕێژو سەنگی کاری خۆی بزانیایە، تا ڕۆژمان بەم ڕۆژە نەگەیشتایە، خەریکی ڕاستکردنەوەی کاری تێکدەران بین.

لەهەموو دنیای پێشکەوتوودا هیچ دامەزراوەیەك تەنانەت لەبچوکترین یەکەشدا، کار بەبێ داڕشتنی بەرنامەو پەیڕەو پرۆگرام ناکات، لەهەر قۆناغێکیدشا بەپێی عەقڵییەتی سەردەم‌و بارودۆخ کار بۆ داڕشتنی بەرنامەوی نوێ دەکات‌و هەموو ئەندامەکانی کار بۆ سەر خستنی ئەو بەرنامەیە دەکەن.

یەکێتیی هونەرمەندانی کوردستان لەساڵی ١٩٨٢ وە تا ئێستا لەکارە ڕێکخراوەیی‌و پیشەییەکانیدا لەسێ کۆنگرەداو بەپێی هەلومەرجی سەردەم بەرنامەکانی خۆی داڕشتووەو مامەڵەی ژیرانەی لەگەڵ واقیعدا کردووەو ئەرکی سەرەکی خەباتی دیموکراسی‌و هونەری پیشەیی و نیشتمانیی و دابینکردنە دوارۆژێکی ئاسوودەو پرشنگدار بووە بۆ هونەرو هونەرمەندان، ئەگەرنا چۆن ڕۆژ لەدوای ڕۆژ ژمارەی لە زیادبووندا دەبێت کە ریزەکانی لە (٥) ناوەندو (٢٥) لیژنەدا خۆی دەنوێنێت، تەنانەت لەسەرەتای ئەمساڵەوە لەگەڵ هەموو ئەو پیلانانەی ڕووبەڕووی دەبێتەوە، لەناوچە جیاجیاکانی کوردستان‌و دەرەوەدا بەسەدان هونەرمەند هاتوونەتە ریزیەوە.

کەس نیە واقیعی تاڵ و قەیران‌و هەژاریی‌و کێشمەکێشی سیاسیی ساڵانی پێشووی لەیاد نەبێت، لەگەڵ ئەوەشدا هونەرمەندو هونەردۆستان بۆ ئەم ڕێکخراوە، بەگیانی یەکڕیزیی و یەکهەڵوێستی کەجێی شانازین، ئازایانە لەژێر سایەیدا بەرەنگاری هەموو ئەو فشارانە بوونەتەوەو بەسەر بەرزیەوە لێی دەرچوون.

بەدەرامەتێکی کەمەوە کە هەرگیز لە (٢٥٢٠٠٠٠) دوو ملیۆن پێنجسەدوو بیست هەزار دیناری نوێ تێنەپەڕیوە توانیویەتی ساڵانە بە دەیان پیشانگەو فیستڤاڵ لەبوارەکانی هونەردا لەشارو شارۆچکەکان بکات‌و پەیوەندی هونەری لەگەڵ هونەرمەندانی جیهانی ببەستێت و بانگێشتیان بکات بۆ کوردستان‌و هاوکاریی تیپ‌و گروپە هونەرییەکان بکات‌و دەستگیرۆییی کاری هونەری گشتیی‌و تاکە کەسی بکات، بەدەنگ کاری پیروو لاوەوە بچێ کەهەرچەندە لەهونەردا کاری داهێنان هەیە نەك کاری پیرو گەنج، جێی شانازیشە سەرجەمی ئەم هەوڵانە لەلایەن ئەندامانی ئەم ڕێکخراوەوە خۆبەخش‌و پێشمەرگانە جێبەجێ دەکرێت، تا ئێستاش هیچ پرۆژەیەکی پیرو گەنجیش ڕەت نەکراوەتەوە، جگە لەکاری هونەریش دەستگیرۆیی هونەرمەندی لێقەوماوانیشی کردووەو تائێستا نزیکەی (٧٥٠) پارچە زەوی بۆ هونەرمەندە پیرو لاوەکانی شارو شارۆچکەکان دابینکردووە. جاری وا هەبوو ئەو بوودجەیەی ڕێکخراوەکە وەریگرتووە بەشی کرێی بارەگاکەی نەکردووە.

دیارە هاوکاریی حکومەت‌و یەکێتیی نیشتمانی کوردستان و بەتایبەتی بەڕێز (مام جەلال)یش هاندەرێکی باش بووە بۆ چاکترکردنی بژێویی هونەرمەندان، کە بۆ دەساڵ دەچێت بەردەوامە.

ئێستاشمان لەلای تیپ‌و گروپ‌و خەڵکانی هونەرمەند ئاشکرایە کە چ بەرنامە ڕێژیەکمان هەیە بۆ دەستگیرۆییکردنی کاری هونەریی‌و سازدانی فیستڤاڵی گەورەی سەرتاسەریی، هیواداریین لەداهاتوویەکی نزیکیدا هەموو لایەك ئەنجامەکانی ببینن.

ئەم ڕوونکردنەوانەی سەرەوە بەشێکی کەمە لەو زانیاریانەی کە پێویستە بۆ بەڕێز (فازیل عومەر) و ئەوانەی وەك ئەو بیر دەکەنەوە، بێ جورئەتانە بەناوی داتاشراوەوە لەهەفتەنامەی (چاودێری) ژمارە (٣)دا بێ ئاگایانە (یەکێتیی هونەرمەندانی کوردستان) تاوانبار دەکات، کەپێویست دەکات پێی بڵێین: لەمەودوا وریایانە بچۆرە بنجوبناوانی باسەکان‌و کەمێك بەخۆتدا بچۆرەوەو ئاگات لەکاری ڕۆژنامەنووسی بێت تا بزانیت، تەنیا بەستوون پڕکردنەوە کارەکانت بۆ مەیسەر نابێت کە دواجار زیان بەخۆت و ڕۆژنامەکەت‌و کۆمەڵەکەت دەگەیەنیت.

ڕاگەیاندنی یەکێتی هونەرمەندانی کوردستان

سەرۆکی حکومەت بەوەکالەت لەگەڵ سکرتاریەتی کۆمەڵەی خوێندکاران کۆدەبێتەوە

لەدوا سەردانی کۆمەڵەی خوێندکاران بۆلای سەرۆکی حکومەتی هەرێمی کوردستان بەڕێز (عومەر فەتاح) هەر لەدەستپێکی ئەم سەردانەیاندا کۆمەڵێ دەستکەوتی گەورەیان بەدەستهێناوە، لەبەر گرنگی ئەم هەنگاوانە کۆمەڵەی خوێندکارانی کوردستان بەیاننامەیەکی ئاڕاستەی سەرجەم خوێندکاران کردووە کە ئەمە دەقەکەیەتی:

کۆمەڵەی خوێندکارانی کوردستان چەند دەستکەوتێکی تر بۆ خوێندکاران دێنێتەدی

خوێندکارانی هۆشیار

کۆمەڵەی خوێندکارانی کوردستان.. لەگەڵ ئەوەی ڕێکخراوێکە زادەی خەباتی ٢٨ ساڵەی شاخ‌و خاوەنی سێ سکرتێرو دەیان کادیری شەهیدە لەپێناو ڕزگارکردنی نیشتمانی‌داو سەروەری گەورەی لەتەمەنی خەبات‌و تێکۆشانیدا هەڵچنیوە، لەشاریشدا هەمیشە وەك ڕێکخراوێکی مەدەنی لەکۆڕی خەباتی پیشەیی خوێندکاریدا کاراو بەردەوام مەرجەعی سەرەکی داواو خواستی پیشەیی‌و ئەکادیمی توێژی خوێندکارانی کوردستان بووە، هەربۆیە ڕۆژ بەڕۆژ بەدەم کێشەو گرفتەکانیانەوە هاتووەو هەوڵی هەرچی زیاتر هێنانە دی دەستکەوتی پڕ بەهای تریان بۆ دەدات.

لەم هەلومەرجەشدا کەخوێندکاران پێویستیان بەهاوکاری‌و دەستگیرۆیی زۆرە، کۆمەڵەی خوێندکاران لەسەر ڕێچکەی ساڵانی پێشتری‌و وەك چۆن پارساڵ کۆمەڵێك دەستکەوتی بایەخداری بەدیهێنا، بۆ ئەمساڵیش بەڕێز عومەر فەتاح سەرۆکی حکومەتی هەرێمی کوردستان ڕەزامەندی لەسەر ئەم داخوازیانەی کۆمەڵەی خوێندکاران پیشاندا:

- پێشکەش کردنی بڕی ٥٠$ بۆ خوێندکارانی زانکۆو پەیمانگاکان وەك دیاری دەسپێکی ساڵی خوێندن.
- زیادکردنی دەرماڵەی خوێندکارانی زانکۆو پەیمانگاکان بۆ خوێندکارانی دەرەوەی شار لە (٣٧,٥٠٠) دینارەوە بۆ (٥٠,٠٠٠) دینارو بۆ خوێندکارانی ناوەوەی شاریش لە (٢٢,٥٠٠) دینارەوە بۆ (٣٠,٠٠٠) دینار.
- گواستنەوەی خوێندکاران لەزانکۆکانی باشوورو ناوەراستی عێراقەوە بۆ زانکۆی سلێمانی، بەبێ مەرج.

خوێندکارانی هۆشیار

لەگەڵ هاتنە دی ئەم دەستکەوتە جوانانە (کۆمەڵەی خوێندکارانی کوردستان) وێڕای پیرۆزبایی، بەڵێنی لەمێژینەی بۆ سەرجەم خوێندکارانی کوردستان دووپات دەکاتەوەو جەخت دەکاتەوە لەسەرئەوەی ئەم دەستکەوتانە بەگوڕتری دەکات لەخەباتی مەدەنی‌و دیموکراسی لەپێناو بەدیهێنانی خواستە پیشەیی‌و ئەکادیمیەکانی خوێندکاران‌و خوێندنی هاوچەرخ.

کۆمەڵەی خوێندکارانی کوردستان
مەکتەبی سکرتایەت
٢٠٠٤/١٠/٢٣

چاکسازی ڕێکخراوەکان لەنێوان بوون و نەبووندا

سامان جەلال

هەبوونی هەر حزب‌و ڕێکخراوو گروپ‌و دەسەڵاتێك تەنانەت ئەگەر وردی بکەینەوە، سەلماندنی بوونی تاکێك ڕەنگە شوناسی ناساندن‌و دەرخستنی لەبۆتەی سەرە ناسێك‌و سەرە دێڕو ناونیشان‌و تەنها ناوێکدا کۆبکرێتەوە، وە کاتێك ئەو حزب‌و ڕێکخراوو گروپ‌و دەسەڵاتانە بانگەشەی بوونیان دەکەن سەرەتا لەڕێگەی تەنها ناوێکدا یاخود لەڕێگەی جولەو بەرهەمێکدا کە وەك پەیامێك ڕادەگەیەنرێت‌و ئاماژە بەپێویستی بوونیان دەکرێت. هەندێکیان پێویستی سەردەم‌و زەرورەت دەیان خولقێنێت ئەوانی تر قەدەر دروستیان دەکات.. دەبینین هەر زەرورەت‌و پێویستی سەردەم‌و قەدەر وا لەو ڕێکخراوانە دەکات جارێکی‌تر بکەونە نێو بەرداشەوەو بهاڕدرێن‌و لەباربچن، هەربۆیە لەو حاڵەتانەدا ڕێکخراوەکان ڕووبەڕووی تەنگژە گەلێك دەبنەوە، یا ئەوەتە توشی هەڵاوسان (تضخم) دەبن یاخود چونەوەیەك (انکماش) ێکی ناکۆتا. لێرەدا دەشێت بڵێین لەکۆمەڵی مەدەنی‌و هاوچەرخدا ڕێکخراوەکان بەبێ گومان لەمنداڵدانی ئەو کۆمەڵەدا لەدایك دەبن، بۆیە دەبێت بەئاراستەو پێویستی ئەو کۆمەڵەش بن. دەکرێت نەهێڵدرێت ڕێکخراو توشی مەترسی‌و هەڕەشەی هەڵاوسان‌و چونەوەیەك ببێتەوە، بەڵکو لەگەڵ شەپۆلی گۆڕانکاریەکان‌و پێویستیەکانی سەردەم کۆك‌و هاوئاهەنگ بکرێت‌و بەزۆر بەچین‌و توێژەکان دانەگیرسێتەوە، هەروەها نەبێتە بەربەستێك کە ماناکانی ڕێکخراوبون نامۆو ناشیرین بکات، بۆیە گیرکردنی هەر ڕێکخراوێك لەڕێگەی ئارایشت کردنەوە کارێکی بڤەیەو گەر لەماناو گرفتە بنچینەییەکانی تێنەگەین‌و خۆمان دەرکەنارو بێ ئاگا بکەین.

کەڕێکخراو توانای سەرکردایەتی‌و ڕێبەرایەتی کردنی چین‌و توێژەکەی نەبوو یاخود بەپێچەوانەوە کەچین‌و توێژەکە توانای هەرسکردنی ئەو ڕێکخراوەی نەبوو ئەوا دیوارێکی پتەو درزێکی گەورە لەنێوانیاندا دروست دەبێ‌و سەرو مل لەیەکتر جیا دەبێتەوە، ئەوکاتە ڕێکخراوەکان لە بەجەماوەری بوون‌و مەرام‌و مەهامەکانی خۆیان بەدەر دەبن‌و توانستەکانیان بەهەدەر دەبرێت. بۆیە تا چەند ئەقڵەکانی ئەودیو ڕێکخراو بتوانن دووربکەونەوە لەئارایشتکردن.. .. وە تا چەند لەگەڵ پێویستی‌یەکانی سەردەم گونجاو بکرێن‌و بەئەقڵی تازەو کارو پرۆگرامی نوێ بیانهێننە پێشێ تا ئەوەندە ڕێکخراوەکان لەکاریگەری‌و هێنانەدی خواستەکانیان بەرجەستە دەبن، ئەگەر نا ڕێکخراو تەنها لەڕێگەی ناوێکی ڕووت ناتوانێت ماناکانی بوونی خۆی گوزارشت بکات، لێرەوە هەر ڕێکخراوێك کاتێك لەپەلە قاژەی مەرگدا بێت لەڕێگەی چەند سیناریۆیەك بەتەنها پەیامی "من هێشتا ماوم‌و نەمردوم" ، "ئەوەتانێ من هەم" کارەکانی ڕایی دەکات ئەوا پێویستە ئیستێکی لەسەر بکرێت‌و ڕێو شوێنی تری بۆ دابڕێژرێت، بۆیە دەکرێت بڵێین ڕێکخراوە دیموکراتییەکان کۆنگرەیەك یان هەفتەیەك بۆ چاکسازی ڕێکخراوەکان‌و قسە لەسەرکردن‌و بوون‌و کاریگەرییان ساز بکات کە تا چەندو کام ڕێکخراو بوونیان پێویستەو کامەی تەمەنی تەواو بووە.. .. وە ئاخۆ کام ڕێکخراو جێگەی گەشەپێدانی زیاترەو هۆکارە لاوازو بەهێزەکانی کامانانەن وە ئایا گۆڕینی دیکۆری ڕێکخراوەکان گفتوگۆی جدی هەڵدەگرێ یاخود ڕێکخراوی تر لەم ئان‌و ساتەدا پێویستە، ئەمانەو چەندین پرسیارو پێشنیاری تر دەکرێت جێگای مشت‌ومڕو کێشمەکێشی ئێستای ڕێکخراوەکان بێت!.

لەدەستپێکی ساڵی خوێندنی تازەدا کاتێك خوێندکاران بەهەناسەو دەنگی پڕ میهرو خۆشەویستی ڕووەو باوەشی خوێندنگاکانیان بەڕێدەکەون، بۆ ئەوەی ئامێز بۆ ساڵی تازە بکەنەوە، بەداخەوە هەندێ بەڕێوەبەرو مامۆستای ڤین لەدڵ‌و دوور لەهەموو ڕەفتارێکی پەروەردەیی کەوتونەتە وێزەی خوێندکارانی ناو ریزەکانی کۆمەڵەی خوێندکاران، بۆ ئەوەی دۆڕاندنەکانی ساڵی پاریان بەم ڤینە بڕێژن. لەم سەرووبەندەدا لقی هەولێری کۆمەڵەی خوێندکارانی کوردستان بەیاننامەیەکی نارەزاییان بڵاوکردۆتەوە، لەبەر گرنگی بەیاننامەکە کە سەرانسەر پڕاو پڕە لەدەنگی دیموکراسیانەی نارەزایی، بۆیە بە پێویستی دەزانین بڵاوی بکەینەوە.

پەیامنێری هەولێر

دەبێت سوکایەتی کردن بەخوێندکاران لەخوێندنگاکانی هەولێر رابگیرێت

خوێندکارانی زانست خواز
مامۆستایانی هەمیشە پێشەنگ
کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان
پەرلەمان‌و حکومەتی هەرێمی کوردستان

ئازادی ئەمڕۆی کوردستان سومبولی شانازی سەرجەم گەلەکەمان‌و ئەزمونی کوردستانە، لەسەرتاسەری جیهان دۆست‌و خەمخۆرانی گەلەکەمان بەچاوی پڕ لەئومێدو ڕێزەوە سەیری دەکەن، بەداخەوە لەئەنجامی پشوو کورتی‌و قبوڵ نەکردنی ڕای جیاواز خەریکە لەهەولێر مامەڵەی دژ بەدیموکراتی و زەوت کردنی ئازادی خوێندکاران لەناوەندەکانی خوێندن لەلایەن هەندێك بەڕێوەبەری خوێندنگاوە ببێت بەنەریت، لەجیاتی شانازی کردن‌و پەرەپێدانی ئەزمونی دیموکراتی ڕەوشێکی دژە ئازادی‌و دیموکراتی لەناوەندەکانی خوێندن پەیڕەو دەکرێت سەرەڕای قبوڵ نەکردنی ئەنجامی هەڵبژاردنەکانی ساڵی پاری خوێندکاران‌و قوتابیان. ئەمساڵیش بەبێ هیچ پاساوێك هەر لەگەڵ دەستپێکردنەوەی ساڵی نوێی خوێندن‌و کرانەوەی دەرگای ناوەندەکانی خوێندن هەڵمەتێکی فراوانی ئازاردانی دەرونی‌و تاڕادەی لێدان لەخوێندکارو دژی ئازادی کاری ڕێکخراوەیی دەستی پێکردووە ئەمەش لەپرۆژەیەکی سایسی بەرنامە بۆ داڕێژراوەوە سەرچاوەی گرتووە دوای گۆڕینی هەندێ بەڕێوەبەرو جێگرەکانی کە ئەندام‌و کادیرانی حیزبی دەسەڵاتدارن.

خوێندکارانی خۆشەویست
مامۆستایانی دڵسۆز

لەژێر ڕۆشنایی ئەم ڕاستیانەی سەرەوەدا پوختەیەك لەم هەڵمەتە دەخەینە بەردەم ڕای گشتی‌و پەرەلمان‌و حکومەتی هەرێمی کوردستان بەهیوای چارەسەرکردن‌و سنوردانان‌و وەستانی ئەم هەڵمەتە. ئەگەر نا ئەوا هەموو شێوازێکی گونجاوو دیموکراتی دەگرینە بەر بۆ وەستانی ئەم هەڵمەتە ناڕەواو نادیموکراتیانە.

١-ئیهانەکردنی خوێندکاران لەلایەن بەڕێوەبەرو جێگرەکانیان دەست بەجێ ڕابگیرێ.

٢-ئازادی بڵاوکردنەوەی سەرجەم ڕاگەیاندنەکانی ڕێکخراوە خوێندکاری‌و قوتابی‌یەکانی کوردستان بەبێ جیاوازی‌و بەپێی یاسا لەناوەندەکانی خوێندن.

٣-ئازادی هەڵسوڕانی کاری ڕێکخراوەیی لەناوەندەکانی خوێندن بۆ سەرجەم خوێندکاران‌و قوتابیان بەبێ جیاوازی وەکو سەرەتایەك بۆ پەیڕەوکردنی نەریتی دیموکراسی.

٤-بەدوور ڕاگرتن‌و نە سەپاندنی بیری سیاسی‌و ئایدۆلۆژی بەڕێوەبەرەکان لەناوەندەکانی خوێندن بەسەر خوێندکاراندا.

٥-ڕاگرتنی هەڵمەتی گواستنەوەی ئەم مامۆستایانەی کەهاوڕێ‌و دۆستی سەرجەم خوێندکارانن لەناو خوێندنگا بەتۆمەتی هاوکاری کردنی خوێندکاران.

لەگەڵ ڕێزماندا..

چالاکی مەدەنی

ناوەندی ڕێکخراوەکانی گەرمیان ٣٠ خوێندکار خەڵات دەکات

لەهۆڵی پەیمانگای هونەرەجوانەکان لەکفری لەئاهەنگێکدا، کەڕۆژی ٢٠٠٤/١٠/١٧ بەڕێوەچوو، لەسەر ئەرکی ناوەندی ڕێکخراوە دیموکراتی‌یەکان ٣٠ خوێندکاری کوڕو کچ لەقۆناغەکانی سەرەتایی‌و ناوەندی‌و ئامادەیی‌و پەیمانگای هونەرەجوانەکان، خەڵاتکران. بەتایبەتیش خوێندکارانی پەیمانگای هونەرەجوانەکان، ئەمەش دەرەنجامی ئەو هەوڵ‌و کۆششانەیان بووە لەبواری داهێنان‌و ئەفراندندا، کە لەپەیمانگاکەیاندا بەدەستیان هێناوە.

ڕێکخراوی ئازادی لاوان / سەنتەری کەلار“ لەهەفتەیەکی ڕۆشنبیری‌دا

لەژێر ناونیشانی (بۆ زیاتر بەرەو پێش بردنی ئاستی هۆشیاری ڕۆشنبیری لەشارەکەماندا)، سەنتەری کەلاری ڕێکخراوی ئازادی لاوانی کوردستان، بەمەبەستی بەرز ڕاگرتنی ئاستی هوشیاری، سەرجەم لاوانی سنورەکە، هەفتەیەکی ڕۆشنبیری لەهۆڵی سەنتەر ساز کرد، کە ئەم بەڕێزانە سیمینارەکانیان پێشکەش کرد:

- ڕزگار حاجی حەمید (ململانێی شیعە، سوننەو کورد لەعێراقدا).
- هوشیار عبدالعزیز (زەبرو زەنگ‌و تیرۆر)
- تەها سلێمان (دیموکراسی لەنێوان جێبەجێ کردن‌و تێگەیشتندا)
- مجید صالح (کوردو پرۆژەی ڕۆهەڵاتی ناوەراستی گەورە)

بنکەی ڕووناکبیری پێنجوێن

لەدەستپێکی کارەکانیاندا، کە ماوەیەکی دیاریکراوە، هەوڵی جدی بۆ دەدەن. نۆبەرەی ئەم کارانەشیان، لەڕۆژانی ١١-١٢-١٣ی ئەم مانگەدا، سێ ئێوارە کۆڕی بۆ نوسەرو ڕووناکبیر (شوان ئەحمەد) سازدا، لەهۆڵی دواناوەندی پێنجوێن، لەژێر ئەم ناونیشانانەی خوارەوەدا:

١- دیاردەی توندو تیژی
٢- ئیرۆس‌و عەقڵانیەتی تەکنیکی
٣- لەپەیوەندیەوە بۆ خۆشەویستی، کەخوێندنەوەو هەڵسەنگاندنێکی چروپڕ بوو بۆ کتێبی (لەپەیوەندیەوە بۆ خۆشەویستی)، ڕێبوار سیوەیلی.

ئایندەی بەشەکانی کوردستان لەپرۆژەی ڕۆژهەڵاتی گەورەدا

بەشێك لەژیانی کاك سەلاحوددینی موهتەدی

سەلاحوددینی موهتەدی لە ٢٥ی دیسەمبەری ١٩٢٨لە ناوچەی بۆکان لە کوردستانی ئێران لەدایك بووە. شەش ساڵی یەکەم لەبۆکان خوێندوویەتی پاشان چوار ساڵ لەتەوریزو دوو ساڵی دوایی مەکتەب و چوار ساڵەی کۆلێجی حقوقی بەشی قانوونی لەتاران تەواو کردووە. چەند جار چۆتە زانکۆو بەجێی هێشتووە، یا لەبەر پێشمەرگایەتی یا لەسەر چوونە زیندان. جگە لەسیاسەت، خۆ خەریك کردنە سەرەکییەکەی ژیانی لێکۆڵینەوەی شیعرو ئەدەب و مێژوو بووە. سەرەتای کاری سیاسی لەناو حیزبە سیاسییەکاندا دەستی پێکردووە بەڵام بەشی هەرە زۆری ژیانی سەر بەخۆبووە. لەوتووێژ لەگەڵ وەفدە جۆراوجۆرەکانی ڕژێمە تازەکەی جمهوری ئیسلامی ئێراندا ئەندامی وەفدی کوردستان بووە لە ١٩٨٢چوە بۆ دەرەوەو لەسوید نیشتە جێیە.
لە پێشدا ئەندامی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران بووە دوای ماوەیەکی کورت لە ١٩٦٣کۆمەڵەی ڕزگاری کوردستانی دامەزراندووە، لە ١٩٦٢تا ١٩٦٥پێشمەرگە بووە و لەشۆڕشی کوردستانی عێراقدا بەشدار بووە لە ١٩٦٨چۆتە زیندان و دوای هاتنەدەر لە ١٩٧١تا ساڵی ١٩٧٩کە ڕژێمی شا ڕووخا ٣جاری دیکەش چۆتە زیندان.
لەسەرەتای سەرهەڵدانی شۆڕشی کوردستانی ئێراندا لەهەموو بوارەکانی پێشمەرگایەتی و سیاسەت و دیبلۆماسی شۆڕشدا چالاك بووە. ئێستا لەهەرێمی ئازادکراوی کوردستانی عێراق دا دەژی و بەنووسین و وتاردان و بەڕێوەبردنی کۆڕو کۆمەڵە هەمەڕەنگەکانەوە خەریکە.

سەلاحوددینی موهتەدی:

بەداخەوە، یەکێك لەو میللەتانەین کە کەسایەتیەکان زاڵن بەسەر سیاسەتەکەماندا، زۆر جار وابووە کە ستراتیجمان دەبێتە سێبەرێك لەسێبەرەکانی کەسایەتی رابەرەکە.

چاودێر:
سێ ژمارە لەڕۆژنامەکە دەرچووە، گفتوگۆیەکی ئازاد لەنێوان سێ ڕێبازی جیاواز، کۆمۆنیست، ئیسلامی، یەکێتی کراوە، ئەگەر بیخوێننەوە، هەموو شتەکانی تیادایە، هیوادارم ئەم چاوپێکەوتنە لەگەڵ بەڕێزان (سەلاحوددینی موهتەدی و کاك نورالدین)، سوود بەخش بێت بابەتەکەش سەبارەت بە پرۆژەی ڕۆژهەڵاتی گەورەو ئایندەی بەشەکانی کوردستان، تەرکیز دەکەینە سەر کوردستانی ئێران و کوردستانی سوریا. هیواداریین بیروڕای ورد لەسەر چارەنووسی ئەم دوو بەشەی کوردستان باس بکەین، پرسیاری تازە لای خوێنەر دروست بکەین. پرۆژەی ڕۆژهەڵاتی گەورە، پرۆژەیەکی زۆر گەورەیە، سەرەتاکەی لەم ساڵەوە دەرکەوتووە، وورده وورده خەریکە قوڵی ئەکەن، حکومەتەکان هەموویان حساب بۆ ئەم پرۆژەیە ئەکەن، میللەتان حسابی بۆ ئەکەن، بێگومان کورد یەکێکە لەو نەتەوانەی کە لەناوەڕاستی پرۆژەکەیە، من باوەڕم وانیە سەرکردایەتی کورد خۆی باش ئامادە کردبێ بۆ ئەو پرۆژەیە، بەتایبەتی لەبەشەکانی تردا، لە کوردستانی عێراق ئەزموونێکمان هەیە، توانیومانە نیشەکانمان بکەین. کەواتە ئەگەر نیگەرانیەك، یان وەکو پێویست خۆئامادە نەکردنێك هەبێت لەبەشەکانی تری کوردستاندا هەیە، سەرکردایەتی سیاسی، وەکو ڕوناکبیران لەوێ، بەحوکمی ئەوەی ئەزموونیان نییە. جارێ پرۆژەکە لەلایان ڕوون نییە، ئەو دەوڵەتانەی خەریکی پرۆژەکەن ناتوانن لەکوردستانی سوریا، لەکوردستانی ئێران، ناتوانن لەکوردستانی تورکیاش بەئاسانی خیتابی خۆیان ڕوون بکەنەوە، بەڵام ئەمە بەو مانایە نییە، مادام بەرنامەیەکی سیاسی گەورە لەئارادا نییە، ڕۆشنبیرێك، نوسەرێك، سیاسەت مەدارێك ناتوانێت قسەی خۆی بکات لەسەر ئەو مەسەلەیە، ئەسەورم وایە جاریواهەیە ئەوەی لێکۆڵەرێك یان ڕۆشنبیرێك دەتوانێ بیروبۆچوونی باش دەربڕێ، حیزبێکی سیاسی ناتوانێت وای بۆ بچێت. ئەمە شتێکی سروشتییە، بۆیە ئەم چاوپێکەوتنە لەگەڵ هەردوو بەڕێزتان کەدەیکەین، هیواداریین بەوپەڕی سەربەستی قسەبکەن، مەرج نییە من لەگەڵ قسەکانتان بم، ئێوە لەگەڵ قسەکانی من بن، یان هەردووکتان لەگەڵ یەکتر ڕێك بن.
کاکە صلاح الدینی موهتەدی زۆر شارەزایە لەکوردستانی ئێران و هەموو بەشەکانی کوردستانیش، کاك نورەدینیش لەبواری ڕۆشنبیری و بواری سیاسەت نیش ئەکەیت. ئێستا پرسیاری خۆم ئەکەم، ئەوەڵ جار پرسیارمان ڕووبەڕووی کاکە سەلاحوددین، من و تۆش دەتوانین پرسیار بکەین. ڕەخنەش بگرین. دوای من و کاك صلاح ڕووبەڕووی ئێوە دەبینەوە.
کاکە سەلاحوددین زۆر خۆشحاڵین بەئامادەبوونی جەنابت. هەرچەندە هەندێ لەبیروڕاکانی ئێوە سەبارەت بە پرۆژەی ڕۆژهەڵاتی گەورە دیارە، بەڵام دیسان ئەم بابەتە بابەتێکی گەورەیە، پێویستی بەتاوتوێی ووردتر هەیە. پرسیاری یەکەمم ئەوەیە، دەپرسم: ئەم پرۆژەیە کەلەلایەن ئەمریکاو وڵاتە پیشەسازییە گەورەکانەوە گەڵاڵە کراوەو وورده وورده قسەی لێنەکرێ، ئەمە بەلگەی ئەوە نییە پرۆژەکانی ئەمەو بەریان هەتا ڕادەیەکی زۆریش، شکستی خواردووە، بۆیە ئەلتەرناتیڤێکی تریان دۆزیەوە بۆ ڕۆژهەڵات؟

سەلاحوددینی موهتەدی:
پیاو دەتوانێ بڵێ، لەگەڵ ئەوەی کەپرۆژەی گەورە گەورە هەبووە بۆ ناوچەکانی تری جیهان، وەك پرۆژەیەك بۆ ئاسیای جنوبی شەرقی و ئۆقیانوسی ئارام، پێش ئەوانە پرۆژەی گەورە، وەك پرۆژەی مارشاڵ بۆ ئاوەدان کردنەوەی ئەوروپا پاش شەڕی جیهانی یەکەم، بەڵام لەڕاستیدا ئەوەیە ئەوڕۆژئاوا ئەگەر بڵێین نە ئەمریکا هەرگیز پرۆژەیەکی ڕێکوپێکی یەکگرتوویان نەبووە بۆ ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، تەنیا پرۆژە کۆنەکە بوو، هی زەمانی شەڕی سارد، لەدەیەی پەنجاوە کەدەستی پێ بکەین، لەسەرەتای دەست پێکردنی شەڕی سارد و تەواو بوونی شەڕی جیهانی دووەمەوە، ئەمریکاو ئەوروپای ڕۆژئاوا لەپەرەسەندنی دەسەڵات و نفوسی سۆڤیەت زۆر نیگەران بوون، دوایی چینیش هاتە سەر، سەرهەڵدانی شۆڕشگێڕانە چ لەبواری چینایەتی و چ بۆ شەڕی ئازادی بەخشی ڕزگاری نەتەوەیی لەزۆر جێگەی دنیادا سەری هەڵدا، خۆش یان ناخۆش ئەمانە ڕووی دژایەتیان لەگەڵ جیهانی ڕۆژئاوا بوو، چونکە بەشێکی وڵاتانی ئەوروپایی ئیستعمار گەری ئاسیاو ئەفریقاو ئەو ناوچانە بوون، ئەمریکاش دەسەڵاتداری زۆربەی زۆری ئەمریکای لاتین بوو، لەبەرئەوە سۆڤیەت پشتیوانی لێئەکردن، ئەم پشتیوانییەی سۆڤیەت ئەمریکاو ئەوروپای ترساندبوو، کەئەگەر بێتوو پێشی پێنەگرین و ڕێگەو چارەسەری بۆ نەدۆزنەوە لەوانەیە ئەرازووی هێز بەلای ڕۆژهەڵاتدا، سۆڤیەت و چیندا قورستر بکات، چیان دۆزیەوە؟ لەو کاتەدا ڕێگە چارەکە ئەوەبوو، دەوڵەتی دیکتاتۆریەتی پۆلیسی دەسەڵاتدار بکرێن، پێشی ئەم جۆرە بزووتنەوانەی پێ بگرن، ئەوە بەشێك بوو لەململانێی جیهانی سەرمایەداری لەگەڵ جیهانی سۆسیالیستی سەردەمی سۆڤیەت. ئەمە قۆناغێك بوو لەمێژووی جیهان، قۆناغی پەنجا شەست و ئاکۆتایی، یان تا ناوەڕاستی حەفتا، هەوڵیشیان دەدا ئەم دەوڵەتانەی ئاوادێن لەسەر کارین بەیارمەتی ئەمریکاو ئەوروپا گەشەکردنێکی ئابووری لەناو خۆیاندا بکەن، بەڵام هەوڵ نەدەدرا کۆمەڵەکە دیموکراتیك بکەن، بەدیموکراسی کردنی کۆمەڵ ئەو کاتە بەشتێکی خەتەرناك دەزانرا، بە شل کردنی ئەم قەیدو بەندە دەزانرا کەڕەنگە لەوێدا جارێکی دیکە شۆڕش سەرهەڵیداتەوە، بۆیە ئەو کات تەنیا هەوڵی ئەوە دەدرا لەبواری ئابوورییەوە، لەباری ژیانی خەڵکەوە ئیسلاحاتێك بکرێ لەدەیەی حەفتا بەم لاوە سۆڤیەت ئەم تین و تەوژمەی نەما، نەخۆی دەیتوانی حەرەکەتێکی وەها بکات نەمیللەتانیش ئازە بەئیلهام لەسۆڤیەت دەیانتوانی خەتەرێکی مەترسییەك دروست بکەن، پێچەوانەکەی ڕوویدا، ئەوە ڕۆژئاوا بوو کەوتە حاڵەتی بەرپەرەکانییەوە، بەڵام ئەمجارە سیلاحەکە گۆڕا، ئەمە ئەمریکاو ڕۆژئاوا بوون کەدیموکراسی و مافی مرۆڤ و مافی چارەنووسی گەلانیان وەکو ئامرازێك بەدەستەوە گرت بۆ هەڵوەشاندنەوەی ئیمپراتۆریەتی سۆڤیەتی، هەروەها موبارەزە کردن لەگەڵ دەوڵەتە دیکتاتۆرییەکانی جیهانی سێهەم، ئەم دیکتاتۆریانە لەسەر بناغەی نەتەوەیی هەبوون، لەسەر بناغەی دینی هەبوون، بەڵام هەموو لەناوەڕۆکدا، دیکتاتۆری و ئیستیبدادی بوون، ڕۆژئاوا کەوتە سەر ئەوە کەبەئامرازی ئازەی دیموکراسی و مافی مرۆڤ و مافی چارەنووس لەدژی ئەوانە بوەستێ.

چاودێر:
بەقسەی جەنابت، من وا بەرەنجام وەردەگرم کە ڕۆژئاوا سیاسەتێکی دوورفاقیان بەکارهێناوە، لای خۆیان دیموکراتیان پیادە دەکرد، لای ئێمەش دژایەتی دیموکراتی، چونکە کە مافی چارەنووس و ئازادی بڕیاردانی سیاسی میللەتان زەوت بکەیت و حکومەتێکە پۆلیسی دابنێیت، کەواتە ئەمە لای خۆیان دیموکراتی حەڵاڵ بووەو لای ئێمە حەرام بووە؟

سەلاحوددینی موهتەدی:
ئەمە تا ناوەڕاستی دەیەی حەفتا بەڵێ بەم بارەدا بوو، ئینگلیز هەمیشە لەناو خۆیدا دیموکراتی بووە، بەڵام قەت لەهندستان لەزەمانی کۆلۆنیالیزمدا دیموکراسی پیادە نەکرد، فەرەنسا هەمیشە دیموکراسی بووە، بەڵام لەجەزائیر نەی دەکرد، هۆڵندە هەمیشە دیموکراسییەت

سەلاحوددینی موهتەدی:

بەتەواوەتی ڕاستە، هەڵوەشاندنەوەی حزبی هیوا زەرەرێکی زۆری لەکورد دا، ئەگەر ئەو حزبە بەو توانایەی کە هەیبوو، هەر ئاواها ڕۆشتباو تووشی دووبەرەکی نەبایە، تێزو بۆچوونەکانی ڕەفیق حیلمی سەرکەوتبا، شەڕی جیهانی دووەم هەلێکی زۆر باش بوو بۆ گەلی کورد

لەناوخۆیدا هەبووە، بەڵام لەئەندەنوسیا نەی دەکرد، هەتا لەو وڵاتانەش کەداگیرکراو نەبوون تا دەیەی حەفتا ئەم سیاسەتە دوورفاقیە بوو، ئەم سیاسەتە هەتا ناوەڕاستی دەیەی حەفتا جیهانی سێهەمیشی گرتەوە، لەو کاتەوە کەدەرکەوت سۆڤیەت خەتەری پەرەسەندن و کاریگەری بۆ بەرژەوەندییەکانی ڕۆژئاوا تیادا نەماوە، سۆڤیەت خۆی بەرەو ڕووی قەیرانی ناوخۆی بۆتەوە، ئیتر سیاسەتەکەی ڕۆژئاوا گۆڕدرا.

چاودێر:
ئەمە هەموو پارچەکانی کوردستانی گرتەوە، لەحەفتاکان بەدواوە ئەو سیاسەتە کەگۆڕا بۆ هەموو پارچەکانی تری کوردستان گۆڕا؟ سەرەتاکەی دەرکەوت، جێبەجێ بوو؟ بەتەنگەوە هاتن هەبوو؟

سەلاحوددینی موهتەدی:
ڕۆژئاوا تائەو بەینانەی ئەخیر، قەد سیاسەتێکی ڕوونی نەبووە بەرامبەر کوردستان.

چاودێر:
بەعزێ لەدەیەی حەفتاکانیشەوە سیاسەتەکەش گۆڕاو هێشتا سەبارەت بەکوردستان سیاسەتێکی ڕوونی نەبووە؟

سەلاحوددینی موهتەدی:
بەلای منەوە بەڵێ، سیاسەتی ڕۆژئاوا ئەوەبووە کەلەگەڵ دەوڵەتانی داگیرکەری کوردستان، کەدەوڵەتی بەتوانا بوون، لەگەڵ ئەوانە ڕێك بکەوێ، دیارە خۆئەوەندەی بۆی کرابێت، بەقسە داوانشیکردووە کەمافی گەلی کورد پایێشێل نەکرێ و مافێکی کلتوری و مافێکی ئیداری و پاسایی ئیداری بدرێت بەکورد، بەڵام هەرگیز ڕۆژئاوا ئائەو جێگایەی دەبینرێ، دەرەنجامەکانی دیارە قەد سیاسەتێکی ڕوونی لەسەر مەسەلەی کورد نەبووە، لەڕاستیدا بتەوێت (١٩٩٠-١٩٩١) شەڕی کوێت وای کرد کەهەموو ڕۆژئاوا بزانێت مەسەلەی کورد، مەسەلەیەکی گرنگەو دەبێت خۆیان حازر بکەن بۆئەوەی کەسیاسەتێك بەرامبەر بەکورد لەوە بەملاوە ڕەچاو بکەن، بۆ هاتنە ناو بازاڕی سیاسەتی (بین ملی) وە ئەمریکاش و ئەوروپاش بەو باوەڕە گەیشتن کەدەبێت ڕێبازێك بۆ سیاسەتی خۆیان بدۆزنەوە، جیاواز بێت لەڕابردوو.

چاودێر:
بامەسەلەکە لەلێکدانەوەی گشتی ڕۆژئاوا دەرهاوێین بێینە سەر وورده کاری کارەکان، هەموومان دەزانین لەجەنگی جیهانی یەکەم بەدواوە بەریتانیاو فەرەنسا غەدرێکی گەورەیان لەهەموو پارچەکانی کوردستان کرد چ لەپەیماننامەی سایکس- بیکۆ، چ لەدوای ئەوە لەچۆنییەتی دابەشکردنەوەی کوردستان، چ لەدوای ئەوە لەجێبەجێ نەکردنی پەیمانی سیڤەر و ئینجا لۆزانیشیان دیزە بەدەرخۆنە کرد، لەدوای جەنگی دووەمی جیهان ئەمریکا هاتە پێشەوە، لەدەورانی جەنگی سارد ئەمریکا زاڵ بوو، لەم مابەینە کامیان زۆرترین غەدریان لەکورد کرد؟

سەلاحوددینی موهتەدی:
کورد ووتەنی، مەگەر درۆزن فەرقیان بکات، ڕاستییەکەی هەر کەس دەسەڵاتی بووبێ غەدرەکەی کردووە، ئەو غەدرە وەکو بۆخۆت ئیشارەتت پێکرد لەلۆزانەوە گەیشتە لوتکەی غەدر، بەڵام حکومەتەکەی شێخ مەحمودیش ئینگلیز ئاوائیاری یەکەمە لەغەدرەکە، بۆ ڕووخاندنی جمهوری کوردستان ڕۆژئاوا ڕووخاندی، بەڵام بێ ئینسافی نابێت لەمێژوو ئەگەر ئێمە هەڵەی سیاسی خۆمان، دەوری سەرکردایەتی سیاسی خۆمان چ لەشەڕی جیهانی یەکەم و چ لەشەڕی جیهانی دووەم، لەبەر چاو نەگرین، کەنەمانتوانیوە، نەمان زانی سەر لەسیاسەتی نێو نەتەوەیی دەربکەین. نەمانزانی خۆی لەگەڵ یەك بخەین، لەهەردوو باردا کەوتینە دژایەتی لەگەڵ دەسەڵاتی سەردەم، چاکێ دەسەڵاتداری سەردەم بێت دژی ڕاوەستاین، لەشەڕی جیهانی یەکەم حکومەتی کوردستانی باشوور مەلیکی کوردستان شێخ مەحمود، سەرەڕای ئەو هەموو خەبات و تێکۆشان و ئازایەتی و فیداکارییە، بەڵام تووشی هەڵەیەکی سیاسی گەورەبوون لەوەدا کەدەستیان کرد بەخۆنزیککردنەوە و موغازەلە لەگەڵ تورك، یان لەباشترین حاڵەتدا نامە ناردن بۆ لینین، کەنەدەستی دەگەیشتە ئێمە نە بەتەماش بوو هیچیان بۆ بکات، تەنانەت ئاگات لێیە کەکۆنگرەی میللەتانی ڕۆژهەڵاتیشیان بەست لەسۆڤیەت کەمترین باسێکیان لەکورد نەکرد، ئەمە لەلایەك ئێمە خۆمان لەئینگلیز دوور خستەوە، کەئینگلیز چارەنووسی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستی ئەو کاتەی دیاری ئەکرد، تۆ چاکتر دەزانی لەمن کەسەردەمێك ئینگلیزەکان و هەتا چەرچڵ کەوەزیری موستەعمەرات بوو، بۆچوونێکی واشیان هەبوو کەبادەوڵەتی کوردەی دروست ببێ، باڵەباکوری جەبەل حەمرینەوە هەمووی بدرێ بەکورد لە)کۆنگرەی قاهیرە(، بەڵام خۆمان وامان نەکرد پیشانی بدەین توانای ئەو کارەمان هەیە، ئێستاش و ئێستاش ئەوە بەشانازی بۆخۆمان دەگێڕینەوە کەشێخ مەحمود چۆتە شوعەیبەو لەگەڵ ئینگلیز بەشەڕ هاتووەو شیعەکانی جنوب چەپڵەیان بۆ لێداوین، جا ئەوە چ سیاسەتێك و چ لێزانینێك بوو کە لەگەڵ ئینگلیزێك بەشەڕ بێین کەخەریکە دەوڵەتی عوسمانی ئەڕووخێنێ، کەدەوڵەتی عوسمانی (٣٠٠-٤٠٠) ساڵ بوو داگیرکەری کوردستان بوو، گرفتی جەنگی جیهانی دووەم، هەر عەینی ئاوا خۆی نواندەوە لەهەموو پەیماننامەکانی دەوڵەتانی گەورەدا نوسرابوو، کەسۆڤیەت دەبێت ئێران بەجێ بهێڵێ، لەهەموویشیاندا جا چ بەنووسین یا چ بەئیتیفاق، لەبەینی خۆیاندا بڕیاریان دابوو کەئەم سنورانە، سنوری دەسەڵاتی جیهانی ڕۆژئاوا دەبێت و لەبەرامبەردا شۆڕەوی ئەوروپای ڕۆژهەڵاتی وەرگرتبوو، کەچی لەناوچەیەکدا کەمەفرووز بووە بێتە ناوچەی دەسەڵاتی ڕۆژئاوا، جمهوریەتمان دادەنا شانازیمان بەوە دەکرد و خۆمان بەوە دەردەخست کەسەر بەسۆڤیەتە، لەواقیعدا لەناو کەشتییەکەدا بووین کەبەڕێوەبەرو سایەقەکەی ڕۆژئاوایە. بەڵام لەنێو ئەوەدا ئێمە جمهوریەتێکی سەر بەڕۆژهەڵاتمان دروست دەکرد، ئەمەش دەورێکی گرنگی بوو کە خۆمان خستە دژایەتی لەگەڵ سیاسەتی گەورەی سەردەم، لەهەردوو دەورەکەدا وابووین، لەوەتەی کورد هەیە تەنها ئەم سەردەمەیە، بۆیەکەمجار ئەو ڕێگایەمان دۆزیوەتەوە کەلەگەڵ سیاسەتی گەورەی سەردەم خۆمان ڕێك بخەین.

چاودێر:
من لەقسەکانی جەنابت ئەوە هەڵئەهێنجم کەوابێ ڕەفیق حلمی لەحیزبی هیوا ڕاستی ووتوە، کەزۆر دژایەتی ئینگلیز نەکرێ لەقازانجی کورد نییە، ئەمە یەك، دووەمیش مامۆستا زەبیحی عولەماش لە (ژ.ك)دا هەر ڕاستی بۆچووە بوو کەئەو دژایەتییەی ڕۆژئاوا کارێکی باش نابێ، کەلەدوو قۆناغدا، دووحیزب هەبوو، دوو عەقڵ هەبوو وای بیرکردۆتەوە، وایە؟

سەلاحوددینی موهتەدی:
بەتەواوی ڕاستە، هەر خۆی هەڵوەشاندنەوەی حیزبی هیوا زەرەرێکی زۆری لەکوردا، ئەگەر ئەو حیزبە بەو توانایەی کەهەیبوو، هەر ئاوا ڕۆشتباو تووشی دووبەرەکی نەبووایە، ڕەفیق حلمی بۆچوون و تێزەکانی سەرکەوتبایە، شەڕی جیهانی دووەم فرسەتێکی زۆر باش بوو لەکوردستانی عراق بۆ گەل کورد، دواتریش کەکۆمەڵەی (ژ.ك) دروست بوو، لەبیرت نەچێ لەبەرگی یەکەمی گۆڤاری نیشتمان، کەزمانحالی کۆمەڵەی (ژ.ك) بوو، دەنوسرا بژی کوردو کوردستان و هیوا و سەرۆك، سەرۆك مەبەست ڕەفیق حلمی بوو، ئەم دوو بۆچوونە کە لەعێراق ڕەفیق حیلمیو لەبەشی ئێران زەبیحی نوێنەرایەتی دەکرد، زۆری هەوڵ دەدا، خوێندنەوەیەکی مەعقول و زانایانە بۆ سیاسەتی جیهانی بهێنێتە گۆڕێ، بەڵام بەداخەوە لەهەردوو پارچە، چەپ ڕەوییەوە، دواکەوتنی ئایدۆلۆژیایەك کە لەگەڵ دیبلۆماسی سەردەم نەدەگونجا، ئێمەی تووشی هەڵە کرد.

چاودێر:
بەم سیاسەتەی ئێستا لەگەڵ ڕۆژئاوا ئەگرێتە بەر، بەو پێشوازییەی کەئێستا لەکوردستانی عێراق بۆ پرۆژەی ڕۆژهەڵاتی گەورە ئەکرێ، پێت وایە ئیتر دەرسەکانی مێژوو باش وەرگیراوە، لەهەموو پارچەکانی کوردستان ئەم پەندو ئەم دەرسە سیاسیە سودێکی ستراتیژی لێ وەرگیراوە؟.

سەلاحوددینی موهتەدی:
ناچمەوە سەر ئەوەی ڕوناکبیران و فەیلەسوفان و حزبەکان چی دەڵێن، با بچمەوە سەر ئەوەی کەپیاوێکی بەکجار ئاسراوی خۆشەویستی زۆریش بەتەمەن لەکوردستانی ئێران چی گوتووەو چی دەڵێ: بێ ئەوەی ناوی بەرم، کەپرۆسەی ئازادسازی عێراق دەستی پێکردو لەعێراق درا و سەدام ڕوخا، ئەم برادەرە کەئێستا قسەکانی وایە لەهەموو جێگەیەك نەقل دەکرێ و لەچاپخانەکان دەیگێڕنەوە، ئەوەڵ قسەی ئەوە بوو گوتی، مەبەستم لەکوردستانی ئێران گوتبووی: سوریا بۆی نیە ئێرە بریمان لێ بکات، سوریا بۆی نیە هەقەکەمان بخوات، ئەمە هەقی ئێمەیە دوای عێراق. ئەمەش دەردەخات کە بیروڕای گشتی چۆنە، بەڵام ئایا حزبە سیاسیەکانی ئێمە توانیویانە پێ بەپێی ئەو ڕای گشتییە بڕۆن؟ بەداخەوە نەخێر، هەموویان نا، بەداخەوە هێشتا ڕووناکبیرانی ئێمە بەتەواوی نەگەشتونەتە ئەم ئاستە کەڕوودواوە جیهانیەکە بەباشی بخوێننەوە، هێشتا قرەکان سەردەمی حەفتاکان و هەشتاکان نێوە نێوە لەنێو ئێمەدا ماوە، من پێم وایە حزبە سیاسیەکانی کوردستانی ئێران بەتایبەت کەمن زیاتر ئاگام لێیە، پێویستییان بەپێداچوونەوەیەك بەخۆیان و بەسیاسەتیاندا هەیە، بەڵام بەدڵنیاییەوە من ئەوەندە دەڵێم و ئاگاشم لەدۆخی ناوخۆی کوردستانی ئێران هەیە، کەڕای گشتی کوردستانی ئێران، خوێندنەوەیەکی زۆرباش و مەعقول و چاو لێ دەکەن، هەموویان ئارەزوویان هەیە کە بگەنە ئەم دۆخەی کوردستانی عێراق تیایدایە.

چاودێر:
بەدرێژایی هەموو پرۆژەکانی ڕابردوی ڕۆژئاوا، ئانۆمێدیەکی گەورەیان لەناو سەرکردایەتی سیاسی کورد دروست کردووە، چ ڕۆژئاوا لەسەردەمی بەریتانیاو فەرەنسا، چ ڕۆژئاوا لەسەردەمی جەنگی دووەمی جیهانی بەدواوە، کۆماری مهاباد و دواتر هەڵگیرسانی جەنگی سارد، ئانۆمێدیەکی گەورەیان دروست کردووە؛ هەمیشە ئەوانە لەگەڵ داگیرکەری کوردستانی بوون، تۆ پێت وایە ئەم جارەیان سەرکردایەتی سیاسی کورد هەروا خۆش باوەڕ بێ بەوەی کەئەوە پرۆژەیەکەو بەڕێوەیەو ئیتر خەممان نەبێ؟ ئەمە سیاسەتێکی عەقڵانیە، لەکاتێکدا کەسیلەتێکی کارەسانتبارین لەمێژوودا؟ ناکرێ ئیتر ئەو دەرسانە باشتر فۆرمولە بکەین بۆئەوەی بزانین چۆن بەپێی بەرژەوەندیەکانی نێو نەتەوەیی، لەڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا لەگەڵ بڕیار بەدەستە

گەورەکانی دونیا ڕێك بکەوین؟

سەلاحوددینی موهتەدی:

ئەوە نەك تەنیا بۆ ڕۆژئاواو ئەمریکا کەئێستا گەورە هێزی جیهانە لەگۆڕێدایە، بەڵکو لەزۆربەی زۆری مێژووی خۆماندا، تەنانەت لەگەڵ دراوسێکانیشمان لەدوو سەدساڵی ڕابردوودا فریومان خواردووە، هیچ پێویست ناکات من جارێکی تر پیایدا بچمەوە، هیچ بەشێك لەمێژوودا نیە، لەکاتی گفتوگۆ یا ڕووبەڕووبونەوەمان لەگەڵ دوژمن، توشی فریو خواردن و توشی فێڵ لێکردن نەبوبێت، بۆیە ئێستا هەقی خۆمانە بەنیگەرانیەوەو بەپەرۆشیەوە، بەوردبینیەوە چاو لەو پەیوەندیانەمان بکەین، بەڵام سیاسەت هەر ئەوە نیە تۆ هەر خۆت بەئارەزووی خۆت ڕێبازەکە هەڵبژێریو پێیدا دەڕۆی، بەشێکیشی ئەرەفەکەت، یا دوژمنەکەت چی دەکات کار دەکاتە سەر تۆ، خۆش بەختانە لەم (١٥-٢٠) ساڵەی دواییدا، داگیرکەرانی کوردستان سیاسەتێکی زۆر چەوتو هەڵەیان هەبووە بەرامبەر بەقودرەتە گەورەکانی دونیا، ئەو ئێران و سوریاو عێراق بویانەو هیچ قسەی لەسەر نیە، تەنانەت لەپرۆسەی ئازادسازی عێراقدا تورکیاش ئارادەیەك کەوتە ناو ئەو هەڵەیەوە، ئەمانە یارمەتی ئێمە دەدەن بۆئەوەی ئەگەر خۆشمان باش ڕێبازی خۆمان نەزانین، بەڵام داگیرکەران سیاسەتیان جۆرێکە، کەئێمەی خستۆتە سەر ڕێبازی ڕاستو ڕەوا دەوڵەتە گەورەکانیش کەوتونەتە سەر متمانەکردن بەکورد، بۆیە هەقە ئێستا سوربین لەسەر بۆچونەکانی خۆمان، بۆ پەیوندییە جیهانیەکانمان بەڵام لەهەمان کاتدا بزانین بەشێکی ئەو قەدرو قیمەتەی هەمانە، ئەو متمانەیەی پێمان دەکرێ، ئاکامی سیاسەتی هەڵەی داگیرکەرانمانە، داگیرکەرانمان وایان کردووە کەزیاد لەتوانای خۆشمان بکەوینە بەر نەزەری سیاسەتی جیهانی، ئەوە تێبگەین.

چاودێر:

مەترسی ئەوە هەیە لەکاتێکدا ڕێکەوتنی زۆر بەهێز لەنێوان کوردو ڕۆژئاوادا نیە، لەدنیای سیاسەتدا هەموو شتێك وارده، مەترسی ئەوە نیە بەرژەوەندیەکی گەورەتر لەو بەرژەوەندیەی لەرێگەی کوردەوە ڕۆژئاوا چاوەڕێیەتی، بەدی بێ لەرۆژهەڵاتدا بۆ ڕۆژئاواو ئەمریکا، لەلایەن ئەم حکومەتانەوە ئایە ئەو مەترسیە دیسان دروست نابێتەوە کە ڕۆژئاوا دەستمان لێ هەڵگرێ، دیسان ڕەدوی بەرژەوەندیەکانی بکەوێتەوە؟

سەلاحوددینی موهتەدی:

ئەو مەترسییە هەمیشە هەیەو، قەد نابێ لەبەرچاومان لاچێ، سیاسەت لەدنیادا ساتو سەودایە. لەکامەلا قازانج بکەن دەوڵەتانی گەورە لەولایە سەودای خۆیان دەکەن، ئێمە میللەتێکی لاوازین جگە لە بێ هێزی، دابەشیش کراوین بەچوار بەش، داگیرکەرانمان توانایان لەئێمە زیاترە، پوڵو پارەیان زیاترە، نەوتو کانزایان زیاترە، لەنەتەوە یەکگرتووەکان نوێنەریان هەیە، ئێمە هیچ کام لەوانەمان نیە، جگە لە لەشکرێکی زۆریش کە ئەوان هەیانە، بۆیە ئەو مەترسیەی کە تۆ ئیشارەتت پێ کرد هەرگیز نابێ لەبەرچاو بزر بێ، بەڵام سیاسەت مەداری عاقڵ، سیاسەت مەداری زانا، ئەو کەسەیە کەستراتیژی خۆی بۆ میللەتەکەی وا دابڕێژێ بەرژەوەندی خۆی لەگەڵ بەرژەوەندی دەوڵەتان هاوتەریب بکات، واتا: نەك لەبەرخاتری ئێمە، بەڵام لەبەر خاتری بەرژەوەندی خۆیان دەوڵەتان ناچار بن لەگەڵماندا ڕێکەوین، ئەوە پێویستی بەسیاسەتێکی درێژخایەنو دووربین هەیە، شتی مۆقەتو لەم لاوە بۆ ئەولا ڕۆشتو مناوەرەکردن دامان نادات، لەسەردەمی شەڕی جیهانیدا میللەتانی بچکۆلە سیاسەتێکیان بوو: سیاسەتی کەڵك وەرگرتن لەهەردوولا، یاری کردن بەسیاسەتە جیهانیەکان، هێز ئارای لێ هاتووە تۆ تازە ناتوانی ئەو سیاسەتە بکەیت بەفارسیەکەی پێی دەڵێن: باج وەرگرتن لەم لاو لا، یا ڕەنگە عەرەب پێی بڵێن ئیبتزاز، ئەمە ڕێگای نەماوە، ڕێگای خۆساغ کردنەوە دوای شەڕی جیهانی یەکەم، دوای تەواوبونی شەڕی سارد ڕێگای خۆساغ کردنەوە بۆ میللەتان جێگەی متمانەی زیاترە تا بازدان لەم حەلقەوە بۆ ئەو حەلقە، ئێمە لەسیاسەتی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستیدا ناتوانین پشت بەدراوسێکانمان ببەستین.

چاودێر:

ئەو ئەوڕەی ڕۆژهەڵاتی گەورە کەبەڕێوەیە، ئێستا سێ دەوڵەت، سێ بەش کوردستانی پێوە بەستراوە، ئێران، تورکیا، سوریا، لەگەڵ ئێران دا سیاسیەتی ڕۆژئاوا زانراوە بەتایبەتی ئەمریکا، لەگەڵ سوریا ئاشکرایە کەچییە، لەگەڵ تورکیا وا نیە بەپێچەوانەوەیە، پەیوەندییەکی ستراتیژی هاوبەشی ڕۆژئاوا بەتایبەتی ئەمریکاو تورکیا هەیە، باشە تۆ پێت وایە ئەم پرۆژەیە لەم بەشانەی کوردستان کامیان شانسی بەهێزتری هەیە بەبێ ئەوەی بیر لەجەنگ و بیر لەدەستێوەردانی عەسکەری و بیر لەکودەتاش بکەینەوە؟

سەلاحوددینی موهتەدی:

شەرت نیە لەهەموو پارچەکانی کوردستان چارەسەرکردنی مەسەلەی کورد هەمووی بەیەك ڕێبازدا بڕوات، ئەم شێوە چارەسەرە کە ڕەنگە بۆ کوردستانی ئێران یا کوردستانی سوریا لەگۆڕێ بێت، پێویست ناکات ئەوە بۆ کوردستانی تورکیاش بێتە گۆڕێ، بەلای منەوە لەتورکیا بەشێکی زۆری چارەنوسی کورد بەستراوەتەوە بەئەندامێتی تورکیا لەناو یەکێتی ئەوروپادا، ئێمە وەکو کورد باش چەند ساڵی دیکە ئەگەر ئەم پرۆسەیە بەباشی بچێتە پێش، زیاد لە بیست ملیۆن کەسمان لەهاوڵاتی کورد دەبن بەهاوڵاتیەکی ئەوروپایی، ئەمە کاریگەرییەکی زۆر گەورەو گران، نە تەنیا لەسەر مەسەلەی کورد لەتورکیا دادەنێ لەسەر مەسەلەی کورد لەهەموو ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست دادەنێ، تۆ دەتوانی لەدیاربەکر بەو ڕادەیە لەئازادی بەرخورداربیو ڕۆژنامە بنوسیو ڕادیۆدانێو T.V دانێو خۆپیشاندان بکەیتو کاری سیاسی بکەیت کە لەستۆکهۆلم دەتوانی بیکەی، کە لەبەرلین و پاریس دەتوانی بیکەیت، ئەمە هەموو هاوکێشەکە دەگۆڕێ، بۆیە من پێم وایە لەکوردستانی تورکیا گەل کورد نە لەرێگەی شۆڕش و شەڕو پێکدادان و ئەوەی تائێستا کورد عادەتی بووە، بەرەنگای شۆڕش گێڕانە، بەڵکو لەرێگەی کەڵك وەرگرتن لەدەزگا مەدەنیەکان، لەمیکانیزمی کۆمەڵی ئەوروپایی، دەتوانین کارێکی وا بکەین کە گەل کورد بە بەشێکی زۆری ئاواتەکانی خۆی بگات.

چاودێر:

ئەگەر ئەوە سەرکەوتن بێ لەتورکیا نیو سەعات زمانی کوردی لە T..V دا هەیە، ئێستا گۆرانی کوردی نەفرۆشرێ، یا هەندێ گۆڤاری کوردی دەرنەکرێ، خۆئەوە دەمێکە لەکوردستانی ئێراندا هەیە، کۆماری ئیسلامی ئێران لە T.V دا لەئێزگەکاندا لەهەموو تەسجیل خانەکاندا ئەسڵەن ئەگەر گۆرانیەك لەهەموو ئێراندا قەدەغە بوبێ لەکوردستانی ئێراندا قەدەغە نەبووە، هەڵپەرکێش قەدەغە نەبووە، ئێستا لەکوردستانی ئێراندا (١٠ – ١٥) گۆڤارو ڕۆژنامە بەزمانی کوردی دەردەچێ، ئەمە پێش ئەوەی پرۆژەی گەورەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بێ لەکوردستانی ئێراندا هەیە ئایە مەسەلەی کورد ئەمەیە؟

سەلاحوددینی موهتەدی:

پرۆژەی ڕۆژهەڵاتی گەورە هیچ ناوێکی لەکورد نەهێناوە، وەکو کورد، نەتەوە، بۆ ئەوەی تووشی تەوەهوم و خۆشباوەڕی نەبین، بڵێین ئەوە بۆ ئێمە دانراوە، بەڵام ئەگەر واقعبین بین بەرژەوەندی ئێمە لەوەدایە کەئەم پرۆژەیە جێبەجێ بکرێت. هەردەڵێی خوادایناوە بۆئەوەی سوودی لێوەربگرێت.

سەلاحوددینی موهتەدی:

بەهیچ جۆرێك ئەوە نیە، بەڵام کوردستانەکان دۆخی جیاوازیان هەبووە، لەئێران هەرگیز ئینکاری وجودی کورد نەکراوە، کورد وەکو نەتەوە، سەردەمێك لەدەورەی ڕەزا شادا وەکو چاولێکردنێك بۆ کەمال ئەتا تورك، هەوڵی ئەوەیان دا کەزمانی کوردیو جلوبەرگی کوردیو دابونەریتی کوردەواری قەدەغە بکەن، بەڵام لەگەڵ شەڕی جیهانی دووەمو ڕوخانی سەڵتەنەتی ڕەزا شاو هاتنە سەرکاری کوڕەکەی، ئەمەش نەما، کورد ئینکاری وجودی نەکراوە، بەڵام فەرهەنگی کوردی، کەلتوری کوردی، ماوەی پێنەدراوەو ئێستاش زمانی کوردی خوێندن و نوسینی لەکوردستانی ئێراندا قەدەغەیە، بەڵام تۆ کوردستانەکان بهێنە بەر نەزەری خۆت، کوردستانی عێراق لەهەموومان زیاتر دەستکەوتی سیاسی و مەدەنیو کەلتوریشیان هەبووە، هەر لەدەورەی ئینگلیزەکانەوە زمانی کوردی ڕەسمی بووە، ئۆتۆنۆمی دراوە بەکوردستان کەچی خوێناویترین و گەورەترین شۆڕش لەکوردستانی عێراق کراوە، دواتر لەکوردستانی ئێران، هەر بەم جۆرە زمانی کوردی خوێندن و نوسینی قەدەغە بووە بەڵام خۆگۆرانیو مۆسیقاو تەنانەت ڕەش بەڵەکو ئێستاش بڵاوکردنەوەی ڕۆژنامە ئازاد بووە لەکوردستانی تورکیا، هیچ کام لەوانە نەبووە، بۆیە دیواری ئیستبداد دیوارێکە ئەگەر لەجێگەیەکەوە درزی تێکەوت، کەلەبەرێکی تێ کەوت، تازە پەکخستنەوەو لێکدانەوەی زەحمەتە، ڕاستە نیو سەعات بەزمانی کوردی قسە ئەکەن لەسەر T.V و ناوی بنێن ئەمە ئازادی زمانی

سەلاحوددینی موهتەدی:

مەرج نیە چارەسەرکردنی مەسەلەی کورد بەیەك ڕێبازدا بڕوات، ئەم شێوە چارەسەرە کە ڕەنگە بۆ کوردستانی ئێران یاسوریا لەگۆڕێت، پێویست ناکات بۆ کوردستانی تورکیا بێتەگۆڕێ. لەتورکیا بەشێکی زۆری چارەنووسی کورد بەستراوەتەوە بەئەندامێتی تورکیا لەیەکێتی ئۆروپادا.

کوردییە، ئەمە گاڵتەیە، ئەمە ئیهانەیە بەمافی میللەتان لەدیاریکردنی چارەنوسی خۆیانداو بەکۆمەڵی مەدەنیو بەمافی فەرهەنگی میللەتان، بەڵام چونی تورکیا بۆ ناو یەکێتی ئەوروپا ئازە ئەم سنورە قبول ناکات، ئازە لەشارەکانی کوردستانی تورکیادا لازم ناکات دەوڵەتی تورکی ئیجازەت بدات نیو سەعات قسە بکەیت، خۆت بەپێی پەیمانی کۆپن هاگن کەمافی کەمە نەتەوایەتیەکان دیاری دەکات، دەتوانی ڕۆژنامە دەربکەیت، خۆت دەتوانی ڕادیۆ دابنێی، T.V دابنێی، کەپێشیان پێ گرتی دەتوانی لەدادگای ئەوروپا شکایەت بکەیت. هاوکێشەکە سەرتاپا دەگۆڕێ، ئەگەر ڕۆژێ ئازادیو دیموکراسی بێتە ناو تورکیاوە، ڕاستە ئێستا ئەوروپا زۆر سەخت گیری ناکات بەڵام ئێستا قەسەیەك هەیە ئایا ئەوروپا لەپێشدا سەخت گیری بکاتو هەموو مافەکانی بەسەردا بسەپێنێ، ئینجا ڕێگەی بدات، یا ڕێگای بداتو ئینجا لەدەرونی خۆیدا دەست بکات بەگۆڕانکاری، وا پێدەچێ ئەوروپا لەسەر ئەوە ساغ دەبێتەوە کەگۆڕانکارییەکە لەناو خودی

تورکیادا ببن، کاتێ هاتە ناو ئەوروپاوە، ئەمە ئاسانتر دەکرێ هەتا شەرتو شروتی بۆ دابنێی، دەوڵەتی تورکیا دەوڵەتێکی زۆر کۆنە لەئیستبدادیدا بەرامبەر کوردو لەپێشێل کردنی مافی گەل کوردا، جگە لەوە کەمالیزم حەفتا ساڵە بنەمایەکی فکری داناوەو دیاری کردووە بۆ تورکیا، من پێم وایە ئەم بنەما فکرییەی کەمالیزم دەڕوخێ، هەرکاتێ تورکیا چووە ناو پەیمانی ئەوروپاوە، یەکێتی ئەوروپا کۆتایی هاتنە بەبیری کەمالیزمو، ئەوە بەپێچەوانەی بۆچونەکانی عەبدوڵلا ئۆج ئالانە کەپێی وایە وەزیفەی ئەو، یا وەزیفەی گەل کورد، پاراستنی کەمالیزمە، بەڵکو

کەدەرەنجامەکانی بەکوێ دەگات، ئێمە لەسەرکردە قسە دەکەین، نەك لەسەر تەنیا ئارەزووی ئۆج ئالان، بەڵام ئەوەی ئێستا دەردەکەوێ ئەوەیە کە عەبدوڵلا ئۆج ئالان بۆتە ئامرازێك بەدەست بەشێك لەعەسکەرو بەشێکی میتی تورك، سیاسەتەکانی ئەوان دەڵێ، بەرنامەکانی ئەوان ئەنجام دەدات، جا خۆی بەهەر نیەتێك بیکات خۆی دەزانێ، بەڵام ئەنجامەکەی لەکۆمەڵی کوردەواریدا ئەوەیە کەخەریکە، من پێم وایە ئەم خەریك بونەی بێ هودەیە چونکە دژی مێژووە، دژی ئارەزووی گەل کوردە، خەریکە دەستە بەندیەك دروست دەکات کە گوایا بەشێک

چاودێر:

عەبدوڵلا ئۆج ئالان لەدوای دو سێ مانگ لەگرتنی ڕاپۆرتێکی دوورو درێژی بڵاوکردەوە، ئەو ڕاپۆرتە بۆ چوونە گشتییەکانی هاوئاهەنگە لەگەڵ ئەم گۆڕانکاریانەی کە لەدنیادا هەیە، دوای ئەوە وردە وردە پەشیمان بووەوە بەلای پاراستنی کەمالیزم، هەتا ئەزموونەکەی ئێمەشی بەخیانەت ئەزانیو بەوەشی ئەزانی کە جەزرەبە لەتورکیا ئەدات، ئەم ئەزموونەی ئێمە، تۆ پێت وانیە ئەمە مانۆڕێك بێ لەلایەن عەبدوڵلا ئۆج ئالانەوە، بیزانێ کەمیتو سوپای تورکیا ئەویان گرتووە، چارەنوسی ئەو بەدەست ئەوانە، مانۆڕێك بێ بۆئەوەی ئەوان ڕازی بکات، بەڵکو دەرباز بێت لەفرسەتێك لەفرسەتە سیاسیەکان، ئەمە قەناعەتی ناخی نەبێ؟ بەڵکو مانۆڕە؟

سەلاحوددینی موهتەدی:

کاری پیاوی سیاسی لێك دانەوەی سایکۆلۆژی نیە، من نازانم لەدەرونی خودی عەبدوڵلا ئۆج ئالاندا چی دەگوزەرێ، کاری پیاوی سیاسی لێك دانەوەی ئەو دیاردانەیە کە لەناو کۆمەڵدا هەیە،

بەپێچەوانەوە وەزیفەی گەل کوردو وەزیفەی ئەوروپایەکی ئازادو دیموکراسی ڕوخاندنی کەمالیزمە، بەڵام ئەم ڕوخانە شەرت نیە بەرێگەی عەسکەری و شەڕ بێت، ئەم ڕوخانە لەرێگەی چونی تورکیایە بۆ ناو یەکێتی ئەوروپا.

چاودێر:

بەتەسەوری جەنابت ئەو دیدەی عەبدوڵلا ئۆج ئالان بە بەرگری کردنی کەمالیزم شتێکی گەورەیە بۆ ئەو لەگەڵ حزبی عەدالەتو تەنمیە کە ئەوان ئەیانەوێ کەمالیزم تەهێڵن، عەبدوڵلا ئۆج ئالان ئەیپارێزێ،ئەمە چییە؟.

سەلاحوددینی موهتەدی:

مەبەستم ئەوەیە کەعەبدوڵلا ئۆج ئالان تەنانەت لەکێشەو ململانێکەی ناوخۆی تورکیاشدا، لای ئەو بەشەی عەسکەری تورکو لەمیتی تورك گرتووە کە بەهەموو تواناو بەقەولی ئێرانیەکان بەچنگو ددان خەریکن کەمالیزم دەپارێزن، لەکاتێکدا دەنگدانی گشتی بۆ حزبی عەدالەتو تەنمیە، دەری خست کەزۆرینەی میللەتی تورکیا خۆی کەمالیزمی ناپەوێت، دوای ئۆزال ئەمە بۆ دووەمین جارە کە کەمالیزم دەکەوێتە مەترسی لەناو کۆمەڵی تورکدا، سەیرەکەی ئەوەیە کە عەبدوڵلا ئۆج ئالان لەولایە پشتیوانی دەکات کە کەمترین دەنگیان هێناوەتەوە، دژی ئەم لایە وەستاوە کە بەجۆرێك خەریکە ئەو بنەمایانە درزی تێ بخات، درز تێکەوتنێك لەدیو ئەندێشەی کەمالیزم سەرەتایە بۆ وەرگرتنی مافی گەل کورد لەکوردستانی تورکیا، بەبێ ڕوخانی ئەم دیدە کەمالیزمە مەحالە کورد مافی خۆی وەربگرێ لەتورکیا.

لەگەل کورد لەکوردستانی تورکیا ببن بەپشتیوانی عەسکەرو میت، ببن بەلایەنگری پاراستنی کەمالیزم لەبەرامبەر ئەو تەوژمە ئازادی خوازو دیموکراتیکو لیبرالەی کەئێستا خەریکە کۆمەڵی تورکیا دەگرێتەوە، پاڵی پێوەدەنێ بەرەو یەکێتی ئەوروپا، پاڵی پێوە دەنێ بەرەو کەم کردنەوەی دەسەڵاتی عەسکەر لەناو کۆمەڵی تورکیادا، پاڵی پێوە دەنێ بەرەو سەلماندنی برێك لەمافە نەتەوایەتیەکانی ئەقەلیاتی تورکی، نەك بەتەنیا کورد.

چاودێر:

عەبدوڵلا ئۆج ئالان ئەمریکا دەستی هەبوو لەفراندنی، یۆنان دەسیسەی هەبوو لەفراندنی، یۆنانیش دەوڵەتێکی گرنگی ڕۆژئاوایە، دراوسێی تورکیایە، ئەمریکا سەرکردایەتی پرۆژەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستی گەورە ئەکات، ئێ باشە ئەو کابرایە بەدەستی ئەمان توشی ئەو حاڵەتە بووە، ئەتەوێ کاردانەوەکەی چی بێ بەرامبەریان، بڵێ ئەیناکە قیبروسیا واتان لەمن کرد، گرنگ ئەوەیە لەمەودوا چاکە بکەن؟

سەلاحوددینی موهتەدی:

ئاخر ئەو قسەیە لەگۆڕێیە، بەڵام پرسیارەکەی مقابیلیشی ئەوەیە، ئایا عەبدوڵلا ئۆج ئالان هاتنەدەری خۆی لەزیندان پێ پڕ بایەخ ترە لەمافی هەموو گەل کورد، پێ پڕ بایەخ ترە لەوەی کە کورد لەسەر چارەنوسێکی ڕاستو ڕەوان بێو مێژوو نەشێوێنێو ستراتیژی هەڵە بۆ گەل کورد دیاری نەکات، هەموو ئەوانە بایەخی ئەوانەی نیە کە بیگێڕێتەوە بەهاتنە دەری خۆی لەزیندان، بێگومان وایە ئەمریکا دەستی بووەو

یۆنان دەستی بووە، بەڵام تۆڵە سەندنەوە لەوە ئەوە نیە کە خۆی بچەسپێنێ بەدواکەوتووترین، ئیستبدادیترین، دیکتاتۆرترین بەشەکانی کۆمەڵی تورك، ئەمە ڕێگا نیە، ئەمە بۆ سەرکردەیەکی سایسی هاوشانە لەگەڵ خیانەتی گەورە بەگەلو نیشتمانەکەی خۆی.

چاودێر:

لەم بارەیەوە ئاخر پرسیارم ئەوەیە سەرکردە هەیە لەکوردستاندا لەناو هەموو حزبەکاندا، بەدەر لەئایدۆلۆژیەتو کەسایەتی خۆی، ستراتیژ هەڵبژێرێ؟

سەلاحوددینی موهتەدی:

یەکجار زەحمەتە، بەداخەوە یەکێ لەو میللەتانەین کە کەسایەتیەکان زاڵن بەسەر سیاسەتەکەماندا، زۆرجار وا بووە کەستراتیژمان دەبێت سێبەرێك لەسێبەرەکانی کەسایەتی رابەرەکە، بەڵام ئێمە لەم سەردەمەدا بەرەو ئەوە دەڕۆین، دەتوانم بڵێم یەکێتی نیشتمانی خۆی هەر بۆئەوە دروست بووە، کە ئەم واقعە بگۆڕێ، بۆیە ئێمە هەقی خۆمانە داوا بکەین کە ئەم واقعە

یا بگۆڕدرێن ستراتیژی نەتەوەی کورد بەڕاستی لەگەڵ بەرژەوەندی گەل یەك بگرێتەوە.

چاودێر:

مادام وایە، ئەوەش بڵێین لەسەر ئەم دۆخە، ئەم پرۆژەی ڕۆژهەڵاتو ئەو گۆڕانکاریانەی کە هەیە، ئەو دیدو بۆچوونانەی عەبدوڵلا ئۆج ئالانو ئەو وەزعێتەی کەدروست بووە، ئەمە وا دیارە کاریگەریەکی گەورەی هەبووە لەناو دەرونی حزبی PKK خۆیشی، دوچاری دوبەرەکی کردوون، ئێستا باڵێکیان کەجیابونەتەوە، ئاوا بیر دەکەنەوە کەجەنابت وەڵام دەدەیتەوە؟

سەلاحوددینی موهتەدی:

بەڵێ وایە، منیش ئاگادارم هەر ئەوەش چاوەڕوان دەکرا، تۆ هەر حسابی ئێستا مەکە، هەروا ئاسان نیە بۆ ڕابەرێکی کوردی کوردستانی تورکیا کەبڵێ شێخ سەعید خراپ بوو، شۆڕشەکەی خراپ بوو، پێش ئەوە شێخ عەبدولقادری شەمزینان خراپی کردو هەقیان بوو ئیعدامی بکەن، ئەوە پیاوی ئینگلیز بوو، هەر لەوە ڕابگرە دێتەوە هەتا شۆڕشی شێخ مەحمود کە بەئاشکرا دەڵێ، هەتا دێتەوە شۆڕشی ئەیلولو سەرکردایەتی بارزانی، لەوێڕا دێ هەتا شۆڕشی نوێی گەل کوردو سەرکردایەتی یەکێتی نیشتمانی بەهەمووی دەڵێ خراپە، چونکە ئەم سەعاتە لەگەڵ بۆچونیا لەگەڵ مەسلەحەتی من وەکو عەبدوڵلا ئۆج ئالان ناگونجێ ئەمە کارێکی ئاسان نیەو، میللەتی کورد لەکوردستانی تورکیا بەلای منەوە چاوەڕوان دەکرێ حەرەکەتی لەوەش زیاتر بکات، چاوەڕوان دەکرێ پارچە پارچە بوونی PKK توندتریش لەوە بەولاوە بێتە پێش، تۆ ئاسان نیە حزبێك بەرەو هەموو ئەو لایەنانە بەرێ کە تەمەنێکی دوورو درێژی خەڵکەکە سەرف کراوە بۆ خەبات لەپێناویدا، کە ئەو ئامانجە ئامانجی پیرۆز بوو، تۆ داوای چوار پارچەی کوردستانت کردووە، داوای سەربەخۆیت کردووە، داوای دەوڵەتی کوردیت کردووە، ئێستا نەك هەموو ئەوانە ڕەفز دەکەیت، هەموو ئەوانەش دەکوتی کە ئەو داخوازیانەیان هەبێ، بەڵکو لەناو پارچەکەی خۆت کە کوردستانی تورکیایە بەکەمتر لەوانە ڕازیتو لایەنگری ئەو بەشەش لەکۆمەڵی تورکی دەکەیت کەدەڵێن: نای دەبێ، کە دەڵێن فیدرالیەتو ئۆتۆنۆمی هەتا دەگاتە ئینفسال هەمووی خیانەتن، خۆی عەبدوڵلا ئۆج ئالان ئێستا دەڵێ خەریکن دەوڵەتی کوردی دروست دەکەن، خراپەی جەلال تاڵەبانی ئەوەیە نەخشەیەکی بەدەستەوەیە خەریکە کوردستانێك دروست دەکات کە(وان) پایتەختی بێت، تۆ سەیری ئەو گوناهە گەورەیە، تۆجەلان دەڵێ فیدراڵی درۆیە، فریو مەخۆن دەوڵەتی تورك، فریو مەخۆن جەیشی تورکی، ئەمە سەرەتایەکە بۆ جیابونەوە.

چاودێر:

بەعنی ڕاپۆرتی نوسیووە؟

سەلاحوددینی موهتەدی:

بەڵێ ڕاپۆرتی نوسیوە، ئینجا لەموقابیل ئەوەیا کە چاوەڕوان دەکرێ هەموو ئەندامانی PKK ، پێشمەرگەکانیان، کادرەکانیان، خەڵکی سیاسیان، تا ئێستا بەلای منەوە کەمیش هاتونەتە پێش، دەبێ سەریحتر لەوە بڕۆنە پێش بۆ ڕەفزی ئەم هەڵگەرانە سیاسیە.

چاودێر:

با بێینەوە سەر پرۆژەکەمان، پرۆژی ڕۆژهەڵاتی گەورە، سەرەتاکەی وەکو وتمان وا سەرهەڵئەهێنێ لەلای ئێمە، پێت وایە ئەمە ئایندەکەی چەند سالێتر ئەخایەنێ کەتا ڕۆژهەڵات ئەتەنێتەوە بۆ بەشەکانی تری کوردستان، ئەمە چەند سالێتر ئەخایەنێ؟

سەلاحوددینی موهتەدی:

لەمێژوودا زۆر زەحمەتە کات دیاری بکەیت کاکە بەختیار با ئێمە لەبیرمان بێ، پرۆژەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستی گەورە هیچ ناوی لەکورد نەهێناوە، وەکو کورد، وەکو نەتەوە، بۆ ئەوەی تووشی تەوەهومو خۆش باوەڕی نەبین بڵێین ئەوە بۆ ئێمە دانراوە، بەڵام ئەگەر واقیعی بین بەرژەوەندی گەل لەوەدایە کە ئەم پرۆژەیە جێبەجێ بکرێت، هەر دەڵێی خوا دایناوە بۆ ئەوەی کورد سودی لێوەربگرێ، چونکە ئەو شتانەی ئەو دەیڵێت، با ئازادی بێتە ناو ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، با سنورەکان هێندە گرنگیان نەمێنێ، با بازرگانی پەرە بسێنێ، با ڕاگەیاندن و ئاڵوگۆڕی کلتور زیاد بکات، با حزبو حزبایەتی ئازاد بێت، هەموو ئەوانە تا دەگاتە ئەوەی میللەتان ئازاد بن لەسەر چارەنوسی خۆیان دەنگ بدەن، هەڵبژاردنی ئازاد بکرێ، پەرلەمان بکرێ، تەواوی ئەوانە، بڕێکیان زۆر نوێن، تەنانەت لەداواکانی ئێمەش نوێترن، بۆیە زۆر گرنگە پشتیوانی بکەین لەم پرۆژەیە، بەڵام بشزانین کەجێبەجێ کردنی دیموکراسی پرۆسەیەکی ئاراممی دوورودرێژی لەسەرخۆیە، لەگەڵ ئەم دەوڵەتە موستەبیدانەی ڕۆژهەڵات کەلەژێر کاریگەری دو فاکتەری ئانتی دیموکراتیکەکان یان لەژێر تەئسیری دینیدا، یاخود لەژێر تەئسیری ناسیۆنالیزمێکی ئیفراتیدان، لەگەڵ دەوڵەتی ئاوا تەقریبەن هەموو ڕۆژهەڵاتیش لەبەر دەستی ئەم جۆرە دەوڵەتانەدایە، ئاسان نیە پیادەکردنی ئەم پرۆژەیە، بۆیە ڕەنگە من زۆر خۆش باوەڕو خۆش بین بم، بەڵام ڕەنگە کوردستان بتوانێ ببێ بەیەکەمین تاقیگەیەك کەئەم پرۆژەیە تیایدا بتوانێ پیادە بکرێت، ئەگەر ئێمە بتوانین کوردستان وا لێ بکەین کەببێکەینە یەکەمین سەرزەمین، یەکەمین پێگە بۆ پیادەکردنی ئەم پرۆژەیە دەتوانم بڵێم لەم حاڵەتەدا ئێمە ستراتیژێکی درێژخایەنی سیاسی و نەتەوەییمان بۆ گەل کورد

بۆ لا ١٥

لەنێوان سەلەفیەتی مەسیحی و ئیسلامیدا

دلێر محەمەد

دەکرێ بەرلەوەی بچینە سەر باسکردنی بیری فەندەمینتالیزم لەفۆرمە ئایینیەکەیداو دواتریش ناساندنی رەوتە سەلەفیەکانی هەردوو جیهانی مەسیحی و ئیسلامی، تا ئەو شوێنەی لەتوانامانداهەیە بەشێوەیەکی راگوزەر ئاماژە بەسەرهەڵدان و پەرەسەندنی بیری فەندەمینتالیزم بدەین لەهەردوو جیهانی مەسیحی و ئیسلامیدا. لێرەوە دەشێ بپرسین ئایا سەرهەڵدان و پەرەسەندنی بیری فەندەمینتالیزمی ئایینی زادەی چییە؟ بەدەربڕینێکی‌تر ئایا فاکتەرەکانی پەیدابوونی بیرکردنەوەیەکی داخراوو تەنها خۆ بەحەقیقەت زان چییە. کە لەئێستادا لەفۆرمە ئیسلامیەکەیدا هەژموونی بەسەر تەواوی دنیادا هەیەو مەترسیەکانی ئەم چەشنە بیرکردنەوە داخراوو توندڕەوو پەرگیرە بەشێکی فراوانی گۆی زەوی بەخۆیەوە سەرقاڵکردووە، ئەمە گەر نەڵێین فەندەمینتالیزمی ئیسلامی هەنووکە بۆتە درمێکی کوشندەو یەکجار مەترسیدار بۆ تەواوی دانیشتوانی جیهان، بەتایبەتی پاش رووداوە تیرۆریستیەکانی ١١ی سێپتەمبەر؟ شتێکی بەڵگە نەویستە سەرهەڵدان و پەیدابوونی بیرکردنەوەی "تەنها خۆ بەحەقیقەت زان" لەفۆرمە ئایینی و ئاسمانیەکەدا، بیرکردنەوەیەک کەپێی وایە بەتەنها خۆی خاوەنی حەقیقەتی یەزدانی رەهایەو پێویستە تەواوی مرۆڤەکان لەدنیادا گوێرایەڵ و مل کەچ بن و دواتریش پێویستە لەسەریان بەویستی خۆیان یاخود بەزۆر پەیرەوی بکەن، دواجار دەبێتە مایەی سەرهەڵدانی ئایدیای، فەندەمینتالیزمی ئایینی لەشێوازە پەرگیرو توندڕەوەکەیدا لەهەردوو جیهانی مەسیحی و ئیسلامیدا.

لێرەوە دەکرێ ئاماژە بەوە بدەین کەبیرکردنەوەی سەلەفی بەتەنها زادەی جیهانی ئیسلامی نییە، بەڵکو جیهانی رۆژئاواش وەک جیهانی ئیسلامی لەرابردوودا لەناو بیری فەندەمینتالیزمی مەسیحیدا گەوزاوە، پاش ململانێیەکی درێژخایەن و نەزیفی خوێنێکی زۆر بەهەوڵی دەیان بیرمەندو نوسەرورووناکبیر رۆژئاوا لە دیاردەی سەلەفیەتی مەسیحی رزگاری بووە، بۆیە ناکرێ رۆژئاوا وەک دیاردەیەکی نامۆ تەماشای بیرکردنەوەی گروپە فەندەمینتالیزمە ئیسلامیەکان بکات لەئێستادا.

چونکە پێویستە لەسەر رۆژئاواییەکان کەمێك ئاوڕ لەمێژووی خۆیان بدەنەوە بۆ ئەوەی قەوارەی ئەو جەنگە سەخت و دژوارە ببینن کە بیرمەندو نوسەرو رووناکبیرەکانیان لەهەردوو سەدەی هەژدەیەم و نۆزدەیەم دا لەدژی بیری فەندەمینتالیزمی مەسیحی بەرپایان کردو دواجاریش توانیان مەزنترین سەرکەوتن لەمێژووی مرۆڤایەتیدا تۆمار بکەن، کەئەویش سەرکەوتن بوو بەسەر بیری فەندەمینتالیزم دا، پێویستە ئەوەشمان لەیاد نەچێت کەسەرکەوتنی رۆژئاواییەکان لەماوەیەکی کورت دا بەدەست نەهات، بەڵکو ئەم سەرکەوتنە پلە بەپلە بەدەست هات و نزیکەی سێ سەدەی خایاند، لەکاتێکدا گەر ئاگاداری ئەوە بین کەململانێ و جەنگ لەرۆژئاوادا لەدژی سەلەفیەت لەکۆتاییەکانی سەدەی حەڤدەهەم و بەدیاریکراویش لەسەردەمی "سپینوزا" وە دەست پێ دەکات و ئاشکرایە رۆژئاوا لەم جەنگەدا بەشێوازێکی پراکتیکی سەرکەوتنی بەدەست نەهێنا، تا چرکەساتی بەستنی کۆڕی کەنیسەی بەناوبانگ نەبێت بەناوی ڤاتیکانی دووەمەوە لەساڵی ١٩٦٢-١٩٦٥. لێرەوە تێدەگەین کە گرفتی سەلەفیەت بەدرێژایی سێ سەدە ئەوروپیەکانی بەخۆیەوە سەرقاڵکرد.

*سایکۆلۆژیەتی کەسی ئوسوڵی: بێگومان کەسی ئوسوڵی خاوەنی جۆرە کەسیەتیەکە کە ناتوانێ بەرگەی هیچ جۆرە جیاوازییەك بگرێت، بەتایبەتیش لەوەدا کە پەیوەندی بەکاروباری ئایین و بیروڕاوە هەیە، هەر لەبەرئەوەش ئەم کەسێتیە خاوەنی بیروڕایەکی رەهای چەقبەستووە و دواجار ئەم بیروباوەڕەش دەکاتە پێوەرێك بۆ تەماشاکردنی جیهان و دیاردەکان. بەتێگەشتنێکی‌تر ئەو لەرووی سایکۆلۆژییەوە بەپێچەوانەی وێنا کردنەکانی ئێمەوە خاوەنی کەسیەتیەکی یەکجار بەختیارو دڵنیایە، واتە ئەو بەختەوەرترین خولقێنراوی خودایە لەسەر رووی زەوی.. بەڵام بۆچی؟ چونکە پێی وایە بوەتە خاوەنی حەقیقەتی رەها، حەقیقەتی پیرۆز، حەقیقەتێك کەهیچ حەقیقەتێکی تری بەدوادا نایەت، پاشان لەبەرئەوەی کەسیەتی ئوسوڵی زۆر لەوە سەری سوڕدەمێنێ. کەچۆن دەکرێ کەسانێکی‌تر بوونیان هەبێ و دان بەحەقیەقتەکەی ئەم دا نەنێن و بەخێرایش باوەشی پێدا نەکەن. لێرەوە ئەم کەسێتیە پێی وایە کە بوونی ئەم جۆرە کەسانە شەرمەزاری و شورەیی و ئابڕوچوونێکە کەلای ئەو بەرگە گرتنی ئەستەمە. لەبەرئەمەش پێی وایە کە کوشتن و سڕینەوەی ئەم جۆرە کەسانە کارێکی شەرعیە، جورئەتی سەلەفیە توندڕەو و پەرگیرەکانیش لەسەر کوشتن و سەربڕین لێرەدایە، بەبێ ئەوەی هیچ کاتێك ئەم کوشتن و سەربڕین و تیرۆرە بۆ کەسیەتی سەلەفی ببێتە کێشەیەکی ویژدانی و دەروونی، بەدیوی ئەودیویشدا کەسی سەلەفی پێی وایە بەم کردەوە تیرۆریستیە فەتوای ئایینی پراکتیك دەکات و حوکمی یەزدان لەسەر رووی زەوی جێبەجێ دەکات. گەر تەواوی کردەوە تیرۆریستیەکان نەخەینە ناو ئەم جۆرە شیکردنەوەیە مەحاڵە بزانین لەئێستاداو لەدەوروبەرماندا چی روودەدات و هۆکاری جورئەتی ئوسوڵیەکانیش لەبەرپاکردنی ئەم قەسابخانانەدا چییە!

هەروەها لەرەهەندێکی تردا پەی بەوە دەبەین کەزەمانەتی شەرعی وا دەکات کە کەسی سەلەفی مافی لەهەموو شتێکدا هەبێ، مادەم ئەو خۆی بەخاوەنی حەقیقەتی یەزدانی رەها دەزانێ، ئیدی گەر دەسەڵات هەبێ ئەوەی بەئاستەم لە حەقیقەتەکەی لابدات پێویستە دەسبەجێ لەملی بدرێت، هەر بەم تێگەشتنە فەتوای ئایینی زەمانەتێکی شەرعی و لەهەمان کاتیشدا دڵنیاییەکی دەروونی پێشکەش بەکەسی سەلەفی توندڕەو دەکات. چونکە گەر ئەم فەتوا ئایینیە بوونی نەبوایە ئەم کەسیەتیە بەهۆی تاوانەکانیەوە عەقڵی لەدەست دەدا. لێرەوە ئەوەی پێویستە بەر لەهەموو شتێك بکرێت بۆ هەڵوەشاندنەوەی بیری ئەندامانی گروپە سەلەفیە توندڕەوەکان، ئەوەیە کەدەبێ بەهەموو شێوەیەك کار بۆ هەڵوەشاندنەوەی بیری تاریکی سەدەکانی ناوەڕاست بکرێت، چونکە لەئێستاداو لەجیهانی ئیسلامیدا بیری تاریکی سەدەکانی ناوەڕاست زاڵ و باڵا دەستە بەسەر عەقڵیەتی ملیۆنەها کەسدا، هەربۆیە تا ئەم جۆرە بیرکردنەوەیە باڵا دەست بێت کە بەپێی پێوەرەکەی دنیا دابەش دەکات بەسەر کۆمەڵێك دوالیزمی وەك "چاکە/خراپە، موسڵمان/کافر.. هتد"دا کوشتن و سەربڕین و تیرۆر بەناوی یەزدانەوە بەردەوامە، سەرەتاییترین کاریش کە پێویستە ئەنجام بدرێ بۆ هەڵوەشاندنەوەی بیری تاریك و جیاوازی کوژی سەدەکانی ناوەڕاست خوێندنی مێژوویی بەراوردکاری سەرجەم ئایینەکانە، واتە دەکرێ بواری پەروەردەو فێرکردنی وڵاتانی ئیسلامی خوێندنی مێژوویی بەراوردکاری ئاینەکان بخەنە ناو پرۆگرامی خوێندنەوەو لەخوێندنگا ناوەندی و دواناوەندی و هەتا لەزانکۆکانیشدا بخوێندرێ. چونکە ئەمە بۆ خۆی هەنگاوی یەکەمە بەرەو نەهێشتنی بیری فەندەمیتالیزم پاشان بەدیوێکی تردا خوێندنی مێژوویی بەراوردکاری ئاینیەکان نهێنی رێژەیی بوونی هەموو کەلەپوورە ئایینی‌یەکان ئاشکرا دەکات، هەروەها هۆکارێکیشە کە پاڵ بەهەموانەوە دەنێت بەرەو رازیبوون بەبیرۆکەی پێکەوە ژیان و هەڵکردن لەنێوان تەواوی کەلەپوورە ئاینی‌یە جیاوازەکاندا، بەوپێیەی کە ئەمە نموونەی ژمارەیەك هەوڵی جیدی‌یە بۆ گەیشتن بەموقەدەس، بەڵام نابێت و ناکرێت هیچ یەکێك لەو کەلەپوورە ئایینیانە ئەو موقەدەسە بەتەنها بۆ خۆی پاوان بکات، یان بەردەوام خۆی وەك تاکە کەلەپووری ئایینی راست و دروست بزانێ و کەلەپورە دینی‌یەکانی تریش بەلادەر یاخود بەساختە یان بەهەڵگەڕاوەو.. هتد دابنێ. هەر لەبەرئەمەیە ئەستەمە چەمکی لێکبوردن لەسەر زەوی جیهانی ئیسلامیدا گەشە بکات و جێگیر بکرێت، تەنها لەوکاتەدا نەبێت کە فێرکردنی نوێ و هاوچەرخی ئایین جێگەی فێرکردنی سونەتی و سەلەفی کە چەندین سەدەیە لە فێرگەو قوتابخانەکانی ئێمەدا بۆ ئاین ئامادەیی هەیە ئاوێتەیە، هەر لەبەرئەمەیە دەکرێ بڵێین ململانێ و جەنگ لەگەڵ فەندەمینتالیزمی ئایینی توندڕەودا ململانێ و جەنگێکی دژوارو درێژخایەنی ناوخۆی جیهانی ئیسلامیی‌یەو بەفرۆکەو تانکی هێزە هاوپەیمانەکان کۆتایی نایەت. پەرگیری و توندڕەوی گروپە فەندەمینتالیزمە ئیسلامی‌یەکان لەئێستادا بۆتە کێشەیەکی سەرەکی جیهان و، بەتەنها پەیوەندی بەجیهانی ئیسلامیەوە نییە، بەڵکو لەهەمانکاتیشدا ئەم گرفتە وابەستەو گرێدراوە بەدەرەوەی جیهانی ئیسلامیەوە، واتە هەنووکەو پاش رووداوەکانی ١١ی سێپتەمبەر بۆتە کێشەی جیهانی رۆژئاواو جیهانی رۆژهەڵاتی دووریش بەتایبەتیش پاش ئەوەی کە بزووتنەوەی تاڵیبان پەیکەرە جوان و دەوڵەمەندەکانی "بودا"ی لە ئەفغانستان تێك شکاند، کە بەدڵنیایی ئەم پەیکەرانەی "بودا" لای گەلانی رۆژهەڵاتی دوور وەك گەلی "هیندی – چینی – یابانی .. هتد" بایەخی تایبەتی خۆیان هەبوو. هەر ئەمەش فەندەمینتالیزمی پەرگیرو توندڕەوی ئیسلامی بەئاراستەی رووبەرووبوونەوەیەکی گشتگیرترو هەمەلایەنتر دا برد لەگەڵ تەواوی گۆی زەویدا.. ئەو شتەی کەدەشێ ببێتە مایەی لاواز بوون و هەڵوەشاندنەوەو پاشان لەقاڵپ دان و دواتریش پەراوێز خستنی بزوتنەوەو گروپە فەندەمینتالیزم و توندڕەوە ئیسلامیەکان سەرکەوتنی خوێندنەوەیەکی رۆشنگەرانەیە بۆ کەلەپوری ئایینی ئیسلام بەسەر خوێندنەوەی فەندەمینتالیزمانەدا بۆ هەمان ئایین کە تا هەنووکەش بەداخەوە بەناو کایەی پەروەردەو فێرکردنی ئێمەدا گوزەر دەکات. لێرەوە تێدەگەین کەجەنگ لەدژی فەندەمینتالیزمی پەرگیرو توندڕەودا بەپلەی یەکەم جەنگێکە کە بەئاراستەی خوێندنەوەیەکی فیکری مۆدێرندا هەنگاو دەنێت، کەهەرگیز بایەخی کەمترو ئاسانتر نییە لەجنگە سیاسی و سەربازییەکان.. بۆئەوەی لەرووی مێژووییەوە ئاستی مەترسی بیری فەندەمینتالیزمی ئایینی توندڕەو پەرگیر بخەمەڕوو هەروەها ئەندازەی رۆچوونی ئەم جۆرە بیکردنەوە جیاوازی کوژە بۆ ناو قوڵایی سایکۆلۆژییەتی دەستەجەمعی گەلی فەرەنسا دەخەمەڕوو بە ئومێدی ئەوەی ببێتە ئەزمونێکی پۆزەتیڤ لەساتە وەختی ئێستادا بۆ فەندەمینتالیزمی توندڕەوەکانی جیهانی ئیسلامی.

"بوسویە" Bussurt گەورەترین بیرمەندی ئوسوڵی کاتۆلیکی بوو لە فەرەنسای سەدەی حەڤدەهەم دا. ئەم بیرمەندە سەلەفی‌یە لەرێگای لێکدانەوەیەکەوە رەچەڵەکی مەزهەبی پرۆتستانتی لەسەردەمی لویسی چواردەهەمدا، گەیشتە بیروڕایەکی گوایە مادەم مەزهەبی کاتۆلیکی گۆڕانکاری بەسەردا نایەت و لەبەرامبەریشدا مەزهەبی پرۆتستانتی چەند جارێك گۆڕانکاری بەسەردا هاتووە، یاخود پەرەی سەندووە، لای بریمەندی ناوبراو ئەم گۆڕانکاری و پەرەسەندنە دەبێتە بەڵگەیەك لەسەرئەوەی کە بڵێت مەزهەبی پرۆتستانتی بیروباوەڕێکی دروستکراوی دەستی مرۆڤە، بۆیە فەرەنسیەکانی هاندا کە بەسووك تەماشای ئەم مەزهەبە بکەن لەبەرامبەر مەزهەبی کاتۆلیکیدا، هەرئەمەش وایکرد کە دەسەڵاتی ئایینی کاتۆلیکەکانی فەرەنساو دەسەڵاتی سیاسی لویسی چواردەهەم دەستیان تێکەڵ بکەن و فتوای کوشتن و لێدان و دەرکردن و بەتاڵان بردنی سەروەت و سامانی پرۆتستانتەکان دەربکەن، ئەم فتوایە بووە مایەی کوشتنی هەزاران پرۆتستانتی و راکردنی سەدان هەزار کەس لەفەرەنسای ئەوکاتەدا بۆ وڵاتە ئەوروپیەکانی‌تر بەشێوازی نهێنی.. دەشێ فەندەمینتالیزمە ئیسلامیەکانی هەنووکە ئاگاداری ئەوە بن کەتا ئێستاش فەرەنسیەکان وەك پەڵەیەکی رەش، وەك شوورەیی تەماشای ئەم کارەساتە دەکەن، لەمێژووی خۆیاندا، شەرم و شوورەیش روخساریان دادەگرێ وەختێك لەکۆڕو کۆبوونەوەیەکدا باسی دەکەن، هەربۆیە شەرمەزارانە داوای لێبوردن لەقوربانیەکانی دەکەن. پێویستە ئاگاداری ئەوەش بین کە "ڤۆڵتێر"ی مەزنە بیرمەندی رۆشنگەری بەهۆی ئەم دەمارگیرییە کوێرانەیەی کاتۆلێك مەزهەبەکانی فەرەنساوە جەنگی خۆی لەدژی فەرندەمینتالیزمە توندڕەوەکان راگەیاند.. ئایا لەئێستادا فەندەمینتالیزمە موسوڵمانە توندڕەوەکانی وەك بزووتنەوەی تاڵیبان و قاعیدەو.. هتد چی دەڵێن؟

بۆل(١٥)

بەردەوامی مێژوو لەرێگەی زانستی سروشتیەوە

چاوپێکەوتنێك لەگەڵ فرانسیس فۆکۆیاما

وەرگێڕانی/ مەجید ساڵح

فۆکۆیاما کەخۆی بە "ئەخلاق گەرایەکی سونەتی" دەزانێ ئێستا کتێبێکی نوێی بۆ بڵاوکردنەوە ئامادەکردووە کەتێیدا تیۆرییە پێشوەکەی خۆی سەبارەت بە "کۆتایی مێژوو" راست دەکاتەوە، فۆکۆیاما لەم کتێبەیدا بەدەدست نیشانکردنی ئەو پێشکەوتنانەی کە لەزانستی (جینات) و کاریگەریان لەسەر ژیانی مرۆڤ دا روودەدات" هەستاوە بەخستنەڕووی تیۆرییەکی نوێ. لەم تیۆرییەدا زانستی سروشتی وەک هێزێکی بزوێنەری جیهان دەردەکەوێت و بەردەوام بوونی مێژوو لەئەستۆ دەگرێ.

بەڵام ئەگەر ئەم زانستە کۆنترۆڵ نەکرێت، مرۆڤایەتی لەم فۆرمەی کە تێدایە کۆتایی پێ دێت و زانستی جینات و زانستی سروشتی تا چەند نەوەیەکی‌تر (مرۆڤێکی نوێ دێننە ئاراوە کە لەهیچ روویەکەوە لەمرۆڤی ئێستا ناچێ. فۆکۆیاما پێی وایە بۆ رێگرتن لەم رەوتە، دەبێ رێساو بنەمایەکی نیشتمانی و نێو نەتەوەیی هەبێت.

رۆژنامەی ئینتەرنێتی "نت تسایتوگ" ی ئەڵمانی، لەبەرچاوگرتنی ئەو هەرایەی کەلەم دواییەدا سەبارەت بەکۆپی کردنی مرۆڤ لەسەر ئاستی دونیا سەری هەڵدا، چاوپێکەوتنێکی لەگەڵ فۆکۆیاما ئەنجام داوە، لێرەدا وەرگێڕانە کوردییەکەی دەخەینە بەردەستان.

فۆکۆیاما کۆپی کردنی مرۆڤی لەگەڵ دۆزینەوەی ئەتۆم بەراورد کردووە و پێی وایە هێشتا نازانرێ ئەم زانستە چەند بەسودو چەنێکیش زیانبەخش دەبێ.

*ئوستاد فۆکۆیاما، ئێوە بەهۆی لێکدانەوەکانتان بۆ سیستەمی سیاسی ناوتان دەرکرد، ئەوە چی رووی داوە کە بوارەکەی خۆتانتان جێ هێشتووە و رووتان کردوەتە زانستی بیوتەکنۆلۆژی؟.

–ئەو دوو بوارە زۆر بەتوندی بەیەکەوە گرێ دراون. تەنیا رەخنەیەك کەمن ناچار بوم لەسەر تیۆری کۆتایی مێژوو قەبوڵی بکەم، ئەو راستیەیە کە مێژوو بەشێوەیەکی سروشتی لەرێی زانستی سروشتی و تەکنەلۆژیای مۆدرێنەوە پێش دەکەوێت، مێژوو تەنیا لەحاڵەتێکدا کۆتایی دێت کە ئەم هێزی بزوێنەرەش لەجولە بکەوێت. سەدەی بیست و یەکەم سەدەی بیولوژی دەبێت، هەر لەبەرئەوەیە ئێمە ناچارین بیر لەکاریگەری بیوتەکنۆلۆژیای مۆدێرن لەسەر سیاسەت و بەردەوامی مرۆڤ، بکەینەوە.

*ئەندێشەی دروستکردنی "مرۆڤێکی نوێ" دەگەڕێتەوە بۆ سەردەمی شۆڕشی فەرەنسا، بەڵام ئەم مەسەلەیە تاکو ئێستا بەچاکی نەچووەتە پێشەوە.

–ئەندێشە کە هەبوو، بەڵام تەکنەلۆژیا کە نەبوو، ئتوپیستەکان هەوڵیان بۆ "ئەندازیاری کۆمەڵایەتی" دەدا، هەموو تەقەلاکانیان بێ بەرهەم بوو، چونکە مرۆڤ نەیتوانی رەفتاری مرۆڤایەتی کۆنترۆڵی بکات و بەپێی ئارەزووی "ئەندازیارانی کۆمەڵایەتی" بیانگۆڕێ. لەوانەیە ئێمە لەو قۆناغە نزیك کەوتبین لەوانەیە بکرێت لەرێگەی دەرك کردن بەوانەی لەمێشکی مرۆڤ دا روودەدەن و لەرێگەی زانستی جیناتەوە نەخشەی (مرۆڤی نوێ) جێبەجێ بکرێت.

لەپاش کتێبی "کۆتایی مێژوو" ئێوە باس لەئەگەری کۆتایی هاتنی مرۆڤ دێنە ئاراوە، شێوازی کاری کتێبەکەتان "کۆمەڵگای پوست مرۆڤی"یە ئەم بابەتە یانی چی؟.

–ئەوەی ئێمە دەیزانین بریتیە لەوەی کەئێستا پێمان دەکرێ بۆ یەکەمین جار قسە لەتوانای گۆڕانی بنەڕەتی پێکهاتەی مرۆڤ بکەین. ئێمە دەتوانین شتێك بگۆڕین کەسەد هەزار ساڵ گۆڕانی بەخۆیەوە نەدیوە، شتێك کەهەموو دامەزراوەکانی ئێمە لەسەر پێگەکانی ئەو بونیادنراون. ئەندێشەکە نوێ نییە. نیچە بەشێوەیەکی تەواو بیری لەوە کردوەتەوە کەمرۆڤێك پەروەردە بکات تایبەتمەندی و خەسڵەتی جیاوازی هەبێ لەم مرۆڤەی کە هەیە. لەسەردەمی ئەودا هێشتا تەکنەلۆژیا بوونی نەبوو. ئێستا لەوانەیە کاتی هاتبێ، چونکە پتر ئسلوترژیك ئەو توانایەی رەخساندوە.

ئەمە پرسیارێکە لەبەردەمماندایە ئایا ئەگەر ئەم توانایە بەهەموو رەهەندەکانیەوە بێتە دی، دەگەینە کۆتایی مرۆڤایەتی.

*دەبێ رێگە لەم رەوتە بگیرێت؟ ئایا ئەو کارەمان پێ دەکرێ؟

–ئێمە دەبێ هەوڵ بدەین، من لەو باوەڕەدام هەموو ئەو کەسانەی کەدەڵێن دەبێ ئەم تەکنەلۆژییایە قەبوڵ بکەین، لەوە نەگەیشتوون لەگەڵ چ دژوارییەکی ئەخلاقیدا رووبەڕوو دەبینەوە دەبێ جارێکی‌تر نیچە بخوێنینەوە. ئەندێشەی (یەکسانی هەموو مرۆڤەکان) کە لیبرالیزمی ئێمە پشتی پێ بەستوە، کۆن بووە. لەرووی تیۆرییەوە بەرگری کردن لەم رەوتە تارادەیەك ئاسانە. دەبێ تەکنەلۆژیا هەم رێك بخرێت و هەم کۆنترۆڵ بکرێت.

***بەڵام لەرووی پراکتیکیەوە لەوانەیە ئەو کارە هێندە ئاسان نەبێت؟** پێم وایە ئەو بۆچوونە راست نییە. بەشێکی زۆری کتێبەکەم باس لەو بەرنامە تایبەتانە دەکات کە دەکرێت لەرێگەیانەوە ئەم تەکنەلۆژیایە کۆنترۆڵ بکرێت.

*مرۆڤ دەتوانێ لەرێگەی ئەم تەکنەلۆژیاییەوە زۆر لەنەخۆشیەکانی خۆی تیمار بکات. جگە لەوە دەکرێ لەرێگەی ئەم تەکنەلۆژیایەوە مرۆڤێکی نوێ بەرهەم بهێنرێت و زانستێکی بۆماوەیی نوێ دامەزرێت. هەڵبژاردنێکی سەختە کەبتوانی سودوەرگرتن لەکەرتکردنی ئەتۆم پێش بینی بکەیت، ئەم مەسەلەیە چۆن چارەسەر دەکرێت؟.

–وزەی ئەتۆم و بۆمبی ئەتۆم، نمونەیەکی باشە. ئەوانە پەیوەستن بەتەکنەلۆژیایەکەوە کەمرۆڤ هەر لەسەرتاوە دەیزانی دەبێ بەتوندی کۆنترۆڵ بکرێت– سەبارەت بە بیوتەکنەلۆژیا ئومێدە شەخسیەکان بۆدورکەوتنەوە لەنەخۆشی روبەڕوی هەندێ مەترسیمان دەکاتەوە کە هێشتا لەتاریکیدایە، بەڵام سەرەڕای ئەوە دەکرێت کۆنترۆڵ بکرێت.

***ئایا بڕیارەکەی سەرۆک بۆش بۆ قەدەغەکردنی لێکۆڵینەوە لەسەر خانەکانی بۆماوەیی هەنگاوێکی راست بوو؟**

–من، بەرنامەیەکی سنوردارترم چاوەڕوان دەکرد، بەڵام ئەوە سازشێکی عاقڵانە بوو ئەوە تەنیا یەکێکە لەو بڕیارە زۆرانەی کەدەبێ حکومەت و دامەزراوە جۆراوجۆرەکان لەساڵانی ئایندەدا بیدەن، بۆئەوەی سود وەرگرتن لەتەکنۆلۆژیای بایلۆژی کۆنترۆڵ بکرێت.

*ئەو تۆڕە جیهانیەی کەدەبێ کۆنترۆڵی بیو تەکنەلۆژیا بکات دەبێ چۆن بێت؟ ئەو تۆڕە چۆن دەتوانێ کارەکانی ئەنجام بدات؟

–وەڵامی ئەم پرسیارە زۆر بەخێرایی دەمانباتە وردەکارییە تەکنیکیەکانەوە، سەرەتا دەبێ وڵاتان و رێکخراوە نیو نەتەوەییەکانی وەك یەکێتی ئۆروپا رێسای تایبەت بەخۆیان دارێژن و لەکۆتاییدا دامەزراوێکی جیهانی بۆ ئەو مەبەستە پێك بێت.

***شۆڕش ئەنتیونوری) بەم دوایانە رایگەیاندووە کەگەر ناچار بکرێت کەشتیەك و لەناو ئاوە نێو نەتەوەییەکاندا کە هیچ وڵاتێك دەستی پێ نەگات منداڵێك کۆپی دەکات.**

–ئەم توانا تەکنیکیانە ناتوانێ لە گرنگی قەدەغەکردنی کۆپی کردنی مرۆڤی کەم بکاتەوە. مرۆڤ بتوانێ بڵێت "من دەمەوێ منداڵێك بکوژم، ئەم کارە لەسەر زەوی قەدەغەیە، بۆیە لەناو کەشتیەك ئەنجامی دەدەم" ئەوە ناچارمان دەکات بەپەلە بیر لەدانانی رێسایەك بکەینەوە. من ئومێدم وایە "ئەنجومەنی سنای" ئەمەریکا پاش کۆتایی پشووی هاوین، قەدەغە کردنی کۆپی کردن پەسەند بکات.

***ئایا ئێمە پێویستمان بەزانستێکی نوێی ئەخلاق هەیە؟ ئەخلاقێکی نوێ بۆ سەردەمانێک کەچیتر ئاین رۆڵێکی گەورەی تێدا نابینێ؟**

–من نازانم کە ئێمە پێویستمان بەئەخلاقێکی نوێ هەیە یان نا. یەکێك لەئامانجەکانی من بریتیە لەوەی کە ئەوە بخەمەڕوو کەتەنانەت بەبێ ئاینیش زۆر هۆ هەن کەوامان لێدەکەن نیگەرانی بیو تەکنەلۆژی بین.

***ئێوە لەکتێبە تازەکەتاندا هەوڵتان داوە وێنەی ئەخلاقێکی نوێ لەکۆمەڵگایەکی سکۆلاردا پیشان بدەن.**

–بەڕای من مافی مرۆڤ لەسروشتی مرۆڤەوە سەرچاوە وەردەگرێت، بۆیە گەر زانستی جینات بتوانێ سروشتی مرۆڤ بگۆڕێت، گۆڕانکاریەکی بنەڕەتی لەئاراستەکاندا روودەدات. واتە کۆتایی مرۆڤ.

***ئەگەر لەتوانادا بوو تەکنەلۆژیا کۆنترۆڵ بکرێت، کۆمەڵی پاش مرۆڤ چۆن وێنا دەکەن.**

–ناکرێ بەوردی پێشبینی ئەوە بکرێت. چەند سیناریۆیەك هەیە من لەکتێبەکەمدا باسم کردوون. دەبێ چاوەڕوان بن. من هەموو شتەکانم پێ ناکرێ.

سەرچاوە: IRAN EMROZ

ڕۆشنتر لە خامۆشی

عەبدوڵا تاهیر بەرزنجی

باوەڕناکەم کەس لەعەشق بێزار بێت، مرۆڤ ناتوانێت دەستبەرداری عەشق بێت جا ئەگەر بەمانا بچوکەکەی یا مانا فراوانەکانی بێت. ئەم وشەیە شتێکی ئەوەندە بێبەها نییە بە زیادە دابنرێتو هەوڵی ئەوەش بدرێت بسڕێتەوە..

فەلسەفەی کۆنو نوێو سەرچاوە بەکەڵکەکان پڕن لەئاماژەدان بەماهیەتی عیشق بەڵام من زۆرجار تاسەر ئێسقان رقم لەم وشەیە دەبێتەوە، وام لێدێت حەز ناکەم بیبیستم یا بەوێنەکراویش بیبینم. رەنگە لێرەدا کە ئەمە دەر ئەبڕم کەسانێك هەبن پێم بڵێن، ئەم برادەرە تا سەر ئێسقان شێتە، بێزەوق و بێڕۆحە.

یا هەبن پێم بڵێن، ئەم برادەرە چەند وشکە دڵی لەبیابانێك کەمتر نییە، بۆ هەیە لەعەشق بێزار بێت؟

بەڵێ هەیە. من ئەگەر چی وەك هەزارەها کەسی تر نەك فرمێسك بەڵکو دڵیشم لەکەنارێکدا یا باغچەیەکدا بۆ عیشق رشتبێ بەڵام ئێستا زۆر رقم لێیەتی، ئەمیش لەسەر پەڕەی نووسین، لە بەرنامەکانی تەلەفزیۆندا، لەکۆڕی شیعر خوێندنەوەدا، لەدیوانی شاعیراندا.. وا خەریکم لەمەبەستەکەم نزیکدەبمەوە. نهێنی ئەم رقەم لەم چەمکە پیرۆزە، دەکرێتەوە.

عەشق لەشیعری کۆن و نوێدا پانتایی جۆراوجۆری بۆ خۆی داگیر کردووەو خولقاندووە، بگرە لەئەفسانە کۆنە جۆراوجۆرەکانیشدا، سەرەڕای ئەمانە بووە بەبابەتێکی تایبەتی. وەختێك رەخنەگرانی کۆنیش شیعریان بەپێی غەرەزی شیعریی پۆلێنکردووە وەك ستایشکردن، پیاهەڵدان، وەسف، جێگایەکی تایبەتیشیان بۆ عیشقو غەزەل کردۆتەوە، ئەگەرچی ئێمە جیاوازی لەنێوان ئەم دوانەدا بەدیدەکەینو لەدیدی ئێستاو نوێوە بەلای غەرەزو غەرەزکاری شیعرییا دایناشکێنین.

مەبەستم ئەوەیە هەندێك بابەتی وەك مردن، خۆشەویستی ئەدەبی نەمر دروستدەکەن، چونکە بۆ خۆیان نەمرنو بابەتی رۆژو هەفتەو دوو مانگ و سێ ساڵێك نین، لەسەردەمێکدا هەبنو لەسەردەمێکی ترا ونبن، لکاون بەبوونی مرۆڤو مێژوو ئێستاو ئایندەیەوە، ئەفسانەی گلگامش بۆ زیندوە؟ چونکە باس لەبابەتێك دەکات کۆن نابێت. باس لەگەڕانی مرۆڤ بەدوای نەمرییدا دەکات، خەونێکە بۆ رەتکردنەوەی ئاوابوون و مردن. عەشقیش وەك هێزێکی نەمر بووە بە سەرچاوەی پێکهێنەرو هەزارەها دەقی کۆنو نوێی نەمر کردووە. ئەمە لەهەزارەها دەقدا بەپێچەوانە دێتەوە، بەتایبەتی هەزارەها شیعری ئەم دەیەیەی دوایی.

هەفتە نییە چەندین شیعر نەخوێنمەوەو حەوت هەشت جار بگرە دە دوانزە جار وشەی عەشق بەدینەکەم لەروبەری دەقەکەیشدا چەندین وشەی نزیك لەمانای عەشق ریز نەکرا بێت، هیچ ئەرکێکی هونەری یا ستاتیکیش لەپاڵ بەکارهێنانیشیاندا نابینین، بەپێچەوانەوە دەبن بە باری قورسو گەزو بەزی زیادەو جەستەی دەقەکان ناشیریندەکەن.

ئەم زیادەڕۆییە بۆ؟ رەنگە زۆر لەو برادەرانە وا بزانن ناسکردنی شیعرێك یا دەقێك بەپڕکردنی دەبێت لەوشەی عەشق. جا کەوا بێت دەبێت بڵێین بۆ دلێر بۆ شەڕی خستۆتە پاڵ گوڵ (گوڵی شەڕ) یا الیاس ئەبو شبکە بۆ لەسەرەتاکانی نوێگەریی عەرەبیدا وتویە (مارەکانی بەهەشت). شەڕو مار دوو شتی بێزراون بەڵام شاعیر دەتوانێت لەگوڵو عەشق جوانتریان کات، بەهایەکی ستاتیکی ئێجگار بەهێزیان پێ ببەخشێت، دەتوانێت لەدەقێکدا وشەی عەشقت وەك ساحیرێك لەبەرچاو رەشبکات، دوپشکی ژەهراویشت لەلا شیرن بکات. جوانپەرستی لەساتەکانی دەقدا جودایە لەبوونی ناو سەرچاوەکەی.

شوناسی هەموو وشەیەك لەدەقێکەوە بۆ دەقێکیتر دەگۆڕێ قەوارەیەکی هەمەرەنگو فراوانتری دەبێت لەقەوارەی ناو فەرهەنگی.

هەیە لەسەرەتای شیعرەکەدا دەڵێ: ئەی عیشق لەناوەڕاستدا، دەڵێ: وەرە ئەی عیشق. لەکۆتاییدا دەڵێ ماڵئاوا ئەی عیشق! باشە چ بیانویەکی هونەری هەیە بۆ هەڵبژاردنی ئامرازی بانگکردن (النداء)؟ ئەمە جگە لەوەی زوو شتەکان دەستینشان دەکاتو تەمومژی جوانی شیعر ناهێڵێتو کاوێژکردنێکی تەواوت بۆ دەرئەخات.

لەپاڵ ئەمانەدا هیچ دیدێکی تازە بەدیناکەیت، گۆشە نیگایەك نابینیت دەلالەتی جیاجیا بەم عەشقانە ببەخشن.

وا هەستەکەم زۆر لەو شاعیرانە فەرهەنگی شیعرییان هەژارە، لەچەند وشەیەکی دیاریکارو پێکهاتووە خەیاڵێکی فراوانیشیان نییە، کە دێنە سەر نووسینی دەقێك یەکسەر پەنا دەبەنە بەر ئەو فەرهەنگە هەژارەیان، عەشقیش وشەیەکی دەسەڵاتداری فەرهەنگەکەیانە بۆیە زوو خۆی دەسەپێنێت. باشە بۆ دەبێت عیشق وەك دالێك هەر ئەو دەلالەتانەی هەبێت کەهەزار ساڵە هەیە، باشتر نییە بۆ شیرینکردنی، دەلالەتی دژ بەخۆی پێبدرێت..

شاعیری میسری بەناوبانگ (ئەحمەد عبدالمعطي حجازي) لەشیعرێکدا باس لەیارییکەری سێرك دەکات، هەموومان دەزانین کەیاریکەری سێرك بۆ خۆی گاڵتەو پێکەنین بەرهەمدێنێت بەڵام ئەم لەشیعرەکەیدا گریانو تراجیدیاو مەینەتیمان بۆ دروست دەکات. ئەگەر بەم شێوەیە شیعرییە بێت با سێرك سەدەها جار لەدەقێکی درێژدا بێتو بچێت، ئەگەر وەك وشەی عیشقەکە بێت لەبەرهەمی چەندین شاعیری ئەم دەیەیەدا ئەوە بەخۆداچوونەوەی دەوێت.. لەمێژە لۆرکا لەجیاتی ئەوەی لەشیعرێکدا دەیەها جار بێت باسی وشەی عەشق بکات هاتووە لەدێڕێکدا دەڵێ: تەنها دڵێك دڵ نییە.

برادەران با ئیتر ئەوەندە بەناوهێنانی بێ بیانوی هونەری وشەی عیشق و موحیبەت، عیشق بێنمو نەکەین. لێتان ناشارمەوە زۆرجار دەست بۆ دەقی کوردی دەبەم بەمەبەستی وەرگێڕانی بۆ عەرەبی، بەڵام زۆریان ئەوەندە عیشقی، بێ پێویستی تیا چەند بارە کراوەتەوە خەم دامدەگرێتو دەسڵەمێمەوەو ناچار دەبم وازیان لێبهێنم. بشمبورن خۆیشم بەهۆی ئەم بابەتەوە لەعەشقم کەمکردەوەو زۆرم وتەوە بەڵام ناچار بووم.

شارل بۆدلێر لەگۆشەنیگای گەورە شاعیرانەوە

ئامادەکردن و وەرگێڕانی/ تاهیر عەبدولواحید

ئەم نوسینە بەشێکە لەفایلێك کە ئامادە کراوە لەسەر تێڕوانینو بۆچوونی گەورە نوسەرانو شاعیران لەسەر نوسەرو شاعیری گەورەی فەرەنسی (شارل بۆدلێر)، ئەو شاعیرەی کە ناوبانگی بە دیوانی شیعری (گوڵە بەدەکان) بڵاو بۆوە. هەرچەندە ئەو دیوانە شیعریە سەرەتا کەوتە بەر تانەو تەشەری زۆرێك لەنوسەرانو خوێنەران، تەنانەت (بۆدلێر) ناو دەبرا بە (شاعیرە نەفرەتیەکە) و دیوانەکەشی بەدیوانێکی (نا ئەخلاقی) ناوزەد کرا.. بەڵام ئایا بۆدلێر شاعیرێکی نەفرەتی بوو؟؟.

ئەو سەرباری ئەوەی کەشاعیرێکی گەورە بوو، رەخنەگرێکی بەتوانای بواری ئەدەبیو هونەریش بوو، بەتایبەت لە بواری (رەخنەی مۆزیکی) و (وێنە کێشان)دا.. چیرۆك نووسێکی باشو وێنەکێشێکی دەست رەنگین بوو. وەرگێڕێکی باڵا دەست بوو. زۆر لەچیرۆکەکانی چیرۆك نووسی ئەمریکی (ئادگار ئالان پۆ)ی وەرگێڕایە بۆ سەر زمانی فەرەنسی.

لەنێو راوبۆچونە جۆراوجۆرەکانی کەڵە نوسەرو شاعیرانی جیهان شاعیرو نوسەری فەرەنسی بەناوبانگ (پۆل ڤالیری) هەڵدەبژێرم تا بزانین سەبارەت بەم شاعیرە چی دەڵێت؟

(پۆل ڤالیری)ش شاعیرێکی گەورەی فەرەنسییە لەساڵی (١٨٧١) دا لەشاری (سیتە)ی فەرەنسا لەدایك بووە. سەرەتا وەك نووسەری وتار ناسرا، دواتر وەك شاعیرێك لەساڵی (١٨٩٥) دا ناوبانگی بڵاوبۆوە.. گەورەترین کاری شیعری لەساڵانی (١٩١٧-١٩٢٢)دا دەرکەوت لەگەڵ کۆمەڵێك کتێبی شیعری.. ساڵی (١٩٢٦) هەڵبژێردرا بە ئەندام لە ئەکادیمیای فەرەنسی، زۆر هەن بە گەورەترین نوسەرو شاعیری سەدەی بیستەمی فەرەنسی دادەنێن، .. (پۆل ڤالیری) لە میانەی بۆچونەکانی لەسەر (شارل بۆدلێر) دەڵێت:

هێندەی دیوانە شیعریە خنجیلانەکەی (گوڵە بەدەکان)، ستایشی ئەدەبی لێنەنراوە. هیچ کام لە گەورەترین دیوانەکانی شاعیرە بەناوبانگەکان ئەو رێزەیان پێ نەدراوە.. دیوانەکەی (بۆدلێر) وەرگێڕدراوەتە سەر زۆربەی زمانە ئەوروپیەکان، چونکە کارێکی شیعری وەها بوو شێوەی نەبوو لەمەودای ئەدەبی فەرەنسیدا.. شاعیرە فەرەنسیەکان لە دەرەوەی فەرەنسا نە ناسرابوونو هەوادارانی شیعری فەرەنسی زۆر کەم بوون جگە لە کتێبە پەخشان ئامێزەکان.. ئەو کات (لافۆنتین) چێژ بەخش نەبوو لەلای بێگانەکان لە دەرەوەی فەرەنسا، (راسین)یش کتێبێکی داخراو بوو.. (فیکتۆر هۆگۆ)ش کەم کەس لە دەرەوەی فەرەنسا دەیان ناسی تەنها رۆمانەکانی نەبێت.. ئەمانە هەمووی لەکاتێکدا بوو کە شیعری فەرەنسی لە رێگەی (شارل بۆدلێر)ەوە خۆی بەدونیای دەرەوە ناسانو ئەو سنورەی تێپەڕاند تا وای لێ هات لە هەموو جیهاندا دەنگی پەیدا کردو خوێندرایەوە. کۆمەڵێکی زۆری لە عەقڵەکان دەوڵەمەند کرد. کاریگەری لەسەر کەسانێکی وەك (سوینبێرن) و (گابریل دننیزیۆ) و (ستیڤان جۆرج) دانا،. بۆیە ئەگەر بکرێ دەڵێم.. فەرەنسا شاعیرانی گەورەترو بەهرەمەندتر لە (بۆدلێر)ی هەیە، بەڵام (بۆدلێر) گرنگترینیانە، ئەم گرنگیە جیاوازە لەکوێوە سەرچاوەی گرت؟. چۆن بۆ کەسێکی هەڵسوکەوت نامۆو دوور لەمرۆڤی ئاسایی وەك بۆدلێر لوا ئەو جوڵە بەرفراوانە لەشیعردا بخولقێنێ؟

گومان لەوەدا نیە دەوڵەمەندیی رۆحیو ئەو سەروەریە بەرزەو ئەو هەنگاوە گەورەیە بەتەنها پشت بەستوو نیە بەگرنگی تایبەت بەشاعیرێك، بەڵکو بەبارودۆخێکی جیاواز پشت دەبەستێ. ئەو خاوەن زیرەکیەکی ئەوتۆو ئاستێکی رەخنەیی تایبەت بە شیعر بوو. بەهەستیاریەکی گەورەوە لەدایك بوو.

کەسێکی بەهرەمەند بوو. پێویستی گرنگی هەستیاری ئەو بوو روەو ئەزمونێکی ناسکی لەوجۆەری برد. ئەوکات رۆمانسیەت لەقۆناغی پەرەسەندنیدا بوو. نەوەیەکی بەهرەدار موڵکداری جیهانی ئەدەب بوون. کاتێك بوو کە (لامارتین) و (هۆگۆ) و (مۆسیێ) و (ڤینی) کوڕی سەردەمی خۆیان بوون. بۆدلێر بەهەر شێوەیەك بوو ویستی خۆی لەو کۆمەڵە شاعیرە چالاکەی کە رێکەوتێکی قورسو سەیر لە یەك سەردەمدا کۆی کردبوونەوە جیا بکاتەوە.. بۆدلێر بیر لەخۆی دەکاتەوەو لەناو خۆیدا بڕیار دەدات:

(دەمەوێ شاعیرێکی گەورە بم. بەڵام نابێ لەلامارتینو هۆگۆو مۆسیێ بچم) هەر لەپێشەکی دیوانی گوڵە بەدەکان دادەنوسێ (شاعیرە بەناوبانگەکان دەمێکە روبەری کایەی شیعریان لەناو خۆیاندا بەش کردوە، لەبەر ئەو من بەکارێکی تر هەڵدەسم).. باشتریش وایە بڵێین حاڵەتی رۆحیو ژینگەی ئەو شاعیرە لەگەڵ ئەو جیاوازیەی لەخۆیدا بەدی دەکرد بەشێوەیەکی روونو دواتریش روونتر وای لێ دەکات ببێتە نەیاری رێبازی ناسراو بەرۆمانسیەت.. سەردەمی گومانکردن لەرۆمانسیەت سەری هەڵداو ئەوەش هەر لەگەنجی بۆدلێرەوە دەرکەوت.. (گۆتە) نارەزاییو پەرچەکرداری خۆی دەربڕی دەربارەی ناهەمواریيو هەژارییو نەبوونی وردبینی لە حاڵەتەکانی فۆرمی زماندا.. (سانت بیف) و (فلۆبێر) و (لۆکۆنت دولیل) هەریەکەیان بەشێوەی خۆی دژایەتی راگەیاند لەبەرامبەر شێوەیەکی ئەدەبی ساکارو ئاسانو گڕوتینی سۆزێکی بێنەغمە لەشێوازەکەیداو زۆر لێکراو لەجۆرێکی خراپو بێماناداد.. بۆدلێر خوێنەرێکی هێند گەورە بوو توانای دەستنیشان کردنی لاوازیو کەلێنەکانی رۆمانسیەتی هەبوو.. ئەوکات بەوردی بەدووی بەرهەمی گەورە نوسەرانی ئەو رێبازەدا دەچوو. بۆدلێر سەرسام بوو بە بەهرە تەلیسماویەکەی هۆگۆ، بۆیە کارێکی سەرنج راکێش دەبێت گەر بەراوردی شیعری بۆدلێر بکەین بەشیعرەکانی هۆگۆ بەمەبەستی دیاریکردنی (سەردەماندن) (معاصرة) ی بۆدلێر لەسەر هۆگۆ. گەورەییەکەش لەوەدایە بۆدلێر بەکارێك هەستا کەهۆگۆ پێی هەڵنەسابوو. هەر ئەمەش وای کرد بۆدلێر لەزۆر رووەوە جیا بکرێتەوە لەهۆگۆ. هۆگۆ بەردەوام بوو لەسەر فێربوون بەشێوەی خۆراهێنان، بەڵام بۆدلێر بەپێچەوانەی ئەوەوەو بەشێوەیەکیتر بەرەو پێش چوو هەرچەند تەمەنی بۆدلێر نیوەی تەمەنی هۆگۆ بوو.

گەر باسەکە بگوێزینەوە سەر وڵاتێك لەژێر ئاسمانێکی تردا. دەبینین خەڵکی ئەو وڵاتە سەرقاڵن بە کارو بارێك کە تایبەتە بە بەرەو پێش چونی مادی. رابردوو بەلایانەوە گرنگ نیە.. ئایندەیان رێك دەخەنو خۆیان دەخەنە ئەزمونی جۆراوجۆرەوە. لەم ژینگەیەدا کەسێك دەرکەوت کە گرنگی دەدات بە بواری فیکر. کەسێکی رونو سەنگین.. دوای تێڕامان لێی باوەڕ بەخۆت ناهێنی رووبەڕووی کەسێك بوویبێتەوە کە خاوەن عەقڵو هەستێکی وەها بێت. توانای ئەفراندنی شیعریو بەرهەمی ئەدەبی ئەوها بەرزبێت. ئەو کەسەش (ئادگار ئالان پۆ)یە کە کەسێکی بەهرەمەندو بەسەلیقە بوو لەزۆربەی جۆرە ئەدەبیەکاندا.. بۆدلێر کارەکانی ئەم بەهرەمەندە گەورەیەی لەزمانی ئینگلیزیەیەوە وەرگێڕاوەتە سەر زمانی فەرەنسی.. ئەگەر وەرگێڕانەکانی بۆدلێر نەبوونایە، ئەم نووسەرە گەورەیە لەبیردەچۆوە لەنێو ئەدەبی جیهانیدا، چونکە ئەو لەوڵاتەکەی خۆیدا بەردەوام فەرامۆش کرابوو.. بۆدلێرو ئالان پۆ بەهای یەکتریان ئاڵوگۆڕکرد. هەریەکەیان ئەوەی بەخشی بەویتر کە نەی بوو. ئالان پۆ سیستمێکی تەواوی بیری نوێو قوڵی بەخشیە بۆدلێرو رێگەی بۆ رۆشن کردو بیرکردنەوەی دەستنیشان کرد سەبارەت بەکۆمەڵە باسێکی وەك (فەلسەفەی دانانو بونیادنان) و (تیۆری دروست سازیە قورسەکان) و (تێگەیشتن لەو شتانەی هاوچەرخنو لەهەمان کاتدا ئیدانەکردنیان) و (دەست نیشان کردنی گرنگی ئەو شتانەی نائاساییو نامۆن) و (سۆفیگەرایيو تەنانەت رامیاریش). دواتر بۆدلێر قاڵو قوڵتر بۆوە تیایاندا. تەنانەت هەندێ لەقەسیدەکانی نێو دیوانی (گوڵە بەدەکان) سۆزی ویژدانیو بابەتەکەی لەقەسیدەکانی ئالان پۆ وە وەرگرتووەو هەندێ لەتێکستەکانی لەوەرگێڕانی وشە گەلێکی ئەو قەسیدانەدا خۆیان دەنوێنن. .

ئەو کاریگەریە تایبەتیەش حاڵەتێکی زۆر ئاساییو دیاری کراو بوو دەربارەی ئەو شارەزاییو هونەرەی بۆدلێر هەڵیهێنجا لەکۆمەڵە وتارێکی (ئالان پۆ)وە.. لەوانەش (سەرەتاکانی شیعری) کە بەتەواوی وەرینەگێڕا بۆ سەر زمانی فەرەنسی لەبەرامبەر چەمکە بنەڕەتیەکانی شیعردا.

با بزانین تێڕوانینەکانی ئالان پۆ چۆن بوو لەسەر شیعر؟.. (پۆ) گرنگی دەدات بەشیتەڵ کردنی داواکاریە سایکۆلۆژیەکانی قەسیدە.. ئەو لەپلەی یەکەمدا ئەو داخوازیانە دادەنێ کەپشت دەبەستێ بەرەهەندەکانی کاری شیعری.. گرنگیەکی نا ئاسایی دەدات بەدرێژییانو چەمکەکانیان بەوردی دەپشکنێ.. (پۆ) پێی وایە ئەو قەسیدانەی کە گرنگی دەدەن بەبیرۆکە باوو گشتیەکان پەخشان لەجێگەیاندا بێت چاکترەو زۆریش جەخت لەسەر ئەم بۆچونەی دەکات چونکە پەخشان وردترینو باشترین هۆکارە بۆ گوزارشت کردن لێیان. نە مێژوو و نەجیهانو نە نموونە مۆڕاڵیەکان بەڕووکەش کردنیان زوبانی رۆح بەدەست ناهێنن، سەرباری ئەوەی کەشیعری فێرگەییو مێژووییو مۆڕاڵی سەرچاوەی بەهاو پیرۆزی بوون لەلای گەورەترینی شاعیران. بەڵام ئەو بەشێوەیەکی سەیر پەیوەستە بەماددەکانی (مەعریفەی راستەوانەیی) یان ئەزموونەکانی لەداهێنراوەکانی بوونی ناوەکییو هێزە سۆزئامێزەکان.

ئەگەر ئێستا لەدیوانی (گوڵە بەدەکان) بڕوانین، وەك یەکەیەکی تەواو و بەراوردی بکەین بەکارە شیعریەکانیتر لەو سەردەمەدا، سەیر نابێت بەلامانەوە کە دیوانەکەی (بۆدلێر) ببینین لەگەڵ تێڕوانینو بۆچونەکانی ئالان پۆ هاوتەبابییەك هەبێت لەنێوانیاندا، ئەمە لەکاتێکدا لەگەڵ ئاکامەکانی رۆمانسیەت جیاوازیەکی سەیر بەدی دەکەین، دیوانی گوڵە بەدەکان هیچ کام لەقەسیدەی مێژووییو ئەفسانەیی تێدا بەدی ناکرێ. هیچیان پشت بەستوو نین بەچیرۆك. هیچ کام لەهێڵە یەکتربڕەکانی تێدا نیە رووەو فەلسەفە. هیچ شتێکی تیا بەدی ناکرێ سەبارەت بەرامیاری. وەسف تیایدا دانسقەیەو بەردەوام پەیوەندی توندوتۆڵی لەگەڵ بابەت دا هەیە. هەرچی تێدایە ئەفسوونو مۆزیكو هەستێکی داماڵراوە لەهێز. شیعرەکانی بۆدلێر ئەو بەردەوامیەی کە تیایدایەو درەوشانەوەی ئەستێرەی لەئاسمانی شیعردا کە تا ئێستاش وەك خۆی ماوەتەوە قەرزاری ئەو باڵا بوونو تۆکمەییو ئەو رونیەی کە نموونەی نیە لە (زەنگ)ی زمانداو ئەو دەنگەشە کە دەگەڕێتەوە بۆ رەوان بێژی. هەروەك چۆن لەلای زۆر لەشاعیرانی ئەو سەردەمە هەبوو، بەڵام ئەم پارێزگاری لەهاوتەبابیەکی ئاواز بەخشو رۆشن دەکات تا ڕادەی سەرسام بوون پێی بەرەو پێش دەچێتو ئاشکراکردنێکی چەسپاویش کە لەهەموو شیعرەکانی تری جیا دەکاتەوە. بۆدلێر پەرچەکردارێکی ئاشکرای هەبوو لەدژی لادان بەلای شێوازی پەخشان ئامێز کەلەشیعری فەرەنسیدا بەدی دەکرا لەناوەڕاستەکانی سەدەی حەڤدەهەمدا. بۆئەوەی گرنگی بۆدلێر پیشان بدەم لەئەمڕۆدا، ئەوا پێویستە ئەوە بیەیاد بهێنمەوەی کەئەو رەخنە گرێکی هونەری بوو.. ئەو (دێلا کروا) و (مانێ)ی دەناسی.. ئەو بەراوردی واقیعە جۆراوجۆرەکانی دەکرد لەلای (کۆربێ) و (مانێ). هەرچەند زیادەڕەوی دەکرد لەبەها دانان بۆ (کۆنستانتین گیز). بەڵام بڕیاردانەکانی بەگشتی وەك نموونە گەلێکی جیاوازەو لەو جۆرە بەهرەمەندانەیە کەوا دەمێنێتەوە.

بۆدلێر

گەورەترین سەروەریەك کە بۆدلێر بەدەستی هێنا لەوەدا بوو کەئیلهام بەخشی هەندێ لەگەورە شاعیرانی دوای خۆی بوو. گەر (ڤێرلین) و (رامبۆ) (گوڵە بەدەکان) یان نەخوێندایەتەوە لەقۆناغێکی تەمەنیاندا، ئەوا نە دەگەیشتن بەو ئاستەی کەهەیانە. زۆر بەئاسانی دەتوانین کاریگەری فۆرمو ئیلهامی هەندێ لەقەسیدەکانی نێو دیوانەکەی بۆدلێر ببینینەوە بەسەر چەند تێکستێکی (ڤێرلینو مالارمێو رامبۆ). ئەو کاریگەریەش زۆر بەئاشکرا دەردەکەوێت. پێویست نیە بچینە نێو درێژەی ئەم باسە، بەڵکو ئەوەندە بەسە هەستی ئەو ئاوێتەبوونە بەهێزوو دەوڵەمەندە لەڕووی سۆزداری سۆفیانەو ئەو گڕوتینە هەستەوەرییەی بەرەو پێش چوونی بەخۆوە بینی لای (ڤێرلین) ئاشکرا بکەم. یان ئەو بزاوتنەی گەردوون بۆ دڵە راوکێو دوو دڵی دەیهێنێتە کایەوە. هۆشیاری هەستە قوڵەکانو ئەو لێدانە ریتمییە هێرمۆنتیکییەی کە کارەکانی رامبۆ دەکاتە بەرهەمێکی کورتو چڕو کاریگەرو توندوتیژ.

هەموو ئەمانە بەڕوونی دیارن لەکارەکانی بۆدلێردا.. دەربارەی (ستیڤان مالارمێ)ش کەوا هەست دەکەیت یەکەم قەسیدەی لەجوانترینو جێگیرترینی قەسیدەی نێو دیوانی (گوڵە بەدەکان) دەچێت.

ئەو لەکارە شیعریە جوانەکانیدا لە دووی ئەزموونی فۆرمی هونەری گەڕاوە. کە لەشیتەڵکاریو گوتارە شیعریە چڕوپڕەکانی (ئالان پۆ)و (بۆدلێر) وە وەری گرتبوون. لەکاتێکدا کە (ڤێرلین) و (رامبۆ) بەردەوام بوون لەرێ کردن بەشێوەی بەدوایەکدا هاتنێکی ناسکی سۆزبەخشو هەستەکی. (مالارمێ)ش ئاستی کارکردنی بەرەو پێش تر برد، رووەو رۆشنبونەوەو قاڵبوونی لەنێو شیعردا..

شارل بۆدلێر لە چەند دێڕێك دا

-شارل بۆدلێر) یەکێکە لەگەورە نوسەرو شاعیرانی فەرەنسی کە بەباوکی گۆڕانکاری شیعری فەرەنسی دادەنرێت.

-لە ٩-٤-١٨٢١ هاتۆتە ژیانەوە.

-لەساڵی ١٨٢٧ دا باوکی لە تەمەنی ٦٦ ساڵیدا دەمرێتو بەهۆی ئەوەی کە دایکی بۆدلێر ٣٤ ساڵ لەباوکی منداڵ تر دەبێت، لەساڵی ١٨٢٨ دا شو دەکاتەوە.

-ساڵی ١٨٣١ خێزانەکەیان دەچن بۆ شاری (لیۆن) و لەوێ دەژین.

-ساڵی ١٨٣٦ دەگەڕێنەوە بۆ پاریسو بۆدلێر دەچێتە قۆناغی خوێندنی ناوەندی.

-ساڵی ١٨٣٩ لەکۆلێژ فەسڵ دەکرێت.

-ساڵی ١٨٤٠ لەگەڵ (بەلزاك) یەکتر دەناسن.

-ساڵی ١٨٤١ باوە پیارەکەی بەکارێکی زۆرە ملێ دەینرێت بۆ دەربەندی (رأس رجاء الصالح) و دورگەی (مۆریشیۆس).

-ساڵی ١٨٤٢ بۆدلێر دەست بەنوسینی شیعر دەکاتو لەگەڵ (ڤینۆسی رەش- جان دۆڤال) یەکتر دەناسن. هەروەها لەهەمان ماوەدا لەگەڵ (سانت بیف) و (گۆتە) و (فیکتۆ هۆگۆ)دا یەکتر دەناسن.

-ساڵانی ١٨٤٦-١٨٤٧ هەردوو چیرۆکی (ساحیرە بچکۆلانەکە) و (لافانغارۆ) بڵاودەکاتەوە.

-ساڵی ١٨٥١ کۆمەڵێك قەسیدە بڵاودەکاتەوە.

-ساڵی ١٨٥٢-١٨٥٧ دیوانە بەناوبانگەکەی (گوڵە بەدەکان) بڵاودەکاتەوە.

-ساڵی ١٨٥٩ بڵاوکردنەوەی (سالۆن).

-ساڵانی ١٨٥٩-١٨٦٠ بڵاوکردنەوەی (بەهەشتە دروستکراوەکان).

-ساڵی ١٨٦١ چاپی دووەم لەدیوانی (گوڵە بەدەکان) لەگەڵ (٣٥) قەسیدەیتر بڵاودەکاتەوە.

-ساڵانی ١٨٥٧-١٨٦٤ چەند وتارێکی رەخنەیی ئەدەبی لەسەر (فلۆبێر) و (گۆتە) و (هۆگۆ) بڵاودەکاتەوە لەگەڵ چەند وتارێکی رەخنەیی لەسەر هونەری وێنەکێشان دەربارەی (دێلا کروا) و (فاغنەر) و (تانهاوزەر).

-ساڵانی ١٨٦٤-١٨٦٦ گەشتێك دەکات بۆ بەلجیکا بۆ وتنەوەی (محاضرات) و تووشی بێهودەییەکی گەورە دەبێت لەوەی کە نوسراوەکانی نافرۆشرێنو دواتر توشی بێهیوایی دەبێت. لەهەمان ئەو ماوەیەدا چیرۆکەکانی (ئادگار ئالان پۆ) وەردەگێڕێتە سەر زمانی فەرەنسی،. لەهەمان ماوەدا توشی ئیفلیجی دەبێت.

-ساڵی ١٨٦٦ دەگەڕێتەوە بۆ (پاریس) بە پەککەوتەیی.

-لەرێکەوتی ٣١-٨-١٨٦٧ بۆدلێر بەیەکجاری ماڵئاوایی لەژیان دەکاتو لەرێکەوتی ٢-٩-١٨٦٧ لەگۆڕستانی (مۆنبارناس) بەخاك دەسپێردرێت.

سەرچاوە: گۆڤاری (الثقافة الاجنبية) ساڵی بیستەم - ژمارە ٢ی ساڵی ١٩٩٢.

کەرکوك ـ خانەقین:

دەبێ کێ پێش کێ دەستپێشکەری بکات؟

فازیل کەریم ئەحمەد (جەعفەر)

هێزە توندڕەوە شۆڤینیە عەرەبەکان، سوورن لەسەر بەردەوامبوونی سیاسەتی بەعەرەبکردن و ئەنفال و پێشێل کردنی مافی گەلی کوردستان

نموونە: (کۆنگرەی تکریت و هەوڵەکانی پارێزگاری دیالا عبدالله الجبوری و ..) عەرەبە ناسیۆنالە ـ ئیسلامیە توندڕەوەکان بەدڕندەترین شێوەی تیرۆرو کوشتن و بڕین دەستیان خستۆتە نێو دەستی باندە تیرۆریستیەکانەوەو سەر رمەکانیان ئاراستەی گەلی کوردستان کردووە. کەم رۆژ هەیە ژمارەیەك هاوولاتی بێ تاوانی کورد لەناوەڕاست و خوارووی عیراق نەبێتە قوربانی دەستی رەشی تیرۆریستان.

هێزە عەرەبە میانڕەوەکان، کەواقیعی تر بیردەکەنەوەو دەیانەوێ کۆنترۆڵی وەزع بکەن.. ئەمانە بەگشتی نایانەوێ هێزە توندڕەوەکان لەخۆیان زیز بکەن و بەراشکاوی بەدروشم و بەکردەوە رووبەڕوویان ناوەستن و هێڵی سووریان بەروونی رانەکێشاوە.. لەلایەکی ترەوە ئەم هێزانە هەڵوێستیان بەرامبەر کێشەی کوردستان چاکە، گەر کێشەی کەرکوك و خانەقی و شەنگار.. تاد. لێ دەرهاوێژرێ.. هەڵوێست و هێڵی سوور زەحمەتە، لەبەر ئەوەی نەکەونە بەر حەملەی هێزە توندڕەوەکان و بارانی نەفرەتی ((شەقامی عەرەبی)) و کەناڵە ئاسمانیە ژەهراویە عەرەبیەکان، کەبوونەتە میراتگری شاڵاوی پاکتاوی نەژادی دژ بەکوردی سەدامانە بەبێ سەدام.

هێزە میانڕەوەکان، لەبەر ئەوەی هێشتا داو و دەزگای دەوڵەتیان بەتەواوی بەدەستەوە نییەو ئامرازەکانی سەرکوتکردن و چاودێری و پەلامارو هێرش (سفرکراون) و دەسەڵاتی سیاسی (فیعلی) رەنگە ئێستا بازنەی دەسەڵاتی بەشێوەیەك نەبێت دوا سم[٢] لەژێر چاودێری راستەوخۆو سەروەری قانوونیدا بێت، بۆیە کارو کاردانەوەی سیاسی زۆر لاوازەو توانای دەرخستن و نواندنی دەسەڵاتی نییە. بەڵام ئەم هاوکێشەیە ئەزەلی نییەو هەروا نامێنێتەوە. کەس ناتوانێ پێشبینی رەفتارو هەڵوێست و کردەوەی حکوومەتی داهاتووی عیراق بکات! هێزو توانا و دەسەڵاتی حکوومەتی ناوەندی گۆڕا، دەبێ ئێمە سەر لەنوێ نەبینەوە بەهێزێکی پەراوێزکراو. حکوومەتێکی چاك و نیشتمانی و دیموکراسی لەداهاتووی نزیکدا هاتە سەر حوکم، ئەوە زۆر چاکە، بەڵام ئەی ئەگەر حکوومەت دەسەڵاتی پەیداکردو دەستی کردە دان جیڕکردنەوە لەکێشەی کورد؟ ئەو کاتە رەنگە بۆ دەستپێشکەری هەر زۆر درەنگ بێت.. هێزە سیاسیەکانی شەقامی عەرەبی عیراقی، سەرەڕای لاوازی و کەم توانایی، پرۆژەو پەیامیان هێشتا لەئاست پێداویستیەکانی ئەم قۆناغەدا نییە.

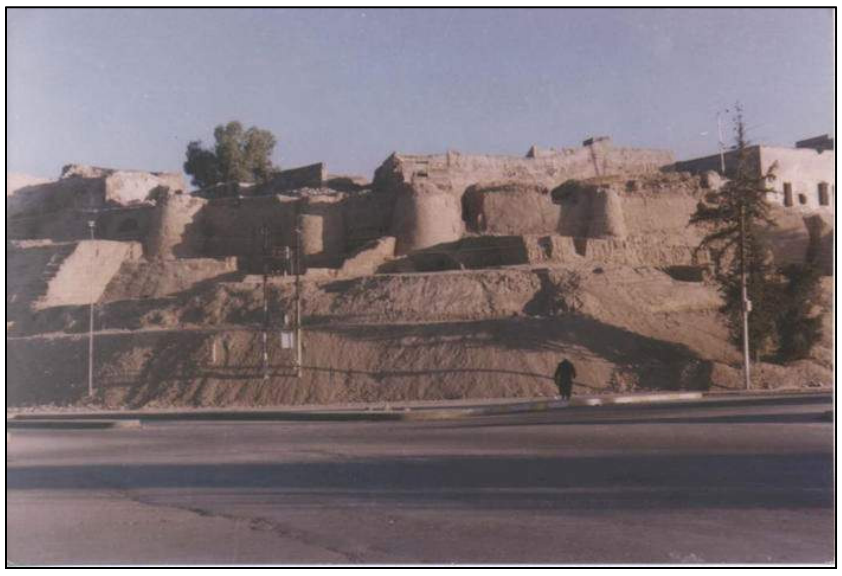

هەندێ هێزی سیاسی، وەزارەتێکی لەحکوومەتی بەغدا پێدراوە: هەر لەوەزیرەوە تا چاپچی بۆ یەك گرووپی مەزهەبی پاوەن کراوە .. بەشی گەلی کوردستان لەداهاتی نەتەوەیی و بودجەی گشتی ساڵانە بۆ ٨٪ کورت کراوەتەوە، دەبا بەلای کەمەوە، بەشی گەلی کوردستان لەداهاتی نەتەوەیی و بودجەی گشتی ساڵانە ٢٥٪ بوایە. نموونەی نادیموکراتی بوون بەرامبەر هەموو لایەنەکانی تر لەکاروباری وەزارەتێك و گزی کردن لەتەرخان کردنی پشکی گەلی کوردستان لەداهاتی نەتەوەیی، بەگوێرەی ژمارەی دانیشتوان.. زەنگی ترسناکن.. دەبێ لەو خەونە شیرینە هەڵسین: پاش رووخانی رژێمی سەدام، دونیا دەبێتە شامی شەریف و رۆن و هەنگوین بە بەردەم ماڵماندا تێ دەپەڕن. ئەوەش هەر بەخەون دەمێنێتەوە: هێزە سیاسیە توندڕەوەکان پەند وەردەگرن و جارێکی دی بیر لە(تعریب) و (تهجیر) و (تبعیث) ناکەنەوە! ئەمەش وا دەرنەچوو! دیارە ئەم هێزانە پێیان وایە رژێمی پێشوو دەستپارێزی کردووەو کەمی کردووە. ئەو لەهەڵەبجەو سێوسێنان و شێخ وەسان و بالیسان و .. هتد. دا و کیمیاوی بارانی کردووەو کوردستانی لەسەر نەخشە هێشتەوە. ئەمان دەبێ دڕندانەترو بێ رەحمانەتر لەشارو گوندی کوردستان بدەن و دۆڵ و دەشت بکرێتە دەریای خوێن و فرمێسك..

من هەڵوێستی هێزە عەرەبەکان لەکەرکوك و خانەقی و ناوچە تازە رزگارکراوەکان دا بەپێوەرو بارمۆمەتر بۆ راستگۆیی و ناراستگۆیی دادەنێم. من ئەمڕۆ لەناو گەرمیاندا بۆنی ئەنفال دەکەم و قیژەو هاواری ژن و منال بەرگوێم دەکەوێ.. دەستی هەزاران پیرو پەکەوتە لەناو لمی بیاباندا دەبینم، کەبلدۆزەرو شۆفڵ رایاندەماڵێ..

ئێستاش برا عەرەبە دڵسۆزەکانمان بەمافی چارەنووس دەڵێن: (انفصال) و بەسیستێمی فیدرالی دەڵێن: (تقسیم وخیانە)! بەئاسایی کردنەوەی باری سیاسی و ئیداری کەرکوك دەڵێن: (تطهیر العرقي) و بەداوای خەڵکی خانەقی بەکوردی لەفێرگەکاندا بخوێنرێت دەڵێن: (تمرد وعصیان). ئەگەر دوانزە گەنجیشیان بەرۆژی نیوەڕۆ لەپشت ملەوە سەربڕێ، ئەوە کەس نابێ هیچ گلەیی بکات!

ئەم هێزانە ئێستا سوپایان نییەو تانك و فڕۆکەو کیمیاوی نییە، بەدڕندەترین شێوە پەلامار دەدەن و رێگەی نادەن کوردو تورکمانە راگوێزراوەکان بگەڕێنەوە بۆ شارەکەی خۆیان و عەرەبە هاوردەکان بۆ خوارووی عیراق بگەڕێنەوە.. ئەی سبەی سوپاو لەشکریان پێکەوەناو فڕۆکەی شەڕکەریان لەئەمریکا وەرگرت و داهاتی نەتەوەییان بەبێ هاوبەشایەتی چنگ کەوت چی دەکەن؟

من بڕوا پێکردن و بڕواپێبوونی یەك لایەنە، بەجۆرێك سادەیی و کوێرەوەری تێگەیشتن، تێ دەگەم. جاران ئێمە ناچار بووین، ئەو پەڕی بڕوا بەقسەی شیرین و بەڵێن و پەیمانی ئەم و ئەو بکەین. ئێستا ناچاری چەقۆیەکی کول نییە، ملمان لەبنیدا بێت!

ئێستا نەتوانرێت مافە زەوتکراوەکانمان دەست کەوێتەوە، ئەدی کەی دەتوانین داوای سادەترین مافی زەوتکراومان بکەین؟ یەکێك توانای دانەوەی مافی زەوتکراوی نەبێ، کەهیچ مافێکی پێوە نییە، چۆن دەتوانێ لەئەمڕۆو داهاتوودا، مافە ئاساییەکان بسەلمێنێ و رێگەی " پێکەوە ژیان" هەڵبژێرێت؟

گەلی کوردستان ئەمڕۆ توانای دەستپێشکەری و جوڵانەوەو موناوەرەی سیاسی باشتری هەیە، لەچاو هەندێ گرووپی ئیسلامی و ناسیۆنالیستی توندڕەوی عەرەبی. ئەو دواخستن و چاوەڕوانی کاتی گونجاوکردن پەسەند دەکات، بۆ ئەوەی مەرجەکانی بسەپێنێ..

ئەوەی بێهێزو لاواز ئامادەی دەست هەڵگرتن لەخەونی پاکتاوی رەگەزی نییە، چۆن دوو رۆژی تر سوپای یەك ملیۆنی بەدواوەبوو، هەروا بەئاسانی دێتە ژێر بار؟

بۆ ئاواتی دێرینی سەرجەمی دانیشتوانی شاری خانەقی، بەدروستبوونی پارێزگای خانەقی، بۆ گرووپە عەرەبە شۆڤینیە عەرەبەکان، دەبێتە کارەساتی نەتەوەیی؟

گەلی کوردستان ئەمڕۆ توانای دەستپێشکەری و جوڵانەوەو موناوەرەی سیاسی باشتری هەیە، لەچاو هەندێ گرووپی ئیسلامی و ناسیۆنالیستی توندڕەوی عەرەبی

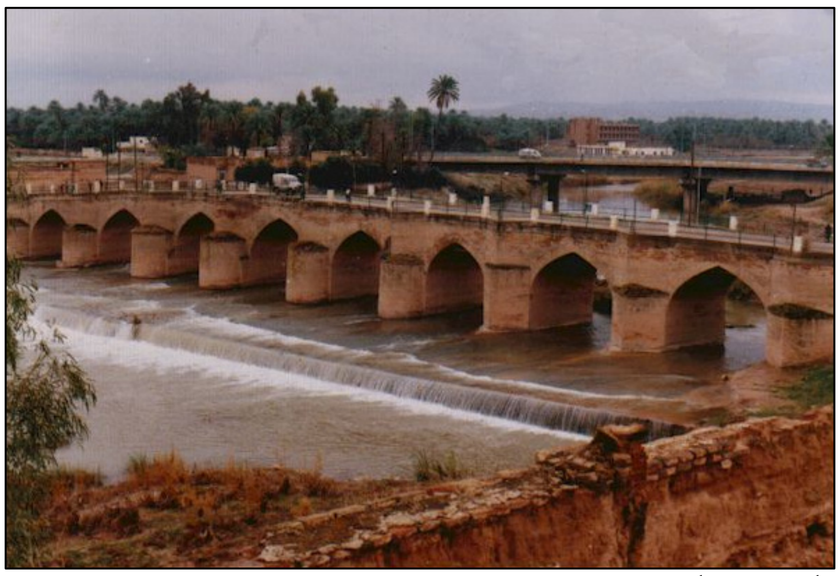

من هەڵوێستی هێزە عەرەبەکان لەکەرکوك و خانەقی و ناوچە تازە رزگارکراوەکان دا بەپێوەرو بارمۆمەتر بۆ راستگۆیی و ناراستگۆیی دادەنێم. من ئەمڕۆ لەناو گەرمیاندا بۆنی ئەنفال دەکەم و قیژەو هاواری ژن و منال بەرگوێم دەکەوێ.. دەستی هەزاران پیرو پەکەوتە لەناو لمی بیاباندا دەبینم، کەبلدۆزەرو شۆفڵ رایاندەماڵێ..

جاران زۆر کورد چاوەڕوانی ئەوەی دەکرد، پاش هەرەسپێهێنانی رژێم، یەکسەر دەسەڵاتدارانی نوێ، بەئەوپەڕی دڵفراوانیەوە، بەگوێرەی دڵی ئێمە گۆڕانکاری ئیداری و سیاسی و ئابووری دەکرێت.. ئێستا دەبینین واقیع بەشێوەیەکەو وێنای کۆنی ئێمە بەشێوەیەکی تر.

دەبێ سەرکردایەتی سیاسی گەلی کورد، بەپەلە هەڵو مەرجی سیاسی جارێکی تر هەڵسەنگێنێتەوەو چاوەڕوانی ئەوە نەکات، دەستپێشکەری سیاسی دەست هێزە عەرەبەکان بکەوێت. ئەو چاوەڕوانی دۆخێکی لەبارو گونجاو لەفۆرمێکی تردا لەڕێگای هەڵبژاردن بەپشت بەستان بەسندوقەکانی دەنگدان خۆی دووبارە بکاتەوە.

نەخشەی عێراق

سەردار ئیسماعیل

تەعریب لەدوێنێی عێراقدا، بەشێکی دانەبڕاو بووە لەشوناسی ئەو دەوڵەتەی لەسەر بنچینەی عەرەب بوون داڕێژرا بوو وەخرابوەڕوو. وە ناونانی عێراق بەدەوڵەتێکی عەرەبی، بەجۆرێك لەجۆرەکان دابەزاندنی ئەو شوناسە عەرەبیە بوو. لەڕووی تەکنیکیەوە بەسەر کۆی کۆمەڵی عێراقی و گەلی عێراقیدا. لێرەوە هەموو رژێمە یەك لەدوا یەکەکانی عێراقی عەرەبی، لەو چوارچێوەیەدا بەئەندازەی تواناو ئایدۆلۆژیایا، لەهەوڵی چڕکردنەوەو تۆخ کردنەوەی ئەم مانایەدا بوون. بەدەرکەوتنی بەعس و هاتنی بۆ سەر کار، وەك هێزێکی ناسیۆنالستی توندڕەوی عەرەبی زیاتر کار لەسەر ئەو رەهەندە کراو لەیەکێك لەڕەگەزە گرنگەکانی شوناسی دەوڵەتی عێراقیەوە گۆڕا، بۆ گرنگترین و زەقترین رەگەز. لەو رۆژەوە تراژیدیای نەتەوە جیاوازەکانی ناو گەلی عێراقی قووڵتر بۆوە، بەجۆرێك کەهەر پەلەقاژەو بزاوتێك کە لەگەڵ ئەو مانا ستاندارەدە نەهاتبایەوە، یەکسان بوو بەدژایەتی کردن و وەستان دژی دەسەڵات. ئەمەش لەبەرئەوەی توانای دەسەڵاتی بەعس لەسەپاندن و جێبەجێکردنی تەعریبیدا دەردەکەوت. ئەگەر بەزمانی فەلسەفەی سیاسی بدوێین، ئەوا دەتوانین بڵێین کەدەوڵەتی عێراقی لەنموونەکەی هۆبزو تیۆرەکەی ئەو زیاتر نزیکە. کە بەپێی ئەم تێگەیشتنە پاشان (دەسەڵاتدار) خاوەن دەسەڵات رەهایە لەبەڕێوەبردنی کۆمەڵداو کۆمەڵیش ئەرکێك کە لەئەستۆ ی بێت بەپێی ئەو پەیمانە کۆمەڵایەتیەی بەستویانە لەنێوان خۆیان، ملکەچی و گوێرایەڵیان بۆ دەمێنێتەوە.

بەعسیش هەمیشە لەگەیاندنی ئاماژەکانی ئەو مۆدێلە بوو، لەوی کەمانەوەی خەڵك بەشێکە لەمەکرەمەی قائد، قبوڵبون لەماڵی عەربدا (بۆ نەتەوە ناعەرەبەکان) نواندنی رێزێکی زۆرە لەلایەن دەسەڵاتی کار. بۆ هاولاتیانی ئەگەر پرۆسەی ئازادی عێراق و دواجار کۆتایی هێنان بەدەسەڵاتی بەعس لەڕووی فیزیکیەوە، کۆتایی هێنانێ بەجۆرێك لەشوناسی دەوڵەتی عێراقی بەتایبەت بەشێوەو واتا بەعسیەکەی، ئەوا دوای ئەم پرۆسەیە، دووبارە ناساندنەوەو بەخشینەوەی شوناسی بەدەوڵەتی عێراق، لەبەردەم هەموو ئەگەرەکان کراوەیە.

هەر لەئەگەری دوبارەکردنەوەی شوناسی بەعسیانە بۆ عێراق، بەڵام لەفۆرم و بەرگی جیاوازدا تا دەگاتە شوناسی دیموکراتی لیبراڵی، کەسێتی‌دا، بەکۆی شوناسە بچوك و لۆکاڵیەکان، شوناسێکی گەورەترو بەربڵاوتر بەرهەم بێنن.

لەم رەهەندەوە بەقەد ئەوەی ئێمەی کورد بەشدار دەبین لە داڕشتنەوەی شوناسی عێراق، جێ پەنجەو جێ دەستی خۆمان لەگەڵ باقی پێکهاتە فەرامۆشکراوەکانی دوێنێی سەردەمی بەعس دادەنێین لەسەر (عێراقی نوێ)، هەم خۆمان لەدوبارەبونەوەی مێژووی تراژیدی دەپارێزین و هەمیش لەو بونەوەرە سلبییەوە دەگۆڕێین بۆ بونەوەری ئیجابی. نابێ ئەوەشمان بیربچێ کەئەمڕۆ کۆی هێزە هەمەجۆرو جیاوازەکانی سەر گۆڕەپانی عێراقی، بەڕێوشوێنی جیاواز لەکاردان بۆ سەپاندنی ئەو شوناسەی کەلەخەیاڵدان و ئایدۆلۆژیای خۆیان مەڵاسیان داوە بۆ دەوڵەتی عێراقی، جێگیرنەبونی دەوڵەتی عێراقی لەسەر یەکێك لەشوناسەکان پاش تێپەڕینی نزیکەی دوو ساڵ بەسەر رووخانی بەعس، بەشێوەیەکی بەهێز دەرئەنجامی ئەو راستیەیە. کەواتە بۆئەوەی لەعێراقی داهاتودا تەعریب بێتە ئەرشیف و شوێنەوارو دەرئەنجامە مەترسیدارەکانی کۆتایی پێبێت، پێویستە شوناسێکی تازەو کراوەو دور لەدەمارگیری ببەخشرێتە عێراق.

ئەنجا قەیران و کارەساتەکانی دوێنێ، ماڵ وێرانی و جەنگە دۆڕاوەکانی بەعس لەرابردوودا دەرئەنجامی ئەو سایسەتە نین، سایسەتی بەعەرەبی ناساندن و بەعەرەبی ماناکردنی عێراق و ناوچەکە، بەڵکو کێشەو تەنگژەکانی ئەمڕۆش درێژەی ئەو حیکایەتەن، ئەمڕۆ زۆرێك لەهێزی عەرەبی لەعێراقدا کەکۆکن لەسەر درندەی بەعسی و تاوانبارکردنی سیاسەتەکانی، خۆیان لەچوارچێوەی تەعریب کردنی دەوڵەتی عێراقی‌دا هاوڕاو هاو رەفتارن لەگەڵ بەعس. هیچ کاتێکیش جەنگین و وەستانەوە دژی بەعس و دەسەڵاتەکەی، تەنها پێویستی بەبزوتنەوەیەکی مادی پراکتیکی نیە، تەنها ململانێی چەکداری و سیاسی بەس نیە بۆ دابڕان لەبەعس و کۆتایی هێنان بەمێژووەکەی و خۆرزگارکردن لەبەشداریکردن لەتاوانەکانی، بەڵکو هاوکات پێویستە لەئاستی مەعنەوی و گوتاریشدا خاوەن خوێندنەوەو دنیا بینی و پرۆژەیەکی تەواو جیاوازو مرۆڤ دۆستانە بین. ئەمە ئەو راستیەیە کەزۆر لەتێزە عەرەبیە ئێراقەیکان لەدوێنێدا نەیاندەزانی و ئەمڕۆش فەرامۆشی دەکەن. کە ئەمشە بۆ خۆی زەنگێکی مەترسیدارە بۆ هەموو نەتەوەکانی تری ناو بۆتەی عێراقی، کورد تورکمان کلدو ئاشوری. چونکە ئەوەی دوێنێ لەڕێگای کودەتای سەربازی و زەبرو زەنگەوە خۆی لەعێراقدا سەپاندبوو، وەبەپشت بەستن بەئایدۆلۆژیایەکی دیاریکارو پیادەی سیاسی فاشیانەی خۆی دەکرد، دەکرێ ئەمڕۆ

بۆئەوەی لەعێراقی داهاتودا تەعریب بێتە ئەرشیف و شوێنەوارو دەرئەنجامە مەترسیدارەکانی کۆتایی پێبێت، پێویستە شوناسێکی تازەو کراوەو دور لەدەمارگیری ببەخشرێتە عێراق

لەهەردوو حاڵەتەکەشدا (دکتاتۆریەتی بێ ئازادی) و (ئازادی بێ دەستورێکی دیموکراسی) کورد وەکو قوربانی هەرە گەورەی سیاسەتی تەعریب، لەمەترسی کارەساتباری شوناسی عەرەبچێتی عێراقی رزگاری نابێت. کەواتە گەڕاندنەوەی ئازارەکانی ناوچە تازە ئازادکراوەکان بەتایبەتی کەرکوك و خانەقین و دەرکردنی رێکخراوەکان سەردەمی بەعسی بەس نین بۆ دڵنیابوون لەسەرکەوتنی پرۆسەی هەڵوەشاندنەوەی تەعریب، بەڵکو هاوشان پێویستە لەڕووی یاسایی و سیاسیشەوە، دان بەو مافە زۆر سەرەتاییە دابنرێ و لەناوەندەوە بڕیاری لەسەر بەرن، ئەمەش رونادا ئەگەر هێزە عێراقیەکان دەسبەرداری دروشمی عەرەبی بوونی عێراق نەبن.

سیستانی پێچەوانەی حیزبی دەعوەو مەجلسی ئەعلا بیردەکاتەوە

کاروان کەریم

رۆژی (٢٠٠٤/١٠/١٥) بەرپرسی گەورەی حیزبی (دعـوە) لەئاژانسـەکانی دەنگوباسـەوە (حیدر العبیدی) رایگەیاند کەوا حیزبەکەیان‌و مەجلسی ئەعلا سەرقاڵی ئەوەن، لیستێکی هاوبەشی شیعە بۆ هەڵبژاردن ئامادەبکەن‌و لیستەکەش تایبەتە تەنها بەهێزە شیعەگەراکان، لەوانە، رەوتی سەدریش.

ئەم بۆچونە، سەبارەت بەو هێزانە، نوێ نەبوو. گەرچی لەژمارەی پێشووی (چاودێر)دا، هەواڵەکان بەرەخنەوە بڵاوکردەوە.

رۆژی دواتر (١٠/١٦) مەکتەبی سیستانی، وەکو گەورەترین مەرجەعی شیعە، کوت‌ومت پێچەوانەی حیزبی دەعوەو مەجلسی ئەعلا قسەی‌کردووەو لەئاژانسی هەواڵی ئەڵمانیاو ئیزگەی (سوا)وە بڵاوکراوەتەوە کە گوتویەتی:

کەوا: لەگەڵ لیستێکی دیاریکراودا نی‌یە بۆ هەڵبژاردن، بەڵکو لایەنگری لیستێکە تەواوی عێراقییەکان بگرێتەوە. لیستێکی نیشتمانی کە دووربێ لەرەگەزو ئاین‌و مەزهەب، لیستەکە سیاسی بێ‌و نوێنەری رۆڵەکانی عێراق بێ بەهەمو رەوشەکانیەوە.

ئەم دەربڕینە کە لەمەکتەبی سیستانیەوە رایگەیەندراوە، دەرهەق بەم هەلومەرجە سیاسی‌یە راگوزەرەی عێراقی دیموکراتی فیدراڵی، دەربڕینێکی گونجاوە. بەپێچەوانەشەوە، هەرچی بۆچونەکەی دیکەیە، لەمەڕ لیستێکی هاوبەشی شیعەگەرا، بۆچونێکە سیخناخە لەئەقڵیەتی تایفی‌و لێوان لێوە لەسیاسەتی تێکدانی پرۆسەی دیموکراسی.

عێراق.. وڵاتێکە، بەدرێژایی مێژوو، کێشەی شوناس‌و ئاڵۆزی پێکهاتەی هەبووە. شوناسی نیشتمانی عێراق، هەمیشە سەپێنراوەتەسەر کوردو تەنانەت زۆرجار، کە دەسەڵاتەکانی عێراق دراوەتە سوننیەکان، غدر لەشیعەکانیش کراوە.

لەرابوردودا، شیعە بزوتنەوەیەکی مەزهەبی — سیاسی دەسەڵاتخوازی ئەوتۆ نەبوون. بەڵکو، لەبیستەکانداو لەدژی دەسەڵاتی پاشایەتیدا، جموجوڵی سیاسییان بەزۆری لەناو هێزە سیاسییەکانی دیکەدا بەهێزبوو، نەک بزوتنەوەیەکی شیعەی سەربەخۆ، بەڵام لەدوای شۆڕشی ١٤/ی تەممووزەوە، شیعە لەبەرامبەر بزوتنەوەی ناسیۆنالیزم‌و هەتارادەیەکیش نیشتمانی عێراقیدا، جۆرێک لەپاشەکشەی سیاسیان کرد. ناسیۆنالیستە عەرەبەکان، بەتایبەتی بەعسیەکانی ئەو ناسیۆنالیزمە، بەناوی (شعوبیە)تەوە، زۆر دژایەتی شیعەکانیان دەکرد. بەڵکو هەتا ناوەڕاستی هەشتاکانیش، دەتوانین بڵێین: شیعە خۆیان سڕکردبوو.

لەوەبەدوا، کەوتنەوە خۆیان. بەڵکو وردە وردە بون بە هێزی سەرەکی بەرهەڵستی رژێمیش لەناوەڕاست‌و خواروی عێراقدا. هەڵبەتە، کاتێک شۆڕشی گەلانی ئێران سەرکەوت‌و شیعە توانی جارێکی دیکە سەربکەوێتەوە سەر حوکم‌و دروستبونی کۆمارێکی ئیسلامی شیعە، کاریگەری زۆری لەسەر بوژانەوەی رەوت‌و رەوشی شیعە لەعێراق، کەنداو، لوبنان، ئەفغانستان‌و پاکستاندا، هەبوو.

دوای روخانی بەعس، شیعە لەناوەڕاست‌و خواروی عێراق، دوای هێزە کوردستانیەکان، بەئەزمون بوون، بەڵام ئەوانیش وەکو کورد یەکگرتوو نەبوون. مەجلسی ئەعلاو حیزبی دەعوە تاقیکردنەوەیەکی سیاسی باشیان هەبوو. هەرلایەکیان هەوڵیاندا لەمەیدانی شیعەدا باڵادەست بن. وەلێ هیچیان نەیانتوانی. بەتایبەتی، کاتێک زانییان لەپاڵیاندا، رەوتی توندڕەوی سەدر شەقامی شیعەی قڵیش کرد. سیستانیش لایەنگری هیچ لایەکی نەکرد.

ئێستا.. مەجلس‌و دەعوە، ساڵ‌ونیوی رابوردویان گوزەراند. مەجلسی حوکم‌و ئەنجومەنی نیشتمانیان بەسەربردو پشکی خۆیان دابین کرد. لەمەودوا، ئیتر خەریکە عێراق بەرەو قۆناغی سەقامگیری دەڕوا. کورد فیدراڵیەتەکەی حەڵاڵ دەکاو هەڵبژاردن دەکرێ‌و حکومەتی ئایندەش، بۆ چەند ساڵێک هەڵدەبژێردرێ. ئەم دوو هێزە شیعەگەرە، بەهەردووکیان یان بەجیا، نە لەناو مەجلسی حوکمداو نە لەناو مەجلسی نیشتمانیدا، زۆرینەی حوکم‌و ئەنجومەنەکەیان بەرنەکەوت. دەشزانن لەئایندەدا، ئەگەر لەوەکەمتریان دەست نەکەوێ، خۆ زیاتریان دەست ناکەوی. بۆیە، ئێستا بەخۆیاندا چونەتەوەو دەیانەوێ ماڵی شیعە، شیعەڕێژتر بکەن. کە دیارە، سیستانی، درکی پێکردووە کە لەماڵی شیعەدا، بەهێزکردنی حیزبایەتی شیعەگەرا، نەک زیانی بۆ عێراق‌و شیعە هەیە، بەڵکو بۆ پایەی مەرجەعیەتی خۆشی زیانی هەیە. ئەمە جگەلەوەی دوورنی‌یە سیستانی حسابی دەوڵەتانی ئیقلیمیشی لەم یارییەدا، کردبێ. بۆیە، هەڵوێستی دژی لیستی هاوبەشی شیعە وەرگرتووە. ئەمەش هەڵوێستێکە دەرهەق بەم هەلومەرجە، لۆژیکی‌و بابەتی‌یە. پێویستیشە هێزە سیاسییە ناشیعەکانیش، بەپیریەوە بچن‌و رێگە نەدەن هێزە تایفەگەرەکان، ناڕێکوپێکی ریزەکانیان‌و نەبوونی بەرنامەیەکی هاوبەشی نێوانیان، بقۆزنەوە.

رەخنەو رەخنە لەخۆگرتن

رەزا جەبار ـ سەیدسادق

یەکێک لەلایەنە گرنگەکانی دیموکراسی‌و ئازادی بەرجەستەکردن‌و خولقاندی کەش‌و هەوای رەخنەو رەخنە لەخۆگرتنە. کە بێگومان لەم رێگەیەوە دەتوانرێت گۆڕانێکی سوودبەخش لەهەموو بوارێکدا دروست ببێت، کە رەخنەو مناقەشەی جدی لەسەر بکرێت‌و تیایدا تواناو مافی قسەکردنت هەبێت، نەک نەتوانیت لەژێر لچیشەوە بۆ تەنها جارێک بچوکترین مافی تایبەتی خۆت کە رەخنەیە بیگریت.

یەکێتی نیشتمانی کوردستان ئەو هێزە سیاسیەیە کەهەر لەسەرەتای دامەزراندن‌و دروست بونیەوە هەمیشە بڕوای بە بنەما سەرەکیەکانی دیموکراسی هەبووەو یەکێکیش بووە لەدوشەممە سەرەکیەکانی خەباتی مێژوویی یەکێتی نیشتمانی کوردستان کە لەهەموو سەردەم‌و قۆناغێکدا بڕوای تەواوی پێی هەبووە.

بێگومان رەخنەو رەخنە لەخۆگرتن بەشێکی

خەبات بکەین لەپێناو بەدیهێنانی ئامانجەکانمان‌و چەسپاندنی زیاتری دروشمەکانی (ی.ن.ک) لەمڕۆی خەباتی سایسی کوردستان‌و عێراق هەروەها زیاتر سورمان دەکات لەسەر چەسپاندنی تەواوی (دیموکراسیەت) بەعەمەلی نەک بەخۆڵکردنە چاوی خەڵك‌و قسەی بریقەدار.

هەمووومان باش دەزانین دیموکراسیەت، لەلای زۆربەی لایەنە سیاسیەکانی کوردستان بەتەنها دروشمەو بەس هیچ کاتێك نەمان بینیوە بۆ تەنها جارێکیش لەنێو خۆی ئەو لایەنە سایسیانەدا خەبات بکرێت بۆ چەسپاندنی دیموکراسی تاوەکو دواتریش چاوەڕوانی ئەوەیان لێبکرێت کە بۆ جەماوەر بهێنرێتە دی. بەئێستاشەوە لەزۆربەی لایەنە سایسیەکاندا تەنانەت کاراترین ئەندامی سەرکردایەتی ناتوانێت بەسەرکردەکەی بڵێت "پشتی چاوت برۆیە" کە دەبوو رۆژنامە ئەهلیە ئازادەکان لەجێگەی ئەوەی ئەو بیرورا جیاوازەی

گەورەو فراوانی لەنێو دروشمەکانی (ی.ن.ك)دا داگیر کردووەو هەمیشەش جێگەی شانازی بووە.

ئەگەر بۆ چەند جارێك کێشەیەکی بچوك‌و سادە یاخود بەمانایەکی تر چەند بیرورایەکی جیاواز دروست بووبێت لەنێو سەرکردایەتی (ی.ن.ك)دا بەحیکمەتی عاقڵی‌و لێزانانەو بەسنگی فراوانی دیموکراسی قبوڵ کراوەو گفتوگۆو راگۆڕینەوەی پێویستی لەسەر کراوەو لەئەنجامیشدا بڕیاری گونجاوی لەبارەوە دراوە.

وەك ئەو بیرورا جیاوازەی کە لەچەند رۆژی رابردودا لەنێو سەرکردایەتی (ی.ن.ك)دا دروست بوو کە خۆی لەخۆیدا جارێکی‌تر سەلماندنی بڕوا بوونی تەواوە بەدیموکراسی‌و ئازادی کە لەمڕۆی خەباتی حیزبایەتی کوردستان‌و وە لەعێراق‌و بگرە لەناوچەکەشدا بەگشتی شتێکی دەگمەن‌و نەبینراوو نەبیستراوە.

رەخنەو رەخنە لەخۆگرتن جارێکی‌تر وامان لێدەکات بەبیروباوەڕی زیاترو بەهەنگاوی باشتر

سەرکردایەتی (ی.ن.ك) بەهەڵە بگەیەننە جەماوەر، بریا بهاتنایە باسێکیان لەدەسەڵاتی دیکتاتۆری سەرکردەی ئەو حیزبانە بکردایە کە تاوەکو ئێستاش رەخنەگرتن لەلایان دەبێتە هۆی کاولبونی ئەرزو ئاسمان.

نەوەك هەبونی ئازادی بیرورا دەربڕین بکەنە مانشێتی لاپەڕەی رۆژنامەکانیان‌و بەئینشیقاق‌و لەت بوون ناوی بەرن. تا لەو رێگەیەوە کڕیار بۆ رۆژنامەکانیان زیاد بکەن.

ئاشکرایە کە لەهەر جێگەیەك رەخنە هەبێت دەیسەلمێنێت کەدیموکراسی هەیە. دەکرا راگەیاندنی (ی.ن.ك) خەمسارد نەبوایە لەبڵاوکردنەوەی ئەو هەواڵانەو بەڕێکی‌و بەڕاست‌و دروستی بیگەیاندایەتە جەماوەر تاوەکو رێگە خۆش نەبوایە بۆ ئەو رۆژنامانەی کە بەبێ هیچ پێوەرێك ناوێکی گەورەیان لەکەسایەتی بچوکی خۆیان ناوە وا دەزانن خەڵکی ئاگایان لەدنیا نییەو نازانن کێ لەپشتی پەردەوەیە.

کوردستانی نوێ‌و خەبات کەی ئاشت دەبنەوە

رەهێل عەلی

لەدوای رێککەوتننامەی واشنتۆن لەرێکەوتی ١٩٩٨/٩/١٧ هەموومان وامان دەزانی لەماوەیەکی کەم دۆخی کوردستان ئاسایی دەبێتەوە، بەڵام ئەوەی چاوەڕوان کرا تائێستا نەهاتۆتە دی، گەرچی هەندێك خاڵی باش جێبەجێ کراوە وەك ئاسایی بوونەوەی شارەکانی کوردستان‌و ئازادبونی هاتوچۆ تاڕادەیەك بۆسەرجەم ناوچەکانی کوردستان‌و کردنەوەی بارەگای لایەنە بەشەڕهاتووەکان لەژێر قەڵەمڕەوی یەکتریدا. بەڵام ئەوەی تاکو ئێستا پەیوەندییان ئاسایی نەبۆتەوە هەردوو رۆژنامەی (کوردستانی نوێ‌و خەباتە) کەدوو ئۆرگانی سەرەکی‌و رۆژانەی یەکێتی‌و پارتین، کاتێك کەلاپەڕەکانی هەردوو رۆژنامە دەخوێنیتەوە بەتایبەتی هەواڵەکانی ناوخۆ هەست دەکەیت تەنها لەکوردستانەکەی کوردستانی نوێ تەنها هەواڵەکانی سلێمانی‌و کەرکوك‌و رانیەو چەمچەماڵ‌و سنوری گەرمیان‌و خانەقین هەیە. بەدەرە لەهەواڵەکانی هەولێرو دهۆك‌و زاخۆ ناوچەی سۆران. بەئەستەم هەواڵێکی ئەو ناوچانەی تێدا دەبینیت، گەر هەشبێت هەواڵی کۆبونەوەی سەرکردایەتی سیاسی هەردولایە، یان کۆبونەوەیەکی هاوبەشە،

لەگەڵ هێزی هاوپەیمان. وەهەمان دۆخیش لەخەبات هەست پێ دەکرێت. کاتێکیش خەبات دەخوێنینەوە تەنها هەست دەکەیت لەکوردستانەکەی رۆژنامەی خەباتدا تەنها زاخۆو دهۆك و هەولێرو ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی پارتی تێدا دەبینیت. کە ئەم کارەش یەکێکە پێچەوانەی ئەرکەکانی رۆژنامەو ئێستای کاری رۆژنامەوانی‌یە. هەتاکو ئێستا هەردوو رۆژنامە لەهەندێك رۆڵی سەرەتایی نەبێت نەیان توانی رۆڵێکی کاراو گرنگ ببینین لەئاسایی کردنەوەی دۆخی کوردستان هەروەها ئەمەش بۆتە هۆی دابڕانی جەماوەری هەردولا لەبەئاگا نەبونی هەواڵ‌و چالاکی رۆژانەی ژیان‌و گوزەرانی یەکتر کەدەبوایە ئەم رۆڵە گرنگەیان ببینیایە.

ئەمە لەکاتێکیدایە کە هەردو رۆژنامە نوسنیگەیان لەژێر دەسەڵاتی یەکتردا هەیە بەڵام پرسەکە لێرەدا ئەوەیە ئایا دەسەڵاتی سیاسی رێگرە لەبەردەم بەجێهێنانی ئەرکی رۆژنامەوانیدا یان بێ بایەخی بون‌و زاڵبونی ئایدۆلۆژیا بەسەر کادری راگەیاندن‌و راگەیاندنی کوردیدا.

کە ئەم دوو رۆژنامەیە لەرۆژانی شەڕی ناوخۆدا رۆڵێکی سلبی‌و خێرایان گێڕا لەخێراترکردنی شەڕی ناوخۆدا.

تورکیا و کورد و کەرکوك

فەرهاد خانەقینی

تورکیا، لەکاتێکدا سەرقاڵی وەرگرتن‌و رەتکردنەوەیەتی لەیەکێتی ئۆروپاداو لەنێوان ئومێدو نائومێدیدا، هیوای دواڕۆژ هەڵدەچنێ، بەڵکو دوچاری قەیرانی قوڵ نەبێ، کە پێشبینی دەکرێ قەیرانێکی گەورە رووبەڕووی بێتەوە" لەهەمان کاتدا، بەوردی چاودێری دۆخی عێراق‌و کوردستان، بەتایبەتی هی شاری کەرکوك دەکا.

پێ‌دەچێ، ئێستا تورکیا درکیان کردبێ کە چەند هەڵەبوون کە رێگەیان نەدا سوپای ئەمریکا لەرێگەی تورکیاوە هێرش بکاتەسەر عێراق، وایان دەزانی گەر سنوری تورکیا دابخەن، ئەمریکا دوچاری قەیرانی لۆجستی ترسناك دەکەن. ئەمریکا، بەو نەخشە عەسکەرییەی کە راستەوڕاست، لەبیابانەوە هەڵکشا بۆ سەر بەغداو سوریاو لەمیدیاکانیشدا، قسەی کرد، ئیتر بەرپرسانی تورکیا باشتر تێگەیشتن کە بڕیارو بەرنامەی کورد سەبارەت بەکەرکوك خەریکە نزیك دەکەوێتەوە لەقۆناغی سەرکەوتن. ناچار، کاردانەوەیان نەختێ توندتر کرد. بەتایبەت کاتێك گەورەبەرپرسانی عێراقیش لەئاخاوتنەکانیاندا دوپاتیان کردۆتەوە کە کێشەی کەرکوك کێشەیەکی ناوخۆیی‌یەو دەوڵەتانی دراوسێ مافی دەستێوەردانیان لەعێراقدا نی‌یە.

(٢٠٠٤/١٠/١٨) وەزیری دەرەوەی تورکیا جارێکی دیکە فشاری دیپلۆماسی خستۆتەوەکارو (شمال!)ی عێراق‌و کەرکوکی هێناوەتەوەئارا. ئەوەی جێگەی سەرنجە، ئەوەیە کە دوای

لەرێدا کەمترین بەرهەڵستی کرا، ئەو بڕیارەی سنورداخستنی تورکیا، پوچەڵ کردەوە. سەرەنجام، کاریگەری سیاسەتی تورکیا لەسەر عێراق کاڵ بویەوە. ئەمەش بۆ ستراتیژی ئەمریکا لەناوچەکەدا، باشتر بوو. چونکە، بەدەست تێوەردانی تورکیا لەکوردستان‌و کەرکوك، کوردستانیش وەکو ناوەڕاستی عێراق‌و هەندێ شاری خوارووش، خراپ دەئاڵۆزا.

دوای ساڵ‌ونیوێك، دۆخەکە نزیك دەکەوێتەوە لەهەڵبژاردن‌و راپرسی دەستورو چەسپاندنی عێراقی دیموکراتی فیدراڵ" کێشەی کەرکوکیش لەناو هاوکێشە سیاسیەکاندا، بەرە بەرە خەریکە هێمنتر چارەسەردەکرێ. عەرەبی تەعریب، کەمە کەمە لەپاشەکشەدان. کوردیش لەگەڕانەوەن. کەین‌و بەینەکانی (جەبهەی تورکمانی)یش بێهودە بوون. ئەمانە وایان کردووە تورکیا دردۆنگ بن‌و بکەونە خۆیان. بەتایبەتی..

لێدوانی هێزە سیاسییەکان‌و بەرپرسانی یەکێتی‌و پارتی لەسەر کوردستانیەتی کەرکوك، وادیارەتورکیای نیگەران کردووە. سکرتێری گشتی یەکێتی، پەیتاپەیتا باسی کوردستانیەتی کەرکوك دەکا. کاتێك سەرۆکی پارتی دیموکراتی کوردستانیش لەتورکیادا، بەهەمان هەڵوێستی کوردستانیەتی کەرکوك، لەناو تورکیاو لەناو

سەردانەکەی سەرۆکی پارتی دیموکراتی کوردستان‌و ئەو لێدوانانەی لەمەڕ کەرکوك، عەبدوڵلا گوڵ، هەروەکو بیەوێ قسەکانی سەرۆکی پارتی رەت بداتەوە، دەڵێ: ئەنقەرە بایەخێکی زۆر بەتورکیاو دۆخی باکوری عێراق دەدا. جەختی لەسەرئەوە کردووە کە: هەرگیزاوهەرگیز سەپاندنی سیاسەتی ئەمری واقیعی کوردەکان لەکەرکوکدا قبوڵ ناکەن. داواشی کردووە: گرنگە راپرسیەکی شەفاف لەشارەکەدا ئەنجام بدرێ.

ئەم قسانەی گوڵ، توندتر نییە لەو قسانەی گەورەبەرپرسانی تورکیا، پێش پرۆسەی رزگارکردنی عێراق دەیانکرد. بەڵام هەلومەرجەکە، هیچ یەکێك لەهەڕەشەکانی قبوڵ نەکرد. ئێستاش، لەکاتێکدا کورد بەهەموو توانای خۆی پرۆسەی ئازادی عێراقی خزمەت‌و بەشداریەکی کاریگەریشی لەسەرکەوتنیا کرد، پاڵپشتێکی جیهانی‌و ناوخۆیی گەورەی بۆ دابین بوو. ئیتر نازانین حکومەتی تورکیا چۆن چۆنی دەتوانێ هەڕەشەکانی جێبەجێ بکا، لەکاتێکدا خودی تورکیا ئەوپەڕی هەوڵێتی کونیەی سیاسی دەوڵەتەکەی، لەبەرچاوی یەکێتی ئۆروپاو رای گشتیدا، ئارایشی دیموکراسی بکا. هەروا، ئەمریکاش، دوای ئەم هەموو قوربانی‌و سەرفیاتە زۆروزەبەندە لەعێراقدا، ئایە دەشێ رێگە بدا، تورکیا پرۆسەی بونیاتنانەوەو ئاڕاستە دیموکراسیەکەی عێراق، تێك بدا؟ ئەمەیان پرسیارێکی گرنگە، وەڵامەکەی بۆ ئەمریکاش کاریگەرە. ئەمەش لەبەرئەوەیە کە چارەنوسی پرۆسەی سیاسی لەعێراقدا، هەتاڕادەیەکی زۆر، چارەنوسی ستراتیژی ئەمریکا لەرۆژهەڵاتدا دیاری‌دەکا. بۆیە، نە لەناو عێراقدا ئەمریکا رێگەدەدا، هیچ هێزێکی ئیسلامگەرا، یان ناسیۆنالیست، یاخود بەکرێگیراو، ئەو بەرنامە سیاسی — عەسکەری — ئابورییەی رێکەوتنی لەسەر هەیە، تێك بدا. نە رێگەش دەدا، دەوڵەتێکی ئیقلیمی ئەم دۆخە بشێوێنێ. ئەگەر دەوڵەتەکە تەنانەت تورکیاش بێ. کە تورکیا دەوڵەتی پەیمانی ناتۆشە.

کوردیش.. وەکو هەشتاکان‌و سەرەتای نەوەدەکان نی‌یە, هەروا بەسانایی لەبەرامبەر هەڕەشەدا پاشەکشە بکا. بۆ کورد، پاراسنی ئاشتی‌و ئارامی لەناوچەکەداو لەگەڵ وڵاتانی ئیقلیمیدا, گرنگە. بەڵام گرنگتر لەوەش ئەوەیە کە بەرگریش لەدەستکەوتەکانی بەرامبەر هەموو هەڕەشەو هێرشێکی دەرەکی‌و ناوەکی بکا، ئەگەر هەڕەشەو هێرشەکە بگاتە رادەی مەترسی بۆسەر دەستکەوتە بەدی‌هاتووەکان. هەڵبەتە، بەرگری لەم سەردەمەدا، تەنها بەرگری عەسکەری نی‌یە، بەڵکو رێگاکانی بەرگری هەمەلایەنەیە.

پەیامی لاپەڕە

حەمە بچكۆڵ

چەند ئەفسوناویە ئەم فوتبۆڵە، كەكێشەكەی ٤٥٣ غرامەو قەوارەكەشی ١٦ ئۆنسە، ئەوەی بەم فوتبۆڵە ئەكرێ بروناكەم بەهیچ شتێكی تر بكرێت، گەر مرۆڤ بەتەواوەتی بیری لێبكاتەوە سەرسورهێنەری بۆ دەرئەكەوێ، هەربۆ نمونە لەیاریەكی گەورەی نێوان دوو تیپی بەهێز لەمۆندیالێكدا، جگەلەوەی دەیان هەزار كەس وەك هاندەر لەیاریگاكەدان بەچەندین ملیۆنیش لەشاشەی تەلەفیزیۆنەكانی جیهانەوە راستەوخۆ سەیری ئەو یاری‌یە ئەكەن، جاری واهەیە ئەگاتە ٣|٤ی هەموو مرۆڤی سەر زەوی بەیەكەوە، لەیەك كاتدا سەرقاڵی سەیری ئەو یاریەن، بیروهۆشیان لای ئەو یاریەیە لەماوەی ٩٠ خولەكو چەند خولەكێكی بەفیرۆچوودا، یاخود لەماوەی ١٢٠خولەكو چەند خولەكێكی بەفیرۆچوودا، ئەگەر كاتی زیادەی بخرێتە سەر لەبەر یەكسان بوون، سەیركەرانی ناو یاریگا لەسەر كورسیەكانیان، سەیركەران لەرێگەی شاشەی تەلەفیزیۆنەوە كەلەسەر كورسیو هەندێكیان لەسەر زەوی دانیشتوون بەدەیانو سەدان جار لەسەر كورسیەكانیانو لەسەر زەوی لەیەك كاتدا پێكەوە ئەم فوتبۆڵە جادووگەرە هەڵیان ئەسێنێو بەرزیان ئەكاتەوەو دایان ئەنیشێنێتەوە، ئیتر ئەو خەڵكانەی ئاوا شبرو شێتو شەیدایانە هەڵئەبەزنەوەو دائەنیشنەوە، پیرو گەنجو منداڵ، پیاوو ژن، كچو كور، رۆشنبیرو نا رۆشنبیر، خوێندەوارو نەخوێندەوار، وەرزشكار، وەرزش دۆست، سیاسەتمەدار، ئەدیب، رۆژنامەنووس، هونەرمەند، مامۆستا، ئەندازیار، پزیشك، كرێكارو.. هتدن، بەراستی ئەوەی ئەم فوتبۆڵە خرە بەمرۆڤی ئەكات، ئەو زمانە هاوبەشو بیركردنەوە هاوبەشو خەمو خولیا هاوبەشەی كەئەم فوتبۆڵە خرو بێبارە لەیەك كاتداو بەزۆرترین ژمارەی مرۆڤی سەرئەم زەویەی ئەكات، هیچ عەقڵو بلیمەتێك ناتوانێ بیكات، بەراستی ئەم فوتبۆڵە ئەفسوناویو ئەنتیكەو سەرسورهێنەرە.

جێگری سەرۆكی لیژنەی ئۆلۆمپی كوردستان بەشداری خولی وەرزشی دەهەمینی وڵاتە عەرەبی‌یەكانی لەجەزائیر كرد

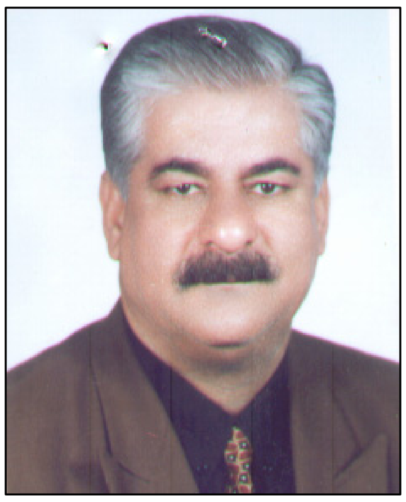

خولی وەرزشی دە هەمینی عەرەب لەنێوان رۆژانی ٩/٢٢ تا ٢٠٠٤/١٠/٨ لەجەزائیری پایتەختی وڵاتی جەزائیر ساز كرا..

بەڕێز "عومەر موحەمەد كەریم" جێگری سەرۆكی لیژنەی ئۆلۆمپی كوردستان لەلایەن لیژنەی ئۆلۆمپی عێراقەوە وەك "میوانی شەرەف" "ضيف الشرف" بانگهێشت كرا..

لە لێدوانێك دا بۆ لاپەڕەی وەرزشی چاودێر بەڕێز جێگری سەرۆكی لیژنەی ئۆلۆمپی كوردستان وتی:

"لەڕۆژی ٢٠٠٤/٩/٣٠ لەبەغدا دەرچووینو تا ٢٠٠٤/١٠/٨ كەرۆژی كۆتایی خولی وەرزشی دە هەمینی عەرەب بوو، لەجەزائیر ماینەوە،..

خولەكە زۆر بەهێز، هەژدە وڵاتی عەرەبی بەشداری كردبوو، عێراق پلەی حەوتەمینی بەدەست هێناو جەزائیریش یەكەم بوو..

ئیتر لەو ماوەیەدا كە لەوێ بووم باسی كێشەی كوردو زۆرو ستەمەكانی سەدامو حیزبی بەعسو مەسەلەی فیدراڵی زۆر شتی ترم بۆ هەموو ئەوانە ئەكردن كەپەیوەندیو یەكترناسین لەنێوانمان دا پەیدا ئەبوو، لەپاشان دا نەخشەو ئاڵای كوردستانم پێشكەش ئەكردن.

نەخشەو ئاڵای كوردستانم پێشكەش كرد بە:

*عەلی جاسم العبيدی كە راگری كۆلێجی بەڕێوەبردنو ئابووری‌یە لەزانكۆی "المستنصرية"ی بەغداد.

*زهێر رشید كە ئەندازیارە لەوەزارەتی نەخشەو پلانی عێراق.

*هەروەها ئەو ژنەی كە لەتەلەفزیۆنی جەزائیر بەناوی "رابعة بن حليمة" وتوێژی لەگەڵ دا كردم.

*ئیمان مستەفا كە بەڕێوەبەری گشتی بوو لەوەزارەتی لاوانی عێراق.

*مستەفا حەمدانی كە جەزائیری بوو دانرا بوو بۆ سەرپەرشتی كاروبارو خزمەتی شاندی عێراقی.

*فاتحو مراد كەدوو یاریكەری تیپی هەڵبژاردەی باڵەی جەزائیر بوون.

*حرشم كە ئەفسەرێكی جەزائیری بوو لەمۆزەخانەی سەربازی جەزائیر.

هەروەها لەو سەفەرەدا سەردانی هەندی لەیاریگاو هۆڵە داخراوە وەرزشی‌یەكانی جەزائیرمان كردو رۆژانە سەردانی تیپەكانی عێراقمان ئەكرد.

هەردوو یاریزانی كیك بۆكسێنی كورد هاوبیر عەبدوڵڵاو كارزان پلەی سێیەمیان بەدەست هێنا، سەبارەت بەهاوبیر ستەمێكی زۆری لێكرا لەلایەن داوەری یاری‌یەكە كە جەزائیری بوو ناوی "عبدالرحمن ريس" بوو، چونكە جگە لەوەی كە هاوبیر بەتەواوەتی زاڵ بوو بەسەر بەرامبەرەكەی‌داو زۆریشی لێداو بەتەواوەتی پەكی خست، بەرامبەرەكەی هەڵەی زۆر ناشیرینی بەرامبەر بەهاوبیر كردو تەنانەت تفێكیشی لەهاوبیر كرد، كەچی بەداخەوە داوەرە بێ ویژدانەكە خۆی لێ گێل كردو ئەبووایە هاوبیر یەكەم بووایە كەچی كرا بەسێیەم، سەبارەت بەم ناهەقی‌یەش بەڕێز "حسین خیوەن" جێگری سەرۆكی یەكێتی كیك بۆكسێنی عێراقی‌و راهێنەرەكەی هاوبیر (عمار النعمێمی) كەخۆی داوەری نێو دەوڵەتی ئەو یاری‌یەیە هاتنە دەنگ لەسەری‌و زۆر بەتوندی چوون بەگژ ئەو داوەرە بێ ویژدانەدا بەڵام بێ سوود بو،.

ئەم ناهەقی‌یەش كارێكی دەروونی زۆری كردە سەر هاوبیرو بەردەوام راهێنەرەكەی‌و جێگری یەكێتی كیك بۆكسێنی عێراقی دڵخۆشی‌یان ئەدایەوە.

رۆژانەش رێكخەرانی خولی وەرزشی دەهەمینی عەرەب لەجەزائیر نامیلكەیان دەرئەكرد بەناوی "الظمري" یاخود "القمری" كە هەموو دەنگو باسو ئەنجامی یاری‌یەكانی خولەكەو بیروبۆچوونی وەرزشكارانی بەشداربووی شاندەكانی تیادا بوو،..

شایانی باسیشە كە بەڕێز "طارق الحجية" سەرۆكی لیژنەی ئۆلۆمپی عێراقی سەردانی كردم لەو ئوتێلەی كەلێی بوومو زۆر رێزی گرتمو رێزو سڵاوی نارد بۆ بەڕێز مەلا بەختیار سەرۆكی لیژنەی ئۆلۆمپی كوردستان.

لەكۆتایی‌دا زۆر سوپاسی خوشكو برایانی لیژنەی ئۆلۆمپی كوردستان ئەكەم كەمنیان هەڵبژارد بۆئەوەی ببمە نوێنەری لیژنەی ئۆلۆمپی كوردستان لەخولی وەرزشی دەهەمینی عەرەب لەجەزائیر.. هەروەها سوپاسی لیژنەی ئۆلۆمپی عێراقی ئەكەم كەمنیان بەمیوانی شەرەف قبوڵ كرد.

لەخۆبایی بوونی (عدنان حمد)و ئەنجامەكەی؟!

خەسرەو گورون

ئاشكرایە لەعێراقو وڵاتانی جیهاندا، هەزارەها وەرزشكاری بەتواناو بەهرەمەندو سەركەوتوو هەن، كەهەمیشە لەدڵی وەرزشكارانو جەماوەری وەرزشیدان، ئەوەش بەوەی كەلێیان نزیكنو هەرگیز لەبیریان ناكەنو خۆیان بەزل نازانن، رۆژان دەیەها دەبینین بەزەردەخەنەو ووتەی جوانو ئیمزاو چاوپێكەوتن مامەڵەیان لەگەڵ دەكەن.

بێگومان گیانی وەرزشی‌و بەرزی هوشیاری وەرزشی‌و كۆمەڵایەتی، لەپشت جیهانبینی ئەو وەرزشكارە خۆشەویستانەوەن.

بەڵام راهێنەری فوتبۆڵی عێراق (عدنان حمد)، بەجۆرێكی‌تر سەیری دەورو پشتی دەكاتو مامەڵەی لەگەڵدا دەكات، ئەویش بەلەخۆبایی بوونو لووت بەرزی، نابێت ئەو راستیە بشارینەوەكە (عدنان حمد) لەسەر ئاستی ئاسیا لاوانی عێراقی یەكەم كرد، تیپی ئۆلۆمپی عێراقی سەرخست بۆ ئۆلۆمپیادی ئەسیناو پلەی چوارەمی بەدەست هێنا، لەهەمان كاتدا دەبێت بڵێین كەلە كاسی فتبۆڵی ئاسیا بەناشرینی‌و خراپی تیپی فوتبۆڵی عێراقی بەكردنەدەرەوەدا، بەچەند هەڵەیەكی دیارو ئاشكرا كەهەموو شارەزایانی وەرزش دەزانن.

بەپێی لێدوانەكانی یەكێتی فوتبۆڵی عێراق، ئەو بارودۆخەو زەمینە خۆشیەی بۆ (عدنان حمد)و تیپەكەی كراوە، بێ وێنە بووە، چەندەها كەمپی وەرزشی لەدەرەوەی عێراقو دابینكردنی پێداویستی‌یەكانو.. هتد.

بەڵام پاش چەند ئەنجامێكی ئاسایی عێراق بەتایبەتی لەئۆلۆمپیادی ئەسینای ٢٠٠٤ كەئەنجامی عێراق دوور لەپێشبینیەكان باش بوو، ناوبراو چەندەها لێدوانی سەیرو زیاتر لەقەبارەی خۆی‌دا، كەوای دەزانی ئیتر كۆتایی جیهانە، لێدوانی سیاسی سەیری دەدا كەكاری ئەو نی‌یەو زۆربەی دژی بۆچوونەكانی ئێستای دەوڵەتی كاتی عێراق بوو، بەڵام گوێ‌ی پێنەدرا لەبەر ئەنجامەكەی. بەرامبەر گشت لێپرسراوانی‌و وەرزش بەرزتر خۆی دەبینێت لەعێراقدا.

دواجار كەوتە داوی شكستی‌و بەخراپترین شێوە تیپەكەی بەكردنە دەرەوەدا لەبەرامبەر ئۆزبەكستان لەپاڵاوتنی جامی جیهانی (٢٠٠٦) كەدۆراندی (١-٢)، وای‌دەزانی لەخۆبایی بوونو لووت بەرزی بەرەو لوتكەی دەبات، نەیزانی (تۆپ خرە)و ئەو شكستە ریسواییە چاوەروانی دەكات.

ئەمە تەنها بۆچوونی من نی‌یە، بەڵكو بۆچوونی چەندەها رۆژنامەگەرو كادیری فوتبۆڵی عێراقە.. چۆن رووخانی (سەدام)مان بینی، باشبوو نەمردین ئەنجامی (عدنان حمد)ی لەخۆبایشمان بینی!

سەرۆكی یانەی وەرزشی پێشمەرگە دەستی رێزی نایە سەر نوسینگەی ژنانی لیژنەی ئۆلۆمپی كوردستانو هەڵبژاردەی باڵەی كچانی سلێمانی

پاش نیوەڕۆی رۆژی ٤ شەممە ٢٠٠٤/١٠/١٣ لەیاریگای پەیمانگای پێگەیاندنی مامۆستایان، بەبۆنەی سەركەوتنی تیپی هەڵبژاردەی باڵەی كچانی شاری سلێمانی بەسەر تیپی باڵەی كچانی یانەی ئەرمەنی بەغدادا،.. بەڕێز "شێخ جەعفەر شێخ مستەفا" سەرۆكی یانەی وەرزشی پێشمەرگە دەستی رێزی خستە سەر ئەندامانی نوسینگەی ژنانی لیژنەی ئۆلۆمپی كوردستانو هەڵبژاردەی باڵەی كچانی سلێمانی‌و خەڵاتی تایبەتی پێشكەش كردن.

خولێكی فوتبۆڵ لەچوارقورنە

صباح صالح (رانيه)

رۆژی ٢٠٠٤/١٠/١٣ بەسەرپەرشتی مەڵبەندی (٨)ی راپەرینو نوێنەرایەتی هەولێر- راپەرینی لیژنەی ئۆلۆمپی كوردستان، بەچاودێری بەڕێوەبەری ناحیەی چوارقورنە، یانەی وەرزشی چوارقورنە خولێكی تۆپی پێی بۆ تیپە میللیەكانی چوارقورنەو گوندەكانی دەوروبەری كردەوە كەتیایدا (١١) تیپ بەشداربوونو سەرەتای خولەكە بەرێ رۆیشتنی وەرزشی تیپەكانو سوێندی وەرزشی‌و ووتاری بەڕێز (قادر ئەحمەد)، كارگێری مەڵبەندی راپەرینو دەقیقەیەك وەستان بۆگیانی پاكی شەهیدان، دەستی پێكرد.

دواتر یەكەم یاری خولەكە لەنێوان هەردوو تیپی بیتوێنو ماردین كرا، كەتیایدا تیپی وەرزشی بیتوێن بەدوو گۆڵی بێ بەرامبەر یاری‌یەكەی بردەوە.

خولەكەش بەئامادەبوونی بەڕێزان قایمقامی رانیەو ئەندامانی كۆمیتەی بیتوێنو بەرێوەبەرایەتی پۆلیسی رانیەو ئاسایشی رانیەو جەماوەرێكی زۆری وەرزش دۆست ئامادەی مەراسیمی كردنەوەی خولەكەبوون، شایەنی باسە ئەم خولە تائێستاش بەردەوامە.

مایكرۆسكۆبی لاپەرەی وەرزش

چاودێر

* لووت بەرزی راگەیاندنی وەرزشی شارەكەمان بەبینراوو بیستراوو خوێندراوەوە بەرامبەر بەوەرزشكاری كورد، خۆبەبچووك زانینی بەرامبەر بەوەرزشكاری بێگانە لەخزمەتی وەرزشو وەرزشكارانی كورددا نی‌یە.

* دەنگی تێكەڵ بوونی لیژنەی ئۆلۆمپی كوردستانو لیژنەی باڵای وەرزش لەپڕ سەری هەڵداو دوای ئەوەش كپ بوەوە، هیوادارین هەواڵی خۆشی بەدواوە بێت.

* لەدوای هەموو خولێكی ئۆلۆمپی، بەپێی یاسای لیژنەی ئۆلۆمپی جیهانی، ئەبێت لەهەموو وڵاتانی دنیادا هەڵبژاردنی كۆمیتەی تەنفیزی بكرێتەوە، هەق وایە لیژنەی ئۆلۆمپی كوردستانیش لەنزیكترین دەرفەتدا هەڵبژاردنی یاسایی خۆی بكاتەوە..

* پێشبركێ‌ی باسكەو باڵەو تۆپی دەستی ئەمساڵی قوتابخانەو خوێندنگەكانی سلێمانی، بۆ ئەم ساڵ، كارێكی گرانە لەبەر نەبوونی هۆڵی داخراوی وەرزشی‌و سەرماو سۆڵەو بارانو بەفری زستانی سلێمانی.

*لەزۆربەی وەرزشەكاندا منداڵانی بەهرەمەند زۆرە لەكوردستاندا، بەڵام دەستی خزمەتی لەراهێنەرو یاریگاو كەرەستەو پێداویستی وەرزشی‌و مەشقی وەرزشی گەرەكە.

خولی فوتبۆڵی قوتابخانە سەرەتاییەكانی سلێمانی

بەسەرپەرشتی بەرێوەبەرێتی چالاكی وەرزشو دیدەوانی سەر بەبەرێوەبەرێتی گشتی پەروەردەی سلێمانی، خولی فوتبۆڵی یاریگای بچوكی قوتابخانە سەرەتاییەكانی سلێمانی لەرۆژانی ٥-٢٠٠٤/١٠/٢٠ بەبەشداری ٥٢ قوتابخانە، لەیارگاكانی یانەی وەرزشی سیروانی نوێ، سەنتەری گەنجان، كۆتایی هات. لەئەنجامدا، قوتابخانەی بابان بەسەر قوتابخانەی هونەردا بەلێدانی پەنارتی سەركەوت بە ٣گۆڵ بە ٢ گۆڵ، دوای ئەوەی لەكاتی یاریەكەدا بەرامبەر بوون بە ١ گۆڵ، بەمەش تیپی قوتابخانەی بابان یەكەم، تیپی قوتابخانەی هونەر دووەمو قوتابخانەی دلێرانیش سێ‌هەم بوون.

ئەگاسی لەرۆبریدۆی بردەوە بەهیوای سەركەوتن بەسەر (سافین)دا

رۆناڵدینۆ: دەتوانین بەسەر شامپیۆنزلینگ دا سەربكەوین

شوماخەر خێراتر لە (رەشەبا)كانی ژاپۆن!

فیدرالیزمێکی بێ گەرەنتی.. ئیدی هەڵبژاردنی چی؟

گۆران قەرەداغی

ی داگیرکردنی کوێت و ئەنجا ئیشلکانی
ەددام، دوای راپەڕینە شکۆمەندانەکەی
ستان و شاڕەوە ترازیدیاییەکەی کورد و
ی دیاریکردنی ناوچەی ئازاد و ئاسایش بۆ
ردان، کە زۆربەی باشووری کوردستانی
ـەوە، زۆربەی لایەنە کوردییەکان و
ـەتمەداران و رووناکبیرانی کورد، بە جۆش و
ێکی سۆزدارانەوە چاویان لە کەوتن و
انی رژێمی بەعس و سەددام حسێن بڕیبوو،
ریان پەلە بوو دەدگوت ئانیان بە ساجەوە
نەوە. ئەو دەمە بەندە، بە پێچەوانەی
ەوە، نزام دەکرد خودای بابیسەر دەستی
ـەت بە تەمەنی درێژی رسوایی و
ەبێنی سەددامەوە بگری.
ە هەواڵی گرتنی کوێتم لە لایەن سەددامەوە
، لەگەڵ برادەرێکمدا کە ئێستا لە ئەڵەمانیا
ێ، لە بۆدابێستی پایتەختی مەجەرستان
ـ لە خۆشیاندا گەشکە گرتمی، کەوتمە هاوار
و قاقالیدان، برادەرە ئازیزەکەم واقی
بوو، ئەو حاڵەتەمی بۆ هەڵنەدەهات. کە
م کرد وا خەریکە گومان لە شێتبوونم
ات، کڕبوومەوە و بەکاوەخۆ پێمگوت:
ە بەرێ، سەرفرازیی کوردستان بەڕێوەیە.
یانی چی؟ ئەوە سەددام کوێتیشی خستە
ێراق، دەها دوو هێندەی جاران دەستەڵاتی
دەچەسپێنێ. لە وەڵامدا وتم: نا، ئەم کارە
هەرزەیەی سەددام یەکسانە بە "خۆکوژی"،
کە هەرەسهێنانی سیستەمی سۆڤێتی و
ـەکانی، دونیای گواستۆتەوە بۆ
ـەمێکی نوێی ئەوتۆ کە ئەم نێرەکەرییە
ڵ ناکات، جگە لەوەش سەددام بەم کارەی
یوانیی عەرەبایشی لەدەست دا ودەروازەی
ـەتێکی بۆ کوردیش خستەسەرپشت، ئەگەر
ـەتمەدارانی کورد زیرەکانە مامەڵەی لەتەکدا
، کورد دەبێ بەشت.
ەڵێ، سەددام دوای ئەو کارە هەرزەیەی،
خوا... دەیان کاری تری هەرزەیانەی کردن،
ئەگەر گیانی قوربانییەکان و زیانە مادییەکانی
رماوێزین، سەراپای بیتاقەی بەخت بوون و
کورد دەردەچوون. جا لەبەر ئەوە، بە
وانەی زۆربەی ئەوانەی لە سەرەوە باسم
، پێم خۆش بوو تەمەنی هەرزەیی سەددام
دە درێژبایە، تا کوردی کیسەڵڕەوت قۆناخی
ەبایی تەواو خاوەکردەوە و بە خۆی
ەوت، تا ناوبەناو کەڵکێکی لە هەرزەییەکان
دەگرت، "بەکاوەخۆ" لە گرنگیی یەکگرتن،
دەرفەتەکە تێدەگەیشت و رێبازی مافی
نووس و سەرفرازیی نەتەوەیی هەڵدەبژارد.
بەداخەوە، تەمەنی هەرزەیی سەددام تەنیا
سال و نیوی خایاند، لە تەمەنی
بوونەوەی کورد کورتتر بوو، بەشی
ەرتکردنی میللەت و دووسێ پێکهەڵپژانی
اوی کرد، بەشی تێکدانی پەرلەمانێک و
ەرزاندنی دوو ئەمارۆتکە و چەند ساڵێک
ێزی بێبەری، لەمەڕ یەکخستنەوەی ماڵی
ی کرد.
ڕاستیدا لەنێوچوونی دەستەڵاتی سەددام،
لە ساڵ و نیوێک، دەرفەتەکەی بۆ کورد

نوێکردەوە، وەڵێ نەک وەک ئەوەی دوای شەڕی کوێت درێژخایەن. بەر لە لێدانی سەددام بە چەند مانگێک، کورد دەیزانی کە لێی دەدرێ و بۆخۆیشی هەم هاوپەیمانی ئەمەریکا و بەریتانیا بوو، هەم بەهێزترین پاساوی بە شەرعییەتکردنی لێدانەکە بوو. کەچی پارتە کوردییەکان، نە مانگەکانی بەر لە لێدانەکەیان بۆ یەکخستنەوەی ماڵی کورد قۆزتەوە، نە بە هۆی رۆڵە گرنگەکەی کوردەوە مەرجێکی لەباریان سەپاند، تەنانەت نەک بەڵێنێکیان بۆ پەرەپێدان، بەڵکە بۆ کەمنەکردنەوەی ئەو ئازادییەش، کە راپەڕینە مەزنەکە و نەتەوە یەکگرتووەکان بۆیان فەراهەم کردبووین، پێ وەرنەگیرا.

کە دەستەڵاتی سەددامیش نەما، بۆ ماوەیەکی درێژ کەس لە ئێراقدا لەماڵ نەبوو. ئەمەریکا و بەریتانیای لێدەرچێ، گشت هێزە ئۆپۆزیسیۆنە ئێراقییەکان هێندەی پارتۆلکەیەکی کوردی هێزیان نەبوو، کەچی شتێیەکی چارەنووسسازی ئەوتۆیان بۆ کورد نەکرد، هەرچیشیان کرد، دوودڵی و بێپلانی و موناقەسەیەکی منداڵانە و چاوبرسییانەی پارتایەتیان پێوە دیار بوو. پێموایە کورد یەکدڵ و زویان، چارەکێکی موقتەدا سەدر، پێی لەسەر ناوچە تازە رزگارکراوەکانی کوردستان کە هەنووکە گرفتێکی گەورەن- دابگرتایە، هەر ئەو دەم بۆ کورد ساغ دەبوونەوە.

رەوشی فیدرالیزم، کە پارتە کوردییەکان بە گشتی و دوو پارتە دەستەڵاتدارەکە (پارتی و یەکێتی) بەتایبەتی، پێیان وایە گونجاوترین خواستی کوردە، بۆ ئەم قۆناغە و هەموو لایەنە هاوپەیمانەکانی نێو ئێراق و دەرەوەش پێی قایلن، وەک پێویست نەچۆتە پێش. لە دەمەدەمی لێدانی سەددام و تا ماوەیەکی درێژی دوای رووخانی سەددام، دوو حیزبە کوردییەکە لە خۆشی بونیاتنانی ئەنجومەنی حوکمی کاتیی ئێراق و بەشداربوونیان تێیدا، خواستی فیدرالیزمیان وەک ناوەڕۆک پشتگوێ خست. ناوبەناو فیدرالیزم وەک دەستەواژەیەک ئاماژەی پێدەکرا و هیچ لایەنێکیش، بەتایبەتی کورد، خۆی لە ناوەڕۆک و چۆنایەتی فیدرالیزمەکە نەدەدا. عەرەبان، بۆ پووچەڵکردنەوەی لایەنە ئێتنیکیە کوردییەکەی، پتر باسی فیدرالیزمی ئیداری و سەراسەریی ئێراقیان دەکرد، کوردیش زیاتر خەیاڵی لای حکومەتی ناوەندی بەغدا بوو. هێندە خۆشباوەڕ بوون مرخیان لە دەستەڵاتی ناوەندی خۆشکردبوو، ئیدی فیدرالیزمیان بە هەند نەدەگرت. (گارنەر)ی یەکەم حاکمی ئەمەریکایی لە ئێراقدا، کە گێرایانەوە بۆ ئەمەریکا، لە راپۆرتێکدا بۆ (بۆش) ی سەرکۆمار

دەنووسێ: "هەردوو سەرکردە گەورەکەی کورد (جەلال تالەبانی و مەسعود بارزانی)م بینین، بە وشەیەکیش خواستی کوردیان لەمەڕ سەربەخۆیی کوردستانی ئێراق دەرنەبڕی، ئەوان خۆیان بە ئێراقی دەزانن و تەنیا دیموکراسییان بۆ ئێراق مەبەستە" سایتی کوردیش مێدیا.

کاتێ سەرانی کورد لە حوکڕانیکردنی ئێراق هیوابڕاو بوون، پێیان لەسەر زیادکردنی وشەی نەتەوەیی و جۆگرافی، بۆ سەر دەستەواژەی فیدرالیزم، داگرت. ئیدی میدیای حیزبەکان زاری پێناسەکردنی فیدرالیزمیان پڕا، هەر وەک پێشتر نەیانزانیبێ فیدرالیزم چییە و بە چی مەبەستێک بەرزکراوەتەوە. جار جاریش دەستێکی دڵنەواییان بە سەر بزووتنەوەی ریفراندۆمدا، نەک وەک ستراتیژ، بەڵکو وەک فشارێکی تاکتیکی، دەهێنا.

کەرکوک و ناوچە تازە رزگارکراوەکان و عەرەبی هاوردە و ئاوارەکانیش هەر بە دەردی فیدرالیزم چوون، ئەمانەشیان بە بیانووی ناسکیی رەوشەوە، نائارامیی ئێراقەوە، سەغڵەتبوونی تێرۆریستان و کۆنە بەعسیانەوە، هێشتنەوە بۆ داهاتوویەکی نادیار. ئێستاش لایەنە عەرەبە بەرپرسەکان، نیازی هێشتنەوەی شوێنەواری تەعریب و بەردەوامیی شۆڤێنیزمی عەرەبی، لە ناوچە غەسبکراوەکانی کوردستاندا، ناشارنەوە.

لە هەموو لایەکەوە، بەبێ شەرمکردن دەستی پیلان و رێگیری لە ئاساییکردنەوەی ناوچەکان وەردەدەن. ئەگەر ئەنجامگیرییەکی ئەم باسەمان بکەین، دەکرێ شاشییەکانی سەرانی کورد لەم خاڵانەدا کۆبکەینەوە:

*- یەکنەخستنەوەی ماڵی کورد کە پلەی یەکەمی دەدرێتێ.

*- قایلبوونی کورد بە هاوپەیمانێتی وڵاتە یەکگرتووەکان و بەریتانیا و لایەنە ئێراقییە پەیوەندیدارەکان، بێ دانانی هیچ مەرجێک و وەرگرتنی هیچ بەڵێنێک. چۆن خوێن بۆ جەستە پێویست بوو، ئاواش هاوپەیمانێتیمان بۆ ئەوان پێویست بوو. بەداخەوە هیچ کەڵکێکیان لەم خاڵە بەهێزە وەرنەگرت.

*- زێدەڕۆیی پارتە کوردییەکان لە بایەخدانیان بە پرسی دیموکراسیبوونی ئێراق و بە پەراوێزکردنی خواستە نەتەوایەتییەکان "خۆبەخشییەکی بێمانا".

*- دوودڵی و پرکێشی نەکردنیان لە دابەزاندنێکی کۆنکرێتییانەی مافی بڕیاردانی چارەنووس، جا یا فیدرالیزمی ئێتنیکیش لایەنە هەڵبژێردراو و ئارەزوومەندانەکەی مافی چارەنووس بێت.

*- بەرزکردنەوەی خواستی فیدرالیزم بێ پێناسەکردن، بە بێ لێکۆڵینەوە، وردکردنەوە، بێ پەیداچوون و پەیداکردنی تێڕوانینێکی کۆنکرێت بۆ ئەم چەمکە. بێدەچێ تا ئێستاش هەر لایەنە لێکدانەوەیەکی خۆی بۆ فیدرالیزم هەبێ، ئەمیش بە دەردی ئۆتۆنۆمییەکە چوو.

*- بەشداریکردنی پارتەکانمان، لەپێشەوە لە ئەنجومەنی کاتیی حوکم و پاشان حکومەتی کاتی و ئەنجا پەرلەمانی ئێراقدا، بێ ئەوەی دەربارەی شێواز و چۆنێتی فیدرالیزم، دەربارەی دیاریکردنی ناوچە فیدرالیستەکان و چارەسەری ناوچە بەعەرەب و بەعەسیبکراوەکان، دۆکومێنتێکی یاسایی ئیمزا کرابێ، یان داوای گەرەنتییەک کرابێ.

*- بەشداریکردنی ئەکتیڤانەی کورد لە راماڵینی تێرۆریستان و پاشماوەکانی بەعسدا، کە گەلێ جارخراپ لەسەر ئاسایشی کوردستان شکاوەتەوە، یان دەشکێنێتەوە، دەستگرتنی ئۆپۆزیسیۆنی ئێراقی و هاریکاریکردنی بێچەندوچوونیان، یاریدەدانیان لە بونیاتنانی حکومەت و سوپا و ئاسایش و شەرعییەت وەرگرتنەوەی نێودەوڵەتیدا، بێ ئەوەی خواستەکانمانیان لە ئالی یاسایی و پراکتیکدا سەلماندبێ. ئەمە چی دەگەیەنێ زیاتر لە بازدانە ناو تەڵەیەکەوە؟ کە ئێراق شەرعییەت و پشتیوانی ناوچەکە و نێودەوڵەتی وەرگرتەوە، چیمان بۆ دەکرێ؟ ئەو دەم بە گێرەشێوێن و جوداخوازەکەی جاران ناوزەدمان دەکەن، باوەجو هەر لە ئێستاوە دەستیان پێکردووە." راگەیاندنە هەڕەشەئامێزەکەی سەرکۆماری کاتی ئێراق (غازی یاوەر) لە قەناتی ساتەلایتی ئەلعەرەبییەوە، ٥ ی ئۆکتۆبەری ٢٠٠٤.

ئەوانە هەموو پێکەوە رەوشێکی سایکۆلۆژیانەی لە دوو شێوازدا هێناوەتە گۆڕێ، یەکەم، نەگەتیف و خۆ بەکەمزانین بۆ کوردان، دووەم، پۆسەتیف و خۆ بە زلزانین بۆ عارەبان و تەنانەت ئەمەریکایی و بەریتانیاییەکانیش، ئەمە لەسەر ئاستی ئێراق و هاوپەیمانان. لەسەر ئاستی ناوچە و دونیاشدا، ئەو رەوشە دەبێتە هۆی پتر داندانی نەیاران لە دژمان و ساردبوونەوە و پاشەکشەی دۆستەکانمان.

ئێستاش گەرمەی پڕوپاگەندەکردنە بۆ هەڵبژاردنی سەراسەری لە ئێراقدا. ئەز بۆخۆم سەبارەت بە کورد، جێگای کورد و هەڵوێستی کورد هیچ تێناگەم. مافی فیدرالیزم وەک کورد دەخوازێ، بە گەرەنتییەکی یاسایی و نێودەوڵەتییەوە نەسەلمێنراوە. هێشتا ناوچە بەعەرەبکراوەکان نەدراونەتەوە دەست خاوەنە کوردەکانیان، کوردستانێتیشیان ددانی پێدا نەنراوە. بەندەکانی رێکەوتننامەکەی ئەنجومەنی کاتیی حوکمیش هیچ کاریگەرێتی نەماوە و لە کوولەکەی تەریشدا باس ناکرێن، لێرە و لەوێیش ناوبەناو ژاراوی شۆڤێنزم، لە لایەن کەڵە بەرپرسانی حکومەتی کاتی و لایەنگرانیانەوە، گا لە شێوازی هەڕەشە و تۆمەتی خەیانەت دانەپاڵ و گا لە شێوازی ئامۆژگاریی نەتەوەی زاڵدا خۆی نمایش دەکا. ئیدی بەشداربوونی کورد لە هەڵبژاردنی گشتیی ئێراقدا، بۆ چی و لەپای چی؟ بە دەنگی خۆمان ماندات و شەرعییەت بدەین بە حکومەت و دەوڵەتێک کە تیایدا هاووڵاتی پلە دوو بین؟ کە تیایدا برابچووکی و بندەستیی خۆمان بۆ نەتەوەی سەردەست و زاڵی عەرەب بسەلمێنین؟ کە ئیدی بواری گەڕانەوە و لێدەرچوون، لە خۆمان بگرین و بۆ هەتاهەتایە کۆیلە بین؟

٢٢ ی ئۆکتۆبەری ٢٠٠٤

پاشماوەی ئایندەی بەشەکانی کوردستان

ـست نیشان کردووە.

ـاودێر:

ـێ راستە لەپرۆژەکە باسی کورد نەکراوە،
ـم چارەسەرکردنی کێشەی کەمینەکان
ـزەکەدا هەیە، ئەمە یەک، دووەمیش ئەمە
ـیەکە پەرلەمانی ئەورووپا لەو کێشەیەی کە
ـل تورکیا هەیەتی بەڕوون و رۆشنی باسی
ـەرکردنی مەسەلەی کوردی کوردوە
ـستانی تورکیا؟

ـلاحوددینی موهتەدی:

ـێ زۆر گرنگە بۆ هەموو پارچەکانی
ـستان و بەتایبەت سەفەرەکەی لەیلا زانا بۆ
ـمانی ئەورووپا کاریگەری و گرنگی خۆی
ـ، ئێمە کاتێ باسی رۆژئاوا دەکەین،
ـان نەچێ هەر تەنیا باسی ئەمریکا ناکەین،
ـ گرنگی و سەنگینی ئەورووپامان لەبەرچاو
ـ ئەورووپا دەتوانێ هاندەرێکی زۆر یەکەڵک
ـ بۆ بەرقەرارکردنی دیموکراسی،
ـرارکردنی دیموکراسی خۆی لەخۆیدا
ـو گەلی کوردیشی تیادا هەیە.

ـدێر:

ـەشمان لەبیر نەچێ وڵاتە پیشەسازیە
ـکان پرۆژەی رۆژهەڵاتی گەورەیان قبوڵ
ـ ئەمە مەسەلەیەکی گرنگە، واتە یەکەمین
ـەنگی ستراتیژی گەورەیە سەبارەت
ـڵات لەبەینی ئەورووپاو ئەمریکا لەسەر ئەم
ـیە، لەکاتێکدا لەسەر عێراق، لەسەر
ـستان، لەسەر سوریا، لەسەر فەلەستین،
ـ گەورە گەورە هەیە، کەچی ئەم پرۆژەیە
ـرا لەبەینیاندا؟

ـحوددینی موهتەدی:

ـ بۆیە قبوڵ کرا، چونکە دەوڵەتە
ـان زەختێکی زۆریان لەئەمریکا کردووە
ـ بسەلمێنن ئەم پرۆژەی رۆژهەڵاتی
ـ گەورە، نابێ هەر بەقازانجی ئەمریکا
ـو بەشی ئەوان و بەرژەوەندی ئەوانیشی
ـیش بێت لەخێرو بێری رۆژهەڵاتی
ـ، پێ دەچێ ئەمریکا وەعدەی پێ دابن
ـشیان ناکات، ئەم رۆژهەڵاتی ناوەڕاستی
ـک سنوورەکانی کرایەوە، کە ئازادی و

دیموکراسی هات، کە گەشەکردنی ئابوری و پەرەسەندن هات بۆ هەموو لایەک دەبێتە خێرو بێر.

چاودێر:

من بەجۆرێکی تر ئەیخوێنمەوە، من وای ئەخوێنمەوە کەئەورووپا پێش ئەمریکا خوێندنەوەیەکی باشتری بۆ کێشەی کورد لەرۆژهەڵاتدا هەبوو، هەر بەبەڵگەی ئەوەی، ئەوە چەند ساڵە فشار ئەخاتە سەر تورکیا، مافی مرۆڤی کورد دەبێ دەستەبەر بکرێ، زمانی کوردی وا لێ بکرێ و ئەوە وا لێ بکرێ، ئێستاش یەکێ لەهۆیە گرنگەکانی فشاری پەرلەمانی ئەورووپی لەسەر تورکیا، هەر مەسەلەی کوردە، کەواتە خوێندنەوەیەکی وردتر بۆ مەسەلەی کورد لەئەورووپادا هەیە، ئەو خوێندنەوەیە لەحەقیقەتا جارێ سەبارەت بەئەمریکا لەباری سیاسیەوە، وا روون و رۆشن نیە تائێستا؟

سەلاحوددینی موهتەدی:

من کە وتم ئەمان خێرو بێری رۆژهەڵاتی ناوەڕاستیان دەوێ، مەبەستم تەنیا کوردستان نەبوو، ئەوان لەپاناوکی رۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا، بۆ دەوڵەتە گەورەکانی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست و ئەو هەموو نەوت و کانزایە، ئەو هەموو بازاڕە گەورەیە، دەیانەوێ ئەمریکا بێ بەشیان نەکات، لەوەدایە کە ئەمریکایان ناچار کردووە بیان کات پشکە هاوبەش، بەشداری بەرژەوەندو قازانج لەگۆڕانکاریەکانی رۆژهەڵاتدا، بەڵام کە هاتەسەر مەسەلەی کورد، دەوری ئەورووپاو، پێداگرتنی لەسەر مەسەلەی کوردو لەسەر مەسەلەی دیموکراسی، بەتایبەت بۆ کوردستان تەواو لەگەڵ قسەکەت موافقم، ئەوانن کەقورسایەیکی زیاتریان هەیە، ئەمریکا جارێ لایەنی دەوڵەتەکانی بەلاوە سەنگین ترە لەلایەنی گەلی کورد.

لەئەڵقەی داهاتوودا چاوپێکەوتن لەگەڵ (نوردەدین جابۆ) نووسەرو رۆژنامەنووس و سیاسی کوردستانی سوریا لەسەر ئەگەری سیاسی کوردستانی سوریا لە پرۆژەی رۆژهەڵاتی گەورەدا، بڵاودەکرێتەوە.

پاشماوەی هەڵەکانی ئەمریکا

کە مانگێک دوای روخاندنی رژێم دەرکەوت کە ئەو هەڵەیە، چەند لەسەر هاوپەیمانان کەوت و چەندیش کاریکردە سەر رێزو کاریگەری ئۆپۆزسیۆن.

ئەمریکا، وەکو نەیهێشت ئۆپۆزسیۆن، حکومەتی کاتی دابمەزرێنن و خۆیان حوکمڕانیان گرتەدەست، کارێکی ئەوتۆشیان نەکرد، کە دژی پاشماوەکانی بەعس و رەوتە ئیسلامگەرا توندڕەوەکان، سیاسەتێکی توندیان هەبێ. ئاشکرا بەعسیەکان دەهاتنەسەر جادەو لەوەش ئاشکراتر سەلەفیە تیرۆریستەکان بانگەشەی کوشتن و تاوانیان دەدا، کەچی ئەمریکا دەیوسیت حوکمڕانی بەئامۆژگاری سەربخا. سەرەنجام، تیرۆریستەکان و پاشماوەکانی رژێم لەناو عێراق و لەکوردستان و لەوڵاتانی ئیقلیمیدا، پەیوەندییەکانیان خستە ئاستی نەخشەی هاوبەش. پیلانیان داڕشت. پشتیوانی و توانای دارایان دابینکرد. کە لەتوانای مادی و مەعنەوی و پاڵپشتی خۆیشیان دڵنیابوون، ئینجا کەوتنە پیلان و پەلامار. کە ئەمریکا زانی دەرەقەتی دۆخەکە و ئیدارەی عێراق نایەت، ئینجا رازیبوو مەجلسی حوکم دابمەزرێ. واتا: دوای ئەوەی کار لەکارترازا!!

ئێستا.. متمانەی خەڵک بەئەمریکا کەم بووە. تەنانەت بەشێکی حیزبە سیاسییەکانی مەجلسی حوکمیش، لەئەمریکا دوورکەوتونەتەوە. ئەمەش، سوودی بۆ هێزە شیعەگەراکان و زیانی بۆ هێزە عەلمانیەکان هەبوو. بەتایبەتی لەم پەلەپەلەی هەڵبژاردندا، کە هێشتا بەتەواوەتی زەمینەی هەڵبژاردن نەڕەخساوە. تەنانەت هێشتا هاووڵاتی لەعێراقی عەرەبیدا پێناسەیەکی تەواوی لەسەر حیزبە سیاسییە دیموکراتخوازەکان نییە. لەکاتێکدا هەموو شیعەو سوننیگەرایەک، هێزە مەزهەبیەکان ئەگەر نەش ناسێ، بەڵام پاڵنەری مەزهەبی وای لێدەکا دەنگ بەو هێزانە بدا.

جگە لەو زیانانەی لەعێراق کەوت، سیاسەتی داگیرکاری و ئەو بەرەنجامانەی لێیکەوتنەوە، کاریگەری لەسەر رای گشتی ئەمریکا بۆ هەڵبژاردنی سەرۆکایەتی ئەمریکاش هەبوو. ئەگەر ئەمریکا وەکو وڵاتێکی داگیرکەر، دوای روخاندنی سەدام، لەعێراقدا هەڵسوکەوتی نەکردبا، دوچارو ناچاری ئەو بڕیارو کردەوانەش نەدەبوو کە رۆژانە لەشار، شەقام، گەڕەک و گوندەکانی عێراقدا ئەنجامیان دەدا. دەسەڵاتدارانی ئەمریکا، هەتائێستاش ناچارن لەوردودرشتی کاروبارە ئیداری و سیاسیەکانی شارەکان و حکومەتدا، دەست تێوەربدەن. بێگومان ئەمەش وەکو هێزێکی دەسەڵاتداری بێگانە، لەلایەن خەڵکەوە قبوڵ ناکرێ و بێزاری بەرامبەریان زیاد دەکا. لەهەمان کاتیشدا، دوژمنەکانی دیموکراسی، بەتایبەتی ئیسلامگەراکان، سوودی زۆر لەو سیاسەت و ئیدارەو بێزارییەی خەڵک وەردەگرن.

ئێستا کە پەیمانگای لێکۆڵینەوەی ستراتیژی، لەلەندەن ئەو راپۆرتەی لەسەر ئەمریکا کردۆتە بەشێکی بۆچوونەکانی ئەمساڵی، هەڵبەتە ئەمە کاریگەری بەرچاوی دەبێ لەسەر ناوەندو ئۆرگانی سیاسی و میدیاکان. چونکە بیروبۆچنی ئەم پەیمانگەیە، پشت بەسەرچاوەی باوەڕپێکراو دەبەستێ و میتۆدی لێکدانەوەی زانستیش بەکاردێنێ. بۆیە کاتی هاتووە ئەمریکا وردتر بیر لەعێراق و هەروا، رەهەندی سیاسەتەکانی خۆی بکاتەوە، کە بەتەمایە بەپێی پرۆژەی رۆژهەڵاتی گەورە لەرۆژهەڵاتی گەورەدا جێبەجێیان بکات: شەفافیەت لەپەیوەندی سیاسیدا، راستگۆیەتی لەسەربەخۆیی پێبەخشینی گەلاندا، دیموکراسی راستەقینە لەهەڵبژاردندا، ئەمانە هەمووی گرنگن لەو رێڕەوە سیاسیەی لەبەردەم ئەمریکاو عێراق و کوردستان و ناوچەکەدا هەیە. ئەگینا، نە لەعێراقدا ئەمریکا بەسەربەرزی دەچێتەدەرەوەو نە لەئەفغانستان و نە لەئایندەشدا دەتوانێ پرۆژەی گەورەی رۆژهەڵات، دوور لە داگیرکاری، بەئاراستەی گۆڕانکاری و دیموکراسی و ئازادی، دژی حکومەتە دژە دیموکراسیەکانی رۆژهەڵاتی گەورە سەربخا.

پاشماوەی لەنێوان سەلەفیەتی مەسیحی و ئیسلامیدا

ئەمانیش هەمان شت نالێن کە لەرابردوودا ئوسولیەکی مەسیحی وەک "بوسویە Bussuet" دەیگوت، بەڵام بەدڵنیایی لەگەڵ یەک جیاوازیدا: ئەویش بریتییە لەوەی کەتاکە بیروباوەڕی یەزدانی راست و دروست بریتییە لەبیروباوەڕەکەی خۆیان، نەک بیروباوەڕەکەی "بوسویە"!.. لێرەوە وەک هاشم سالم" لە یەکێک لەوتارەکانیدا دەڵێ. هاوڕام لەگەڵ وتارەکەی نوسەرو رۆمانتوسی ئیتالی، "ئەمبر تۆئیکۆ" بانگشەی موسڵمانەکان دەکات بۆ روانین و تەماشاکردنی ئەزموونی مەسیحیە ئوسولیەکاندا لەئەورووپا، چونکە گەر ئەمە بکەن بۆیان روون دەبێتەوە کەفەندەمێنتالیزمە ئەورووپییەکانیش بەهەمان شێوەو بەهەمان هێزەوە بڕوایان وابوو کەخاوەنی حەقیقەتی ئیلاهی رەهان.. بەم پێیە تێدەگەین کەتێڕوانینی بەراوردکارانە بۆ سەرجەم کەلەپورە ئاینییەکان، زۆر پێویستە بۆ پەی بردن بەحەقیقەتی رێژەیی بوونی هەموو کەلەپوورە ئاینییەکانی مرۆڤایەتی لەگەڵ گەورەیی و بابەتیشیاندا.

لەبەرامبەریشدا بڕواهێنان بەخاوەنداریەتی حەقیقەتی رەها بەبێ مرۆڤەکانی تر، راستەوخۆ بەرەو تیرۆرو دەمارگیری کوێرانەو رەتکردنەوەی هەموو بیرکردنەوەیەکی ئاسمانی و زەمینیمان دەبات، بەرئەنجامەکەشی پێکدادانێکی خراپ و خوێناوییە، میحنەتی تۆقێنەری بزوتنەوەی قاعیدەو تالیبان و بزوتنەوە فەندەمێنتالیزمە پەڕگیرو هاوچەرخەکانیش لەمەدایە. بەڵێ هەنووکە ئاستی ئاگایی و هۆشیاری ئیسلامی بەرۆڵی خۆی چۆتە ناو قەیرانێکەوە کەمەترسیەکەی لەقەیرانی هۆشیاری مەسیحی ئەورووپای دوو سەد یاخود سێ سەد ساڵی پێش ئێستا کەمتر نییە.. دڵنیام ئەم قەیرانەش بەم نزیکانە چارەسەر ناکرێت و چارەسەرکردنیشی بەپلەی یەکەم وابەستەیە بەجیهانی ئیسلامی خۆیەوە، چونکە بەر لەهەر شوێنێک ئەم قەیرانە زادەی ئاگایی و هۆشیاری دەستە جەمعیانەی جیهانی ئیسلامییە..

ناونیشان
سلێمانی - شەقامی سالم
مەکتەبی ڕێکخراوە دیموکراتیەکان
تەلەفۆن: ٣١٢٧١٢٠ - ٣١٤٠٤١٦
E-mail
info_chawder@yahoo.com
info_obsever@yahoo.com
نرخی (٢٥٠) دینارە

چاودێر
THE OBSERVER
Aweekly Political, Educational & Social Press - Kurdistan - Iraq
No. : (4) -25-10-2004

خاوەنی ئیمتیازو بەڕێوەبەری بەرپرس
مەلا بەختیار

ستافی کارا
سامی هادی، جەمال حوسێن

نەخشەسازی: جەلیل حسێن ـ ئینتەرنێت: سۆران عەبدوڵڵا
پیتچنین: سۆران بورهان، تەها حەمە نوری، ئیبراهیم حسێن

بیکە بەخاتری ئەم مانگی ڕەمەزانە

ئینسان ئەگەر کورە مەسئولیش بێت‌و تەنانەت ئەگەر لە مەکتەبە عەرەبیەکانیشا خوێندبێتی، کوردییەکەی بابی ئەوە نەبێ کە بزانێ ئەم ڕستەیە ڕستەی پاڕانەیەو پاڕانەوەش شەرت نییە هەر زەعیف ئاڕاستەی بەهێزی بکات. جاری واهەیە فیل بەو زلە حۆرتییەی خۆیەوە لەمێشوولە ئەپاڕێتەوەو ئەڵێ بیکە بەخاتری ئەم مانگی ڕەمەزانە گیزە گیزەکەت ڕاگرە مێشکم تەقی. جۆرج بوشیش کە بەنهێنی وەفد ئەنێرێتە لای برادەرانی فەلوجە هەمان موعاناتی هەیەو نایەوێت عینوانی دەقیقی زەرقاوی پێ بڵێن. ئەمانە هەمووی ئیحتمالن بەڵام لەوەتەی دنیا دنیایە پاڕانەوە هەر بەموڵکی خەڵکە بێدەسەڵات‌و بەش خوراوەکە ناسراوە بۆیە بەدووری مەزانن کە ئەم ڕستەیە مانشێتی ڕۆژانەی سەیتەرەو قاچاخە ڕێکان بێت بۆ بەرچاوی ئەو شلە خەمڕەو ئەو وڵاخ‌و کۆڵە بشتانەی کە . جەرگیان شین بێتەوە یاخوا . تلیاکمان بۆ ئامدیو ئەکەن. لەوانەشە ئەردە دڵی قەڵەمچاقی کابرایەکی بێ ویژدان بێ‌و هاتبێتە قسە بڵێ ئەوەندە تەقریری درۆم بێ مەنووسە. ئیحتیمالیشە زمانحالی لەموزەتەیی منالێکی جلورەخۆربێت‌و بەدکتۆرەکە بڵێ لەخۆتەوە مەڵێ عەمەلیاتت بێویستە یاخود سکاڵای جادەیەکی تەسکی پڕ تەجاوزات بێ‌و بەکاربەدەستان بڵێ بیکەن بەخاتری ئەم مانگی ڕەمەزانە علوج‌و مانیفێست بەسە ئیتر تەحەمولم نەما. مومکینیشە دۆعای بەکوڵی دەغیلەکەی حوکمەت بێ‌و بیەوێ غیرەتی ئەو هەموو جەریدەو مەریدانە بجوڵێنێ کە خەریکن ئەیخەنە سەر ساحی عەقڵ. ڕێشی تێ ئەچێ نووسراوی تەنیشت میکرۆفۆنی سەر مینەصەیەک بێ بۆ خەتیب‌و وتاربێژەکان‌و بڵێ لەوە زیاتر منالی ئەم عالەمە بەکوشت مەدەن. ئەخێر ئیحتیمالیش کە خوا نەکات ئەوەیە کە لالانەوەی میللەت بێ لە سەرگردەکان‌و بڵێ بیکەن بەخاتری ئەم مانگی ڕەمەزانە دوژمن بەخۆتان خۆش مەکەن‌و دانیشن بەخێر.

شاکیرا لەئاهەنگی ئێم تی ڤیدا

گۆرانی بێژی بەرەگەز کۆڵۆمبی (شاکیرا) لەبەرچاوی کامێراکانی ڕاگەیاندن‌و لەمیانەی ئاهەنگی دابەشکردنی خەڵاتەکانی (ئێم تی ڤی) مۆسیقی بۆ گۆرانیەکانی ئەمریکای لاتینی، کە لەهۆڵی (جاکی گلیسون) لەمیامی بیتش لەویلایەتی فلۆریدای ئەمریکی سازکرا.

تەلەسکۆپێکی مەکسیکی بەدوای وورده‌کاریەکانی دروست بوونی گەردووندا دەگەڕێت

لەسەر لوتکەی یەکێک لەشاخەکانی مەکسیک (تەلەسکۆپێکی گەورە) دامەزرێندراوە کەئێستاش کارکردن تیایدا بەردەوامەو نەگەیشتۆتە قۆناغەکانی کۆتایی. زاناکان هیوای ئەوەیان پێیە هەیە کەنهێنی ساڵەکانی یەکەمی دروست بوونی گەردوون ئاشکرا بکات کەتا ئێستا هیچ تەلەسکۆپێک ئەوەی پێنەکراوە. زانایانی فیزیایی گەردوونی دەڵێن ئەم تەلەسکۆپە کەسەکۆکەی لەسەکۆی هەڵدانی مووشەک دەچێت. لەتواناییدا دەبێت کەئەو تیشکە کەهرۆموگناتیسییانەی کەدەناسرێن بەشەپۆلە میلیمەترییەکان‌و لەپێش ١٣ ملیار ساڵەوە لەگەڵ دەرکەوتنی ئەستێرەی یەکەم لەئاکامی تەقینەوەی گەردوون ئاشکرا بکات..

زانای فیزیایی گەردوونی (ئەیتسیار ئەریتزاجیا) بەدەنگێکی بەرز لەنێوان غەلبەغەلبی کارگوزارەکانی ئەو جێگەیەدا هاواری کرد (بەم تەلەسکۆپە دەچینە نێو ڕەهەندە قوڵەکانی بۆشایی ئاسمان‌و زەمەنە کۆنەکان).

تەلەسکۆپی میلیمەتری زەبەلاح کەناسراوە بە L.M.T، پرۆژەیەکی هاوبەشی نێوان ئەمریکاو مەکسیکە، لەبانتایی ٤٥٨٠م داو لەسەر لوتکەی شاخی (سیرانجیرا) کەپێنجەمین لوتکەی بەرزی مەکسیکە دامەزرێنراوە. بەهۆی بەرزی ئەو جێگەیەوە ئۆکسجین کەم دەبێتەوە لەگەڵ دا بۆیە بەردەوام بۆرییەکی تایبەت بەئۆکسجین لەو جێگەیە هەیە بۆ کاتێک کەکرێکارەکان‌و ئەوانەی لەوێ کاردەکەن پێویستیان پێی هەبێت.

زاناکان هیوای ئەوەشیان هەیە لەنێو ئەو تەپوتۆزە ساردەی گەردووندا ئەو شەپۆلانە وەربگرن کەلەیەکەمین ئەستێرەکانەوە دەرچووە لەکاتی تەقینەوەی گەورەی گەردوون‌و لەئاکامدا ئەم گەردوونەی لێ پەیدا بوو، پێش ١٣.٧ ملیار ساڵ.

ئەمەش زانیاری زیاترو تازەتر دەبەخشێتە زاناکان لەوەی کەزانیویانە سەبارەت بەبەرەو پێش چوونی گەردوون، هەروەها پێدەچێت لەئاکامی ئەم ئاشکراکردنە تازەیەدا هەزاران ئەستێرەو ئەیزەکی تازەش ئاشکرا بکەن.

(دیڤید هیوز) کەزانایەکی بەریتانییەو لەگەڵ ئەوتیمەدا کاردەکات دەڵێت: لەپانتاییەکی بەرفراوانتردا تۆێژینەوەکانمان ئەنجام دەدەین، کەبەهەزاران جار بەرفراوانترە لەتوێژینەوەکانی پێشوومان کەلەرێگەی شەپۆلە ملیمەترییەکانەوە ئەنجاممان دەدا، هەروەها لەڕابردوویەکی دوور دەڕوانین تەنانەت بۆ سەردەمێک

کەتەمەنی گەردوون چەند سەد ملیۆنێک ساڵ بووە. هەروەها دەڵێت: دەتوانین لەنێو ناوچەکانی تەپوتۆزە گەردوونییەکان بڕوانین کەلەسەرەتاوە ئەستێرەکان لەوێوە دروست بوون.

تەلەسکۆپی L.M.T ئەو تیشکە کەهرۆ موگناتیسیانە وەرگرێت کەشەپۆلەکانیان لە ١-٣ملم، واتە کورت تر لەشەپۆلەکانی بێ سیم بەڵام درێژتر لەتیشکی ژێر سوورو تیشکی بینراوو تیشکی گاما.

ئەم تەلەسکۆپە پەیمانگەی نیشتمانی فیزیای گەردوونی مەکسیکی (اوبتیکا ئەی ئەلەکترۆنیکا) بەهاوبەشی لەگەڵ زانکۆی (ماساتشوستس)دا دروستی دەکەن‌و بڕی (١٠٠)ملیۆن دۆلاری تێدەچێت.

لەو کاتەوەی کە گالیلیۆ پێش ٤٠٠ساڵ بەر لەئێستا بەووردبینەکەی خۆی لەسیستەمو کۆمەڵەی خۆری ڕوانی

زانایانی گەردوون ئەوەندەی ڕوانیبێتیان وێنەیەکی ئاڵۆزو شێواو بچوکی گەردوونیان دەبینی تەمەنی لەسێ سەد هەزار ساڵ تێپەڕی نەدەکرد. بەڵام ئەو کاتەش زانیاریەکی دەوڵەمەندیان نەبوو لەسەر ساڵە سەرەتاییەکانی تەمەنی گەردوون ..

(ئەریتزاجا)ش کەخەڵکی ناوچەی (باسک)ی ئیسپانیایەو لەگەڵ ئەو تیمە کاردەکات دەڵێت: ئەگەر ئێمە وای دابنێین کەگەردوون تەمەنی یەک ساڵە ئەوا ئەو ماوە زەمەنییەی کەئێمە توێژینەوەی لەسەردەکەین بەتەلەسکۆپە تازەکەمان لەڕۆژی ١٠ ینایر تاکۆتایی ئەو ساڵە کەدانراوە بەتەمەنی گەردوون دەبێت هەروەها ئێمە لەماوەی چوارسەد ملیۆن ساڵ دوای تەقینەوەی گەردوون دەگەڕێینەوە تائەم سەردەمەی ئێستاو پێدەچێت سەدان هەزار ئەستێرەی تر ئاشکرا بکەین.، دواجار ئەم تەلەسکۆپە بڕیارە لەساڵی (٢٠٠٧)دا کاری لەسەر بکرێت.

لەئینتەرنێتەوە: تایەر

ژنێك لەچوارچێوەدا

خوێندنەوەی حەمە هاشم

سێ ڕەگەزی سەرەکی لەفۆرمی کاری هونەریدا گرنگی خۆیان هەیە، ئەوانیش (هێڵ‌و ڕەنگ‌و بۆشایی)یە، هەندێ لەهونەرمەندان گرنگی تەواو لەهێڵدا یان بەتەنها لەڕەنگ‌و بۆشاییدا چڕ دەکەنەوە، بەڵام لەبەرهەمەی هونەرمەند (هیمەت کاکەیی)دا هەرسێ ڕەگەزەکە دەسەڵاتی خۆیان دەسەپێنن‌و لەپانتایی فۆرمەکەدا دەردەکەون، ئەم جۆری کارکردن‌و ستایلە زەمەنێک لەکارکردنی (هیمەت محەمەد عەلی) داگیر کردووەو ماوەیەک بەو شێوازە کارەکانی بەئەنجام گەیاندووە، ئەم بەرهەمانە لەبناغەدا ڕەنگی ئاوی یان ئەکریلیک بەکار هاتووە تێیاندا، دواتر بەپانتاییەکی دلسەپاوی ڕەنگێک، یان دوو ڕەنگی جەووری وەك (باستیل) ڕووپۆش کراوەو ئینجا کاری هێڵکارییەکەی دوا هەنگاوە، بەپێچەوانەی ئەوەی کە لەسەرەتادا هونەرمەند هێڵکاری کردبێ‌و ئینجا ڕەنگ دابنێ..

ئەم هونەرمەندە بەشێوەی کۆلینی ڕووپۆشەکە (شێوە)کانی کوتلەو فیگەرەکانی بەدەرخستووە. لەم کارەیدا وێنەی دەموچاوێك لەفەزایەکی شینی تۆخدا ڕەسمکراوە، کە بنەرەتەکەی (زەرد)ە پەیوەندیەکی ستاتیکی بەتوانا لەنێوان شین‌و زەردەکەدا دروست بووە، دواتر کۆمەڵێك زەخرەفەی ناجێگیرو دوور لەئەندازە چوارچێوەی وێنە سەرەکیەکەی سنووردارکردووە، کە ئەمەش هەمدیس ئەو پەیوەندییەی نێوان هێڵ‌و ڕەنگەکان لەلایەك‌و هێڵ‌و بۆشایی لەلایەکی دیکەوە بۆمان تازەدەکاتەوە، وێنەی دەمو چاوی ئافرەتێکی غەمگین، بەدەردەکەوێت. ئافرەتێك نیگەرانیەکانی سنووری بۆ چێنراوەو چوارچێوەیەکی بەهێز دەوری خۆزگەکانی هەڵچنیوە، کە ڕێك گوزارشتە لە ژنەکانی وڵاتی ئێمە، ئەم بەرهەمەی هونەرمەند (هیمەت کاکەیی) ساڵی ١٩٨٩بەرهەم هاتووەو قەبارەیەکی بچوکی (10 X 10)سم هەیە.

دەبێ خەونی چی بێ.!

دەوڵەمەندی ئاخرزەمان.!

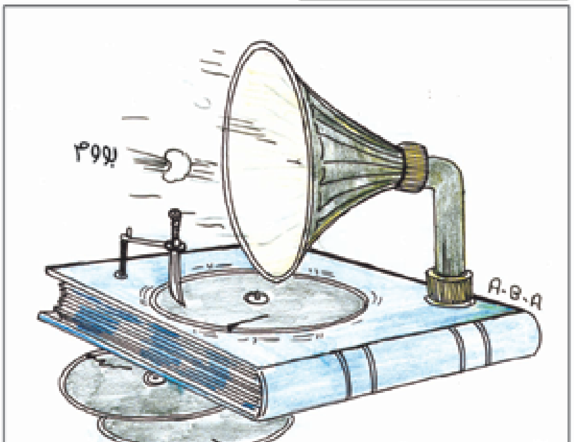

قەواتیکی بەساڵچوو.!